

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת וירא | גיליון 154 | חשון תשפ"א

צבי תפארתו

ניצוצי זכרונות אודות הליכותיו וגדולתו
ודרכו המיוחדת בחינוך בניו
של הגאון הגדול עמוד הימיני
רבי צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל
אב"ד שומיאץ ורב דרמת השרון
שנשמעו מפי בנו
הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל
מתפרסם לרגל מלואת שבעים שנה להסתלקותו - כ' בחשון תשי"א

השבוע ב"אוסף גיליונות"

שיעורי בינה | 15

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם
מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

נחל אליהו | 23

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

גיליון לנשים מבית אז נדברו-שלהבת | 53

סדר במחשבות... סיכום סוגיית נגיף הקורונה...

בנתיבות המסורה | 67

סימני פסוקים של הפרשיות

בית המדרש | 69

בית המדרש הישיבתי לההדרת חידושי הרמב"ן
בהשתתפות בני הישיבות והאברכים עם הגרלות מיוחדות

לקראת שבת | 73

לקט נבחר מתוך הגיליון הנפלא של "דרשו"

זכות

הלימוד

בקובץ

לעילוי נשמת

יששכר דב

ב"ר צבי

המלי ז"ל

כ חשוון תשכ"ז

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת וירא

ר"ת	יציאה	כניסה	
ירושלים	17:22	16:10	17:58
בני ברק	17:23	16:24	18:00
חיפה	17:22	16:14	17:58
מודיעין עילית	17:23	16:19	17:59
בית שמש	17:23	16:09	17:59

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

מזל לא טבא וגדיא טבא
 להרה"ג רבי **שילה בן דוד שליט"א**
 בעל **'הפרשה המחכימה'**
 המחכימנו מידי שבוע בצוף אמרותיו
 לרגל הוצאת הספר החשוב "בזאת תבחננו"
 ובהם 630 שאלות על כל מסכתות הש"ס
 מכתב יד
מרחן רשכבה"ג הגר"ח קנייבסקי שליט"א
 בצירוף תשובות על כל השאלות
 מתוך הש"ס המפרשים והפוסקים עד ההלכה
 כה יתן וכה יוסיף
 להניף ידו ולהוציא לאור עולם
 ספרים חשובים ומחכימים
 לתועלת הרבים
 ולהרבות תורה ויראה בכלל ישראל

הרב נתן פלדמן
וחברי המערכת

מערכת 'אוסף גיליונות'
 9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
 הוצאה לאור

נתן פלדמן

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
 ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות "נדירים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדירים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
 יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

שיעורי דעה | 47

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 49

חובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 51

מחשבות לבני הישיבות

גיליון לנשים מבית אז נדברו-שלהבת | 57

סדר במחשבות... סיכום סוגיית נגיף הקורונה...

תוספת שבת | 59

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים | 61

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 63

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

בנתיבות המסורה | 67

סימני פסוקים של הפרשיות

בית המדרש | 69

בית המדרש הישיבתי לההדרת חידושי הרמב"ן

בהשתתפות בני הישיבות והאברכים

עם הגרלות מיוחדות

שמונה בפרשה | 74

עלון לבני הנעורים

לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

סעודת המלך | 77

מאמר מתוך הספר "תכלית אור"

בהוצאת צוף

צבי תפארתו | 79

ניצוצי זכרונות אודות הליכותיו וגדולתו

ודרכו המיוחדת בחינוך בניו

של הגאון הגדול עמוד הימיני

רבי צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל

אב"ד שומיאץ ורב דרמת השרון

שנשמעו מפי בנו

הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל

מתפרשם לרגל מלאות שבעים שנה להסתלקותו -

כ' בחשון תשי"א

עם הספר | 83

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

לקראת שבת | 85

לקט נבחר מתוך הגיליון הנפלא של "דרשו"

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

בנתיבות יצחק | 11

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

שיעור חומש | 13

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 15

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 17

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

נחל אליהו | 23

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

מתוקים מדבש | 25

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עטרת השבת | 27

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעורי קידוש

יעלת חן | 29

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 31

תמצית דף היומי

לדעת | 34

מבחן בדף היומי

עינינו גל | 35

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 39

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 43

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

לאחר שרוב בתי המדרשות נפתחו, אנו משתדלים לחדש את מערך ההפצה הרגיל במידת האפשר

אך יתכן שלא נוכל להגיע לכל בתי הכנסת כבעבר

המעוניין לסייע ולהיות אחראי על הגיליונות במקומו ייצור קשר עם המערכת

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

אלעד	בת ים	מודיעין עילית
בית הכנסת "מאור שרגא" כולל "ישיבת הר"ן" ישיבת "תורה בתפארתה"	רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)	ישיבת "מיר" כולל "עטרת שלמה" כולל "יששכר באהלך" כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב) כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
אופקים	גבעת זאב החדשה	בית הכנסת "בית תפילה" בית הכנסת "אילת השחר"
בית שמש	זכרון יעקב	בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא" בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק בית הכנסת "חזון דוד"
ישיבת "אור לישרים" בית הכנסת "היכל אברהם" קריה בית הכנסת "לב אליהו" רמה א' בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א' בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א' בית הכנסת "פני שמואל" רמה א' בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג' בית הכנסת "הכולל"	בית הכנסת "מסילת ישרים"	בית הכנסת "משובב נתיבות" בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי
ביתר עילית	טלזסטון	נתיבות
בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A	בית הכנסת "קהילת בני תורה"	בית המדרש "משכן התורה" בית הכנסת "בית יצחק"
בני ברק	יסודות	פתח תקוה
כולל "פוניבז" כולל "חזון אי"ש" כולל "בית הלל" כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול" ישיבת "אורחות תורה" ישיבת "בית מדרש עליון" ישיבת "תפארת ציון" ישיבת "סלבודקא" ישיבת "גאון יעקב" בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה בית הכנסת "נחלת משה" בית הכנסת "רמת אלחנן" בית הכנסת "משכנות יעקב" בית הכנסת "נאות יוסף" בית הכנסת "בית אריה" בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה בית הכנסת "לדרמן" בית הכנסת "הליכות חיים" בית הכנסת "דרכי איש" בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז "גל פז" רחוב רבי עקיבא 88 רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)	בית הכנסת "מסילת ישרים" ישיבת "מיר" ישיבת "חברון" גבעת מרדכי ישיבת "יד אהרן" ישיבת "אהבת שלום" ישיבת "תורה אור" ישיבת "הר"ן" - רמות ד' בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף בית הכנסת "בוסטון" הר נוף בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א' בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א' בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג' בית הכנסת "צא"י" רמות ג' בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד' בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול "גל פז" רח' מלכי ישראל	ישיבת "לומזא" בית הכנסת "אבי עזרי" בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר
	ירושלים	ראשון לציון
	ירושלים	רחובות
	ירושלים	רכסים
	ירושלים	תל אביב
	ירושלים	תל ציון
	ירושלים	תפרח

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת וירא תשפ"א | גליון מס' 150

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי ע"ה

האבות חידשו מעיאות של בריאה ובה אנו קיימים

האבות שנקראו ישרים יצרו צורה של אדם ישר

כאשר נצרך את הלשון שהגמרא נוקטת לכאן את הפסוק שקורא לספר בראשית ספר הישר, "זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים", לדברי הרמב"ן, אנו לומדים שזו נקודת החידוש ביצירה של האבות. העובדה שהאבות נקראו ישרים, היא זאת ששמה את כל מעשה האבות ואת כל עניינם בספר בראשית. היינו, הם צריכים להיות בספר בראשית משום שהספר הזה הוא ספר של בריאה, והם צריכים להיות בספר בראשית משום שהם ישרים, וזאת הסיבה, שהספר הזה, ספר הבריאה, נקרא ספר הישר.

הדבר ברור, שהכוונה היא, על פי מה שכתוב בספר קהלת (ד' כ"ט) "אשר עשה האלקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים", כי הנה, קרה מה שקרה, בחטאו של אדם הראשון, ואותה יצירה, שהאלקים עשה את האדם ישר, נתעוותה ונתעקמה, היינו, היא חדלה להיות ישר, ויעקב אבינו, אשר עליו אומרת הגמרא בבבא בתרא (נ"ח ע"א) "שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון", והכוונה היא, כמו שכותבים המפרשים, שדמותו של יעקב החקוקה בכסא הכבוד, היא מעין דמותו של אדם הראשון לפני חטאו. יעקב, איש תם, דמותו היא צורת אדם, אדם שלם. שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם. יעקב, הוא הנקרא ישורון, היינו, הוא זה שהחזיר לעולם את המציאות הזאת שנקראת ישר, וממנו והלאה, כך נקראים השבטים, כדאיאת ביומא (ע"ג ע"ב) שעל אבני החושן היה כתוב שבטי ישורון, וכך נקרא כלל ישראל, כפי שנאמר (דברים ל"ג ה') "ויהי בישורון מלך", אהנהו נקראים ישורון.

את המציאות הזאת של ישר, הדבר הזה שבורא העולם ברא אותו מלכתחילה, והוא נתעוות ונתעקם, "והמה בקשו חשבונות רבים", אדם הראשון איבד בחטאו את השם ישר, היינו, הוא הוא לא היה נראה כפי שבורא אותו בורא העולם, הוא שינה את עצמו מצורת הבריאה המקורית, וזה לא נתקיים בו, היינו, הוא לא המשיך, את "האלקים עשה את האדם ישר", אכן, האבות יצרו את המציאות הזאת מחדש. כתוב כאן, שהאבות לא ישרו את מה שנתעקם מקודם, האבות יצרו צורת אדם חדשה, שאפשר לומר עליה "האלקים עשה את האדם ישר". היינו, הבריאה הקודמת נאבדה ונתבטלה, ועמה נתבטלה אותה צורת אדם שאליה כביכול התכוין בורא העולם, והדבר הזה נתחדש על ידי האבות.

באברהם התחילה מציאות חדשה של בריאה

הדבר הרי מפורש בכתוב, כפי שדורשים חז"ל (בראשית רבה י"ב ט') על הפסוק "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", "בהבראם, באברהם", היינו, אברהם היה ה"בהבראם" של העולם. הוא היה זה שאיתו ועל ידו נברא העולם. הוא היה העמוד שעליו נברא העולם, "עולם חסד יבנה" (תהלים פ"ט ג') וכלשון הרמב"ם בתחילת הלכות עבודה זרה "עד שנולד עמודו של עולם שהוא אברהם אבינו".

אנו לומדים מכאן שהמדובר הוא בשתי מציאויות שונות. המציאות שנבראה מקודם, שעליה אמר בורא העולם "אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה וגו'" כי נחמתי כי עשיתים", היתה חרטה על אותה בריאה, והדבר נתגלה במבול, כאשר נתקיים את "אמחה את האדם וגו'". היחיד שנשתייר מהבריאה הקודמת הוא נח שנאמר בו "ונח מצא חן בעיני ה'", אבל לא היתה כאן שום בריאה חדשה, הוא המשיך את הבריאה הקודמת, וממנו, עשרה דורות עד אברהם, שכולם היו מכעיסים ובאים, (אבות פ"ה מ"ב), זה שוב היה המשך

מעשה אבות זה חידוש בריאה לכלל ישראל

איתא בעבודה זרה (כ"ה ע"א) "וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו הלא היא כתובה על ספר הישר, מאי ספר הישר אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים", וברש"י שם "הלא היא כתובה על ספר הישר, שעתיד לעשות לי נס", היינו, הנס של יהושע, כתוב בספר הישר, שעתיד להיות נס כזה. ספר אברהם כו', היינו ספר בראשית שמעשה אבות כתובים בו".

למדנו שישנם שני שמות לספר בראשית, הוא נקרא ספר אברהם יצחק ויעקב, והוא נקרא ספר הישר, משום שהאבות נקראו ישרים. כלומר, ספר בראשית נחשב לספרם של האבות. זה ענינו, והוא נקרא על שמם. וכך היא לשון הרמב"ן [נמצא ברוב החומשים בתחילת ספר שמות], "השלים הכתוב ספר בראשית, שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר, ובמקרי האבות כולם שהם כעין יצירה לזרעם, מפני שכל מקריהם ציורי דברים לרמוז להודיע כל העתיד לבא להם ואחרי שהשלים היצירה התחיל ספר אחר בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם".

היינו, כל מה שקרה לאבות, כל מעשה אבות, זה מעשה הבריאה של כל מה שעתיד לקרות לכלל ישראל. הרמב"ן משתמש בלשון מקביל, הוא מתחיל ב"ספר בראשית שהוא ספר היצירה בחידוש העולם ויצירת כל נוצר", וממשיך באותה לשון על האבות, וכמו שחידוש העולם כתוב בספר בראשית, כך חידוש המציאות הזאת של צורת אדם הנקראת כלל ישראל, אחר שהיא חידוש כעין בריאה, זה דבר שהוא שייך לספר בראשית, משום שכל עניני הבריאה כתובים בספר בראשית.

עניני הבריאה כוללים את ששת ימי בראשית, כל מה שנברא באמת, ואת כל המקרים הנחשבים בריאה, חידוש של מציאות שלא היתה. כל חידושי המציאות, הכל כתוב בספר בראשית שהוא הספר של חידוש כל המציאות כולה, וזה כולל את כל מעשה אבות, שהם כולם חידוש של מציאויות שלא היה, זאת מציאות שנוצרה כעת, מציאות שלא היתה. זאת הבריאה של אותה מציאות שנקראת צורת אדם של כלל ישראל, של כנסת ישראל, הבריאה של צורת האדם הזאת היתה במעשה אבות. הדבר מוכן מהעובדה שקוראים להם אבות, אף על פי שגם להם היו אבות, והם ממשיכים של משהו, פירוש הדבר, שהם אבות, והם לא ממשיכים את כל מה שקרה מקודם. כל מה שהיה מקודם, זאת היתה מציאות אחרת, שבה עדיין לא נתחדשה אותה מציאות שנקראת צורת אדם של ישראל, אבל על ידי מעשה אבות, נתחדשה צורת אדם, והיא נתחדשה במעשה בריאה, החידוש הזה הוא חידוש של בריאה, כ"חידוש העולם ויצירת כל נוצר".

והנה, בשלמא באברהם אבינו, ניתן יותר להבין זאת, אברהם אבינו היה תחילה לגרים, והוא היה הראשון שהוא קטן שנוולד, כפי שדורשת הגמרא בחגיגה (ג' ע"א) "דרש רבא, מאי דכתיב מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב, מה יפו פעמיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, בת נדיב, בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב כו' שהיה תחילה לגרים", אולם המדובר הוא גם ביצחק וגם ביעקב שנוולדו מאברהם ושרה, הם כבר לא היו גרים, יצחק כבר נימול לשמונה, הוא כבר נולד בקדושה, ואם מהאי טעמא, הלא הדבר הזה יכול להיות נאמר רק על אברהם, ואילו כאן מדובר על כל האבות. כתוב כאן, שהאבות יצרו מציאות חדשה שהיא כעין בריאה, מציאות חדשה של צורת אדם שנקרא ישראל, צורת אדם כזאת של "אתם קרויים אדם".

של הכריאה הקודמת. אכן, באברהם התחילה בריאה חדשה, זאת בריאה שלא היתה עד עכשיו, והבריאה הזאת היתה באברהם, "בהבראם באברהם", זה מעשה בריאה חדש.

אנו לומדים מכאן, שלמעשה העולם כולו נמצא בשתי מציאויות שונות, שתי בריאות שונות ישנן בעולם, מסתובבים בעולם שני מיני ברואים. ישנם ברואים כאלה שנבראו מראש, נבראו מלכתחילה, נבראו בבריאת אדם הראשון, ומהבריאה הזו נשתייר נח, "וישאר אך נח", אשר "מצא חן בעיני ה'", ועל ידו נמשך סדר העולם, והעולם קיים. אותו עולם, זה העולם של בני נח. זה עולם אחד.

אבל ישנה מציאות נוספת, זאת מציאות חדשה, בריאה חדשה שלא היתה כמותה מקודם. כאן נברא דבר חדש. לא השתפר כאן משהו, לא נעשה כאן משהו טוב יותר, אלא כאן נעשתה בריאה חדשה. אותה בריאה חדשה, היא המעשה אבות, היינו, כל עניינם של האבות, כמו שכתוב בלשון הרמב"ן, זאת בריאה של חידוש עולם חדש, חידוש מציאות חדשה. ואתה מציאות נבראה עם האבות, "בהבראם".

הקיום במציאות של האבות הוא רק על ידי אמונה

העניין שעלינו לנסות להבין, הוא, מה הם התנאים לחיות בתוך המציאות הזאת שבראו האבות. המציאות הזאת כמוכח נראית כמו שהתורה נראית, אבל מה הם התנאים המחייבים שלה, התנאים העיקריים והבסיסיים, שהם הרביעית דם שהנפש תלויה בו, כדי להיות קיים במציאות הזאת. כי הנה, תנאי הקיום של אדם בעולם הם, צריך מקום להיות בו, צריך אויר לנשום, וצריך קצת לחם לאכול ומים לשתות, ולפעמים גם בגד ללבוש, אלה הם תנאי הקיום של אדם בעולם, אבל כאן המדובר במציאות חדשה, בבריאה חדשה, שצריכים לדעת מה הם תנאי עצי הקיום של הבריאה הזאת. זאת מציאות נוספת, וצריך לדעת מה הם תנאי הקיום שלה.

הדברים צריכים להיות ברורים. ההיות והקיום בתוך המציאות הזאת, הוא אך ורק על ידי אמונה. זה הוא תנאי הקיום באותה מציאות שנבראה על ידי האבות. זאת המציאות שהם בראו, ותנאי הקיום שלה זה האמונה. כך נמצאים וכן מתקיימים באותה מציאות שנבראה על ידי האבות.

"אמונה" פירושה דבר שאני מסמיך את עצמי עליו

על אברהם אומרים תז"ל שהוא היה ראש למאמינים, וכפי שדרשו בשיר השירים רבה (ד' כ' ג') "תשורי מראש אמנה זה אברהם שכתוב בו והאמין בה", אברהם אבינו הביא אמונה לעולם.

והנה, אנחנו, בתפיסתנו הקטנה והעלובה, תופסים את האמונה, כפי השימוש בלשון המקובל שמשמשים באמונה לדבר שהוא יותר מסתבר, [זה כנראה בא מלשונות זרים], ואדם אומר, אני מאמין שכך וכך יהיה, אני מאמין שהוא עוד מעט יגיע, אכן, זה לא פוגע ולא נוגע במושג אמונה בתורה, זה לא המושג אמונה בלשונו.

אכן, מחמת אותה התפיסה, הרי שבאיזה אופן שהוא, כך נתפסת אצלנו גם האמונה הגדולה, האמונה במציאותו יתברך, שהיא החובה הגדולה שלנו, אשר עליה נצטוונו ב"אנכי ה' אלוקיך", ואשר עליה כתוב שממנה יתד וממנה פינה לכל תרי"ג מצוות, כמסקנת הגמרא בסוף מסכת מכות (כ"ג ע"ב) "בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה", חבקוק בא והעמיד את כל התרי"ג כולן, את כל המערכת כולה, על אחת, "וצדיק באמונתו יחיה", ועם האמונה הזאת, כאן אנו נמצאים בתוך אותה מציאות שיצרו האבות, ולולא זאת, אין אפשרות כניסה אליה, אין אפשרות להימצא בה אלא רק על ידי אמונה, כך אנו נמצאים באותה מציאות. זה לא רק תנאי להימצאות בה, אלא שעצם ההימצאות במציאות הזאת, זאת האמונה. מעתה, עלינו לבאר מה היא האמונה. באמת, אלו דברים שצריכים להיות פשוטים, אך אנו יודעים נאמנה שזה הנושא העוזב והשכוח ביותר בעולם, עם זאת שהוא הנושא העיקרי. אין עיקר גדול מזה, ואין דבר זניח ושכוח אשר איננו מתעסקים בו ומניחים אותו להרגל, יותר מזה. אנו סבורים שאת זה כולם יודעים, זה הרי דבר פשוט שודאי לא צריכים להתעסק בו, וכך, העיקר שהכל תלוי בו הולך ומשתכח.

אמונה בלשונו, פירושה, כמו שכתוב תמיד בפסוקים מפורשים, כגון "מימינו נאמינים" (ישעיהו ל"ג ט"ז), והכוונה בזה, דבר שהוא בר סמכא, שאפשר לסמוך עליו, וכן "ותקעתי יתד במקום נאמן" (שם כ"ב כ"ג), פירוש הדבר, שהיתד הזה הוא בר סמכא, אפשר לסמוך עליו, היינו, אפשר לתלות עליו עוד ועוד, והוא בר סמכא שהוא לא יתמוטט, שהוא לא יפול ויפיל עמו את כל המשא. זה נקרא מקום נאמן, מקום שאפשר לסמוך עליו. נאמן, זה מי שהוא בר סמכא.

המושג אמונה, עניינו, היות דבר נאמן עלי. דבר נאמן עלי, פירושו, שאני יכול לסמוך עליו, וככל שהוא יותר נאמן, אני סומך עליו יותר, ואם אני סומך

עליו בכל מציאותי כולה, הפירוש הוא, שהדבר הזה נאמן עלי בכל ההיקף של כל המציאות שלי כולה.

אדם שנשען על קיר נטוי העומד מעל תהום, והוא נשען עליו בכל כובדו, פירוש הדבר, שהקיר הזה הוא במקום נאמן. אם הקיר לא היה נאמן, אי אפשר היה להישען עליו בצורה כזאת, משום שאני משעין על הדבר הזה את כל מציאותי כולה, על הדבר הזה אני נסמך בכל קיומי. היינו, אם הדבר הזה לא נאמן, פירוש הדבר שהוא יכול להתמוטט, ואני אפול יחד עמו. וכן, כאשר אני מפקיד ביד אדם את כל רכושי, פירוש הדבר, שהאדם הזה נאמן עלי, אני סומך עליו בדבר שהוא עיקרי מאד אצלי, דבר שנוגע לי בחיי. אם אני סומך עליו בכל רכושי, ואני מגלה לו סוד מסוים, שכל כבודי, כל רכושי, וכל חיי תלויים בו, פירוש הדבר שהאדם הזה נאמן עלי בלי גבול, בלי סוף, הוא נאמן עלי לגמרי. זה פירוש המושג אמונה, זה נקרא להיות נאמן. כשמפקידים פקדון אצל מישהו, מפקידים אותו אצל מישהו שנאמן עלינו. הנפקד, שאצלו מפקידים את הפקדון, נקרא נאמן.

על הפסוק (דברים ל"ב ד') "אל אמונה ואין עול", כתוב בספרי (האזינו ב') "אל אמונה, בעל פקדון", כך כתוב כביכול על בורא העולם. בעל פקדון זה הפירוש לכך שבורא העולם הוא אל אמונה, היינו, הקיום של מה שאנו אומרים "אל אמונה", הוא, שבורא העולם הוא זה שאנו צריכים להיות נסמכים עליו, הוא צריך להיות נאמן עלינו, ועד איזה גבול הוא צריך להיות נאמן עלינו, הדבר מוכח שהוא צריך להיות נאמן עלינו, עד שיבדו אנו מפקידים את עצמנו, "בידך אפקיד רוחי".

כך אנו אומרים בתפילה, "על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך", היינו, הוא זה שמקבל את הפקדון, והוא זה שאנו סומכים עליו בכל קיומנו. את כל הקיום שלנו אנחנו סומכים עליו, בכל חיינו בכל קיומנו, כל מציאותנו כולה נסמכת עליו. בזה אנו מקיימים "אל אמונה", "אל אמונה בעל פקדון".

לשחזר מגלים שפירוש אל אמונה זה בעל פקדון, הכונה בזה שכך אנחנו צריכים להתייחס אל בורא העולם, כנאמן. ופירוש הדבר, לא כשימוש הלשון הרגיל, שלפני, אדם מאמין, היינו, שמסתבר לו שבורא העולם נמצא, בדרך כמו שהוא מאמין שפלוני יגיע בעוד עשר דקות. להאמין שזה כנראה כך, שמסתבר שזה כך, אין לזה כאמור שום שייכות לענין האמונה, זה אפילו לא מתקרב לה, לא בזה מקיימים מצות אמונה, לא על ידי זה אנו נעשים מאמינים. לא בזה אנחנו מקיימים את מה שנצטוונו שבורא העולם יהיה בשבילנו אל אמונה. אלא הציווי הוא "אל אמונה בעל פקדון", היינו, אנו מפקידים בידו את הכל, ואנחנו סומכים עליו בכל הקיום שלנו, כל קיומנו נסמך עליו.

האבות חידשו את מציאות האמונה בבורא

מערכת המציאות הזאת, שנקראת אמונה, זאת מערכת המציאות שנבראה על ידי האבות, זה הפירוש שהם הביאו את האמונה לעולם. כי לכאורה, מה הכונה שאברהם אבינו נקרא ראש אמנה, וכי לקין שכבר דיבר עם הקב"ה, היה לו ספק אם הוא קיים, וכן לנח, ואף אדם הראשון עצמו, מה הכונה שאברהם אבינו היה ראש למאמינים, האם עד אברהם אבינו לא האמינו, האם הם כפרו, הלא בורא העולם דיבר איתם, מה היתה האמונה שנתחדשה על ידי אברהם.

אכן, המדובר הוא, כאמור, על מערכת מציאות חדשה. לכולם היה קשר עם בורא העולם והם ידעו שהוא קיים, אף אחד לא כפר, הרי לא מדובר בשוטים של היום, אלא באנשים שידעו היטב את המציאות, אבל אצל אברהם אבינו שהיה ראש אמנה, ראש למאמינים, "עמודו של עולם והוא אברהם אבינו", נתחדש משהו שלא היה אף פעם, בכל האלפיים שנה של קודם לכן, בכל העשרים דורות מאדם עד נח ומנח עד אברהם, זה לא היה, כאן נבראה מציאות חדשה.

האמונה הזאת של אברהם אבינו, זאת לא אמונה שיודעים שבורא העולם נמצא כאן, בזה לא היה שום ספק מעולם לאף בר דעת, לא את זה חידש אברהם אבינו, אכן, נקודת החידוש של אברהם אבינו היתה בזה שהוא הסמיך והשעין את כל מציאות עצמו כביכול, על מציאותו יתברך, וכך נוצרה המציאות החדשה הזאת, המציאות הזאת שלא היתה. ודאי, כולם חיו באותה מציאות שבורא העולם ברא, אותה מציאות שהיתה אחרי החטא, וכולם ידעו שבורא העולם קיים, לא זה מה שמוטל בספק, אבל התפיסה והידיעה שכל מציאותנו שלנו נסמכת על כביכול מציאותו יתברך, שאין לנו שום קיום ומציאות, שאין לנו הויה, בלי שנסמך את כל עצמנו כביכול למציאותו יתברך, שהוא נאמן עלינו, שהוא בעל פקדון, ואנחנו מפקידים בידינו את הכל, כאן, בדבר הזה נוצרה בריאה חדשה. זאת הבריאה שיצרו האבות.

המציאות הזאת היא מציאות שמערכת החוקים שלה שונה לגמרי. במציאות הקיימת, הישנה, באותה מציאות שהיתה מאדם עד נח ומנח עד אברהם, היתה נבואה, היו חכמים גדולים, היו נביאים, והיו אנשים שהיו קשורים כביכול לבורא העולם, אבל חוקי הטבע של אותה מציאות, הם היו החוקים של ששת ימי בראשית. העולם הזה כולו נשלט על ידי מערכת דינים, אכן, אברהם אבינו יצר מציאות חדשה. והמציאות החדשה הזאת, החוקים שלה שונים.

וכך, במציאות הישנה אין שום אפשרות שאברהם אבינו יוליד, אין מציאות כזאת, זה לא יתכן. אברהם אינו מוליד, אין כזה דבר בעולם, אולם במציאות החדשה שנוצרה, אברהם אבינו כן מוליד. אבל זאת כבר בריאה אחרת, זאת היתה בריאה חדשה, ושם נמצאת אותה מציאות שאברהם מוליד, וכפי שדרשו חז"ל בבראשית רבה (מ"ד י"י) "אברם לא מוליד, אברהם מוליד", וכך היא לשון הגמרא בשבת (קנ"ו ע"א) "אמר לפניו רבונו של עולם נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן, אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך שאין מזל לישראל, מאי דעתך דקאי צדק במערב מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח, והיינו דכתיב מי העיר ממוזרח צדק יקראוהו לרגלו", כביכול בורא העולם שינה את כל מערכת המציאות כולה. במציאות החדשה הזאת, כל המערכת נשתנתה, אכן, כל המערכת נשתנתה רק לגבי מי שחי באותה המציאות.

האמונה שאנו מדברים עליה, עניינה, צורת קיום אחרת. היינו, פה מדובר על היות קיים, היות נמצא, בצורה אחרת. זה דבר שהוא שייך לעצם ההיות, לעצם הקיום, לעצם ההימצאות. כך אני קיים. אני קיים, והקיום שלי כולו נסמך, משום שכך כביכול גזרה חכמתו, כך כביכול בורא העולם רוצה. אם אני לוקח לעצמי קיום בתוך מערכת העולם, ואני קיים משום שכך טבעו של עולם, כפי שכולם קיימים, אז גם אם אני מאמין שגם הקב"ה קיים כמו שאני קיים, חלילה, גם הוא נמצא, זה בדרך כלל זה מה שאנו מסוגלים לדרוש מעצמנו לכל היותר, וכעין מה שאמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו "יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו תלמידיו עד כאן, אמר להם ולואי", [אף שכאן מדובר על דרגות יותר גבוהות, כאן לא מדובר עליון], אם אנו מדברים על מערכת קיום, שהקיום בעצמו זה הקיום הנתפס, הטבעי, הפשוט, הקיים, הרי שזה אותו קיום שהוא המשך של אדם הראשון, כאשר הדברים הולכים כפי הסדר הרגיל כמו שהיה. אדם הראשון חטא, וכך, העולם ממשיך. היה מבוול, והיה נח, והעולם בכל זאת ממשיך. זה נקרא שאנחנו לא פוגעים ולא נוגעים ולא נכנסים בכלל לאותה מציאות שבראו, האבות. אין לנו שום שייכות לזה.

מהבחינה הזאת, הרי שהסיפור של האבות, מעשה אבות, היה צריך להיות בספר במדבר, אכן, יש כאן אנשים יותר צדיקים, יותר טובים, אולם זה לא שייך לספר בראשית, אין כאן שום בראשית במעשה הזה. אבל באמת מדובר פה בכריאה חדשה, בריאה אחרת, בריאה שלא היתה עד אליהם. פה מדובר ב"בהבראם", כאן נבראה בריאה חדשה, והבריאה החדשה הזאת היא מציאות קיימת, אבל המציאות הזאת קיימת רק למי שהיא נאמנת עליו, למי שאת מציאותו שלו מסמיך ותולה על המציאות הזאת, למי שמפקיד את כל עצמו בתוך המציאות הזאת, בשבילו המציאות הזאת קיימת.

המציאות הזאת קיימת, המציאות הזאת נמצאת עם כל החוקים שלה. החוקים האלה הם חוקים שונים, אחרים. בסדר העולם הרגיל החוקים האלה לא קיימים, וחוקי סדר העולם הרגיל לא קיימים בתוך המציאות הזאת. זאת מציאות בפני עצמה.

הגילוי שאברהם אבינו גילה, הוא, לא שבורא העולם נמצא, אלא שבורא העולם הוא המציאות. אנחנו נמצאים במציאות.

מה עניינם של התפילות שחידשו האבות

לשון הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ט ה"א) "על ששה דברים נצטווה אדם הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל ועל הדינים אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממושה רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטווה הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר נכפשו דמו לא תאכלו נמצאו שבע מצוות וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית ובמצרים נצטווה עמרם במצות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו".

כתוב כאן בלשון הרמב"ם סדר ההתגלות של התורה מבחינת המצוות. עצם מתן תורה זו פרשה בפני עצמה, [ואין כאן המקום לבאר מה המכוון ב"עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו"], אבל על כל פנים מדובר פה בסדר ההתגלות של התורה. זה התחיל ב"על ששה מצוות נצטווה אדם הראשון", אלו הן המצוות הראשונות שנצטוו בעולם, ולנח נוספה עוד מצווה, עד שבא אברהם והוא נצטווה במילה. שזה שייך לתורה, אכן הרמב"ם ממשיך "והוא התפלל שחרית", וצריך להבין כמה הדבר הזה שייך לגילוי של תורה, העובדה שאברהם אבינו התפלל שחרית, לשם מה הרמב"ם מביא זאת כאן, בהמשך הענין שלנו, ובפרט, שברמב"ם לא כתוב שהוא נצטווה על זה, כתוב שהוא עשה את זה.

והנה, לדעת הרמב"ם תפילה אחת ביום היא מן התורה, ולדעת הרמב"ם גם זה לא מהתורה, אכן, הרמב"ם מביא כאן את כל שלושת התפילות, שחרית מנחה וערבית, שלושתן בודאי לא מהתורה, ותפילת ערבית היא בכלל רשות, היא כלל לא מהתורה, לשם מה הוא מביא זאת, מה ענינו של הסיפור, מה סיפור הדברים הזה אומר, היאך עניין התפילות מצטרף לסדר ההתגלות של התורה, למצוות שנצטווה אדם הראשון ואחריו נח, ולאחריהם המצוות שנצטווה האבות,

ובפרט תפילת ערבית שהיא לגמרי רשות, היא בכלל לא שייכת למצוות, במה שייכת כאן העובדה שיעקב אבינו התפלל ערבית.

מעצם הדבר שמובאת כאן תפילת ערבית שהתפלל יעקב, אנו לומדים שזאת הכוונה גם בתפילת שחרית של אברהם ובתפילת מנחה של יצחק. אין הכוונה במצוה שבדבר, אלא בעובדת התפילה שהוא התפלל, מעתה, עלינו לבאר מה זה שייך להמשך הדברים.

ונקדים לכך, כי הנה, באמת, זו טעות לחשוב שאנחנו מתפללים שלש פעמים ביום, היינו שאנחנו מתפללים תפילה, ואת התפילה הזאת צריך לומר שלש פעמים, אין זה כך, איננו מתפללים את אותה תפילה שלש פעמים ביום, אלא אנחנו מתפללים שלש תפילות נפרדות. כאשר מתפללים בבוקר תפילת שחרית, אין זו פעם אחת מתוך שלושת הפעמים שצריכים להתפלל ביום, אלא בבוקר מתפללים שחרית, וזאת תפילה אחת, זאת תפילת שחרית, תפילת השחר, תפילת מנחה זו תפילה אחרת, זאת תפילת מנחה, זאת תפילה בסוף היום. ותפילת הלילה נקראת תפילת הלילה. כל תפילה זו תפילה אחרת, יש לה שם בפני עצמו, וענין תפילה בפני עצמו, [אכן, יש דין תשלומים, אם לא התפללו תפילה מסוימת, אפשר להתפלל בזמן הבא, בתפילה הבאה, פעמיים את התפילה ההיא, וזה תשלומים, אולם אז מתפללים פעמיים מנחה, פעמיים ערבית, או פעמיים שחרית].

מכח "המחדש בטובו" אנו מברכים כל יום מחדש

והנה, אנו יודעים, כפי שגילו לנו חז"ל, שבורא העולם מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, וכל יום זאת מציאות חדשה. זה עולם שנברא כאילו מחדש. לכן אנו מברכים בכל יום רוקע הארץ על המים, אף על פי שכבר ברכנו אתמול, כביכול היום בורא העולם רוקע את הארץ על המים מחדש.

יתרה מזו, אנו מברכים גם שלא עשני גוי, עבד, ואשה, בכל יום מחדש, ולכאורה, הלא אם אתמול לא הייתי גוי לא עבד כנעני ולא אשה, איני יכול להיעשות היום גוי או עבד כנעני או אשה, זה לא שייך, אין מציאות כזאת, ואחר שכבר ברכתי על כך אתמול, ומאתמול עד היום איני יכול להשתנות להיות גוי או עבד או אשה בשום פנים ואופן, מדוע מברכים זאת שוב.

אכן, ברור, כפי שכתוב בראשונים, שדבר זה שייך למחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, כל יום זאת בריאה חדשה. אני מברך היום משום שהיום נבראתי מחדש, והיום אני מודה על העובדה שנבראתי לא גוי לא עבד ולא אשה, זה עולם חדש, זאת מציאות חדשה. בורא העולם מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית.

אכן, עתה עלינו לדעת, האם המידה הזאת, אותו חידוש בריאה שבורא העולם "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", זאת מידה שנוהגת בכל העולם כולו, היינו, כל באי עולם, כולם מתחדשים, או שזאת מידה שהיא גילוי אך ורק לנו, אך ורק למקבלי התורה.

המחדש בטובו זה גילוי מכח אמונת ישראל

בסדר התפילה שמתפללים האשכנזים, בסיום ברכת יוצר אור, אחר שאנו אומרים "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו", אנו ממשיכים ואומרים "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו". הטור (או"ח נ"ט ע"י"ש) כבר מתפלל על כך, במה זה שייך, הלא הברכה היא על המאורות הטבעיים, מה לזה ו"לאור חדש על ציון תאיר", הרי שם מדובר על מיין אור אחר ולא בו אנו עוסקים כאן. כאשר אנו אומרים "יוצר המאורות", אין המדובר ב"ליהודים היתה אורה", כפי שדרשו חז"ל "אורה זו תורה", אלא לאור השמש שזורה, לאור היום. כפי שבערב מברכים המערבי ערבים, כך בבוקר מברכים יוצר המאורות, וזו ברכה על המאור, על האור שמאיר, על זריחת השמש. לכן, כותב הטור שצריכים להשמיט זאת, זה לא מצטרף כאן, זה לא שייך לסדר, זה נראה שלא ממין הברכה בכלל.

אכן, ודאי, ביאור הכוונה בנוסח הזה היא, כי הנה, "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית" זה דבר שהוא לא תולדה של אור השמש. כאשר אנו אומרים "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", הכונה היא שמכח זה אנו מברכים בכל יום על יוצר המאורות, כי בכל יום זה מאור חדש. "כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו", הדבר הזה לא שייך לאור השמש, זה שייך לאותו אור שנגזר באור השמש, אותו אור של ששת ימי בראשית שכביכול בורא העולם גזר אותו בתוך המערכת הטבעית.

מעתה, על זה אנו מתפללים. אחר שאמרנו "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית כאמור כו'", אנו מוסיפים ומתפללים "אור חדש על ציון תאיר", כמו שאתה מגלה לנו את ההנהגה הזו שנקראת "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", ועל זה אנו מברכים יוצר המאורות, כך אנו מתפללים שגם האור הזה יתגלה, משום שגם הוא יוצא מאותה הנהגה. מההנהגה הזאת של מחדש בטובו בכל יום תמיד בראשית, מזה יוצא גם האור חדש שעתיד במהרה בימינו להאיר על ציון.

נמצא, אם כן, שכאשר אנו אומרים את ה"מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", זה דבר שאת הגילוי שלו בורא העולם מגלה רק לנו, את הסוד הזה הוא מגלה רק לנו. הסוד הזה שייך למציאות של האמונה, הוא הגילוי של אותה מציאות שהיא "רבה אמונתך", "חדשים לבקרים רבה אמונתך" (איכה ג' כ"ג). זה דבר שמתגלה לנו, ויחד איתו מתגלה גם ה"אור חדש על ציון תאיר".

התפילות מכוונות כנגד חידוש המציאות

שלושת התפילות שאנו מתפללים ביום, זאת מערכת המציאות שיצר האבות. המציאות מתגלה ונבראת מחדש, ובסוף היום היא חוזרת למקורה ושרשה, ולמחרת היא מתחדשת עוד פעם. המציאות הזאת, זאת המציאות שאנחנו חיים בה, ואנחנו חיים בה עם שלושת התפילות ביום. המציאות נוצרת ונבראת, וכלשון הרמב"ן "חידוש כל נוצר", וזה דבר שקורה בכל בוקר, בכל בוקר מתחדש כל נוצר, ואנו מצרפים עצמנו למציאות הזאת עם תפילת השחר. בסוף היום, המציאות מחזירה את עצמה למי שברא אותה. הגמרא בבבא בתרא (כ"ה ע"א) לומדת מהפסוק "וצבא השמים לך משתחיים" שהשכינה במערב. צבא השמים חוזרים בחזרה למקום שממנו הם באו, הם מחזירים את עצמם למקום שממנו הם באו.

מעשה, אברהם אבינו, שהיה ה"בהבראם של הבריאה", הוא היה זה שנקרא אזרחי, כפי שדורשת הגמרא (ב"ב ט"ו ע"א) את הפסוק "משכיל לאיתן האזרחי" על אברהם אבינו. אברהם אבינו אשר מעיקרא היה גר, הוא נעשה אזרח של העולם, היינו, הגרות שלו יצרה את אותה מציאות שבה הוא היה האזרח, וכולם, כל מי שרוצה להיות אזרח, חייב להצטרף אליו.

אברהם אבינו, הוא מתפלל תפילת השחר, זאת התפילה שלו, זאת תפילה של "בהבראם", בזמן שהבריאה נבראת אנו עומדים לפניו בתפילה, ומצרפים עצמנו לאותה מציאות שמתחדשת כעת. פירוש, כשהשמש זורחת, היינו, כשהבריאה מתחדשת, וזה ה"בהבראם" שנוהג בכל יום, לכן יש מעלה מיוחדת להתפלל ממש באותה עת שהבריאה מתחדשת. זאת המעלה הגדולה, שבעת שהבריאה מתחדשת, אז אנחנו עומדים לפניו, וכביכול, בורא העולם בורא כעת אותנו. זה האופן איך אנו מקבלים את הבריאה החדשה, זאת תפילת שחרית, זאת התפילה שתיקן אברהם. כאשר הרמב"ם כותב "והוא התפלל שחרית". המכוון בעומק הדברים הוא, שתפילת שחרית שתיקן אברהם אבינו, היא זאת שממה אותנו באותה מציאות שחידש אברהם אבינו.

אכן, בסוף היום, אותה מציאות נעלמת ומסתלקת, וכאן, יצחק אבינו הוא הנקודה של להחזיר את כל הבריאה לבורא. יצחק אבינו היה זה שמסר את נפשו ונהיה עולה תמימה, ו"אפרו צבור ומונה לפני על גבי המזבח", כדברי הגמרא בזבחים (ס"ב ע"א), יצחק הוא זה שמחזיר את הקיום, מחזיר את המציאות כביכול לבורא העולם, כדי שאותה מציאות תתחדש למחרת, על יצחק כותב הרמב"ם "והוסיף תפילה אחרת לפנות היום", התפילה של "כי פנה יום", זאת התפילה שתיקן יצחק אבינו ע"ה, זו תפילה ששייכת במסוים לעיקר מידתו, לעיקר החידוש במציאות שחידש יצחק. אברהם אבינו חידש את ה"בהבראם" של כל המציאות כולה. ויצחק אבינו חידש אותה מציאות מחזירה את עצמה למי שברא אותה בכל יום ויום. זאת תפילת מנחה שאנו צריכים להתפלל בפנות היום.

בחושך הלילה – עלינו להצטרף למציאות האמיתית

"ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית". והנה תפילת ערבית של יעקב אבינו, הלא היא מעיקר הדין תפילת רשות, אכן, תפילת ערבית שהתפלל יעקב אבינו, זה כמידתו של יעקב. כי הנה, המהר"ל [בכמה מקומות] מבאר שפירוש המילה חושך, הוא כלשון הכתוב "ולא חשכת את בנך את יחידך", היינו ולא מנעת, וכן "ולא חשך ממני מאומה", חושך זה מלשון דבר מנוע, הדברים נעדרים, הם לא נמצאים, בחושך הקיום איננו.

המאמר הראשון של הקיום זה "ויאמר אלקים יהי אור" (בראשית א' ג'), זה המאמר הראשון של הגילוי של המציאות. בחושך, המציאות לא מתגלה, היא חוזרת כאילו לאיך. כלילה המציאות מונעת וחושכת את עצמה מאיתנו, היא חשיכה. זה עניינו של חושך, לילה, העדר. חז"ל אומרים שהמילה לילה היא מלשון לילה, היינו, הלילה זה זמן כפי על העדר. וכך דרשו חז"ל בסנהדרין (ק"ד ע"ב) על הפסוק "בכו תבכה כלילה" (איכה א' ב'), שכל הבוכה כלילה השומע קולו בוכה כנגדו, זה חוק בבריאה, דבר מחויב המציאות, אם יש מישהו שבוכה כלילה הלילה מצטרף לך, הבכי הוא בסיבת הלילה אשר מביא לבכי, אלא שצריך לעורר מישהו לבכי, כמובן, אכן, אם רק שומעים מישהו בוכה כלילה, אז כל מי ששומע את קולו בוכה יחד איתו.

זה ענינו של לילה. אנחנו חיים על פי השעון, בקצב שבו אין לנו מושג מתי יום ומתי לילה, איננו חיים זאת, לא זה הקצב והסדר של חיינו, אבל הבריאה עצמה שבורא העולם ברא, היא מורכבת מ"ויהי ערב ויהי בוקר", היא מורכבת מיום ולילה, היינו, היא מורכבת מהתגלות ומהעדר, מיש ומאין. כלילה הבריאה חוזרת לאיך, התפיסה של ההעדר, החידלון, האי היות, האי קיום, התפיסה הזאת, זאת התפיסה של הלילה, לכן הלילה הוא זמן כפי בעצם, זמן העדר.

הגמרא בעירובין (ס"ה ע"א) אומרת "לא איברי סיהרא אלא לגירסא", וכך נפסק להלכה גם ברמב"ם וגם בטור ובשו"ע, חלילה מלבזבז את הלילה, וכך כותב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פ"ג הי"ג) "לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן כו".

כלילה, כשהמציאות שאנחנו חיים בתוכה נעדרת, זה הזמן להשיג ולצרף את עצמנו למציאות האמיתית, וזה ענינו של יעקב אבינו. ענינו של יעקב אבינו זה הקיום במציאות האמיתית. כי הנה, יעקב אבינו חי, יעקב אבינו לא מת, וכך אומרת הגמרא בתענית (ה' ע"ב) "אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת אמר ליה וכי בכדי ספדו ספדו חנטייא וקברו חנטייא אמר ליה מקרא אני דורש", הגמרא שואלת היאך אתה אומר שיעקב אבינו לא מת, וכי בכדי חנטי ספדו וקברו חנטייא וספדו יתה, ועל כך הוא עונה לו, מקרא אני דורש, אני לומד זאת מהפסוק, שבו כתוב שיעקב אבינו לא מת, אכן לכאורה, הלא בפסוקים גם כתוב שהספידו אותו, קברו אותו, וחנטי אותו, גם זה כתוב בפסוק.

אכן, פירוש הדבר, שבתוך העולם הטבעי, העולם שנשתייר מאדם הראשון אחרי החטא, בתוך סדר העולם הזה, שמה חנטי את יעקב, וקברו אותו, והספידו אותו, חנטי את המציאות האחרת של יעקב, את אותה מציאות שהיא שייכת לכל סדר העולם. הלא יעקב אבינו חי בעולם, הוא נפגש עם פרעה, הוא נפגש עם גוים, כולם ראו אותו. הוא חי גם באותה מציאות שנשתיירה מאחרי החטא. אבל במציאות החדשה, שנבראה על ידי האבות, שם יעקב אבינו לא מת.

אנחנו חיים במציאות של "ספר בראשית"

זאת המציאות שאנו חיים בתוכה, זאת המציאות שאנו צריכים לחיות בתוכה. זאת המציאות שאם אנחנו לא נחיה בתוכה, חלילה, לא נחיה. המציאות הרגילה, המציאות של כל העולם כולו, דוחה ופולטת אותנו, מוציאה אותנו אל מחוץ למציאות. הלא זה כבר זמן רב שאנו חיים בניסים, אנו חיים בגבורותינו ובנוראותיו של בורא העולם, כדברי הגמרא בינומא (ס"ט ע"ב) "אלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות".

אם אנחנו מעלים בדעתנו שאנחנו יכולים להישרד ולהישאר קיימים כחלק מהמציאות הכללית בעולם, הרי שאותה מציאות כללית, כלל עולמית, כבר טפחה וטופחת על פנינו עשרות ומאות פעמים. היא דוחה אותנו מעליה. אנחנו, חלילה, במציאות הזאת לא נתקיים, וזה מובטח, אלו דברים מפורשים מפיו של בורא העולם, הקיום שלנו הוא אך ורק באותה מציאות שנתחדשה על ידי האבות.

אלמלא ספר בראשית, עצם ההיות שלנו בעולם הזה, זה מעשה ליסטות, אין לנו פה איפה להיות, אין לנו איפה להתקיים. הקיום שלנו פה הוא מעשה ליסטות, מעשה גניבה. וכלשון חז"ל שמביא רש"י בתחילת התורה, "ליסטים אתם", מה אתם עושים פה, אכן, אנחנו מראים להם את ספר בראשית שבו כתוב שאנו יכולים להיות פה. היינו, אנחנו נמצאים בספר בראשית, אנחנו לא נמצאים בעולם, אנחנו חיים בתוך ספר בראשית. כשאנחנו שמים את עצמנו בעולם, פה, במציאות הנחיתת הזאת, המציאות הכלל עולמית הזאת, אותה מציאות שהיא משותפת לבני נח, לבעלי חיים, וגם לנו, ולפעמים גם לבורא העולם, במציאות הזאת אנחנו לא נישרד, חלילה, לא במציאות הזאת אנחנו מובטחים שנחיה.

אלמלא מוראו, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות. אנחנו קיימים עד כמה שמוראו נמצא. אכן, מי צריך לפחד מאותו מורא, הלא אם חלילה אנחנו לא נחוש לו, אז מי יחוש לו, "האלקים עשה שיראו מפניו" (קהלת ג' י"ד).

את המציאות הזאת שנקראת "האלקים עשה שיראו מלפניו", אותה הביא לעולם יצחק אבינו, זאת היראה שנתחדשה על ידי האבות. את עצם הקיום הביא אברהם, בהבראם. את היראה הביא יצחק. ואת התוכן של הקיום, תכלית הקיום, היינו, מה שנקרא עמוד התורה, זה יעקב אבינו, וזו המציאות שבתוכה אנו חיים. הדבר צריך להיות ברור. אין לנו קיום אחר, עלינו לחזור על כך שוב ושוב. כבר נוכחנו בזה. הקיום שלנו הוא אך ורק באותה מציאות שנבראה על ידי האבות. ספר בראשית מאפשר לנו להיות קיימים, לחיות בעולם הזה, להיות פה בכלל. בלי ספר בראשית איננו יכולים להיות פה ובכלל להיות בעולם.

כאשר אנו קוראים את ספר הישר, ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים, צריך לזכור, שאנחנו כעת, לאורך כל ספר בראשית, עוסקים בבריאת העולם שבתוכו אנחנו חיים. איננו חיים בעולם הזה, בו אין לנו חיים.

בלעם כבר ראה זאת, ואמר "הן עם לבדד ישכון, ובגויים לא יתחשב", במציאות שאנחנו חיים, אין לנו שותפים, במקום שאנחנו קיימים, אנחנו לבד, וכבר כתוב שם ברש"י, שבזמן שטוב לגוים, גם אנחנו שותפים, אבל כשאנחנו שמחים, היינו, כשמתגלה הקיום האמיתי שלנו, אין לאף אחד חלק בה.

הדברים ברורים ופשוטים, ואלה הם עיקרי האמונה שלנו. המסגרת שאנו חיים בתוכה, היא תרי"ג מצוות. זאת המסגרת שבתוכה אנו חיים. אותו תרי"ג שהוא צורת האדם שלנו, אותם רמ"ח איברים ושס"ה גידים שלנו, חיים בתוך מערכת תרי"ג של התורה, אבל הבסיס הוא "בא חבקוק והעמידן על אחת", כל התרי"ג שלנו נמצאים בתוך מערכת מציאות שהיא ענין אחד, בא חבקוק והעמיד על אחת, הוא העמיד אותנו על אחת, "וצדיק באמונתו יחיה".

בְּנֵיבוֹת יִצְחָק

דרכי עליה למבקשי דעת את ה' ולהידבק בדרכיו
ממשנתו של הגאון רבי יצחק זיסמן זללה"ה מרביץ תורה ודעת בישיבת תושיה תפרח

כ"ס

פרשת וירא גליון מס' 5

יראה ואהבה

טובת עצמו כלל, שלא יעלה על דעת שום אדם שמשום תקוות איזה גמול יעקוד אברהם את בנו יחידו הנולד לו למאה שנה, שכל כח האהבה שבאפשר, היה לאברהם בו, ומי יתן מותי אני תחתיך בני.

ועבודה לתוחלת הגמול נראה שנקראת שאין בה ממש לפי המבואר במסילת ישרים (פרק י"ט בר"ה והנה בארנו) וז"ל "אמנם ודאי שמי שמתכוין בעבודתו לטהר נפשו לפני בוראו, למען תזכה לשבת את פניו בכלל הישרים והחסידים, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ולקבל הגמול אשר בעוה"ב, לא נוכל לומר שתהיה כונה זו רעה, אכן לא נוכל לומר גם כן שתהיה היותר טובה, כי עד שהאדם מתכוין לטובת עצמו, סוף סוף עבודתו לצורך עצמו" ¹ עכ"ל.

ועפ"ז אפשר לומר שעבודה לתוחלת הגמול נקראת אין בה ממש, שאינה ממש עבודת ה' ודו"ק.

ירא אלקים באברהם מאהבה

והנה אחר העקידה אמר ה' לאברהם "כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ולא חשכת את בנך את יחידך ממני" (שם י"ב), ומבואר שבעקידה התברר מידת יראתו של אברהם אבינו.

אמנם בגמ' סוטה (לא). תניא רבי מאיר אומר נאמר ירא אלקים באיוב ונאמר ירא אלקים באברהם, מה ירא אלקים האמור באברהם מאהבה, אף ירא אלקים האמור באיוב מאהבה, ואברהם גופיה מנלן, דכתיב (ישעיה מ"א ח') "זרע אברהם אוהבי", מאי איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה, איכא הא דתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה שזה תלוי לאלף דור וזה תלוי לאלפים דור.

ובפירש"י (שם ד"ה לאלפים) כתב "ואין אלו דומין לפרוש מאהבה לפרוש מיראה (לעיל כ:), דהנהו מאהבת שכר ומיראת פורענות הקללות והעונשין, והכא מאהבת המקום ומיראתו, שמוראו גדול ומוטל על הבריות" עכ"ל.

מבואר דמעלת האהבה גדולה אף מיראת הרוממות, וא"כ יש לעיין אמאי שבחו הכתוב אחר העקידה במעלת היראה, באמרו "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", ולא במעלת האהבה העליונה, אשר היא היתה מדרגת אברהם, כמאמר הכתוב "זרע אברהם אוהבי" ².

ואפשר שהוא מפרש שם אהבה ויראה על יראת העונש שלא כפירש"י, ויראה זו היא פחותה מאהבה, אך יראת הרוממות גדולה מאהבה.

גם גדר היראה שכתב, שהיא יראה שמא אינו ראוי לעמוד בהיכל המלך, לכאן אין זו היראה המעולה, שבפשטות גדרה של יראה זו היא יראת אבדן השכר של קרבת ה' ויל"ע.

מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי

אמרו חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פכ"ה) "שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב", ויל"ע בלשונם שאמרו חייב אדם "לומר", ולא חייב כל אדם מישראל "לעשות" כמעשה אבותיו, ואפשר דהכוונה דהשאיפה והרצון להגיע לדרגת האבות גם בה ברכה מרובה.

וחיוב זה ודאי מצריך לימוד וידעת מדרגת האבות ורום מעלת מעשיהם ועבודתם לפניו יתברך, ומכח זה תבוא השאיפה להגיע למעשיהם, ואל יאמר האדם הנמצא בתחתית המסילה, כמה רחוק אני מראשה ותכליתה ומה לי להרים ולישא עיני השמימה, לימודנו חז"ל כי השאיפה לרום המעלות היא הנותנת עוז ותעצומות להשיג את אשר יוכל, ושאיפה לגדלות ומדרגות נישאות בעבודתו יתב', היא השורש והיסוד לבנין נפש האדם, והיא סיבה לסיעתא דשמיא, בבחינת "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב' י"ז ו'), ו"הרחב פיך ואמלאהו" (תהילים פ"א י"א).

שלא יאמרו אין ממש בראשונים

"ויאמר קח נא את בנך את יחידך" וגו' (בראשית כ"ב ב'), ואמרו חז"ל (סנהדרין פט: והובא ברש"י) "אמר רבי שמעון בר אבא אין נא אלא לשון בקשה וכו', אף הקב"ה אמר לאברהם ניסיתך בכמה נסיונות ועמדת בכלן, עכשיו עמוד לי בנסיון זה, שלא יאמרו אין ממש בראשונים" ע"כ, והדברים צ"ב דלכאן אין שייך לומר שהראשונים אין בהם ממש, הלא גם אם אינו במעלה העליונה לעמוד בנסיון הגדול ביותר, וכי מפני כך אינו במעלה שעמד בכל הנסיונות שקדמו.

ונראה לכאן דהנה העולה מדברי הראשונים (הרד"ק פסוק י"ב ורכינו בחיי פסוק א, וע"ע כוכבי אור החדש סי' כ"ז) כי נסיון העקידה היה לגלות דעבודת אברהם היתה לא מיראת העונש ולא מתוחלת הגמול, אלא מיראת הרוממות ואהבת ה', [משא"כ בנסיונות הקודמים אפשר שיאמרו שנעשו לתוחלת הגמול בין בזה בין בבא].

וע"כ א"ל עמוד לי בזה הנסיון שמתוכו יתגלה שעבודתך לשמה ולא לתקוות גמול, שבנסיונות הקודמים אפשר שיאמרו שנעשו לתוחלת הגמול בין בזה בין בבא, אך בעקידה נתגלה אהבת אברהם לה' יתברך שהיא אהבה אמיתית ועבודה אמיתית שאין מעורב בה כוונת

¹ ונראה שאף מי שעובד מאהבה, והיינו שאוהב את ה' ומתאוה ליקרב אליו, ועבודתו למען הפק רצונו זה להתקרב אל ה', עדיין בלולה באהבה זו אהבת עצמו ודו"ק.

² ועי' בריקנטי (עה"פ "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה") מש"כ בביאור דבר זה, ולכאן כונתו כי יראת הרוממות היא למעלה מן האהבה, וצ"ע לכאן היאך יתפרשו דברי הגמ' בסוטה הנ"ל שמבואר שם שאהבה גדולה מיראה, ופרש"י שאיירי ביארת הרוממות, ועל יראה זו קאמר בגמ' שאהבה גדולה מיראה.

יראת חטא גדולה מאהבה

והנה מצאתי שעמד בזה השל"ה (עשרה מאמרות מאמר שלישי ורביעי), עיין שם שהאר"ך לבאר ענין יראת הרוממות ואהבת ה', ובסוף דבריו ביאר תמצית הדברים (אות מ) "הנה שלש אלה שזכרתי, יראה, ואהבה הפנימית, ויראה לפני ולפנים, הם כך. יראה הפנימית, הוא צדיק גמור, השומר כל התורה תרי"ג מצוות, כללותיהן ופרטיהן ודקדוקיהן, הן דאורייתא הן דרבנן, כל מה שמצווה עושה, הן לא תעשה הן עשה מקיים הכל, לא משום יראת עונש ולא משום קבלת שכר, רק מיראת שמים, רצוני לומר שהוא ירא ובוש לעבור על ציווי מלך גדול רם ונשא רב ושליט.

אחר כך נכנס ליותר מדרגה, דהיינו שעושה באהבה, ואין עליו כמשאוי, רק בשמחה ובטוב לבב, ובדביקה וחשיקה וחפיצה.

אחר כך נכנס ליותר מדרגה, ליראה לפני ולפנים, כי מאחר שנדבק בו יתברך, יודע שהוא כביכול בדמותו ובצלמו, ורוצה לקיים הדברים בשביל עצמיות וצורך גבוה, לתקן שמו הגדול, ואז המורא עליו ביותר, וירא מפני החטא ביותר ממה שמחוייב, כי יש עליו המורא תמיד שלא יחסר סוד התאחדות המלך בכבודו.

נמצא, היראה הראשונה בחינות צדיק גמור, המקיים התורה לא גורע ולא מוסיף על מה שהוא מצווה. והאהבה, היא הדביקה וחשיקה וחפיצה בכל אשר עושה.

והיראה לפני ולפנים, הוא חסיד עושה ביותר ממה שהוא מצווה, מפני היראה הזו שהוא לפני ולפנים, וכו' חסיד שמתחסד עם קונו.

עוד כתב (באות מכ) ולזו היראה זכה אברהם אבינו, שאמר לו השם יתברך (בראשית כב, יב) "כי ירא אלקים אתה", והיא היראה היוצאה מהאהבה.

וזה כוונתם ז"ל במסכת סוטה "ירא אלקים האמור באברהם מאהבה" וקשה הלא ירא' כתיב, ואיך מפרשים הם מאהבה. אלא הכי פירושו, יראה הכתוב באברהם, זו היראה היא מאהבה. כי מקודם העקידה, לא זכה רק לאהבה פנימית, ועתה זכה ליראה פנימה דפנימית, הבאה לאחר האהבה הפנימית.

והא דאיתא שם "גדול העושה מאהבה מהעושה מיראה, שזה תלוי לאלף דור וזה לאלפים", היינו מיראה ראשונה שלפני האהבה, עכ"ד השל"ה.

ויסוד הדברים כבר מבוארים בדברי הראשונים, ומהם בספר עבודת הקודש (למהר"ם בן גבאי שער היחוד פרק כ"ו) שכתב בזה"ל "היראה הזאת שאנחנו בביאורה יש בה מדרגות, יש ירא ושומר עצמו מעבור על המצוות כי הוא יודע שהעובר עליהן מטמא המקדש העליון ומכניס צלם בהיכל וקוצץ בנטיעות היפות ומפריד אלופו של עולם, ולכוונה זו שומר ידו מעשות כל רע, ואין זה פרוש מיראת פורענות הקללות והעונשין, אבל הוא ירא, ויראתו צורך גבוה, בהיותו ירא על זה הדרך שכתבנו, ויראה זו מעולה מאד, אלא שהיא למטה מהאהבה, והיא שאמרו עליה שם שזה תלוי לאלף דור וכו', ויראה זו היא התחלת היראה הפנימית, שהרוצה לזכות אליה יצטרך ליכנס לפניו משורת הדין בכל מעשיו" עכ"ל.

³ ויסוד זה שלמד העבודת הקודש מדברי חז"ל שאברהם לא היה מחויב לעקוד את יצחק בנו, מבואר כבר בדברי רבי יוסף בן הרב שם טוב אבן שם טוב (מובא בעבודת הקודש שער העבודה פרק ה' ד"ה והחכם) שכתב וז"ל וזו היא מדרגת אברהם אבינו שנקרא אהב את השם, וכאשר צווה בעקדת בנו יחידו לא מיראתו

והנה דבר זה שביראת הרוממות יש חלק שמעלתה קודם האהבה, ויש חלק שלמעלה ממנה, מצינו בדומה ממש בדברי רבינו הרמ"ל במסילת ישרים.

דהנה יראת הרוממות מנה במדרגת החסידות בפרק י"ט, ומעלת יראת חטא היא למעלה הימנה לבתר ענוה, וביאר המס"י ענינה (פרק כ"ד) וז"ל "זאת היראה וכו' דהיינו יראת חטא, היא כמו חלק מיראת הרוממות שזכרנו, וכמו מין בפני עצמו, והיינו כי הנה ענינה הוא שיהיה האדם ירא ודואג תמיד על מעשיו, פן נתערב בם איזה שמץ חטא, או פן יהיה שם איזה דבר קטן או גדול שאינו לפי גדול כבודו יתברך ורוממות שמו.

והנך רואה היחס הגדול שבין יראה זו ויראת הרוממות שזכרנו, כי התכלית בשניהם שלא לעשות דבר נגד רום כבודו יתברך, אמנם ההבדל שביניהם שבעבורו תחשב כמין אחר ובשם אחר תקרא, הוא כי יראת הרוממות היא בשעת מעשה או בשעת העבודה וכו', אך יראת החטא היא בכל עת ובכל שעה, שהנה בכל רגע הוא ירא פן יכשל ויעשה דבר או חצי דבר שיהיה נגד כבוד שמו ית' וכו', כי זה עיקר היראה שיהיה האדם ירא ומזדעזע תמיד עד שלא תסור יראה זו ממנו, כי עי"ז ודאי לא יבוא לידי חטא וכו', (ושם בסוף הפרק) ואמרו בתנא דבי אליהו (רבה פרק כ"ה) "אל תירא אברהם" (בראשית ט"ו א), אין אומרים אל תירא אלא למי שהוא ירא שמים לאמיתו" עכ"ל.

והיינו דזאת היראה העליונה היא הנקראת יראת שמים לאמיתה.

בעקידה נודע דרגה של יראת חטא

והנה לכאוי יל"ע היאך נודע בעקידה בחינה זאת של יראת חטא, דאף דכבר נתבאר שבעקידה הוכח שאברהם עבד את הקב"ה לא מיראת העונש ולא לתוחלת הגמול, אך צ"ע היאך נתגלתה מדרגת היראה הזאת בעקידה, ואמאי לא סגי באהבה גמורה לעקידה.

והנה אמרו חז"ל (מדרש רבה בראשית פרשה נ"ו י, וכו"ה במדרש שוחר טוב תהילים כ"ט) "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה" (שם כ"ב י"ד), אמר ר' יוחנן, אמר לפניו רבון העולמים, בשעה שאמרת לי "קח נא את בנך את יחידך", היה לי מה להשיב, אתמול אמרת לי "כי ביצחק יקרא לך זרע" (שם כ"א י"ב), ועכשיו "קח נא את בנך" וגו', וה"ו לא עשיתי כן, אלא כבשתי רחמי לעשות רצונך וכו', עכ"ל המדרש.

וכתב ע"ז בעבודת הקודש (שם בד"ה ויתבאר מזה) "ויתבאר מזה כי לא היתה שם סיבה תכריחהו לעשות המעשה ההוא, כי אם רצונו לעבוד מצד היראה הפנימית הזאת, כי מצוות השם לא היתה מכרחת אותו, כי היה לו להשיב תשובה, בה יתנצל ויפטר מן הדין, ולא השיב, ואפילו הרהור לא הרהר אחר מדותיו, לפי שהיה דבק במדה שאין בה סייג, יראת ה' טהורה מכל שבוש מחשבה ודעת חיצוני, היא היראה העליונה הפנימית, ולזה נכתר ביראה הזאת בנסיון העשירי וכו', כי לא חל עליו חובת המצוה ההיא מן הדין כמו שכתבנו, ומה שעשה כן היה מחשקו וזריזותו להאבה ולהתקרב אל המלך בכל היכולת, כי יראתו היתה מכוונת להשיג אהבתו של מקום ולהמשיך אליו רצונו" עכ"ל³, [וכן מבואר בשל"ה שם אות מ"א].

להערות והארות ולתרומות טל – 052-7692928
ניתן לקבל את הגליון במייל D7692928@GMAIL.COM

אותו פן יגיעו רע על עזבו העקידה הלך לדרכו, כי כבר נאמר לו "קח נא" שהרצון בו ענין בקשה ותחינה, לא מאמר יגזור על עזבו עונש, וגם לא מאהבתו בטוב זה העולם, היה הורג בנו יחידו וחלילה לו וכו' עכ"ל.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת וירא תשפ"א

תגדל זכותו לינצל מכח זכותו של אברהם אבינו, ולכן אמר לו המלאך 'ההרה המלט', שאדרבה על ידי שיבא אל אברהם אבינו, יותר הוא ראוי וכדאי שתעמוד לו זכותו של אברהם אבינו, ותרצו שיהיה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. (כ"א, ט').

צריך ביאור למה לא קראו הכתוב בשמו 'ישמעאל', אלא סתם שמו וקראו בן הגר.

עוד צריך ביאור למה הזכיר הכתוב שהגר היא מצרית, ומאי נפק"מ בזה שהיא מצרית.

והנה שרה אמרה לאברהם שיגרש גם את הגר, ולכאורה צריך ביאור למה אמרה לגרש את הגר, והרי כל הטעם לגירושו של ישמעאל היה מפני שהיה מצחק, ואם כן הוא טעם לגרש את ישמעאל, ומה זה נוגע לאמו, ולמה אמרה לגרשה, ואם ישמעאל הוא אמו מה הטאה.

ויש לבאר דמעשיו הרעים של ישמעאל שהיה מצחק באו לו מרוח אמו, והשורש לכל דרכו הרעה הוא מחמת היותו בן מצרית שהם שמופי וימה ועליהם הכתוב אומר 'בשר המורים בשרם וגו', ולא היה זה הנהגה שחידש מעצמו, אלא היה זה הליכה בדרכי מצרים, שבאו לו מכח אמו שהיתה מצרית, ולכן אמרה שרה שיגרש גם הגר, שהיא הייתה שורש דרכו הרעה.

ולפי זה יש לבאר דלכן קראו הכתוב 'בן הגר המצרית', ולא הזכיר את שמו, שבא לומר שראתה שישמעאל בהנהגתו מתייחס אחר אמו, ולומר שהוא מושפע מאמו. וכן מבואר למה הזכיר הכתוב שהגר היא מצרית, דזהו עיקר ושורש כל ההנהגה הרעה, וראתה שרה שישמעאל נוהג במנהגי מצרים הבאים לו דרך אמו, ועל כן אמרה לגרש אותם, אע"פ שרק את ישמעאל ראתה מצחק.

אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך וגו'. (כ"א, י"ב).

צריך ביאור דלעיל כתוב 'זירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודות בנו', ומבואר דרק על ישמעאל היה רע בעיני אברהם, אבל על שילוחה של הגר לא נזכר בכתוב שהיה רע הדבר בעיני אברהם. ונראה לומר, דהנה כתוב 'זירע הדבר מאד בעיני אברהם', וצריך להבין מהו מאד, דמאוד הוא ריבוי, והוא שייך היכן שיש שני דברים והאחד נמדד כלפי השני, בזה נופל הלשון מאד, אבל כאן לא היה אלא דבר אחד שהיה רע בעיניו על אודות בנו. ונראה דבזה מבואר בפסוק דכאמת גם על הגר היה רע בעיניו, רק שעל ישמעאל היה רע בעיניו יותר, ועל זה אמר הכתוב 'זירע הדבר מאד בעיני אברהם', שהיה זה רע בעיניו יותר ממה שהיה רע בעיניו אודות הגר.

בתם לבני ובנקיון כפי עשיתי זאת. ויאמר אליו האלוקים בחלום גם אנכי ידעתי כי בתם לבכך עשיתי זאת וגו'. (כ, ה-ו).

וכתב רש"י אמת שלא דימת מתחילה להטוא, אבל נקיון כפים אין כאן. נראה לבאר בזה, דהנה בחידושי מרן רי"ז הלוי ביאר דבזה שלקה אבימלך את שרה, יש בזה ב' עבירות, האחת עבירה דעריות, שהרי היא הייתה בעולת בעל, והעבירה השנית, משום איסור גזל, כמבואר ברמב"ם הל' מלכים לגבי שכס דנתחייב מיתה על שלקה את דינה בחזקה ובכיבוש, ודבר זה נחשב אצל בני נח לגזל, וכן אצל אבימלך, כיון שלקה את שרה בכח, עובר בזה באיסור גזל.

ולפי זה יש לבאר דזהו שאמר לו הקב"ה, דבתם לבכי יש כאן, אבל נקיון כפים אין כאן, ר"ל דאמנם לגבי איסור עריות דבעולת בעל, הרי שעשה כן בתם לבכו, כיון שהוא אמר לו שאחותי היא, וגם היא אמרה לו שאחי הוא, אבל כל זה מועיל רק לגבי איסור דעריות, אבל נקיון כפים, שזה מכוון לגבי ענין איסור גזל, דנקיון כפים, היינו כלפי דבר התלוי בנטילה ולקחה, והיינו לקיחת ונטילת דבר שאינו שלו, וזהו איסור גזל, ועל זה אמר לו דלגבי איסור גזל אינך נקי, דגם אם היא אינה אשתו ורק אחותו, מ"מ יש כאן איסור גזל, ואין כאן נקיון כפים.

ואנכי לא אוכל להמלט ההרה פן תדבקני הרעה ומתי. (י"ט, י"ט). וברש"י כתב, כשהייתי אצל אנשי סדום, היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה בני העיר, והייתי נראה צדיק וכדאי להנצל, וכשאבא אצל צדיק אני כרשע, ולכאורה צדקו דבריו של לוט, ולמה באמת ציווהו המלאך להמלט ההרה, והרי אדרבה שם הוא מפסיד את זכותו להנצל.

אמנם נראה לבאר, דכל השבון זה הוא נכון אם באנו לדון שלוט ינצל מחמת זכות עצמו, ועל זכות עצמו יש טענה זו, דכל זכותו הוא רק כשהוא אצל אנשי סדום, ולא כשהוא אצל אברהם שהוא צדיק, אבל האמת שזכותו של לוט להנצל, אינה מחמת זכות עצמו כלל, אלא אדרבה כל זכותו היא מחמת אברהם אבינו, וכמו שמבואר בפשטות הכתובים, וכמו שכתוב לקמן פסוק כ"ט זיזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט, ובגמ' בברכות דף נ"ד ע"ב איתא, דעל לוט מברך ברוך זוכר הצדיקים, וברש"י שם כתב, שזכר את אברהם, וכמבואר שם בגמ' דיליף לה מהכתוב שהבאנו דכתיב זיזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט, וא"כ נמצא דאדרבה כל זכותו של לוט לינצל הוא רק מחמת זכותו של אברהם, וא"כ אדרבה כל שהוא טפל אל אברהם, יותר הוא ראוי וכדאי לינצל בזכות אברהם, וככל שתגדל דבקותו ושייכותו לאברהם אבינו, כך

ובזה יש לבאר הכתוב 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולך/ ויש להעיר מה אתא לרבות במה שאמר לו כל אשר תאמר. ולפי המבואר דעל שניהם היה רע בעיני אברהם יש לומר דבא לומר לאברהם דישמע בקול שרה בין על הגר ובין על ישמעאל. וועיין בתוספתא סוטה פ"ה).
ויעקוד את יצחק בנו. (כ"ב, ט).

הכס אחד שלישי"א שאל למה בכל מקום נקרא מעשה העקידה על שם העקידה, וגם הזכות נקראת על שם העקידה, ומבקשים שיזכור את זכות עקידת יצחק, וכמו שאומרים בתפלת מוסף של ראש השנה, 'ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, ולא נקרא על שם עיקר הדבר שזהו הקרבתו של יצחק, וזהו עיקר הזכות שמכוחו אנו מבקשים, והרי לכאורה העקידה לא הייתה אלא מכשירי קרבן גרידא, ולא זהו עיקר התכלית, וא"כ למה נקרא כל הענין על שם מעשה העקידה.
ויש לבאר דאמנם עיקר התכלית היתה בהקרבת יצחק לעולה, אבל המסירה של יצחק שמסר עצמו להעלותו לקרבן, זה נשלם ונגמר בעת שנעקד, דמעת שנעקד הרי הוא כבר מסור ביד אחרים לעשות בו כרצונם, ונימלה ממנו ממנו הבחירה, ואם כן נמצא דעיקר המסירות נפש של יצחק היתה במה ובשעה שהסכים להעקד, ובוזה להמסר ליד אברהם להעלותו לעולה, ואם כן זהו המעשה שמכוחו יש את זכות העקידה, ועל כן נקרא כל המעשה על שם מעשה

העקידה, ומכא מעשה זה הוא עיקר הזכות.

***

והנה בכתוב מבואר שאברהם אבינו עקד את יצחק קודם שהעלהו על המזבח, וכמו שכתוב בפסוק ויעקד את יצחק בנו וישם אותו על המזבח/ הרי דקודם עקדו, ורק אח"כ שמו על המזבח, ולכאורה צריך ביאור למה היה צריך לעקדו קודם שהעלהו על המזבח, ולמה לא היה סגי במה שיעקדו אחר שיהא על גבי המזבח.
ואא"ז מרן הגרי"ו זצ"ל אמר בזה בשם המהר"ל דיסקין זיע"א דכיון שאברהם נצטוו להעלותו על גבי המזבח, וכמו שכתוב 'זהעלהו לעולה', ובגמ' בשבת דף צ"ד ע"א איתא, דהוי נושא את עצמו, ובכפות אינו נושא את עצמו, ועל כן אם היה אברהם מעלהו קודם שעקדו, לא היה נחשב שאברהם העלהו, אלא שיצחק עלה מעצמו, ועל כן עקדו, ועל ידי זה כבר אינו נושא את עצמו, ובוזה מתקיים ההעלאה על ידי אברהם אבינו.
ולפי זה נמצא דבוה שמסר עצמו לעקידה, בזה מסר עצמו גם לקיום עצם הדין העלאה, והיינו כמו שנתבאר, דהמעשה שבו נמסר יצחק להיות נתון ומסור לאברהם אבינו היה במה שנעקד, שעל ידי שנעשה כפות, שוב אינו ברשות עצו, ועל כן מבואר היטב שעיקר הזכות הוא מה שיצחק נעקד, ועל ידי זה היה מסור ונתון ליעשות בו ההעלאה וההקרבה לעולה, ועל כן גם נקרא שם המעשה, על שם העקידה.

אכילת המלאכים אצל אברהם - יתרון האדם על המלאכים

במדרש רבה פרשת יתרו איתא שבשעה שעלה משה רבנו למרום לקבל את התורה בקשו מלאכי השרת לפגוע בו, עשה בו הקב"ה קלסטרין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישיני הימנו, לא זהו שירדתם ואכלתם בתוך ביתו. ומבואר דמפני שאכלו אצל אברהם היו צריכין ליתן למשה לקבל את התורה.

ובפשטות היינו משום הכרת הטוב, שהיו צריכין להכיר טובה לאברהם אבינו על ההכנסת אורחים שהכניסן לתוך ביתו. ונראה לבאר הענין דבוה שהמלאכים נתארחו ואכלו אצל אברהם, בזה נעשה אברהם אבינו המשפיע על המלאכים, דזהו עצמו של הכנסת אורחים שבעל הבית משפיע מטובו על האורח, ואם כן בזה שנתארחו ואכלו אצל אברהם נעשה אברהם אבינו המשפיע על המלאכים, והם המקבלים ממנו, [והגם שהיו מלאכים, מ"מ באותה שעה שבאו אצל אברהם, היו צריכין למאכלו של אברהם אבינו], ולא רק שהם מקבלים מהמשפיע, אלא שהם גם תלויים באברהם, שצריכים וזקוקים הם לו שיתן להם ממאכלו.

והנה בנפש החיים שער א' פרק י' כתב שבדבר אחד יש יתרון גדול לאדם יותר מהמלאכים, והוא הכח להשפיע ולהאיר בכל העולמות, וגם המלאכים עצמם משיגים עליה ותוספת קדושה על קדושתם מכח מעשה האדם, ולכן אין המלאכים אומרים קדושה עד שישראל מקדישים קדושה למטה, מפני שאין בכוחם ויכלתם כלל מצד עצמם לפתוח פיהם להקדיש ליוצרם עד עלית קול קדושת ישראל אליהם מלמטה. וזהו גם ענין אמירת פרק שירה המבואר בחז"ל, שעל ידי אמירת האדם אותו, הוא נותן כח למלאכים והשרים של כל אלו הבריות שיאמרו אלו השרות, ועל ידי זה הם משפיעים שפע בכל התחתונים עכ"ד הנפש החיים, ומבואר דכח ההשפעה של המלאכים תלוי בישראל, ובענין זה גדולים ישראל מהמלאכים. וכוחם של ישראל הוא ע"י התורה, כמו שהאריך שם בשער ד' שהכח של ישראל להשפיע בכל העולמות הוא מכח התורה דקודשא בריך ואורייתא וישראל חד הוא. וא"כ נמצא דבקבלת התורה מקבלין ישראל את הכח להיות המשפיעים על המלאכים, והמלאכים נעשים זקוקים ותלויים בישראל, שישראל יביאו עליהם השפעה.

מעשה יש לבאר, דזהו שאמר להם הקב"ה אי אתם מתביישיני הימנו שאכלתם בתוך ביתו, דכיון שאכלתם בתוך ביתו ואתם המקבלים ממנו, והוא המשפיע אליכם, וכבר הוקבע הענין שאברהם הוא המשפיע, והמלאכים הם המקבלים ממנו, אם כן ראוי הוא גם עכשיו לקבל את התורה, וע"י קבלת התורה יהיה להם כח התורה להשפיע על המלאכים, ושיהיו המלאכים תלויים, ומכח המעשה שאכלו נעשה הוא המשפיע והם המקבלים, ממילא אין להם הכח לעמוד כנגדו ולעכבו מלקבל את התורה ולהיות המשפיע אליהם.

והנה במדרש הקשה דבתחילה כתוב 'שלשה אנשים נצבים עליו', ואח"כ כתוב 'והוא עומד עליהם', ומתרץ המדרש דקודם שאכלו, היו הם נצבים עליו, ואחר שאכלו אצלו הוא עומד עליהם ואימתו מוטלת עליהם.

ולפי דברינו יש לבאר דברי המדרש, שעל ידי שהמלאכים אכלו אצלו, נעשה אברהם עומד עליהם, היינו שהוא מעליהם והוא המשפיע להם, והם י"ו מקבלים ממנו, ובוזה הוטלה עליהם אימת אברהם.

מצוה צ

לשרוף בשר קדש שנטמא
שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף.

מצוה צא

לשרוף נותר

שנאמר והנותר מבשר הזבח ביום השלישי וכו'.

באמת נשרף בין ביום ובין בלילה.

ונראה להוכיח דאין כאן דין שריפה ביום אלא דזמנו של נותר מתחיל מהבוקר. דבגמ' בזבחים (נ:): נחלקו חזקיה ורבי יוחנן בתרתי - במחשב בשעת שחיטת שלמים על מנת לאכול לאור שלישי, חזקיה אמר דהקרבת כשר כיון דלא אינתיק ליה לשריפה ולא חשיב מחשבת חוץ לזמנו, ורבי יוחנן אמר דפסול כיון דאידיחי ליה מאכילה. וכה"ג פליגי באוכל באור שלישי, חזקיה אמר דחייב כרת דלא אינתיק ליה לשריפה ורבי יוחנן אמר דפטור מכרת דאידיחי ליה מאכילה. ומבואר דהא דנותר בזמנו אינו נשרף אלא ביום אינו משום דהזמן הוא ביום ולא בלילה, אלא מפני דעדיין לא חל שם נותר לענין דטעון שריפה עד הבוקר, ולכך איכא למ"ד דאינו חייב כרת אף שעבר זמן אכילתו, וכמו"כ לא חשיב מחשבת חוץ לזמנו שמחשב לאכול בליל שלישי.

ועוד יש להוכיח, דבגמ' בברכות (ט.) פליגי רבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה על זמן אכילת קרבן פסח, לר"ע נאכל כל ליל ט"ו עד הבוקר ולראב"ע נאכל עד חצות. והקשו בתוס' לרבי אלעזר בן עזריה היכי אמר דהפסח נאכל עד חצות הא כתיב "לא תותירו ממנו עד בוקר" ומשמע דמותר לאכול עד הבוקר. ותיירצו דכוונת הכתוב דאין לעשות דבר שיביא לידי כך שהבשר יבוא לידי נותר בבוקר, דבלילה א"א לשרפו ואם לא יאכל עד חצות שהוא זמן אכילתו יבוא לידי נותר בבוקר. והנה זה וודאי שאין הנותר דקרבת פסח נשרף בבוקר, דאין שורפין נותר ביו"ט, אלא נשרף למחרת יו"ט, כמו שפירש רש"י (שם) "הרי לך שלושה זמנים שאינם שוים, כיצד יתקיימו כולם, בערב לזמן שחיטה, כבוא השמש התחלת זמן אכילה, מועד צאתך זמן שריפה, כלומר בבוקר הוא נעשה נותר, שהגיע זמן שריפה, אלא לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב ממתנין לו עד בוקר שני", ומבואר דבבוקר חל שם נותר על הבשר, הגם שאין שורפין אותו בפועל בבוקר, ולכך ס"ל לרבי יוחנן דבזמנו אין שורפין אותו אלא ביום. ובזה נתיישבה קושית האבי עזרי מאי שנא היום השלישי מהיום הרביעי. וכן א"ש מה דהחשיב הירושלמי כל תרומה טמאה כשלא בזמנה, דשריפה בזמנה שייכא רק במקום דחל דין נותר בבוקר.

אך א"כ יקשה לאידך מ"ד דפליגי ארבי יוחנן וקיי"ל כוותיה דבין בזמנו בין שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום, דלהאמור דין שריפה בליל שלישי חלוק מדין שריפה בשאר ימים, דבליל שלישי לא חל על הקרבן שם נותר ובשאר לילות יש הלכה אחרת שנותר נשרף רק ביום, ומשמע בגמ' שהוא דין אחד.

חידוש הירושלמי בשריפת תרומה טמאה בשבת

בדין שריפת תרומה טמאה הביאו הראשונים (שבת כד:) הסבר מחודש בטעם איסור הדלקת נר של יו"ט בשמן של תרומה שנטמאת. דהדין הפשוט הוא דמותר להדליק נר בערב שבת ע"מ שימשיך וידלק בשבת, וכמו דנתבאר הטעם בדברי הנימוקי יוסף הידועים (ב"ק דף י. מדפי הרי"ף) דהוא מדין אישוי משום חציו והמעשה נגמר בערב שבת, וכתב

מצות שריפת קדשים שנטמאו ומצות שריפת נותר, מישך שייכי זל"ז ומ"מ נמנו כשתי מצוות, ונבאר ענינם.

אי שריפת נותר ושריפת קדשים מדין אחד הם

ויש לידע מה החילוק בין ב' המצוות, דמצד אחד אפשר שבשר נותר אף הוא בכלל קדשים פסולים, וא"כ דין שריפתם אחד אלא דנמנו כשתי מצוות מפני שנאמרו בב' פסוקים שונים, או שמא הם ב' דינים שונים לגמרי.

ואיכא נפק"מ למעשה בין שני צדדים אלו. נחלקו רבי יוחנן ורבי אלעזר בגמ' (יבמות עב:) לענין שריפת נותר, רבי יוחנן אמר דנותר בזמנו - דהיינו ביום שנעשה נותר - אינו נשרף אלא ביום, ולאחר זמנו נשרף בין ביום בין בלילה. ורבי אלעזר אמר דבין בזמנו בין שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום. למסקנת הגמ' מודה רבי יוחנן לרבי אלעזר וכן הלכתא.

לענין שאר קדשים פסולים, הוכיחו הגרעק"א והשער המלך מהרמב"ם (פי"ט מהל' פסולי המוקדשים ה"א ופ"ג מהל' יו"ט) דשאני דין שאר קדשים פסולים מנותר, דנשרפים בין ביום בין בלילה. ומבואר בזה דס"ל דחלוק דין שריפת נותר מדין שריפת שאר קדשים.

השוואת הירושלמי בין שריפת תרומה טמאה לשריפת נותר

מאיך, גבי תרומה טמאה הדין הוא דנשרפת אף בלילה כדשינונו במסכת תרומות (פ"א מ"י) "מדליקין שמן שרפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלין", ומיירי בלילה דשרגא בטיהרא מאי אהני. וכמו כן שנינו בפרק במה מדליקין (שבת כד:) דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט, ומבואר בגמ' טעמא דמתני' מפני שאין שורפין קדשים ביו"ט, ומשמע דבלאו האי טעמא מותר לשרוף תרומה טמאה אף בלילה. והקשה בירושלמי (שבת פ"ב ה"א) דדין שריפת תרומה טמאה לא נאמר בפירוש אלא יש לשורפה דומיא דקדשים טמאים, וא"כ אמאי נשרפת גם בלילה, הא קדשים טמאים אינם נשרפים אלא בלילה. ומשני אתיא כמאן דס"ל דקדשים טמאים לאחר זמנם נשרפים בין ביום בין בלילה ותרומה טמאה חשיב כשלא בזמנה, וכוונתו דלשריפת תרומה טמאה לא נתייחד זמן מסוים כלל ונחשבת תמיד כשלא בזמנה. וחזינן דהשוה הירושלמי בין שריפת נותר לשריפת שאר קדשים טמאים. ולכא' יקשה מתני' דשורפין תרומה טמאה בלילה לרבי אלעזר דכוותיה קיי"ל, דפליגי וס"ל דאין שורפין קדשים אלא ביום.

זמנו של נותר

ויש לברר גדר זמנו של נותר, דהקשה באבי עזרי (פי"ט מהל' פסולי המוקדשין) מה נפק"מ בין יום השלישי ליום הרביעי, והא מיד כשעבר זמנו של הקרבן הוא טעון שריפה ומה נשתנה ביום הרביעי. ובעיקר שיטת רבי יוחנן דס"ל דשאני דין שריפת נותר בזמנו לדין שריפתו שלא בזמנו, יש לחקור אם הוא דין בלילה דאמרה תורה דאין שורפין אלא ביום, או דהא דבזמנו אינו נשרף אלא ביום הוא משום דבלילה שאחר זמן אכילתו כל עוד לא הגיע היום עדיין לא חשיב נותר, ולאחר זמנו

הירושלמי דאעפ"כ בהדלקה בשמן של תרומה טמאה שיש מצוה בשריפתה, חשיב כל שעה שדולק כעושה מלאכה ולכך אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט. וחידושו של הירושלמי צ"ב טובא, מאי שנא נר של תרומה טמאה מנר חולין שדליקתו מתייחסת רק לתחילתו.

מקור דין שריפת תרומה טמאה

שנינו בשביעית (פ"ו מ"ה) "אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מהארץ לחו"ל", ומפרש הר"ש דדין שריפת תרומה טמאה כדין שריפת קדשים ואשכחן גבי קדשים דשריפתן במקומן - בירושלים או בעזרה ואין להוציאן לחו"ל, וה"נ אין להוציא תרומה מהארץ לחו"ל דמקומה של התרומה בארץ ישראל. מקורה של האי הלכתא דקדשי קדשים נשרפים במקומן בקודש, ילפי' בגמ' (פסחים כד.) מקרא דכתיב "בקודש - באש תשרף" (ויקרא ו' כג), אך לענין קדשים קלים נחלקו רש"י ותוס' (שם מט.) דרש"י השווה בין קדשי קדשים לקדשים קלים, ופירש דמי שיצא מירושלים ונזכר שיש לו קדשים טמאים אם לא עבר צופים חוזר ושורפו בירושלים מפני שמקום שריפתו במקום אכילתו כקדשי קדשים, והקשו בתוס' דאם יש חיוב מדאורייתא לשרוף את הקדשים במקומן, מדוע תלוי דין השריפה אם עבר צופים או לא, דאף אם עבר צופים מחויב חזור ולשרוף במקומן, ולכן כתבו בתוס' דמדאורייתא אפשר לשרוף קדשים קלים בכל מקום, אך רבנן הצריכו לשרוף בירושלים גזירה אטו קדשי קדשים וכשעבר צופים לא הטריחוהו לחזור.

ולפי"ז צריך לברר מהיכן ידעינן דין שריפת תרומה טמאה בארץ ישראל, דלשיטת התוס' דין שריפת קדשים קלים במקומן הוא רק מדרבנן, ולשיטת רש"י האם ניתן לומר שכשם שמקום שריפת קדשים קלים הוא בירושלים שהוא מקום אכילתן, כך מקום שריפת תרומה טמאה בכל ארץ ישראל שהיא מקום אכילתה.

נשרפין - נעשית מצותן

וביאור הדברים ע"פ המשנה בסוף תמורה (לג: לגיד' התוס') "הנשרפין אפרן מותר ונקברים אפרן אסור", וכתבו בתוס' טעמא משום דנשרפין נעשית מצותן כשנשרפו, ונקברים לא נעשית מצותן. והסבר הדבר, מפני דנקברים טעונים קבורה שלא יבואו לידי תקלה אבל השריפה של הנשרפים היא קיום דינם, דהקדשים ניתנו להיאכל ובאופן שלא ניתן לאכלם, כגון שנפסלו או שנטמאו טעונים שריפה חלף אכילתם, כדחזינן מדין שריפת קדשים שצריך להיות במקום אכילתן מפני שזהו קיום דינו של הקודש - להיאכל או להישרף. וה"נ תרומה טמאה מותר להסיקה תבשילו מפני שבזה מתקיים דין התרומה - שניתנה לאכילה אם היא טהורה, וכשהיא טמאה ניתנה להסקה.

חילוק בין שריפת נותר לשריפת שאר קדשים פסולים

ממילא זהו שפירש רש"י שדין שריפת קדשים קלים במקום אכילתן כקדשי קדשים, דבשריפתן מתקיים דין הקדשים באופן שנטמאו. וע"ז הקשו התוס' דאף בעבר צופים יתחייב לחזור ולשורפם במקומם. ובשפת אמת (פסחים שם) מיישב את קושיית התוס' דכשהבשר יצא חוץ לירושלים נפסל ביצא ולכן כשעבר צופים שוב אין צריך לחזור ולשרוף במקומו. והיינו מפני שכאשר נפסל הקרבן ביצא אינו אלא כשאר קדשים פסולים ואין בו דין שריפה שיש בנותר. ומבואר בזה שלנוותר התייחד דין שריפה מיוחד ורק בו נאמר החידוש שטעון שריפה במקום האכילה, בין נותר של קדשי קדשים בין נותר של

קדשים קלים. אבל שאר קדשים שנפסלו טעונים שריפה אבל אין חיוב לשורפם דווקא במקום האכילה.

ונראה שחילוק זה נתפרש בדין המיוחד של נותר דאינו נשרף אלא ביום, והוא מאחר ושריפת הנותר היא חלק מהעבודה, דקיום דין הקדשים הוא באכילה וכשא"א לאוכלם שורפים אותם בזמן האכילה. ומה"ט כתב בחינוך (מצוה קמג) דמצות שריפת נותר נוהגת בזמן הבית בזכרי כהונה כי להם העבודה, וכוונתו כפי שנתבאר שבשריפת הנותר מתקיימת העבודה בקדשים, ולכן נוהגת רק בזכרי כהונה.

ולפי זה יש לבאר דלמסקנת הגמ' שריפת נותר בין בזמנו בין שלא בזמנו ביום ולא בלילה, היות ואף שלא בזמנו נשרף הבשר מדין שריפת נותר וקיום דינו רק ביום.

[ואף דבסוף שקלים נתפרש דדין שריפת שאר קדשים שנפסלו להישרף בקודש, וכן פירש רש"י (פסחים כד.) מ"מ אין זה מדין שריפת נותר ואין כאן עבודה אלא הוא דין אחר]

הגדרת שריפת נותר

ובמה שהוקשה דדין שריפה ביום שנעשה נותר הוא דין אחר משריפה בשאר ימים, יש לפרש דנותר בזמנו רק ביום על אף שגם בלילה אסור לאכול, מאחר וזמן העבודה שלו ביום ובבוקר נשתנה דין עבודתו מאכילה לשריפה, ולכן הנוותר הגמור לענין חלות שם עבודה הוא רק ביום. משא"כ שאר פסולים יש עליהם דין שריפה שאינו עבודה, ולכן שמן שריפתם בין ביום ובין בלילה. ואף אי נימא דמקור דין השריפה הוא מאותו הפסוק דכתיב "בקודש באש תשרף" וקאי על כל הפסולים, אך אינה עבודה כמו בנותר. על כן פשוט מפני מה מנאם הרמב"ם כשתי מצוות, שהרי אין דינם שוה - דין שריפת נותר הוא עבודה שבשריפה נעשית מצותו והקפידה תורה על זמן שריפתו שיהא ביום, ודין שריפת קדשים הוא דין לכלות את הקדשים ואינו תלוי בזמן.

ואהכי מתאימים דברי הירושלמי דתרומה טמאה נשרפת בלילה דחשובה שלא בזמנה, מאחר דאין בה קיום עבודה אלא קיום הקדושה שלה שצריכה להישרף. מאידך אין להוציאה לחו"ל דמקום אכילתה הוא רק בארץ ישראל, ותליא השריפה במקום האכילה אך מ"מ אין כאן עבודה.

הטעמת חידושו של הירושלמי בשריפת תרומה טמאה בשבת

ולהאמור מבואר מש"כ בירושלמי דהשורף תרומה טמאה מערב שבת ונמשך שריפתה בשבת עובר בכל רגע, דאם מתקיים דינה בשריפה נחשב כל רגע כעבודה וכקיום מצוותה, כלשון הרמב"ן (בשבת שם) "דבכלל בקודש באש תשרף הוא", ועדיין צ"ב גדר הדבר היאך מתקיים הדין בכל רגע שהנר דולק מעצמו, ומ"מ יש בנותן טעם להבין ההבדל בין שריפת חולין לשריפת תרומה טמאה.

נמצא - בכל פסולי הקדשים דין השריפה אינו קיום עבודה שלו, ולכן אפשר בין ביום ובין בלילה. אך בנותר דין השריפה שלו הוא משום שזהו אופן העבודה הראוייה לכלות נותר תחת האכילה הראוייה, ולכן זה רק ביום כדין שאר עבודות. ולכן הם חלוקים לב' מצוות, כיון שגדריהם שונים.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמדו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להעדות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת וירא

ויבין, רובא דעלמא יקחו את המכתב וימסגרו את זה במסגרת כסף, ויתלו את זה בפתח הבית מול המזוזה. נכנס לבית, מנשק את המזוזה מנשק את המכתב ונכנס... למה? כי זה חשוב, זה מכתב ממלך יפן.

וומר החובת הלבבות, להבדיל אלף אלפי הבדלות אנחנו קבלנו את התורה שבידינו ממלך מלכי המלכים הקב"ה, זה מכתב יקר שאין כדוגמתו, ומה עושה האדם עם המכתב? בדרך כלל, מנשק את הספר, שם אותו בארון ויוצא ידי חובתו... זה הכל? למה לא תטרח להבין, למה לא תתאמץ, ואם אתה לא מבין, הרי אתה יכול ללכת למפרשי התורה שיש לנו עד אין מספר.

אדם לומד פרשה רק עם פירוש רש"י, כמה זה מוסיף ליראת ה' ולעבודת ה' יתברך. ויש רבנים שאפשר לשאול מהם פירוש זה או אחר, ואכשר דרא ויש הרבה מאד שיעורים, כל כך הרבה על כל דבר ודבר, למה לא תצטרף אליהם, ותבין את הנאמר במכתב היקר?

משה רבינו היה לו מאבק עם מלאכי השרת 'תנה הדרך על השמים' הם עעקו, 'מה אנוש כי תזכרנו', משה קיבל תורה מסיני אבל היה צורך למאמץ בזה, לא בקלות קבל משה את התורה מסיני, ובסוף אנו נפטרים ממנה בנישיקה בעלמא?

זוהר הקדוש והעתיקו אותו כל בעלי המוסר, "מאן דאמר דהוא סיפור" רא דאורייתא לאחזאה על ההוא סיפור בלבד קאתי תיפה רוחיה" (וזה"ק בהעלותך דף קמ"ט). ובכמה מקומות רשב"י מקלל בקללה נמרצת זו 'תיפת רוחיה' של מי שחושב שיש לנו פה מעשיות וסיפורי מעשיות. לא! זה ספר אלוקי, הכולל לימודי חיים. המכתב הזה ניתן לנו מו' יתברך בכדי לעמוד להבין ולהתחנך ממנה, ללמוד דרכי חיים וארחות יושר.

החפץ חיים היה אומר, לו יצוייר שהיה דופק משהו בבית המדרש ואומר לנו, אתם יודעים? חדשות נשמע ובארץ... יש חידוש נפלא. מה יש? - אומר, מצאו לא פחות ספר שנכתב על ידי המלאך גבריאל. ספר שחתום בו שם המחבר 'ממני המלאך גבריאל', הרי כל אחד היה רוצה להציץ ולראות מה כתוב בספר כזה שכתב אחד המלאכים משמי רום. ואם היו אומרים לנו, הספר לא נמצא כאן בירושלים, וצריך לנסוע לעיר אחרת כדי לראות אותו. ודאי היינו אומרים, בסדר, העיקר נראה אותו כבר. ואם היו אומרים לנו, אין כניסה לכל מי שרוצה בחינם, צריך גם לקנות כרטיס בשביל זה, ודאי היינו אומרים, בסדר, גם לזה אנחנו מוכנים, וכי נקל הוא לזכות לראות את מה שכתב המלאך גבריאל.

אומר החפץ חיים, פה יש לנו את התורה הקדושה האלהית שחיברה הקב"ה בכבודו ובעצמו ומסרה לנו, ואיך זה שכמו שאומרת הגמרא (קדושין סו.) 'תורה מונחת בקרן זוית', אף אחד לא טורח להתבונן ראות מה יש בה.

כל המעלה וכל הענין של ספר בראשית הוא כשאדם טורח ומעיין. יש הרבה שקוראים שנים מקרא ואחד תרגום, וכששואלים אותם מה כתוב שם במה שקראת? אומר - 'לא יודע, הייתי עסוק במצות הקריאה של נגים מקרא ואחד תרגום'. איך זה יתכן? - כי תוך כדי הקריאה הם נמ-

אין אות אחת יתירה בתורתנו הקדושה

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן בעניני פרשת השבוע, פרשת וירא.

בראשית הדברים, יש להקדים הקדמה קצרה, השייכת לפרשה שלנו ולכל ספר בראשית. כבר הזכרנו (מגי דבריו ליעקב תניינא פרשת לך לך) כי ספר בראשית הוא 'ספר האמונה', ומטרתו לעורר ולחזק בלבנו את האמונה בבורא עולם. שהרי, ידוע שאין ה'ו אות אחת יתירה בתורתנו הקדושה. כל מה שנכתב - ללמד הוא נכתב. ללמדנו בינה, ללמדנו דרכי חיים וארחות יושר.

ששנתבונן נראה, שרבותינו למדו הלכות שלימות מרמז בעלמא ומג"מ מטר"א. ישנה הלכה יסודית בהלכות נזירות (נזיר פ"א מ"ג) ש'סתם נזירות שלשים יום'. כלומר, אם אדם קיבל על עצמו נזירות בסתם, אמר "אני מקבל על עצמי להיות נזיר", ולא פירש כמה זמן יהיה נזיר, שנה או עשר שנים, אומרת המשנה, סתם נזירות שלשים יום - חודש. ומהיכן למדו את זה? ממה שכתוב 'קדוש יהיה' בפרשת נזיר, ו'יהיה' בגמטריא שלשים. מכאן למדו סתם נזירות שלשים יום (נזיר ה.).

הנה לנו, שלמרות שלא התפרש כלל דין זה בתורה, מכל מקום למדו מכה גימטריא זו לבדה, הלכה זו סתם נזירות שלשים יום. ואם הלכה יסודית זו לא למדו מדבר המפורש, אלא מרמז בלבד, אם כן, בהדאי שספר בראשית הכולל חמישים פרקים, גם בו אין אות אחת יתירה, ומכל אות ותיבה ניתן ללמוד ולהשכיל. והנה, ספר בראשית אין בו אלא שתי מצוות עשה, מצות פרו ורבו ומצות מילה למאן דאמר. ולפי איזה דעות (עיין חולין ק. ולח"מ פ"ט מהל' מלכים ה"א) גם יש את איסור אכילת גיד הנשה - עוד לאו.

אם כן שאין בו בספר בראשית כמעט מצוות, מפני מה נכתבו אלו חמישים הפרקים ולשם מה? - להיותו ספר האמונה. מהפרשיות הללו נוכל ללמוד ממה וכמה עניני אמונה והנהגה נכונה. אלא מאי? - לא תמיד מקריאה שט"ח חזית של הפרשיות ניתן ללמוד ולהבין, אבל מכיון שברור ופשוט שיש בהם עומק לפנים מעומק, עלינו לטרוח ולהתבונן, כדי ללמוד מהם.

התבוננות והעמקה בפירושי התורה

בבינו בעל חובת הלבבות ז"ל כותב בספרו (שער השבון הנפש פ"ג) משל בע"נין זה. אם אדם היה מקבל מכתב מאת מלך וקיסר, נאמר קיסר יפן, ודאי היה שמח וטוב לך על כך שקיבל מכתב מאת מלך יפן. האי המכתב כתוב ביפנית והוא לא מבין את השפה? למרות זאת, הוא לא יאמר 'טוב, אני לא מבין מה שכתוב כאן, אישים את המכתב בגניזה'. לא, הוא ילך ויטרח ויחפש למצוא מתורגמן שיתרגם לו את הנאמר במכתב, ואפילו יוציא על זה ממון וישלם כסף, כי מעניין אותו מה כותב המלך, הרי זו זכות בשבילו שמלך יפן שולח לו את המכתב, ומסקרן אותו לדעת מה כותב לו שם. וגם לאחר התרגום אם יראה שהסגנון של המכתב קשה ומסובך, וצריך להתעמק בו כדי להבין אותו, הוא לא יתייאש ויתעמק בכל מילה ומילה, ויעיין היטב הרבה בדברים, עד שיבין מה נאמר שם בכל מילה. למה? כי קיבל את המכתב הזה ממלך יפן, וכי קל הוא בעיניך? ואחרי שיתרגם

צאים במקום אחר וחושבים מחשבות. הרמח"ל אומר (בתחילת ספרו דרך עץ חיים) שהתורה היא כמו גחלת, וכמו שהגחלת צריכה שיפוחו בה רוח חיים וילהטו אותה, ואז היא מתלהטת לאש, כך גם התורה הקדושה. אבל אם לא משתדלים כל העת להתאמץ יותר, לעמול בה, להתייגע בה בכדי להבין בה, אז כמו הגחלת שאם עוזבים אותה ולא טורחים לחמם אותה, אזי כמו שאומרת הגמרא (ב"ק ט' ב) מעמיא עמיא ואזלא, היא מתקררת ונכבית.

כך כל הפרשיות האלו בספר בראשית, ספר האמונה. הפרשיות האלו ניתנו לנו לעיון בהם, שלא יאמר אדם 'אני כבר מכיר את כל העובדות ואת כל הסיפורים עם עקידת יצחק וכדומה'. אם כך האדם לומד את הפרשיות הללו בכל פעם, קורא את הסיפורים כמו שקרא בשנה שעברה ובשנים שקדמו לה, זה לא טוב. כל אחד צריך להתנער ולצאת מהארבע אמות הרגילות שהתרגל אליהם, וללמוד בעיון טוב ובהרחבת הדברים את הפרשיות, ואז מועילים הדברים היטב היטב.

ובפרט שהפרשיות האלו מחדירות בלבנותו את האמונה. תלמידיו של החפץ חיים, רבי אלחנן וסרמן ועוד, סיפרו שהיה לו שיעור קבוע בפרשת בראשית יום ביומו. כל יום ויום, היה לומד בפרשה ומתבונן בה. וכשהיה גומר את פרשת בראשית, היה מתחיל אותה שוב מחדש. כי האמונה זה הבסיס והיסוד לכל התורה כולה. לכן עכשיו שנמצאים בספר האמונה, ספר בראשית, חשוב מאד לעיין בפרשיות האלו ולהתבונן בהם, להתחזק באמונה, כאמור!

אברהם אבינו מדרגתו חסד

וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האהל כחום היום. וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה. אברהם אבינו זוכה לגילויי אלהי במדרגה הגבוהה של 'ירא אליו ה'', מה שלא היה עד אז כיון שלא היה נימול, ועתה לאחר שמל, ביום השלישי למילתו ה' נגלה אליו לבקר את החולה, וכמו שכתב רש"י "אמר רבי חמא בר' חנינא, יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלומך" (ב"מ פ"ג).

יושב אברהם אבינו וה' נמצא אתו. והוא יושב פתח האהל כחום היום. בשביל מה יושב שם אברהם בחום? - אומר רש"י, "לראות אם יש עובר ושב ויכניסו לביתו". כחום היום - הוציא הקב"ה חמה מנרתיקו שלא להטריחו באורחים (ב"מ שם).

אברהם אבינו היתה מדרגתו חסד, כמו שאמר מיכה (פ"ז פ"ב) 'תתן אמת ליעקב חסד לאברהם'. משם נחצבה נשמתו ולשם זה מסר את נפשו בכל חייו, לשתול אמונה בלב הבריות. ואיך היה עושה זאת? היה לאברהם אבינו אהל עם ד' פתחים, פתח לכל כיוון, וזה כדי שלא יטרח האורח לעשות סיבוב, מכל זווית שהוא בא יוכל להכנס מיד. וכשנכנס האורח, מה מבקשים ממנו? - לאכול. לאכול? מי לא רוצה לאכול? אפילו אם כבר אכל בבית בא לאכול עוד פעם, הרי זה בחינם.. ואחר כך, בעל הבית לא רוצה שיברך אותו - אלא שיברך את הבורא יתברך. וכך אברהם אבינו מכניס אמונה בלב הבריות, עד שגייר אלפים ורבבות, כלשון הרמב"ם (הל' ע"ז פ"א ה"ג).

אברהם אבינו היה אז זקן, בן תשעים ותשע, חולה ביום שלישי למילה, והיה זה כחום הים, ולפי מה שמבואר בחז"ל שהחום הזה היה מיועד כדי

1. ואי אפשר בלא אמונה. גם אלו שאומרים שהם לא מאמינים בכלום, דבריהם הבל הבלים. כל אחד מאמין במשהו, אין מי שלא מאמין בכלום. אם אינו מאמין בבורא יתברך, מאמין באמונות טפלות. אחד שלא מאמין בבורא יתברך, להבדיל אלהי הוא מאמין בחתול שחור... רובא דאינשי שצויעקים שאינם מאמינים, זה שקר וכזב, הם מאמינים, רק שבמקום להאמין בבורא יתברך בורא העולם, היצר הרע מחליף לו את האמונה הטהורה הנצחית בבורא יתברך באמונות שוא והבל. ראיתי מאדם גדול שהעתיק מחקר שערכו לפני כארבעים שנה, לפיו בערך בכל חצי שעה מהאבד משהו בארצות הברית, ובערך כל שתי דקות משהו יוצא מדעתו. וחוקר למה זה? כיצד קורה דבר מזעזע שכזה? - אך סוד הדבר הוא כי בטלה אמונה. כאשר לא מאמינים בה' יתברך או יש אמונות ושנונות מדברים אחרים. זה היה לפני ארבעים שנה, ומאז ועד היום המצב לא הוטב אלא הרע.. כך זה, אם אין אמונה בבורא באים לשגענות ודברים אחרים.

אאף בריה לא תלך בדרך, נמצא שהיה ממש חם, באופן שכל בריה הס' חתרה מפני השמש. ואברהם יושב שם ויש לו גילוי אלהי שאינו יודעים הוה, אבל זהו שעשוע רוחני ותענוג עצום ונורא שאין לנו מושג בו. ובמ' קום שיהיה נח ושמת, ברוך ה', אף אחד לא בא היום, אפשר להשתעשע עם ה', הרי הוא יושב על פתח האהל. הוא יושב בצער, מדוע אף אחד לא בא היום שאכניסנו. וכיון שהקב"ה רואה באברהם שצערו כל כך גדול, ואפילו שהוא עצמו מדבר עמו עדיין לא מתפייסת דעתו, לכך הוא שולח לו שלשה מלאכים.

והוסיף המשיגה רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, למה באמת שלח הקב"ה שלשה מלאכים ולא שלשה בני אדם? - ואמר כי התשובה פשוטה, לפי שבני אדם לא היו מחזיקים מעמד בחום זה והיו מתים בדרך. עד כדי כך היה החום, ולכן היה נצרך לשלוח מלאכים דוקא. ובחום הנורא הזה היה יושב אברהם, בהיותו זקן וחולה, ויושב בחום הזה על פתח האהל, ללא מזגן או מאוורר... ודעתו וצערו על האורחים, 'מה קורה רבון העולמים שכל יום באים אורחים והיום לא באים'. והנה להפתעתו, וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו.

אהבת חסד

אדם יתאר לעצמו את אברהם אבינו רואה שלשה אנשים עומדים, ומיד וירא וירץ לקראתם וישתחו ארצה. הפסוק הזה הוא פלא פלאות. הרי הקב"ה היה אתו, והתגלה אליו, אך אברהם אומר לו, כמו שאמרו חז"ל (שבועות לה:), מחילה רבון העולמים, נכון שאתה עומד ומדבר עמי, ואין לך דבר נעלה ונשגב כזה, אך באו שלשה אורחים ויש לי מצות הכנסת אורחים. המתן לי עד שאכניס אותם לביתי.

אברהם אבינו כבן מאה, ביום שלישי למילתו, רץ כחום היום. ואילו היה מסמך להם בידם, בואו הנה, לא היו באים? ואם לא היה רץ אלא הולך, צעד אחר צעד, לא היה טוב? וכי לא היו באים לאכול אצלו? אבל הוא רץ. רץ. ואת מי עוזב? את ה' יתברך. אומר לו, 'תמחל לי, אבל יש כאן מצוה עוברת'.

ומי הם היו? מלך המשיח? - שלשה ערביים עובדי ע"ז המשתחוים לאבק רגליהם. אנהנו אם היינו רואים שלשה ערביים באים לביתנו והיו דופקים על הדלת, קודם כל היינו סוגרים את הדלת על מנעול וברית, ואז מוסיפים איזה שולחן על יד הדלת ליתר בטחון.. ואחרי זה היינו צועקים 'אין אף אחד בבית, תלכו'... מי צריך את הערביים הללו? עובדי עבודה זרה מאוסים.

בבל אברהם אבינו, מפסיק את הדיבור עם ה' יתברך, ורץ בהיותו זקן וחור' לה, יום שלישי למילתו, וכחום היום. ולא כתוב כמה רץ? אולי רץ הרבה. זהו אברהם אבינו. זהו 'חסד לאברהם'. הוא לא היה יכול אחרת. הוא לא היה יכול להגיד להם 'בואו'. הוא לא היה יכול ללכת לאט, כי החסד היה מוטבע ומושרש אצלו, זהו חסד.

רבינו הגדול החזון איש זצ"ל כותב באחת מאיגרותיו לבן תורה "אני רעב לדעת משלומך". וזו לא מליצה. החזון איש הרגיש באמת רעב. כמו שאדם לא אכל ג' ימים והבטן שלו מקרקרת מרעב, כך החזון איש היה רעב לדעת מה שלום הבחור שלא שמע ממנו כמה זמן. וזה עיקר ענין החסד, שיהיה מוטבע בנפשו של האדם. הקב"ה לא מצווה אותנו על עשיית חסד, אלא על אהבת חסד (מיכה ה' ח). וההבדל בין עשיית חסד לבין אהבת חסד הוא הבדל יותר מרחוק מזרח ממערב.

יש עשיית חסד, כגון שאומרים לו, בוא ותעשה דבר פלוני. מזמינים אותו לעשות חסד והוא עושה, או בגופו או בממונו, הוא עושה, אבל צריך להזמין אותו ולקרוא לו. אבל יש מי שאצלו יש 'אהבת חסד', וזה בוודע בו, כאשר, הוא לא יכול בלי זה. ומכיון שזה טבעו בנפשו, לא צריך לקרוא לו, הוא רץ לזה מאליו ומחפש איך ניתן לגמול חסד. וזה היה אברהם אבינו, החסד היה מוטבע ומושרש בו.

מסירות נפשו של אברהם עבור אנשי סדום

וכך גם רואים בהמשך הפרשה, בענין אנשי סדום ועמורה. הכתוב מעיד (פ"ג פ"ג א) "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד", בגופן ובמנון. ואנשי סדום היוו את ההפך הגמור מדרכו של אברהם. היתה להם תקנה ששום עני לא יכנס בשערי העיר, ואם יכנס לא יצא משום שיהרגו אותו, וכידוע בדברי רבותינו במסכת סנהדרין (דף קטז). וסיפרו רבותינו (שם), על אותה ריבה, נערה, שראתה עני ברחוב בלא מאכל ומשתה, וריחמה עליו. מה עשתה? - בדרך תחבולה היתה מביאה לו לאכול בכל יום. היתה אומרת לו ללכת לשאוב מים ובכד שלה היתה מניחה לו שם משהו לאכול. לאחר שעברו כמה ימים התחילו אנשי סדום להתפלא, הרי כל העניים שבאים הנה לאחר כמה ימים באין אוכל ומשקה מתים, והנה עני זה מאריך ימים על אדמתו.. מה קרה לו שעוד לא מת? הפעילו את ה'בולשת', הקימו ועדת חקירה מה קרה לעני זה שבא לעיר וחי, ובדקו ומצאו שאותה נערה מביאה לו לאכול.

שמעו שכך היה ופסקו דינה למיתה, ולא סתם מיתה אלא במיתה משונה. מרחו אותה בדבש והעלו אותה לגג, ובאו הדבורים ועקצו אותה עד צאת נשמתה. זה משפט סדום. ולמה? כי נעשה חסד, כי החיו את העני. אלו אנשי סדום רעים וחטאים, אכזריות שאין לתאר ואין לשער (ובפרקי דרבי אליעזר פכ"ד אמרו שריבה זו היתה פלוטית בתו של לוט, ויע"ש).

והקב"ה אומר 'המכסה אני מאברהם', וסיפר לאברהם את הגזירה שגזר על אנשי סדום ועמורה, שלא ישאיר בהם אף שריד ופליט. ואז אנו רואים כיצד אברהם אבינו נכנס בדין ודברים עם ה' יתברך, אולי יש חמישים אנשים צדיקים שבזכותם תציל את סדום ועמורה. ועונה לו ה', בסדר, אם היו חמישים צדיקים הייתי מציל, אבל אין חמישים. אומר לו אברהם, אבל אולי יש ארבעים צדיקים, זה גם סך נכבד. אומר לו ה' אם היה ארבעים בסדר, אבל אין ארבעים. ואז אומר אברהם לה, "אל נא יחר לה' ואדברה אולי ימצאון שם שלשים". אל יחר - אל תכעס. למי אומרים אל תכעס? למי שעומד לכעוס. למי שעומד לכעוס מקדימים ואומרים, בבקשה אדוני, אל תכעס. כמו שהיה בשעה שנגש יהודה לדבר קשות עם יוסף ואומר לו (להלן פמ"ד, יח) "ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך",

ולמרות זאת, אומר אברהם בבקשה אל תכעס, אולי יש שם שלשים צדיקים. ואחרי שה' עונה לו שאין שם, ממשיך אברהם ואומר אולי יש עשרים, ולאחר מכן שב ומבקש 'אל נא יחר לה' ואדברה אך הפעם אולי ימצאון שם עשרה. נמצא שאברהם מסכן את עצמו, מכניס עצמו בספק אולי יכעס עליו ה', וכל כך למה, כדי להציל את אנשי סדום.

ההרי בעבור מי מכניס עצמו אברהם לספק סכנה? עבור אנשי סדום הר-יים וחטאים מאד. אנחנו היינו אומרים יפה שעה אחת קודם, רעים ומו-שחתים אלו עד השרש, הם מזיקים לבריאה ומוטב שישתלקו ממנה, אבל אברהם - "חסד לאברהם". הוא לא מסוגל, הוא מבקש אולי יש עשרים, אולי יש עשרה, ואולי רק הפעם תשמע לקולי. רק כשמע שאין עשרה, הניח, כי עשה כבר את כל ההשתדלות האפשרית, ויותר לא ניתן עוד לעשות דבר.

זהו 'חסד לאברהם', חסד הטובע בעצמותיו של אברהם אבינו, להציל ולדאוג אפילו לאנשים רעים וחטאים כמו אנשי סדום ועמורה. הם היו ההיפך הגמור מאברהם, אברהם עושה חסד לכל הבריאה כולה לאין חקר ואין מספר בלי גבול ומידה, בלי לחקור ובלי לדרוש, יהיה מי שיהיה אפילו עובד ע"ז ומשתחוה לאבק רגליו, הוא דואג לו כמו בן יחידו. ואלו, אנשי סדום, ההפך הגמור. לא די שלא עושים חסד, אלא עושים תקנה שאסור לעשות חסד. כל מי שהיה עושה חסד היה נשרף (פדר"א פכ"ד). ההיפך הגמור מאברהם. ולמרות זאת, אברהם אבינו מוסר נפש פעם אחר פעם ומבקש עליהם להצילם ממיתה. זהו חסד לאברהם.

עשיית החסד בשלימות

נראה להתבונן עוד בפסוקים הבאים. אומר להם אברהם ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך. "לגדול שבהם אמר, וקראם כולם אדונים. ולגדול אמר אל נא תעבור מעל עבדך, וכיון שלא יעבור הוא, יעמדו חביריו", לשון רש"י.

אם נא מצאתי חן בעיניך - אברהם מתחנן לאורחיו, אולי תחוסו עלי ואמצא חן בעיניכם, ותואילו להכנס לביתי. זה גם מפליא הרעיון. אחד יודע שיש לו פה בביתו של אברהם אביו בית מוכן, כל דכפין ייתי ויפסת, כל מה שהוא צריך, אכילה, שתיה, לינה, יש לו. אז צריך עוד לבקש ממנו 'אולי מצאתי חן בעיניך? כן מצאת חן, או לא מצאת חן, בודאי שהם יכנסו אצלך, לפרש מעמל הדרך, לנוח מהחום הכבד, ולהיטיב את לבם.

אבל אברהם אבינו - לא. הוא מבקש, הוא מתחנן, אולי תעשו איתי אתם חסד, תעשו עמי טובה, אולי מצאתי חן בעיניך, אולי יש לי איזו זכות, שבגללה תסכימו לשבת איתי. ולמה זה? למה אומר כך אברהם? - כי גם הן חסד. יש הרבה שעושים טובה לעני, אבל לעני אין את ההרגשה הטו-בה, 'מאן דאכיל לאו דיליה בהית לאסתכלי באפיה' כך לשון הירושלמי (עירלה פ"א ה"ג). כלומר, מי שאוכל דבר מתביר, מתבייש להסתכל בפניו. לכן צריך לעשות את החסד באופן שהעני ירגיש שהוא זה שעושה את הטובה עם בעל הבית ולא שהוא המקבל אותו. לכן אומר לו אברהם 'אם נא מצאתי חן בעיניך, בשבילי תבוא ותכנס לביתי, בזה אתה עושה חסד עמדי. זהו דרגה של חסד בשלימות, שהעני ירגיש טוב עם עצמו.

רבי אליהו הכהן בעל שבט מוסר, שהיה מלאך ה' צבאות, מספר בספרו (אולי מעיל צדקה) על אחד מגדולי העשירים בעירו שהיה בעל צדקות עצום וכל מי היה מבקש ממנו צדקה תמיד היה מקבל. אבל דרכו של העשיר הזה ליתן את הצדקה, לא היתה כדרך בני אדם, שהעני פושט את ידו ובעל הבית נותן לתוך כף ידו, אלא את הכסף היה משאיר על כף ידו הפתוחה, והעני היה נוטל ממנה. ולמה היה נוהג כן? - כדי שיראה למי שעומד מרחוק ומסתכל, שהעני הוא זה שנותן לבעל הבית. כדי לחסוך את הבושה מהעני.

זהו גם ענין גדול, כשהאדם עושה חסד עם חבירו, יראה איך לעשות זאת בחכמה כדי שהמקבל חסד לא יתבייש ולא יצטער.

הגמרא במסכת ברכות (דף נה:) מספרת על אחד מגדולי חכמי התלמוד שהיה הולך כל ימיו עם ידיו בתוך כיסיו, כדי שאם יבוא עני בן טובים, יתן לו מיד צדקה ולא יתבייש. יש אחד שכשבא אצלו עני אומר לו חכה רגע. איפה הארנק? מחפש ומחפש בכיס ההוא ובכיס השני, ובינתיים העני עומד ומתבייש. לכן היה הולך עם ידיו בתוך כיסיו, כדי שיתן לעני את הממון מיד ולא יתבייש. צריך לא להסתפק בעשיית המצוה סתם, לצאת ידי חובה, אלא יש להכניס שכל וחכמה ולב בדבר, לראות כיצד לעשות את המצוה מושלמת, כאמור.

רבינו חיים מבריסק זצ"ל היה בדורו עמוד התורה עמוד העבודה ועמוד החסד, שלשת העמודים התקיימו בו. כל כולו היה איש חסד מובהק במלוא מובן המילה. המוסר השכל הגדול ביותר שלמדתי היה מהשולחן שלו. הוא היה מקפיד שהשולחן בתוך ביתו יהיה שולחן עגול, ולא שר-לחן מרובע כדרך השולחנות. למה? כי שולחן עגול אין לו ראש, ואז כל המסובין בשולחן יושבים בשווה. בשולחן רגיל, מרובע, בעל הבית יושב בראש. אבל בשולחן עגול כולם בראש. אפילו על זה חשב רבי חיים מבריסק, איך לגרום שכל מי שבא לביתו ירגיש חשוב ושווה בין שווים.

הבית שלו היה בית של חסד במלוא מובן המילה. בנו סיפר שלא פעם ולא פעמיים היה שב לביתו מהישיבה מאוחר, וכשרצה לישון, בא להכנס למיטתו - והמיטה תפוסה. מישוה אחר ישן שם. מה נעשה? היה צריך לחפש מקום אחר לישון. הבית היה הפקר לכל, היו יכולים אורחים לאכול ולשתות ולישון שם, להכנס מתי שרצו ולאכול מתי שרצו, עד כדי כך שבבית שלו התרגלו בני אדם לתלות פתקים: 'מי שמבקש צבעי יפנה לזה

ולזה, 'מקרה למכירה בכתובת זו חל' אדם יתאר לעצמו דבר כזה, שהיה נכנס אלינו משהו לבית להכניס פתק 'למכירה אופניים'.. היה זורק אותו מכל המדרגות, מה זה פה? מקוה? - במקוה תולים פתקים... אבל כך היה אצלו בבית, היו תולים אצלו פתקים 'מי שצריך זה זה יפנה לזה לזה, ולא אחד ולא שנים, איך זה? כי הבית כולו היה חסד, זהו 'אהבת חסד'.

זה מה שכתוב (אסתר פ"ג פ"ג) אצל מרדכי שהיה 'דורש טוב לעמו'. לא כתוב שהיה עושה טוב. אלא דורש טוב. היה דופק מדלת לדלת אצל כל אחד ואומר לו, תגיד לי ידידי, שמא אני יכול לעזור לך במשהו, סוף סוף אני משנה למלך וטבעת המלך אצלי. אחשוורוש שקוע ביינו קשה למצוא אותו יבש, תמיד הוא רטוב.. אם אתה צריך עזרה אני מוכן ומזומן לסייע. זהו 'דורש טוב', לא מחכה שיבואו לו, הוא בעצמו הולך ומבקש לעזור. זה אחד שהחסד זורם בעורקיו, שכל כולו חסד לאחרים.

זהו אברהם אבינו 'אולי מצאתי חן בעיני עבדך', תעשה טובה לי, אולי יש לי איזה חן, איזו זכות שאל תעבור מעל עבדך. מה זה מעל 'עבדך'? אברהם אבינו עבד? עבד? ועוד לשלשה אלה? - אבל כן. כך אברהם אבינו מרגיש, וכך הוא נותן את ההרגשה הטובה, שהוא, אברהם אבינו עליו אמרו (בראשית כג, ו) 'נשיא אלהים אתה בתוכנו', הוא המלצר, והם האדונים. שהרי כך כתוב 'והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו'. הוא המלצר. זקן בן מאה וחולה הוא עומד לידם, 'אתם צריכים מלח?' - מיד ננה מלח. 'צריכים לפלפל? הנה אני מביא'. וכי חסד לאברהם אבינו משרתים? מה יש? ישב הוא עם הבורא יתברך ויעמיד להם כמה משרתים שישירתו אותם כהונן. לא. והוא עומד עליהם, הוא עומד שם בעצמו כדי לשרת אותם.

יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ. אברהם אבינו אומר 'מעט מים, אל תפחדו שתתעקבו יותר מידי, אביא לכם קצת מים, ותרחצו רגליכם. 'אקחה פת לחם וסעודו לבכם', תאכלו פרוסת לחם אחר כך תעבורו. ויאמרו כן תעשה כאשר דברת. וימהר אברהם האהלה, וימהר? למה לרוץ? לך מתון מתון, הרי הם כבר פה ובודאי שלא יברחו ויחכו לסעודה. לא. הוא רץ. נכנס לאהל ואומר לשרה אמנו, מהרי שלש סאים קמח סולת. מהרי, מהרי! מה יש? שלש סאים קמח סולת לוי ועשי עונות, למי הוא אומר כן? - לשרה. בת כמה היתה? גם כן זקנה מאוד. למה היא צריכה לעשות? האם אין משרתים שיכולים לנפות ללוש בעצמם? אבל כך היא דרכם של גומלי חסדים. הם ולא אחר, הם ולא שליח, הם בכבודם ובעצמם, אברהם עצמו ושרה אמנו, לא נותנים את המצוה לאף אחד אחר.

יש כאן איזו סתירה. בתחילה אמר אברהם אבינו שיקח ויביא להם פת לחם, פרוסה, לחם קטן, ואילו אחרי זה אומר שלש סאים, שלש סאין לפי החשבון יוצא כמות גדולה מאד של קמח, וסולת זהו החלק הטוב ביותר של הקמח. 'קמח סולת', הכוונה שמהסולת עושים את העוגות, והקמח לעמילן של טבחים לכסות את הקדירה לשאוב את הזוהמא, כמו שאומר רש"י. ואל הבקר רץ אברהם, הכל עושה אברהם בריצה, בזריזות, לרוב אהבת החסד הטבועה בו.

ויקח בן בקר רך וטוב. לא נתן להם בשר מאחמול או שלשום כמו שיש הרבה שאת השאריות שממילא הם לא נוגעים בהם אותם הם נותנים לאורח במקום לכלב, לא, את החלק המשובח ביותר, הבשר הטרי ביותר, שיהיה לאורחים. ואומר רש"י, 'רך וטוב שלשה פרים היו כדי להאכילן ג' לשונות בחרדל. הרי אם היו שוחטים פר אחד ונותנים לכל אחד ירך, כמה עשרות ק"ג בשר, רק אדם רק היה מסתכל על זה וכבר היה שבע מהראיה לבדה... אבל אברהם אבינו שוחט שלש פרים כדי שיוכל לתת להם דוקא את הלשון, כי זה החלק הטעים ביותר, זהו המעדן הגדול ביותר. ולמי הוא דואג כל כך, לשלשת הערבים האלו המאוסים שעובדים ע"ז שעל רגליהם. ומוסיף רש"י שנתן להם את הלשונות עם חרדל, לא סתם צלוי, אלא בחרדל. כשאדם רק חושב ומתאר לעצמו איך היה אברהם מטפל בהם, ומה הכין להם, כבר נעשה רעב...

ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו. הכל נעשה במהירות ואברהם אומר לעשות מהר. פה יש עוד הדרכה, אל הנער - אומר רש"י - זה ישמעאל לחנכו במצוות. כבר מילדות אדם צריך לחנך את בנו, דע שגם אתה מצווה בחסד, ולכן מיהר אותו.

כל זה אכילה בשרית, אבל אולי יש משהו צמחוני, או משהו שרוצה לאכול משהו חלבי קודם, ויקח חמאה וחלב, גם אותם מביא. 'והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו', אברהם הוא המשרת והמלצר.

ויש עוד להרחיב הרבה בכל פרט ופרט כמה חסד מונח כאן, וכמה היתה כאן עבודה אישית של אברהם אבינו בכדי לשרת אותם, את שלשת אישיים שהוא לא ידע שהם מלאכים, אלא ראה אותם כעורביים מכו- ערים עובדי ע"ז, ואברהם אבינו לא חס אל זקנתו, ולא חס על כבודו, ולא על הגילוקי האלקי שזכה אז, את הכל הוא עושה בעצמו בעבורם במהירות ובנפש חפצה, וכל זה כאשר הוא חולה ביום שלישי למיתו שכל תנועה וכל צעד עולה לו בכאבים ויסורים, ומשתדל בכל מכל כל, זהו 'חסד לאברהם'.

החסד מכפר לאדם על חטאיו

באבות דרבי נתן (פ"ד) אמרו רבותינו, "פעם אחת היה יוצא רבן יוחנן בן זכאי מירושלים והיה רבי יהושע הולך אחריו, וראה בית המקדש חרב, אמר רבי יהושע אוי לנו על זה שהוא חרב מקום שמכפרים בו עוונותיהם של ישראל. רבי יהושע היה עוד בזמן שבית המקדש היה קיים, וראה את בית המקדש בתפארתו, ועתה כיון שראה את בית המקדש חרב ושמש, שועלים הלכו בו, נאנה באנחה גדולה המשברת גוף ונפש אמר לו רבן יוחנן בן זכאי בני אל ידע לך יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה ואיזה זה גמילות חסדים שנאמר כי חסד חפצתי ולא זבח". אדם שדבוק במידת החסד, זה מועיל לו לכפרה כמו שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים ומקריבין בו לכפר עלינו (ועיין ברכות ה' ב).

בחסד כולם חייבים, אין זו מצוה עשה שהזמן גרמא שגשים פטורות יימנה, ואין זו מצוה שנוהגת רק ביום ולא בלילה. זו מצוה הנוהגת יום ולי- לה, עשרים וארבע שעות ביממה, ומצווים בה אנשים ונשים ואין פטור.

הגומל חסד זוכה לחסות בצלו של ה'

אמרו רבותינו במדרש רות (פ"ה, ד) אמר רבי אבון, שמענו שיש כנפים לארץ שנאמר (ישעיה כד, טז) מכנף הארץ זמירות שמענו, וכנפים לשמש שנאמר (מלאכי ג, כ) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה מרפא בכנפיה, אז רואים שגם לשמש יש כנפים וכנפים לחיות הכוונה לחיות הקודש, מלאכי השרת - שנאמר וקול כנפי החיות כנאמר בספר יחזקאל (פ"ג פ"ג), כנפים לכרובים, אלו גם כן מלאכים, אבל בדרגה אחרת שנאמר (מ"א ה, ז) כי הכרובים פורשי כנפים, כנפים לשרפים אלו מלאכי הקדש ואלו מעלתם המעולה ביותר שנאמר (ישעיה ו, ב) שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים. בוא וראה כמה גדול כוחן של צדיקים וכמה גדול כוחה של וכמה גדול כוחן של גומלי חסדים, שאינם חוסים לא בצל שחר ולא בצל כנפי ארץ ולא בצל כנפי שמש ולא בצל כנפי חיות ולא בצל כנפי כרובים ולא בצל כנפי שרפים, אלא חוסים בצל מי שאמר והיה העולם שנאמר מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. עד כאן דברי המדרש.

ויעון ביאור, מה באו רבותינו לומר במדרש זה. וביאר רבינו החפץ חיים זצ"ל בספר אהבת חסד (ח"ב פ"ד וע"ש), כי זאת ידוע לכל אדם, ופשוט וברור לכל אחד, שיש משפט על כל מעשה שאדם עושה, 'דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון'. זו ידיעה פשוטה מושכלת וברורה לכולם. אלא מאי, יש אנשים שמסכיחים דעת מהדבר הזה, ומתעלמים מהידיעה הזו, לפי שידיעה זו משעבדת אותו ומחייבת אותו להיות יהודי נאמן לה' ולתורתו, וכיון שקשה לו לקיים את המצוות ולעשות רצונו של מקום הוא מסיח דעת ועוצם עיניו כמו בת היענה. אבל מכל מקום כל אחד יודע שיהיה דין ומשפט על כל נעלם.

וכל אחד יודע שהמשפט הוא משפט חמור, ואין רחמים בדין (ילק"ש ואתחנן תתטו). ואמנם פה בארץ יש תקוה בתשובה, ואם שב בתשובה יכול לתקן הכל, ואפילו יהיה בדרגה הנמוכה והשפלה ביותר. אבל בעולם האמת, מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת, ומי שלא טרח בערב שבת - יאכל את עצמו... לא יעזור כלום. היום לעשותו ומחר לקבל שכר (ע"ז ג). הפסדת. שם כבר אי אפשר לתקן.

אומר החפץ חיים, אם אדם היה יודע שעכשיו דינו בשמים והוא צריך למסור דין וחשבון על כל המעשים שעשה במהלך שמונים שנות חייו, על כל הדיבורים, ועל כל המחשבות. האדם כולו בפחד, מה יהיה איתי, איך זה אעמוד במשפט. אבל אז מודיעים לו, המשפט בשמים אינו כמו המשפט בארץ. אנחנו מעמידים לך סניגור, שהוא ילמד עליך זכות ויסגור עליך.

מתחיל האדם חוקר ודורש, מי הוא הסניגור שלי? אולי יהיה עורך דין טוב, ויש לי תקוה. אומרים לו, הסניגור שלך יהיה רש"י, או הרמב"ם. שומע כך, אומר, זה טוב, מי זוכה לסניגוראי שכזה, מגדולי חכמי ישראל. אלו בטח ימצאו לי איזה זכות, אולי על דרך הפלפול, אולי דרך לימוד זכות.

אחר כך מודיעים לו כי החליטו בשמים להחליף לו את הסניגור. הוא כולו נבהל ונרעש, חושש שמא ואולי לפי ערך מעשיו, החליטו לתת לו עורך דין של זמננו... אומרים לו, אל תדאג, החליטו לתת לך לעורך דין את הלל הזקן. שומע את זה ונרגע. הלל הזקן, שאמר אם אני כאן הכל כאן (סוכה ג), כבר מתחיל האדם לחייך. אם הלל הזקן העורך דין שלי, הוא ימצא לי זכויות שגם אני לא יודע אותם..

עוד הוא חושב, ומודיעים לו, החליפו לך את העורך דין. בסוף לא יהיה זה הלל הזקן שיליץ עליך יושר. הוא מתחיל שוב לחשוש ולפחד, ואומרים לו אל תדאג, החליטו שהעורך דין שלך יהיה משה רבינו. משה רבינו? - עכשיו הוא כבר מתחיל להצטער.. חבל שהחברים שלי שעודם למטה לא פה. שהיו באים לראות איך אני עומד במשפט ומשה רבינו מוציא אותי זכאי, חבל שלא נמצאים פה. משה רבינו, רעיא מהימנא שמסר נפש על כלל ישראל, שאמר מוטב שימותו מאה כמשה ולא תפול צפורן מישראל כמו שאמרו במדרש (דברים רבה פ"ז ס"י). משה רבינו? - אם הוא הסניגור שלי בטח ובטח שאצא זכאי, הלא אפילו למלאכי השרת כבר יכל כמו שאמרו בגמרא (שבת פח).

לא חולפים כמה רגעים ואומרים לו, בסוף משה רבינו לא יוכל לייצג אותך, יהיה מישהו אחר שילמד עליך זכות. מי עכשיו? הקב"ה בכבודו ובעצמו, הוא יעמוד וילמד עליך זכות. ככה? - הוא יהיה הסניגור שלי, לא צריך יותר מזה, בטח ובטח שאצא זכאי, הרי הוא הדיין והוא העד, ואם הוא זה שמלמד עלי זכות, ודאי שאצא זכאי בדין. ובאמת זה כך. אם הקב"ה מלמד על האדם זכות, מה מקום יש עוד למקטרג לעמוד.

אמר החפץ חיים, זהו מה שאומר כאן המדרש. מי שגומל חסד ועושה צדקה, לא חוסה בצל כנפי שחר ולא בצל מלאכי השרת ולא שרפים ולא כרובים, ולא חיות הקדש, ולא בצל אף אחד. אצל מי הוא חוסה? אצל ה' יתברך. הוא עצמו ילמד עליו זכות במשפט. ולמי? למי שאוהב חסד. ולא למי שעושה חסד בעל כרחו שממתין מתי כבר ילך העני, ומתי כבר ננוח ומתי כבר נתפטר מהצורך לטרוח. לא, באהבה הוא עושה את זה ומחכה לדברים האלו. מחבל תחבולות כיצד לגמול חסד. הוא יזכה לחסות בצל כנפי השכינה.

ויש הרבה עובדות על גדולי ישראל, כיצד היו חושבים מחשבות ומחבלים תחבולות איך לגמול חסד. היה אחד מגדולי ישראל שהיה תמיד הכיס שלו מלא אסימונים או גפרורים, אולי מישהו יבוא בחצי הלילה ויצטרך אסימון ששביל טלפון דחוף, או אולי יבוא אחד עם סיגריה ויאמר הצילוני, תנו לי גפ"ר. זה המושג של "אהבת חסד", מרוב אהבת החסד, היו חושבים ומתכננים, איך ואולי יוכלו לגמול חסד? [עיין לגאון האדר"ת זצ"ל בספרו נפש דוד].

2. לפני שלוש שנים יצאתי לילה אחד בחושך אלול, אחרי הסליחות, בסביבות אחת וחצי או שתיים בלילה, ואני רואה אחד שמסתובב ומחפש גפרור. היה לו סיגריה ביד, והוא מסתובב ושואל 'גפרור', הסתובב כמה רחובות, ומחפש ודורש את זה כמו אחד שמחפש איזה מטמון גדול. לך לישון

חסד גם בדברים קטנים

בואו נתרגם הלכה למעשה, מהו חסד? מה זה חסד? - יש אומרים, שאם אתה הולך ברחובה של עיר, ואתה רואה אישה זקנה בת שבעים וחמש הולכת עם סלים שהביאה מן השוק, וכל פסיעה ופסיעה שהיא עושה הרי זה מעשה ניסים שהיא לא מתמוטטת, ואתה בא ולוקח את הסלים הבי-תה, הרי זה חסד... אמת ויציב, ודאי שזה חסד, מצוה גדולה ויקרה. אבל חסד זה לא רק בדברים כאלו. חסד מתבטא גם בדברים קלים.

פפלא יועץ (ערך חסד) אומר, חסד מתבטא בכל עשיית רצון הזולת. לדוג-מא, אדם בא ודופק בדלת של חבירו, יש כאלו לא אכפת להם, עד שלא אגמור לאכול, או עד שאגמור לנוח, לא אפתח את הדלת, ואחרי שהוא פותח את הדלת מסתכל עליו בכאלו עינים שההוא נבהל כבר, הגעתי לך החיות?.. אבל אם פותח מיד כדי לא להשאיר אותו עומד הרבה זמן, ומיד מכניס אותו בחיוך, בבקשה בוא תכנס, זהו חסד, עשיית רצון הזולת. מגיע אחד ומבקש לפרוט כסף. היום יש הרבה שטרות גדולים, שטרות קטנים אין, לפי שכלתה פרוטה מן הכיס... ומבקש לפרוט. והאדם אומר אין לי. ובאמת יש לו בנק בכיס... אבל הוא אומר אין לי. למה? קשה לי. אין לי כח להתחיל להתעסק עם זה. מה אכפת לך? - תפרוט, זה חסד. אדם מבקש עט כדי לכתוב משהו, אתה מגיש לו אותו בשמחה ובששון, במאור פנים, זהו חסד.

נכון שבפרשה שלנו אנחנו רואים אצל אברהם אבינו ע"ה עמוד החסד, חסד בדרגה גבוהה, לעמוד בחום היום, כמו שאמרנו, אמת זהו אברהם בבינו. אבל חסד מתבטא לא רק בדברים גדולים אלא גם בדברים הקט-נים והיום יומיים. יש אחד שלא אוהב להשאיל כליים. למה? - כי רק הוא שואל, הוא לא מרשה לאחרים לשאול ממנו... וחבל, בכל השאלה של כלי או ספר לחבירו הרי זה קיים מצות חסד³.

ולשונו של הפלא יועץ (ערך חסד): 'חסד הוא עמוד העולם עד שנאמר (תהלים פט, ג) 'עולם חסד יבנה' והוא מהדברים שהאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקין קיימת לו לעולם הבא'. וחסד הוא בין עם החיים ובין עם המתים.

הכרתי חכם אחד מחכמי ירושלים, שאמר לי שכשהוא רואה ברחוב מודעת אבל בר מינון, מיד בו במקום הוא אומר כמה פרקי תהילים לכבודו ולעילוי נשמתו⁴. זה החסד הכי גדול. חסד עם המת. חסד עם מת זה לא רק ללוות אותו

ומחר תעשן מאה סיגיות, תעשה תשלומין... לא, זה בוער בו כאש בנעורת, נראה שהולך להתעלף. ואם מישהו היה מביא לו גפרור, כמה שהוא היה מרגיש טוב, הרי החיית את נפשו.

ומי מאתנו הולך עם גפרורים בכיס בשביל הדברים האלו? - מה פתאום, כל אחד לוקח את הגפרורים שלו בכיסו בשביל הסיגריה של עצמו. אבל מי שחזת באמת בדרגה של "אהבת חסד", הוא יכול ללכת לכל מקום עם אסימונים בכיס שמא יהיה מי יודיק לזה ודאי יוכל לגמול עמו חסד, ילך עם גפרורים בכיסו שמא יצטרך מישהו גפרור לסיגריה וכד' ויהיה מצוי לו מיד לגמול עמו חסד, וכן כל כיוצא בזה. ולמה? אוהב חסד לא ישבע חסד.

3. ועריך לעודר גם על השואלים שיחזירו את מה ששאלו מיד כשיכולים. אחד אמר לי שיש לו ספריה מלאה, אבל לא ספרים שלו, כל הספרים אצלו שאינם מאחרים, והם מונחים אצלו שנה ושנתיים עשר שנים ועשרים שנה, אחרי זה גם יודיש את הספריה גם לבניו. זו לא 'השאלה' אלא מל. קראת את הספר, למדת בו, תחזיר. ואם לא החזרת לא די שמלת, אלא עוד שאהה נועל דלת בפני גומלי חסדים, אנשים יאמרו השאלתי כלי זה ולא חזר אלי, השאלתי ספר אלמוני ולא חזר אלי, כמה אני יכול.

4. ודווא דעלמא לא די שלא אומרים פרקי תהילים, אלא נותנים שאם רואים מודעת אבל מיד עצים ובדקים מי שם נפטר. זה שכן שלי? חבר שלי? אולי זה שכן פלוני, והלוואי שזה שכן אלסו-ני... יש כאלו שגם זה חושבים... וכשרואה מישהו אחד, נרגע, ברוך השם לא קשור אלי, וממשיך הלאה. אז מה יש שם, מי נפטר? תרגולת היתה? [עיין שבת ק"א ב]. הרי זה גם אחיך. ואיפה האהבה? איפה התרגועה של הערבות של כלל ישראל, של איש את אחיו ועמורו.

הירושלמי בנדרים (פ"ט ה"ד) אומר, מהו שכתוב לא תקום ולא תטור, מפני מה צוונה כן התורה? - הא למה דבר דומה לאחד שהיה בוצע בסכין ככר לחם, אבל בשעה שחחק, לא שם לב וחחק לעצמו גם את האצבע. אז מה עשה אותו "חכם"? התחיל להכות את היד השנייה, זו שחאתה אותו. למה תכתה את את האצבע? מכה אותה. מי שיראה דבר כזה יאמר, הירודי הזה בלי ספיקות טעון ששפוט... נו, לא מספיק שיד אחת פצועה וחבולה עוד מכה את השנייה? אומר הירושלמי אחד ביי-שראל שפגע בחבירו, אם אומר הנפגע אני אחזיר לו לחבידי ככפלים כפלים, בריבית דדיבית, הרי זה בדיוק כמו המשל. הרי כלל ישראל הם כנף אחד, כאיש אחד. ולעצמך ולגופך אתה מרביץ ומכה.

החכמים מביאים משל נפלא מאד, על אחד שהיה אוכל ובשעת האכילה מרוב הלהיטות, השינים לא לעסו רק את הלחם אלא גם את הלשון, זה מאד כואב כידוע, ובפרט כשזה באמצע האכילה, ובפרט לו באכילתו... אז מה עשה? - לקח צבת והתחיל לעקור את השינים אחת אחרי השניה. למה? - נקמה! מה פתאום נשכת את הלשון. והרי אדם כזה הוא לא מן הישועים.

לבית הקברות, אלא לדאוג לו לעולם העליון שתחיה לו נחת רוח לנשמתו ולעשות לו עילוי נשמה. זה עיקר החסד עם המת. לדאוג לנפשו ונשמתו. עוד אמר לי אותו החכם, תמיד תתבונן ותראה שכשאתם רץ להספיק את האוטובוס, והנהג כבר מתחיל קצת בנסיעה, והאתם עודנו רץ בכל כוחו כדי להספיק את הנסיעה, מה עושים כולם? - מה עושה כל הציבור? עומדים ומסתכלים. בוחנים מי יזכה בתחרות... ואם נסע אז מעודדים אותו, פעם הבאה תרוץ מהר יותר... גם כן עידוד. אבל אותו החכם אמר לי, כאשר אני רואה כזה מקרה, אני מיד עומד בתפילה לרבן העולמים אנא תכניס בלבו של הנהג שיהיה רחמן ויחכה לו וימתין לו. כך מתנהל מי שאכפת לו מחבירו.

ויש לעודר באמת, שאותם אלו שהם אנשי ציבור, או שהם מתעסקים עם הציבור, כדוגמת נהגים, יכולים לעשות הרבה מאד מצוות של חסד בכל יום. להמתין לכל אחד ואחד בסבלנות, לחייך לנוסעים ולהאיר להם פנים, ובדאי שלא לצעוק ולגעור. אחד שהוא אופה, אם עושה מלאכתו בנאמנות, גם זה חסד. ואין הכוונה שיהיו משקולתו מכוונים וכל כיוצא בזה שזה ענין בפני עצמו ואיסור חמור של גזל, אלא אפילו במלאכה עצמה, למשל בניפי הקמח, לא יהיה מנפה את הקמח ברשת ונפה שגם פילים יכולים לעבור דרך הרשת הזו... יעשה ניפו כמו שצריך כדי להציל את הציבור מאיסור תולעים. וכי זה לא חסד? הפלא יועץ כתב שזה גדול ון הכל כשאתם דואג לנשמתו של חבירו זה החסד הגדול והאמיתי מכו- לם. וכשהוא בודק בכל פעם את הנפה, ומחליף אותה כשצריך, זהו חסד אמיתי, וכן כל כיוצא בזה, רק צריך לשים לב לדברים הללו.

חסד בדיבור בלבד

עוד כתב הפלא יועץ: 'כללות החסד הוא שיעשה חסד בגופו בממונו ובדבריו'. החסיד רבינו יונה ז"ל באגרת התשובה אומר, שהרבה פעמים לאדם אין אמצעים לעשות חסד, אבל בדיבור הוא כן יכול לעשות חסד, בעצה טובה, בהכוונה נכונה, או לקשר אותו לאדם אחר שיכול לעזור לו. והרבה פעמים דיבור מועיל יותר מאשר חסד במעשה בגופו או בממונו. וזו לשונו הטהורה: "ברוח שפתינו ילבש צדקה כשרון ובאמרי פיו היו יהיה רב פעלים, ויגדיל ויאדיר מעשים טובים, גדולים מן האדיר אשר בנדיבים ומהמפזרים ונותנים צדקה", עכ"ל.

רבי חיים מבריסק זצ"ל, ראו אותו פעם יושב בבוקר אחרי התפילה עם חחד מפשוטי העם לשיחה ארוכה, ואפילו היה נראה שיש שחוק ושי- עשוע ביניהם. ותמחו הרואים על זאת, כי תמיד היה רבי חיים מבריסק נתון באימה ויראה וכובד ראש, ועתה ראו אותו בשחוק ובשמחה. שאלו אותו מאי האי, על מה ולמה זכה האיש הזה ליחס כל כך מכובד? - אמר להם, מה אתם חושבים, שלו אין צרות? לכל אחד יש צרות. אז היה צריך לשבת אתו, להטות אוזן, לשמוע את צרותיו, שיוכל להשיח את כאב לבו, וכך עשיתי ועודדתי אותו עד ששמה לבו.

בגמרא במסכת תענית (דף כב.) אמרו, כי רבי ברוקא חוזאה היה שכיח אליהו הנביא אצלו, ופעם אחת בהיותו בשוק והיה עמו גם כן אליהו, שאל אותו רבי ברוקא אם יש בשוק מישהו שהוא בן העולם הבא, והיש בלו אליהו, לא אין. ושם הגמרא מאריכה, ומסופר שם שהצביע לו אליהו על שני אחים שהלכו שם בשוק ואמר לו שהם בני העולם הבא. הלך רבי ברוקא לשאול ולחקור אותם כיצד זכו לזה, הרי לא כל כך קל להכנס לעולם הבא... והם אמרו לו "אינשי בדוחי אנו, מבדחינן עציבי", אנהנו בני אדם שמחים ומשמחים. כשאנחנו שומעים שיש מישהו שיושב בצער, אנהנו באים אצלו ומשמחים אותו, אומרים לו מילה טובה ומנחמים אותו, עד שרואים שיש שמחה על פניו. בזכות זה זכו לעולם הבא.

לכן כותב הגאון רבי חיים פלאזי זצ"ל (עיין תוכחת חיים פרשת שמות דף קפ"א, ובספרו מי החסד ח"ב דף קמ"ג ע"ג) שמי שיודע בדחנות כשרה, יכול הרבה להרוויח בזה. לא חלילה שחוק וקלות ראש, הם מלהזכיר, אלא שמחה ראויה ושמחה של מצוה. וזהו מה שאומר הפלא יועץ בדבוריו. בדיבור לבד, בלי טרחה בגוף או בממונו, אפשר להרוויח הרבה הרבה.

וגם אדם שפגע בך ואתה מחזיר לו נקמה, אתה עושה בדיוק אותו דבר. להיפך אתה צריך לעשות, להאיר לו פנים שוחקות, להדריך אותו וללמד אותו.

עוד כתב הפלא יועץ: 'זכר איש אשר בכוחו לעשות יעשה אין חילוק בין רב למועט מצוה דאורייתא קעביד כגון לפתוח הדלת לדופק על הדלת, וכגון להחליף מעות בפרוטות, וכגון להושיט דבר לחבירו וכדומה, כמה דברים יש שהם קלים לעשות חסד עד שכמעט זה נהנה זה אינו חסר, ובני אדם מזלזלים בהם ולא ידעו מה הוא חסד ומה רב טובו.'

והתימה על בני אדם שנותנים כמה מעות על מצות פתיחת ההיכל או על הולכת ספר תורה או להיות סנדק וכדומה, שאינן לא מדאורייתא ולא מדברי סופרים רק חיבוב מצוה ומנהגן של ישראל, ועל מצוות דאורייתא שיוכלו לעשות בנקל ובלא כסף ובלא מחיר, כגון מצות גמילות חסדים ומצות כיבוד אב ואם [ומצות מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וכדומה] כהנה וכהנה עוברים עליהן בשאט נפש מבלי שים לב כי מצוות הנה לקיימן, ה' הטוב יכפר בעד. ובאמת כמה חבל, אדם יש לו כסף והוא מונח לו בבנק, הרי עם הכסף יכל לעשות דברים גדולים אחרים, למשל לעשות גמ"ח, שהיום בדורנו זה דבר גדול. ואפילו אם אינו יכול להקים גמ"ח בעצמו, אבל כפי שאמר החפץ חיים, יכול להפקיד את כספו אצל גמ"ח והרי הוא נוטל חלק במצוה, ובכל הלוואה יש לו חלק ושכר. אלו מניות שלעולם לא יתמוטטו, והרי הוא קונה עולמו בשני עולמות.

חסד - בביתו של האדם

וצריך לזכור, שמצות החסד בראש ובראשונה מתחילה בבית. יש אחד שהוא גומל חסדים לאין מספר. את כל המתים בעיר יקבור [וגם את החיים...], את כל החולים יבקר, אבל בבית? - פחד פחדים. וזה הקלקול כפי גדול שצריך לצוות על זה ככרוכיא. חסד מתחיל בבית, שם זה העי- קר, ורק אחרי זה יכול להתפשט ולהתרחב החוצה.

אקריא מה שכותב אחד מהגדולים בדורנו, 'הגאון רבי חיים ויטאל זצ"ל, תלמידו של רבינו האר"י אומר, מידותיו של האדם נמדדות אך ורק כפי יחסו עם אשתו. כלומר, אדם שעוסק בגמילות חסדים עם הרבה אנשים. מלווה ונותן מבקר חולים מנחם אבלים משמח חתן וכלה וכל אלו הם מצוות יקרות לאין שיעור. בודאי ישחק ליום אחרון בבוא עת פקודתו כי זכויות רבות לו במעשי חסד, אומר, לעצמו, בודאי יקבלו אותי בשמים בשמחה ובששון, כל מלאכי השרת יבואו לקבל את פניי, הרי כמה חסדים עשיתי. אבל ידע נאמנה כי בשמים בודקים איך התנהג עם אשתו אם גמל עמה חסד כל ימיו אשריו וטוב לו, אך אם הקניט אותה והזניחה, בביתו כעס והקפיד ללא רחם, ללא חסד ונשיאה בעול, זה מכריע את דינו ולא יזכרו לו מאומה מכל חסדיו שעשה עם אחרים.'

אלו הם דברי רבי חיים ויטאל זצ"ל, שמלאכי השרת רעדו ממנו. אתה רוצה לעשות חסד? - זה דבר גדול. אבל דבר ראשון תחיל לעשות חסד בבית. ויש מצוה לפרסם את הדבר, שאין איסור לעשות חסד בבית... יש אחד שחושב, ח"ו אם אשטוף כלים אולי אעבור על כל תוספי יהיה לי גיהנם... אחד יש לו חששות אחרות. וכל אלו דברים בטלים. אם אתה רוצה להתחזק במידת החסד, קודם כל תתחזק בזה בביתך פנימה.

והאדם צריך לדאות כמה הוא חייב בטובת אשתו. הרי אם אשתו יולדת, או משום מה אינה נמצאת בבית רק עשרים וארבע שעות והוא נמצא בבדו, ונצרך לעשות לבדו את הבישולים והנקיונות וכיבוס הבגדים וכ- דומה, כמה קשה לו הדבר. מיד הוא מתקשר לאמו בואי תושיעי אותי, הושיעה נא... אז בכל השנה כולה שהאשה עושה כל אלה, אל תהיה כפוי טובה. מה יש אם תשתדל יותר לעזור? תכניס חיוך, קצת שמחה לבית. זה עצמו חסד. להיות "בדוחי אינשי אנו", להכניס אורח שמחה בבית.

אחד אומר, אני אעשה דבר כזה? - טוב מותי מחיי. אבל האמת היא ההיפך, מי שלא עוזר בבית ולא משתדל, אז טוב מותו מחיי ח"ו. המ- ציאות היא שדוקא אלו שעושים בביתם, עושים שם חסד ומשמחים, החיים שלהם מאושרים, והבית כולו שמח וטוב. ואחרי שהאדם מתחזק בחסד בתוך ביתו, אז יכול להמשיך ולעשות חסדים עם שאר הסובבים אותו ועם עוד אנשים, וזהו מתקיים בו האמור 'עולם חסד יבנה'. וה' יזכנו.

נחל אליהו

ועצום" - שיהיו לו צאצאים רבים, ומתוך צאצאים אלו "ונברכו בך כל גוי הארץ" ונמצא שהכיליון של סדום זה נוגע לאברהם שהרי עתידין זרעו להזדווג עם צאצאי כל האומות. [ויש לציין כאן מש"כ האברבנאל דתפילתו של אברהם הועילה להציל את "צוער" שזה גרם להצלת לוט ובנותיו, ומזה צמח שורש ישי עיי"ש. ונמצא לפי"ז דתפילתו של אברהם הועילה לאותן "שתי ברכיכות טובות" שנזכרו בגמ' ביבמות הנ"ל].

"ויהי בשחת אלוקים את ערי הכנר ויזכר אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפוך את הערים אשר ישב בהן לוט" (י"ט, כט)

ופירש"י מהי זכירתו של לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה "אחותי היא" ולא גילה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו.

ויש להתבונן מפני מה הוצרך לינצל בזכות אותה שתיקה, והלא היתה לו ללוט הזכות של עשיית חסד בתוך סדום, מתוך מסירות נפש, שזו לכאורה מעלה גדולה בהרבה מזכות השתיקה ששתק.

ויודע מה שאמר בזה הסבא מסלבודקא זצוק"ל כי ה"הכנסת אורחים" של לוט, היתה אצלו רק כהרגל וחקיקו ממה שראה בבית מחנכו, דודו וגיסו הגדול אברהם אבינו, אבל לא היתה זו מדרגה שקנה מעצמו. משא"כ שתיקתו, שבאה מתוך מעלה שקנה מעצמו.

ומזה יש ללמוד מה רב כוחה של מעלה אף אם היא קטנה מאד, אבל היא מדרגתו העצמית, כי חשובה היא יותר ממעשים גדולים מאד שאינם מדרגתו של האדם אלא רק עושה אותן מכח חיקוי והרגל, אף אם מוסר נפשו עליהן. [ועיין בספר משנת רבי אהרן מה שהאריך בענין זה].

והנה בעיקר הקושיא הנ"ל יש לומר בפשיטות, דאין הכי נמי מצד זכויותיו "של לוט" הרי מסירות נפשו לחסד בתוך סדום ערכו יותר מהשתיקה ששתק. אך סיבת הצלתו לא היתה משום "זכותו של לוט" אלא משום "זכותיה דאברהם". וכמו שמפורש בכתוב "ויזכור אלוקים את אברהם". והיינו דזכותו של אברהם כל כך חשובה לפני המקום שכל מי שיש לו איזו שהיא שייכות בהצלתו של אברהם, זכות זו ערכה רב לינצל הרבה יותר מכל זכויותיו של לוט בעצמו.

"ויקח חמאה וחלב וכן הבקר אשר עשה ויתן לפנייה" והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו" (י"ח, ה)

איתא במדרש תהילים (פרק ה') דבשעת מתן תורה טענו מלאכי השרת תנה הודך על השמים וכו', השיב להם הקב"ה כלום אתמול לא אכלתם בשר בחלב אצל אברהם ואילו תינוק של בית רבן נזהר יותר מכם.

והקשה הרבי ר' העשיל זצ"ל [מובא בספר "חנוכת התורה" פרשת משפטים], דממה נפשך, אם המלאכים אכלוהו בלא בישול הרי אין כאן איסור תורה באכילתו. ואם אכלוהו דרך בישול א"כ יקשה על אברהם אבינו ע"ה [שקיים כל התורה כולה] היאך בישלו והלא יש איסור דאורייתא גם על מעשה הבישול, והניח בצ"ע.

ולכאורא היה מקום ליישב, דלעולם אברהם לא בישלו, אך המלאכים שהם בלולי אש ברגע שאכלוהו נתבשל בגרונם. ושמעתי שכן תירץ מרן הסטייפלר זצ"ל.

אך יש להעיר על תירוץ זה ממש"כ הרמב"ם (מאכלות אסורות י"ט, ט) דאין איסור תורה במבשל בחמי טבריא, [ולמד זה מאיסור בישול בשבת ואיסור בישול בקרבן פסח, דאין איסור אלא במבשל באש או בתולדת האש אבל לא במבשל בחמה או בחמי טבריא]. וא"כ לכאורא ה"ה במבשל באש של מלאכים שאין בזה איסור תורה.

וחכ"א אמר לי שיש ליישב דלפי טענת המלאכים "אשר תנה הודך על השמים" אז היה הדין דאש של מלאכים זהו האש הטבעי הנחשב לבישול.

"וד' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה. ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גוי הארץ" (י"ח, י"ח-י"ח)

צריך ביאור השייכות בין שני פסוקים אלו, ועיין פירש"י בזה.

ויתכן לומר בזה בס"ד עפ"י"מ שאמרו ביבמות (סג.) "מאי דכתיב ונברכו בך כל משפחות האדמה א"ל הקב"ה לאברהם שתי ברכיכות טובות יש לי להבריק בך רות המואביה ונעמה העמונית" [דרשו ז"ל ונברכו מלשון הברכת אילנות].

ועפ"י"ז יתבארו סמיכות הכתובים כמין חומר "וד' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה" בסדום, ואם תאמר מה זה עניינו של אברהם, תשובה לדבר "ואברהם היו יהיה לגוי גדול

היה על ידי תפילה וצעקה דוקא. וכן אמרו ז"ל על הגאולה העתידה. ועד"ז יש לומר ב"עקידה" דהגם דכבר הובטח אברהם "כי ביצחק יקרא לך זרע", מ"מ כדי להינצל מהעקידה היה צריך לתפילה של אברהם ויצחק. וא"כ היה שם בחינה של "הצלה" ממוות לחיים.

עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה

"כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני" (כב,יב)

בפ"ק דב"ב (טו) "ארי"ח גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב כי אתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ובאיוב כתיב איש תם וישר וירא אלקים וסר מרע."

ויש לתמוה וכי איוב היה יותר גדול מאברהם, ועיין מהרש"א בחידושי אגדות מש"כ בזה.

ויתכן לומר בזה עפ"י דברי הגר"א על פסוק זה דיש לדקדק מהו הלשון "עתה ידעתי" וכי קודם לכן לא ידע ד' צדקותו וחסידותו של אברהם. וביאר בזה הגר"א שאין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שתי מידות הפוכות, כגון מידת רחמנות ואכזריות. לפי שכשאדם נוהג במידה אחת, אין מזה הכרח שהוא צדיק, דיש לומר שכך הוא טבעו. אך כשיש לו שתי מידות הפוכות מזה מוכח שהוא צדיק.

ולכן נתן הקב"ה לישראל שתי מצוות [שהן הפכיות בתכונתם] מצד אחד "מצות כיבוד אב ואם" שהיא רחמנות גדולה, לפי שכשבאים לידי זקנה ותש כוחן מצוה לכבדם ולעזרם, וכנגד זה "מצות שילוח הקן" שמשלח האם ונוטל הבנים שבזה נראה כמעשה שיש בו קצת ממידת האכזריות. ומי שמקיים שתי מצוות אלו זה מוכיח שכל מעשיו משועבדים לרצון קונו.

ולכן נאמר בעקידה "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", לפי שקודם לכן לא היה באברהם אלא המידה של רחמים וחסד שהיה מכניס אורחים וגומל חסדים, ואפשר לתלות שמקיימן משום שמידותיו נוטות אליהן, אך כשעמד גם בנסיון העקידה שקיומה הוא על ידי מידה שיש בה אכזריות מזה מוכח שכל מעשיו באין אך ורק מצד רצונו לעשות בוראו. עד כאן תורף דברי הגר"א ז"ל.

ועפ"י דברי הגר"א יש לפרש הגמ' הנ"ל שאמרו גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם, דבאיוב נאמר "תם, וישר, ירא אלקים, וסר מרע", היינו דהשלים נפשו בארבעת תכונות אלו ונקל היה לו לקיים מצוות ד' כשנדרשים להם ארבע תכונות אלו. אך באברהם נאמר "ירא אלקים", היינו דודאי גם אברהם היה תם וישר וכו', אלא שאצל אברהם מה שהיה תם וישר וסר מרע הכל בא אצלו רק משורש אחד שהיה "ירא אלקים", והיינו שלא קיים מצוות הבורא רק כשהן מתאימים לתכונות נפשו, אלא היה עבד נאמן ומוחלט לרצון בוראו ואדרבה כוונת ר' יוחנן לספר בשבחו של אברים אבינו.

וכן מפורש בברכות ריש פרק הרואה (נד): ארי"ח אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הצדיקים שנא' "ויהי בשחת אלוקים את ערי הכנר ויזכור אלוקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה" וגו'. וקאי על זכירת אברהם כמו שפירש"י שם וכלשון הכתוב. וכשהרציתי הדברים לפני מורי הגר"ש אלישיב צוק"ל אמר שודאי זהו פירוש הכתוב.

"והאלקים נסה את אברהם" (כב,א)

תנן במסכת תענית (ריש פ"ב): על הראשונה הוא אומר "מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה בא"י גואל ישראל".

והנה לא נזכר שם על מה נתפלל אברהם ונענה בתפילתו בהר המוריה. וכתב שם המהרש"א בח"א וז"ל: לא שנענה במה שלא נשחט, אלא על שביקש ממנו יתברך "אלקים יראה לו השעה לעולה בני" עכ"ל.

אכן בר"ן שם מביא ירושלמי שמקשה על החתימה בא"י גואל ישראל, והרי יצחק נגאל. ומתוך "כיון שנגאל יצחק נגאלו כל ישראל", ע"כ. ומבואר בירושלמי דאברהם ביקש שלא ישחט יצחק ונענה בתפילתו.

והנה בפשטות לשון המקרא "והאלקים נסה את אברהם" משמעו שלא היה זה אלא בגדר נסיון, אבל מעולם לא היה שום צד מחשבה אצל הקב"ה שישחט יצחק, ולא היו צריכים שום תפילות להצלתו. אך בדברי הירושלמי מבואר חידוש גדול דיצחק היה בסכנה לישחט, ורק תפלת אברהם הועילה להצילו, וזהו חידוש גדול.

ובאמת גם בהפיוט בחזרת הש"ץ למנחה של יום הכיפורים מבואר כן, וז"ל הפייטן שם: "פודה ומציל רחמ'ו צוה שה תמורה במקומו קשב אל תשפוך דמו רחפו רחום לרוממו". הרי שהיה יצחק צריך לרחמים והצלה מהעקידה.

וכן בסליחות לער"ה ב"עקידה" (סליחה ט) אומרים: "בקר נכמרו רחמין על בן יחיד ועליו זרחו, ויקרא אליו מלאך ד' אל הנער ידים אל ישולחו". וכן ב"עקידה" ליום חמישי של עש"ת (סליחה צב): "יחידך פדעו מרדת שחת... גמול נמלט מאבח הנשחז".

וכן משמע מדברי הרמב"ן ריש פרשת חיי שרה שכתב הרמב"ן שהלך אברהם לבאר שבע מקום האשל שלו לתת הודאה על ניסו. ומבואר ברמב"ן שהצלת יצחק מהעקידה נחשב ל"נס".

ויש להעיר על כל הנ"ל ממ"ש בתענית (ד): "ולא עלתה על לבי זה יצחק בן אברהם" ולכאורא זהו דלא כשיטת הירושלמי והפייטנים הנ"ל. אכן י"ל בזה ד"לא עלתה על לבי" הכוונה מצד ה"דיעה" של הקב"ה שידע שלבסוף יתפלל אברהם וינצל יצחק. וכמו שבגאולת מצרים ובקריעת ים סוף הגם שהיה הבטחה וברית לאבות על כל זה, מ"מ סדר גאולת והצלת ישראל

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

צורת החיים בדרכו של אברהם אבינו (ב)

בפרשת "לך לך" למדנו על ה"הלוך-ילך" של האדם היהודי. אם הוא רק מרכיב את ה"משקפיים" הנכונות, מתגלה לפניו מציאות שונה לחלוטין ממה שהוא רואה בלעדיהם. משול הוא לבלעם הרוכב על אתונו, ובראייתו מבעד סתום-עיניו הוא קובע ברורות שראויה האתון להלקאה חוזרת ונשנית, על מסע התעתועים שבו היא מובילה אתו, עד שלבסוף היא רובצת ואינה ממשיכה ללכת. כל זה עד שמרכיבים לו את ה"משקפיים" שבעדן נשקף אור האמת, והוא רואה את מלאך ה' ניצב כנגדו, וברגע קטון משתנה כל התמונה.

בדומה לבלעם גם אנו מייחסים לכל מיני קשיים, מעכבים, פיתויים וכו', יחס שגוי וסבורים שאלו "תאוונות", כלומר שיבושי תכניות, מחסומים ותקלות. כאשר נרכיב על אפינו את משקפי האמת, נשכיל לקרוא את ה"קרי" של מציאות האמת, ולא נלך שולל אחרי ה"כתיב" המטעה. נזכור תמיד שיש אם למסורת, והיא הדרך שנמסרה לנו מאבותינו למודי הנסיון, שהחיים הם מערכת רצופה של נסיונות.

על פי מסורת קדושה זו בני העם הנבחר הם גם בעלי בחירה, ונדרשים בכל רגע לראות את מה שעומד לפניהם, ולקיים "ובחרת בחיים". הפרשיות הנקראות בשבועות אלה, ממחישות בפנינו את האמת הגדולה הזו על ידי מעשי האבות, כדי שיהיו סימן לבנים.

בפרשת "וירא" אנו מגלים את הצד האחר של המטבע, ומקבלים הדרכה כיצד עלינו לקבל ולעכל את האכזבות שאנו מתאכזבים מעצמנו חדשים לבקרים. והיינו כאשר כבר הבענו רצון והפעלנו נסיון לבחור בטוב, ולא תמיד הדבר עולה בידינו. בנושא זה מעניקה לנו פרשת "וירא" מלוא חפניים של עידוד ונחמה, על פי דברים של הגר"ש פינקוס זצ"ל בספרו "תפארת שמשון".

אחרי נסיון העקידה נאמר: "וישב אברהם אל נערו, ויקומו וילכו יחדו אל באר שבע". משמעות המלה "יחדו" בפסוק זה, היא הליכה עם נערו בשווה להם, באותה מדרגה. שכן, כאשר שב אברהם מהעקידה, היה לו צער מסוים. על כך שלא עלה בידו לשחוט את בנו למען שמו באהבה.

הוא הגיע להר המוריה טעון ברצון יוקד לקיים את צו ה' להעלות את יצחק לעולה, אך הדבר לא עלה בידו, המלאך מנע זאת ממנו. ובשובו משם היה מקום לתחושת אכזבה או החמצה, ובלבו יכל להרהר, יכולתי להקריב את יצחק, והנה הוא חי וקיים. אמנם קיבל הבטחות מהקב"ה, אבל עקידה לא זכה לעשות.

אמר לו הקב"ה: כך אפשר אמנם לראות את פני הדברים, אבל מבחינתי אפרו של יצחק צבור ואגוד לפני. אצלי הכל שחוט והכל שרוף, ומכח זכות גדולה זו חי עם ישראל עד סוף כל הדורות! לכן נאמר "וילכו שניהם אל באר שבע", כשם שלנערי לא הייתה סיבה לאכזבה, כך גם לאברהם.

כאן באה התורה ללמדנו כיצד יש להתיחס למעשה שנעשה ולפעולות שנגקטו מתוך השתדלות כנה בכל הכת, ולבסוף הדבר לא יצא אל הפועל. הרי כולנו נמצאים ב"צרה" הזו, מנסים שוב ושוב ונראה לנו לעתים קרובות למדי שפשוט לא הולך לנו! לדוגמא: אדם מחליט שמהיום ואילך הוא יקום בבוקר בזריזות ויגיע בזמן לתפילה. הוא מנסה פעם, פעמיים, ולא מצליח. הוא מתוסכל, הוא משוכנע שאין כל ערך למאמץ שהשקיע, וכאילו הכל הלך לטמיון. זוהי טעות! כי אין לשער ערכה של השתדלות, אין להמעיט כלל בערכו של כל חיזוק! הוא הדין לגבי נסיונות חוזרים ונשנים להתחזק באמירת ברכת המזון או שאר ברכות בכוונה, וכן לגבי החלטות בנוגע לניצול הזמן או בעניינים שבין האדם לחברו, וכן הלאה. כל חיזוק ערכו גדול, גם אם לא מצליחים להתמיד בו.

אנו כל הזמן מנסים ומנסים בכל מיני עניני דקדושה, ותמיד חשים תחושה של תסכול, כאשר הנסיון אינו מצליח. התסכול נובע מכך שאיננו מעריכים כראוי יהודי המנסה ורוצה בכל מאודו, ומלאך בא ועוצר אותו. אין זה משנה אם מדובר במלאך מן השמים, או בשטן שהוא מלאך המוות. אם רק רצית באמת, התאמצת, נסית, השתדלת - גם אם התוצאה לא היתה כמצופה כי השטן עיכב, עליך לדעת שאצל הקב"ה מחשבה טובה נחשבת כמעשה, אפרו של יצחק צבור על גבי המזבח.

בעצם אין בדברים אלה כל חידוש. זהו תוכן דברי חז"ל (ברכות ו.) "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשה" זוהי המציאות! אם הקב"ה צוה עליך לעשות משהו ואתה נסית, מבחינתו השלמת את עבודתך.

כל ימי חיינו מלאים בהשתדלויות, ודוקא מהן אנו חיים. ומה אנחנו עושים? מנסים ונופלים וחוזרים ומנסים עד שמתיאשים ונשארים שרועים על הרצפה אשר עליה "נפלנו". הרי זו שטות! יען כי "שבע יפול צדיק וקם"!

אדם רוצה להצליח להיות תלמיד חכם אמיתי. במשך עשרים שנה הוא משתדל ונופל ושוב משתדל וחוזר חלילה, והוא הדין לגבי כל עניני עבודת ה', כל השתדלות היא בבחינת עקידת יצחק, המלאך עוצר אמנם, אבל זכות העקידה נשארת בידך, אף אחד לא יוכל לקחתה ממך! זהו בן תורה אמיתי!

ומה אנחנו עושים? מנסים פעם, פעמיים, וכשלא הולך מפסיקים, וההצדקה שאנו מצדיקים את עצמנו במקרים כאלה - נסיתי, אך מה אעשה, לא הלך לי. עלינו לדעת ולשנן לעצמנו שהקב"ה חפץ בהשתדלויות כאלו. רק כך יוצאים גדולי תורה, ע"י שמשתדלים פעם אחר פעם בלי להתיאש כי כל השתדלות מונחת על גבי המזבח שעקדנו עליו את רצוננו, כאפרו של יצחק.

אלה הם שני צידי המטבע מצד אחד עלינו לשנן לעצמנו שכל המפריעים לנו בעבודת ה' הם נסיונות שנועדו לרומם אותנו. מאידך גיסא, כאשר קורים מקרים שבהם לא הצלחנו לעמוד בנסיון, עלינו לדעת כי גם הנסיון שלנו לעמוד בנסיון ערכו רב מאד והוא צרור ואגוד על גבי המזבח, כאפרו של יצחק.

בדין שתית א' מהמסובין בקידוש דרזון כשתית המקדש

חידושו רה"ר דשתית המסובין מועיל רק בנפטר בברכת הגפן

דהמשמיע

האלי' רבה הובא במ"ב סי' רע"א סקס"ט, חידוש חידוש גדול לדינא, דהא דמהני שתיית אחד מהמסובין לפטור את כולם בקידוש זהו אך באופן דהשותה יוצא בברכת המברך אמנם אי השותה בירך ברכת הגפן מחדש, לא מהני שתיית השותה לפטור מדין שתית א' מהמסובין והוי כנשפך הכוס דדינו דצריך להביא כוס אחר ואם הסיחו דעת מהקידוש צריך לקדש מחדש ואם לא הסיחו דעתם מהקידוש צריך לברך ברכת הגפן על הכוס ושותה. ויש בזה חידוש גדול דהא דמהני שתית א' מהמסובין זהו רק באופן שנפטר בברכת הגפן דהמקדש.

ועובדא הוי במוצ"ש חזון דהבדילו ונתנו לקטן ובירך הקטן מחדש ברכת הגפן ושתה, ולמחר שאלו אם עשו כדן, ויש שהורו עפ"ד הא"ר הנ"ל דלא יצאו משום דלא יצא השומע ששתה בברכת הגפן דהמבדיל כנ"ל. וא' מגדולי המורים טען דכונת הא"ר היכא דכל הקידוש מקדש לעצמו ולא יצא בקידוש מהמשמיע אכן אם יצא השומע בעיקר הקידוש המשמיע ורק את ברכת הגפן לא שמע או בירך בעצמו, אין ברכת הגפן מעכב כלל וכן נקט בקצות השולחן והש"כ.

אמנם מלבד הלשון דבירך מחדש ולא נאמר דקידוש מחדש דמשמע דאיירינן לענין ברכת הגפן, הדבר מתבאר מדברי המ"ב סי' ק"צ סקט"ו לענין ברכת הגפן דברכת המזון דהא דמהני שתית א' מהמסובין זהו רק משום שנפטר בברכת הגפן וצייין בשער הציון סק"ט לדברי הא"ר הנ"ל בסי' רע"א והרי כל הנדון שם לענין ברכת הגפן, וזהו אף המכוון כאן לענין ברכת הגפן ודלא כהקצות השולחן וש"כ, ופשוט.

והדברים תמוהים טובא דהרי אף ללא ברכת הגפן כלל יוצאים ידי קידוש כמבואר בביאור הגר"א והגר"ז סי' רע"א, והיינו מצות קידוש זהו נוסח ברכת הקידוש ושתית המקדש והדין ברכת הגפן זהו מדין אסור להנות בלא ברכה, ומה"ט פסקו המג"א ומ"ב רס"ט דמקדש ונותן לקטן פחות מגיל חינוך הוי ברכה לבטלה, דכל ברכת הגפן היא רק עד כמה שפוטור מדין נהנין ולא מעצם מצות הקידוש, ועיין גר"ז סי' ק"צ וסי' רע"ב בקו"א ואכ"מ.

והקצות השולחן העיר עוד הרי אף בנשפך הרי דינו להביא כוס ולברך, וזהו ברכת הגפן מחדש, א"כ במאי גרע דהשומע כעת בירך מחדש הרי זהו הדין בנשפך ואף אי יחינו דין נשפך זהו מה שיעשו כעת, יביאו כוס ויברכו מחדש.

על ידי שנפטר בברכת המשמיע דין כשתית המקדש

אשר יראה מבואר מזה דאף דאין ברכת הגפן מעכב בקידוש ומי שמקדש ושתה ולא בירך הגפן אף דשתה בלא ברכה יצא ידי קידוש

כדהוכיחו גדולי האחרונים מהדין שהיה סועד מבעו"י דפורס מפה ומקדש, דמקדש בלא ברכת הגפן אשר מוכח מזה דאין ברכת הגפן מתנאי מצות קידוש, אמנם לענין החידוש דמהני שת' של א' המסובין, כל שלא נפטר השומע בברכת המקדש, אינו פוטר המסובין בשתייתו, משום שלא די בשתיית השומע, כי אם דבעינן שתית המקדש, ורק ע"י דנפטר השומע בברכת המשמיע נדון כשתית המקדש. וכמובן צ"ב ביסוד הדברים. ויסוד הדברים יש ללמוד מדברי הרוקח ובגדי ישע.

מקור הדברים מהרוקח כג"י ישע ונתן ורדים

והנה בסי' קס"ח מובא הנדון אי לברך על פרוסת חיטין או שלם דשעורין דיר"ש יצא ידי שניהם ויניח הפרוסת חיטין בתווך השלמה ויברך, הנה הביאור הלכה סי' קס"ח הביא דברי הבגדי ישע דחדית לן דאיכא עצה נוספת, לענין שלם שעורין וחתיתת חיטין, דהבעה"ב יברך על פרוסת החיטין ויוציא להמיסב אצלו בברכתו, ובאופן זה טוב יותר שהאורח יאחז השלימה בעת הברכה, וכו', יעו"ש.

וראיתי בבגדי ישע דביאר דבריו, דכיון דהוציא הבעה"ב את האורח בברכתו נמצא דאכילת האורח כאכילת בעה"ב, וכן נדון אכילת בעה"ב כאכילת האורח והוי ברכת שניהם ואכילת שניהם ונתקיים בזה חלות הברכה על שני המינים ובציעתם כאחדדי.

והוכיח את עצם היסוד דכל דפוטר חבירו בברכה נדון אכילת האורח כאכילת בעה"ב, וכן אכילת בעה"ב כאכילת האורח. כדחזינו בה' קידוש סי' רע"א דמהני שתיית כל המסובין, והרי בעינן שתיית המקדש, וע"כ נדון דשתית המסובין נדון כשתית המקדש. וכן הוכיח שאכילת בעה"ב נדון אף כאכילת האורח, מהמבואר בס' קס"ז ברמ"א בשם הרוקח, דבירך להוציא אחרים והמברך לא הפסיק בדיבור, ומ"מ השומעין הפסיקו בדיבור קודם שאכלו מכח ברכתו, שרי לשומעין לאכול בלא ברכה. ותמה הב"י הרי שומע כעונה לא עדיף מעונה בעצמו היכא דשח בין הברכה לאכילה, דבעי לברך שנית. וכתב בזה הבגדי ישע, דאהני ברכת המברך להוציא אחרים, ואכילתו מיחשב כאכילתם, דכולם יוצאים באותו ברכה, והוי כשחו לאחר תחילת אכילתם. וכיון שכן באופן דהמברך לוקח חתיכת חיטין והאורח שלם דשעורין, הברכה חלה על שניהם והרי אף באכילה נאכלו שניהם כאחד, משום דאכילת האורח כאכילת בעה"ב וכן להיפך, וכן ביאר הגנת ורדים סי' מ"ג דברי הרוקח.

והוא חידוש נפלא בהגדרת הדברים, דכיון דיוצאים בברכה אחת חשיב אכילת כולם כאכילה אחת, והביאור הלכה סיים ע"ז, ו"נכון הוא".

והרוקח הוכיח דבר זה מסוג'י הגמ' בעירובין דמשמע דבכוס של ברכה מהני שתיית אחר אע"פ שהמקדש או המברך לא שתה בעצמו, וע"כ כיון שנפטר מהברכה א"כ אף שתייתו מתיחס להמברך, וכן

לאיך גיסא כל מי שמשותף להברכה שתייתו נדון כשתיית כולם, ועיין בגדי ישע סי' קס"ח דמה"ט מהני צירוף בשתיית כל המסובין לשיעור רביעית משום דנדון כשתיית כולם כאחד.

ובאמת בתוס' ריש ערבי פסחים דנו לענין ד' כוסות אם צריך שתיה לכל אחד או די בשתיית המשמיע ודנו דאף בקידוש "ל דבעי שתי" דכל אחד, ומ"מ צדדו דסגי בשתיית המקדש, וי"ל דאין בזה חזרה מעיקר ההנחה דבעי שתי' לכל אחד, אלא דחידשו מכח סוגי' הגמ' בעירובין [וזהו באמת המקור של הרוקח] דבשתיית אחד נדון כשתיית כולם.

ולפי"ז ניחא היטב מאי דדימו התוס' ריש ערבי פסחים דין קידוש לדין ד' כוסות, והיינו משום דאף אי בד' כוסות בעי שתי' לכל אחד מ"מ אף בקידוש בעי שתי' לכל אחד ומ"מ נתחדש המקדש דבשתיית המקדש נדון כשתיית המסובין, א"כ ה"ה לענין ד' כוסות נימא דבשתיית בעה"ב נדון כשתיית כל המסובין.¹

יסארו מזה רסי האלי רסו

ומעתה לאחר יסוד מחודש זה דהנפטר בברכת חבירו נדון כאכילת המשמיע, יתבאר המכוון בדברי הא"ר, דהא דמהני שתיה של א' מהמסובין היינו לעולם בעי שתית המקדש ורק באמת מתקיים שתית המקדש על ידי השומע שיצא בברכת הגפן דהמקדש וממילא נתקיים בזה שתית המקדש וזהו דכתב הא"ר והעתיקו במ"ב הא דמהני שתיה של א' המסובין משום שנפטר בברכתו, אבל בבירך השומע מחדש אין כאן שתית המקדש והוי כנשפך הכוס.

ומיושב היטב הערת הקצות השולחן דהרי אף בנשפך מברך מחדש על הכוס שהביאו ובמאי גרע דהשומע בירך הגפן מחדש, הרי לפמשי"כ, כל מאי דמהני בנשפך להביא כוס אחר ולברך הגפן זהו רק המקדש עצמו דהרי קידש ורק חסר שתית המקדש ולזה מביא כוס אחר ושותה, אבל אה"נ בנשפך הכוס לא מהני שיברך עתה א' מהמסובין שהרי בזה לא מתקיים שתית המקדש שהרי לא נפטר בברכת הגפן דהמקדש, וברור.

יסוד הגנת ורדים בבואר חידוש הרוקח מרין הסיס א' סברך לטולם

והנראה להוסיף בזה ביאור, דהנה בעיקר דברי הבגדי ישע צריך ביאור רב היאך נדון בזה דאכילת כ"א נדון כאכילת שניהם. ונראה דיסוד הדבר הוא ממש"כ הראשונים ברכות מ"ב ו"כ הר"ן מגילה כ"ג ע"ב, דבדין ברכת הנהנין דנשנה במשנה ברכות מ"ב ע"א 'הסיבו א' מברך לכולם', ע"י ההסיבה נשתתפו ונעשו כגוף אחד וחשיב דכ"א בירך, ולשון הגר"ז סימן ר"ג ס"ו, "בברכת הנהנין כשכולם קבועין יחד שהם נחשבים כגוף אחד נהנה ולכן די להם בברכה אחת", ומבואר דע"י דין הסיבה זהו ברכת כולם ע"י דנשתתפו ונעשו כגוף אחד. ואמנם בריטב"א שם בברכות מבואר דבעי הסיבה, משום דמעיקר דינא לא מהני שומע כעונה בלא ערבות, ולזה נתחדש אופן חדש להוציא אחרים ע"י הסבה, ואילו להר"ן במגילה וכן הגר"ז לא מהני שומכ"ע

משום דברכת הנהנין ראוי דכל אחד ישבח בעצמו, ולזה ע"י ההסיבה חשיב דכ"א מברך, עכ"פ בעיקר הברכה, זהו אופן מחודש דנפטר בברכה ע"י ההסיבה ונעשו כגוף אחד, כלשון הפוסקים.

ואשר לפי"ז י"ל, דכל יסוד דברי הבגדי ישע זהו אך בגונא דהסיבו דנעשה כגוף אחד והוי ברכת כולם ונחשבים כגוף אחד נהנה כלשון הגר"ז, ובהא חדית לן בזה הבגדי ישע, דשנים דהסיבו ובירך האחד והוציא את חבירו א"כ באכילת חבירו חשיב אכילת שניהם. ובהנך דוכתי דהוכיח הבגדי ישע דבריו איירי בפת ויין דנאמר בהו דין הסיבה, וא"כ י"ל דכל דברי הרמ"א קס"ז מהרוקח דבירך המוציא, והוציא אחרים והפסיקו השומעין בדיבור קודם אכילתם, דלא חשיב הפסק משום דמהני להו אכילת המברך ליחשב כאכילתם, זהו אך בפת דאיכא הסיבה, וכן ביין דקידוש בסי' רע"א.

ומצאתי בגינת ורדים סי' מ"ג [הגרע"א בגליון ציין לת' גנת ורדים], דכל דברי הרמ"א בסי' קס"ז בשם הרוקח זהו מחמת דינא דהסיבה וברכה משותפת לכולם ואכילת כולם, יעו"ש דקסבר כהבגדי ישע דמדון קידוש שמעינן הך מילתא דשתיית השומע נדון כשתיית המקדש וה"ה דשתיית המקדש נדון כשתיית אחר, והביא דדבר זה מפורש ברוקח, וזהו להדיא כמש"נ.

יחדש דשותי א' השומעין בקידוש יתקיים רק בהסיב

ולפי"ז לכאורה יתחדש דבאופן דלא ישבו המסובין דהרי ישיבה לדין כהסיבה בזמן התלמוד כמבואר בפוסקים ומ"מ הכרעת הגר"א בסי' קס"ז דלא מעכב בדיעבד ודלא כהמג"א והובא במ"ב קס"ז סקס"ה, בקידש ולא ישבו דלא מהני שתיה דא' המסובין דהרי בזה אין מעלת שתית השומע כשתיית המקדש ולא מתקיים בזה שתית המקדש.

אמנם דבר זה צע"ג דלכאורה כך אמור לצאת לדברי גנת ורדים הנ"ל, אכן הרי מתבאר ברמ"א בב' מקומות דמהני שתי' א' המסובין אף בלא מעלת הסיבה, חדא, סי' רע"ב סעיף ט' מי שאינו שותה יין משום נדר דמקדש ומברך הגפן ונותן לאחר לשותות, וכן בסי' תקנ"א מוצ"ש בתשעת הימים דנותן ההבדלה לתינוק אף דאינו שותה והרי באופן דאין המשמיע שותה אין כאן הסיבה בין המשמיע לשומע כדכתב בשעה"צ סי' קס"ז סקנ"ו ומ"מ מבואר ברמ"א דמהני שתית השומע, אשר לכאורה מבואר מזה דכל שנפטר בברכת המשמיע די בזה שיחשב כשתיית המקדש והמבדיל אף בלא דין הסיבה ודלא כהגנת ורדים, וכן מיני' ובי' הרי הרוקח הוכיח שיטתו מהגמ' עירובין דף מ' והגנת ורדים ביאר מטעם הסיבה והרי שם ליכא הסיבה דאין המברך שותה, אלא ברכת הגפן בלא שתית המשמיע ושתיית השומע, וע"כ יסוד דברי הרוקח אף בלא הסיבה, אלא כל שנפטר בברכת חבירו בברכת הנהנין נדון כשתיית המשמיע והוא מחודש טובא, ודברי הגנת ורדים צע"ג, ואף הגרע"א דצינו לא העיר עליו בזה, וצ"ע.

¹ ומפורסם הערת הגר"יח בדברי התוס' מהו הנדון בתוס' דיהני שתיה של א' הרי יש דין שתיית ד' כוסות לכ"א, י"ל ע"י מאי קשי להגר"יח, הרי מצינו כן בשיטת הרוקח ואי"ז כדפסק הרמ"א וכדביארו הגינת ורדים סי' מ"ג והבגדי ישע. והראי דהביאו התוס' מעירובין דסגי בשתיית המקדש היא ראית הרוקח דנדון שתיית האחד כשתיית כל המסובין, וזה הדמיון לד' כוסות, אמנם כונת הגר"יח אף אי מתחית מדין כוס של ברכה מי"מ הרי במצה ומרור לא מהני מה שנפטר בברכת חבירו לידן כשתיית כולם, והיינו משום דהוא מצוה שבגופו, ובאמת המהר"ל בגבורת ה' פרק מ"ח ד"ה לא יפתחו, העמיד הקושי ע"י התוס' וי"ל ולא הבנתי דבר זה דלא שייך שיהא מוציא את אחרים בד' כוסות, דמאי שנא מצוה ומרור דכמו שאין יכול האחד להוציא את האחר במצה ומרור, כך אינו יכול להוציא בד' כוסות

ועלת הון

וירא תשפ"א

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

לקיים את התורה והמצוות אפילו בשעה שקשה

"יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ" (בראשית יח, ד) פירש רש"י יקח נא על ידי שליח, והקב"ה שילם לבניו על ידי שליח, שנאמר וירם משה את ידו ויך את הסלע (ב"מ פ"ג, ב). ובשפתי חכמים: אבל הלחם שלקח הוא בעצמו שנאמר ואקחה פת לחם, הקב"ה נתן להם גם כן בעצמו והמטיר להם המן (מהרש"ל). עכ"ל

והנה בגמרא בב"מ (פ"ג, ב) אמר רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח, עשה הקב"ה לבניו על ידי שליח, ואל הבקר רץ אברהם- ורוח נסע מאת ה', ויקח חמאה וחלב- הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. יקח נא מעט מים- והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם עיי"ש.

ושואל השפתי חכמים: תמוה בעיני למה רש"י מביא את הפסוק 'וירם משה את ידו ויך את הסלע' שנאמר בפרשת חוקת והוא לפורענות, ואילו הגמ' בב"מ הביאה פסוק מפרשת בשלח, 'והכית בצור' והוא של ברכה, שזה בארה של מרים. וכן בבראשית רבה הביא פסוק 'עלי באר ענו לה' שהוא גם כן פסוק של ברכה? ועוד קשה למה הביא זה הדרוש כל עיקר, והוא אינו צורך לפשוטו של מקרא? עכת"ד.

ועוד יש להקשות דהשפתי חכמים כתב: אבל הלחם שלקח הוא בעצמו שנאמר ואקחה פת לחם, הקב"ה נתן להם גם כן בעצמו והמטיר להם המן. וכ"כ במדרש רבה: אתה אמרת 'ואקחה פת לחם' חייך שאני פורע לבניך, ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. **וצריך ביאור** למה הגמ' בב"מ מביאה הפסוק 'ויקח חמאה וחלב' והקב"ה עשה לבניו בעצמו 'הנני ממטיר לכם לחם מן השמים' לכאורה יותר שייך הפסוק ואקחה פת לחם, כנגד לחם מן השמים?

ונראה לישב דהנה צריך ביאור הרי אברהם אבינו עסק כל חייו במצות הכנסת אורחים, וכמו שכתוב 'ויטע אשל בבאר שבע, ויקרא שם בשם ה' קל עולם' (כ"א, ג') ופירש רש"י- על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקדוש ברוך הוא אלוך לכל העולם, לאחר שאוכלים ושותים אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי אמר והיה העולם אכלתם (סוטה י' וב"ר), ועל זה לא אומרים חז"ל שזכה שהקב"ה יתן לכלל ישראל מן ומים ושליח, ורק במה שנתן למלאכים, עבור זה זכו כל ישראל ארבעים שנה במדבר למן מים ושליח, והרי בזה לא קיים מצות הכנסת אורחים, וכמו שפירש רש"י ויאכלו- נראו כמו שאכלו, מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג (ב"מ פ"ג).

ונראה שמצוה שעושים במסירות נפש בה זוכים לשכר גדול, הרבה יותר ממצוה שבאה שלא בצער, כמאמר חז"ל סוף פרק ה' דאבות, בן הא הא אומר לפום צערא אגרא. ובאבות דרבי נתן- כי מאה פעמים בצער מפעם אחד שלא בצער. ומבאר החפץ חיים בהלכות לשון הרע כלל א' אות ז', כי דבר מצוה או לפרוש מדבר איסור שבה לו על ידי צער, שכרו מאה פעמים יותר ממצוה אחרת כמותה שבה לו שלא בצער. ולכן על מה שעסק אברהם אבינו כל חייו בהכנסת אורחים, לא אמרו חז"ל שזכה שכל ישראל יאכלו מן ומים ושליח במדבר. אולם ביום שלישי למיתו, ופירש רש"י 'כחום היום' הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראוהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים (ב"מ פ"ג), והוא במסירות נפש, וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה. וכן בפסוק ג' 'ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך' ופירש רש"י בשם הבראשית רבה בלשון שני, שאמר להקב"ה להמתין לו עד שירוך ויכניס את האורחים, ואף שזה התענוג הכי גדול שיש בעולם לדבר עם השכינה, וכמו שכתב המסילת ישרים בפרק א, שהאדם לא נברא אלא להתענוג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעודן הגדול מכל העדונים שיכולים להמצא. בכל זאת רץ לקיים מצות הכנסת אורחים, שבביל מצוה כזאת זכה שכלל ישראל יאכלו מן ומים ארבעים שנה במדבר. ואף שלמעשה הם היו מלאכים ולא קיים בהם מצות הכנסת אורחים, ואולם העסק והטירחה לקיים המצוה על זה מקבלים את השכר.

ונראה שלכן הביא רש"י את הפסוק 'וירם משה את ידו ויך את הסלע' אף שהוא לפורענות, להראות כמה אפשר להפסיד על ידי שלא עשה את המצוה בעצמו, ואף שעשה את זה במסירות נפש, ולכן זכה שכלל ישראל יהיה להם מים במדבר ארבעים שנה, אולם כיון שעשה על ידי שליח שילם הקב"ה לבניו על די שליח.

ושמעתי ממורי רבי מרן הגאון הצדיק הרב אהרן יהודה לייב שטינמן זצ"ל. כי אם הקב"ה היה נותן המים לבני ישראל בלא שליח, לא היה משה מכה את הסלע, והיה נכנס לארץ ישראל, והיה בונה את בית המקדש, וכתוב בספרים הקדושים שלא היה ביהמ"ק נחרב, רואים כמה האדם צריך לטרוח לקיים המצוה בעצמו, אף שהוא פטור ממנה.

ומה שהקשה השפתי חכמים למה מביא רש"י את הדרש הזה ואינו לפשוטו של מקרא. **נראה לישב** דהנה צ"ב למה דוק במים אמר אברהם ויקח ע"י שליח, (וע"י זה הפסידו כלל ישראל, שהקב"ה שילם רק ע"י שליח) ונראה כיון שאברהם אמר להם שמביא מים כדי ורחצו רגליכם, ופרש"י כסבור שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. וכיון שלא רצה לפגוע בהם שחושד אותם רק אולי אחרים יחשדו אותם נמצא זה הסבר על פשוטו של מקרא למה אמר יקח ע"י שליח, ושמעתי מאמו"ר רבי חיים נחמיה ברבי יצחק זללה"ה האיך יתכן שישתחוו לאבק רגליהם, ואמר אם האדם חושב שמה שרץ ברגליו וטורח זה מביא לו הפרנסה, זה נקרא שמשתחוה לאבק רגליו, וזה גדר ע"ז

ונראה הטעם שהגמרא בב"מ הביאה הפסוק 'ויקח חמאה וחלב' שבזכות זה זכו למן, ולא מהפסוק 'ואקחה פת לחם' לפי שפירש רש"י עה"פ ויקח חמאה וחלב, ולחם לא הביא, לפי שפירסה שרה נדה שחזר לה אורח כנשים אותו היום, ונטמאת העיסה. כן מבואר בב"מ (פ"ג, א) יוצא שאף שאמר להם ואקחה פת לחם, לא הביא להם הלחם, לכן הגמרא מביאה הפסוק ויקח חמאה וחלב, שבשביל זה זכו למן.

והמדרש בבראשית רבה שמביא שבזכות ואקחה פת לחם, זכו למן, סובר שאפילו שבביל האמירה לבד זכו. ויותר ניחא להביא הפסוק הזה, שזה יותר דומה, פת לחם ללחם מן השמים.

ויש ללמוד מכאן, להתחזק בקיום התורה והמצוות ואפילו שזה קשה, והוא חולה, וגם קיום המצוה אין הוא משיג את התכלית של המצוה, כי עיקר השכר מקבלים על הטירחה והעבודה של קיום התורה והמצוות.

בזכות העונה זוכה לסיעתא דשמיא לבניו ולכל הדורות

"ויען אברהם ויאמר וגו' ואנכי עפר ואפר" (י"ח כ"ז)

א- בגמרא בסוטה (י"ז). ובחולין (פ"ח): אמר רבא בשכר שאמר אברהם אבינו 'ואנכי עפר ואפר' זכו בניו לשתי מצוות אפר פרה ועפר סוטה, ופרש"י בחולין וז"ל: באפר פרה איכא הנאה שמטהרו מטומאתו, דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית, עפר סוטה מטיל שלום בין אין לאשתו, ונקתה ונזרעה זרע. עכ"ל

וצ"ב מה הקשר בין 'אנכי עפר ואפר' למצות אפר פרה ועפר סוטה?

ונראה דהנה רש"י פירש (י"ח, כ"ז) וז"ל: ואנכי עפר ואפר, וכבר הייתי ראוי להיות עפר על די המלכים ואפר על ידי נמרוד, לולי רחמיך אשר עמדו לי (ב"ר מ"ט "א). עכ"ל . והנה במסכת חולין (פ"ט, א) דרשינן "לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכס ויבחר בכס כי אתם המעט מכל העמים", אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכס שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעיטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני 'ואנכי עפר ואפר' ופרש"י וז"ל: לפני שאין אתם מרבין עצמכם אלא ממעיטין לפיכך חשק בכס, כי אתם

והנה בפרשת חוקת בפרש"י שמביא מדרש אגדה העתקתי מיסודו של רבי משה הדרשן (במדבר י"ט ו') כתב: ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת וגו', ארז הוא הגבוה מכל האילנות, ואזוב נמוך מכולם, סימן שהגבוה שנתגאה וחסא, ישפיל עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו. עכ"ל והנה אברהם אבינו ע"ה בשביל שאמר ואנכי עפר ואפר, ומבואר במסכת חולין (פח,ב) היינו שהמעט עצמו בענוה, לכן ניתן לבניו מצות אפר פרה שמתהר מטומאת מת, שזה זוכים על ידי שמי שנתגאה כארז ישפיל עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו ויטהר מטומאתו.

וכן כתוב בפיוט של היוצרות לפרשת פרה וז"ל: לבל יתגאה מתגאה כארז, שאם לא ימך כאזוב ויחשב כתולעת, לא יטהר באזוב ובשני תולעת, ואם לא ישפוך לב כמים לא יטהר בזריקת מים וכו'. עכ"ל, רואים מהפיוט שהטהרה של הזאת אפר החטאת זהו בשביל שימך כאזוב ויחשב כתולעת, ולכן זכה אברהם אבינו על ידי הענוה שאמר ואנכי עפר ואפר, לאפר פרה אדומה שמתהרת מטומאת מת.

ב- עוד נראה לפרש דהנה רש"י שם מביא בשם מדרש אגדה העתקתי מיסוד של רבי משה הדרשן, שפרה אדומה מכפרת על עוון העגל (תנחומא ח') משל לבן שפחה שטינף פלטרין של מלך, אמרו תבוא אמו ותקנח הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל. עי"ש ולכן אברהם אבינו ע"ה שהשליכו נמרוד לתוך כבשן האש, כיון ששביר את הצלמים של הע"ז ואמר ואנכי עפר ואפר, שראוי הייתי להיות אפר על ידי נמרוד שהשליכו לתוך כבשן האש, זכה שינתן לבניו מצות פרה אדומה שהיא מכפרת על עוון עבודה זרה של עשית העגל. וכן מבואר בפיוט של יוצרות כי פרה אדומה זהו כפרה על עוון עשית העגל וז"ל: הם המירו כבוד בן פרה וכו' תבוא אמו אשר היא פרה, ותהיה לעם כפרה וכו' עי"ש באריכות.

ג- בספר הבעש"ט זיע"א על התורה פרשת חוקת כתב: שגם בזמן הזה אפשר לקיים את הענין של פרה אדומה ברוחניות, כי היצר הרע רוצה לפתות את האדם שהוא רחוק מעבודת השי"ת והוא טמא והוא לא יוכל להיות ת"ח וצדיק, וצריך ויגבה לבו בדרכי השם, ולחשוב שלפי גודל חסדי השי"ת הוא יכול להיות ת"ח וצדיק, נמצא שמידת הגאווה זה מטהר את הטמאים כמו אפר החטאת מטהר את הטמאים, אולם אחר שהוא כבר עסק בתורה ובעבודת השי"ת, אם ח"ו יתגאה אזי יטמא את הטהורים, לכן צריך להשתמש אז במידת הענוה, יוצא שמידת הגאווה היא מטהרת את הטמאים ומטמאה את הטהורים, כמו אפר פרה אדומה, ואברהם אבינו ע"ה שמבואר בגמרא בחולין (פ"ט,א) שהקב"ה אמר שנתתי לו גדולה ואמר אנכי עפר ואפר, היינו שנתתי לו גדולה, וגבה בדרכי ה', ואמר אנכי עפר ואפר ענוה בשלימות, ולכן ניתן לבניו הענין של אפר פרה אדומה שזה גם ויגבה בדרכי השם וגם ענוה ואנכי עפר ואפר. ואפשר לרמז שלתוך שריפת הפרה משליך גם עץ ארז וגם אזוב ושני תולעת, כיון שלטהר מהטומאה צריך גם גאווה ויגבה לבו בדרכי ה' וגם ענוה.

ד- מה שאמרו חז"ל שזכה אברהם אבינו לבניו לעפר סוטה בזכות שאמר 'עפר' ופרש"י בחולין שמטיל שלום בין איש לאשתו ונקתה ונזרעה זרע. מכיון שרש"י פירש בחומש (י"ח כ"ז), שעל ידי מלחמת המלכים היה ראוי להיות עפר שיהרג במלחמה, שהרי הם היו ארבעה מלכים גדולים וחזקים, ואברהם ניצח אותם, ובמדרש רבה (פרשת לך לך פרשה מ"ב ובילקוט) שאברהם היה משליך עליהם עפר והוא נעשה חרבות, קש והוא נעשה חצים, והכניס עצמו בסכנה כדי להציל את לוט כמו שכתוב (י"ד, י"ד) "וישמע אברהם כי נשבה אחיו וגו' וישב את כל הרכוש וגם את לוט אחיו וגו' וגם את הנשים ואת העם". ופירש הספורנו: וגם את הנשים של לוט, ואת העם השבויים מבני סדום, ואף שאנשי סדום היו רעים וחטאים, ופרש"י וז"ל רעים בגופן וחטאים בממונם, לה' מאד- יודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו (סנהדרין ק"ט,א) עכ"ל. בכל זאת סיכן אברהם אבינו את עצמו כדי להציל אותם ולעשות חסד, ולכן בזכות שאמר ואנכי עפר, שראוי הייתי להיות עפר על ידי המלכים, והוא סיכן עצמו כדי להציל את בן אחיו ואת נשיו ואת העם, בזכות זה ניתן לבניו עפר סוטה כדי להשכיח שלום בין איש לאשתו, ורש"י מוסיף ונקתה ונזרעה זרע, ואף שסוטה אפילו שהיא לא חטאה בפועל, אבל נסתרה, בכל זאת ניתנה לבניו עפר סוטה, מידה כנגד מידה, כמו שהוא הציל אפילו אנשי סדום שהיו רעים וחטאים, כן ניתן לבניו מצות עפר סוטה להציל את בניו.

לכוון בעשית המצות לשם שמים

ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק (כ"א,ה) ופרש"י וז"ל: לסוף עשרים וארבע חודש עכ"ל. וכן פירש הרשב"ם: ויגמל ובדל מן הדידים וכו' שעשה אז משתה כמו שמצינו בשמואל כאשר גמלתו הביאתו שילה וקרבתו עמו (שמואל א' כ"ד) וכ"כ החיזקוני ויעש

אברהם משתה גדול, כך היה המנהג כמו שמצינו בשמואל כאשר גמלתו בפריים שלשה.

ובדעת זקנים כתב וז"ל: ביום הגמל את יצחק, ביום ה"ג מל את יצחק והיינו לשמונת ימים. וכ"כ תוס' בשבת (קל,א) בד"ה שש אנכי: וכן אמרין במדרש ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק, ביום ה"ג מל את יצחק דהיינו ביום השמיני דמילה כמנין ה"ג עכ"ל.

ובמדרש רבה (פרשה ג') ובילקוט שמעוני (צד): ויגדל הילד ויגמל, רבי הושעיה רבה אמר שנגמל מיצר הרע ליצר טוב, ורבנן אמרי שנגמל מחלבו

נמצא שיש ג' דעות בפירוש ויגמל: שיטת רש"י רשב"ם והחיזקוני דזה רבנן שבמדרש שנגמל מחלבו, שיטת התוס' בשם המדרש- דהיה ביום השמיני דהוא יום המילה, ודעת ר' הושעיה רבה במדרש שגמל מיצר"ר ליצר טוב שנעשה בן י"ג שנים

וצ"ע לשיטת התוס' דפסוק ד' כתוב 'וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים' ובפסוק ח' כתוב 'ויגדל הילד ויגמל ויעש משתה גדול ביום הגמל את יצחק' משמע שהמילה וה'ויגמל' זהו שני דברים נפרדים?

ונראה לומר דגם התוס' מודים שפשוטו של הפסוק היינו כשנגמל מלינוק כמד"ר ורש"י וסיעתו, או כר' הושעיה במד"ר כשזה ביום שהכניסו לתורה, אלא שהתוס' אומרים שיש כאן גם רמז של ה"ג מל שעשה משתה ליום המילה, שהיסוד של ההצלחה של הילד בתורה, כשמכניסים אותו לחיידר ללמוד תורה וכל ההצלחה כשמגיע ל"ג שנים ונכנס לעול תורה ומצות זה תלוי כשמכניסים אותו למילה אם מכוונים לשי"ש ומתפללים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולמע"ט אזי זוכים לסייעתא דשמיא.

וכן כתוב במד"ר קהלת (ח,ו) 'טוב אחרית דבר מראשיתו' שאלישע בן אבויה אמר לר"מ שר"ע פירש הפסוק טוב אחרית דבר, כשהוא טוב מראשיתו, ואמר לו שאבי אבויה כשבא למולני קרא לכל גדולי ירושלים וקרא לרבי אליעזר ורבי יהושע עימהם וכשעסקו בתורה היתה האש מלהטת סביבותיהן ואמר אבי הואיל וכך גדול כוחה של תורה הבן הזה אם מתקיים לי הריני נותנו לתורה וע"י שלא היתה כונת מחשבתו לשם- שמים לא נתקיימה תורתו. ע"ש ומובא ברש"י בקהלת

ורואים מכאן שאם היה פגם במחשבת האב בשעת סעודת המילה שלא לשם-שמים זה יכול לגרום שלא יתקיים תורתו אולם אם הכוונה לשי"ש אזי זוכים שהילד יצליח בתורה ובמעשים טובים, וזהו שאומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולמע"ט, דהיינו כשם שהיה הכל לשי"ש.

אהבה לבנים כיון שזה רצון השי"ת

ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק (בראשית כ"ב,ב) ופירש רש"י: את בנך, אמר לו שני בנים יש לי, אמר לו את יחידך, אמר לו זה יחיד לאימו וזה יחיד לאימו, אמר לו אשר אהבת, אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו את יצחק. ובפסוק ג' כתוב, ויקח את שני נעריו ואת יצחק בנו.

וצריך ביאור הרי הוא אמר שני בנים יש לי, ולמה כאן מזכיר את ישמעאל בשם נער, ואת יצחק בנו?

ונראה שאחר שאמר לו הקב"ה שיעלה את יצחק בנו לעולה, כדי לקיים את רצון השם יתברך בשלימות, עם מסירות נפש, היה נראה לאברהם אבינו כאילו יש לו רק בן אחד- יצחק, ואותו הוא מעלה לעולה, וישמעאל הוא רק נער. ובפסוק ה', 'ויאמר אברהם אלו נערי שבו לכם פה עם החמור' וכותב הדעת זקנים: מדרש, כאשר אברהם אברהם את המקום מרחוק וענן קשור עליו, אמר ליצחק בנו מה אתה רואה, אמר לו הר נאה וענן קשור עליו, חזר אצל נעריו ואמר להם מה אתם רואים, אמרו לו אין אנו רואים שום דבר, אמר להם אתם והחמור שוים שאינכם רואים כמוהו, אם כן שבו לכם פה עם החמור עי"ש.

ושמעתיה בשם מו"ר המשגיח מפוניבז' מרן הגאון הצדיק הרב יחזקאל זצ"ל, שאע"פ שהוא אהב אותו כמו יצחק, אבל כשראה שהוא לא רואה שום דבר, אמר להם אתם והחמור שוים שאינכם רואים כמוהו. שאברהם אבינו כל האהבה שלו לבנו כיון שזה רצון השם, וכשאמרו שלא רואים שום דבר הושהו אותם לחמור, ומה שאמר להם 'שבו לכם פה עם החמור, ואני והנער נלכה עד כה' ולא אמר ואני ובני נלכה עד כה, ללמד אותם שזה שמשוה אותם לחמור, לא מפני שיצחק הוא בנו, אלא מפני שהם במדרגה ירודה שלא זוכים לראות, ולכן אמר ואני והנער.

ובהמשך (פסוק כ"ב) 'ויאמר אל תשלח ידך אל הנער'

צ"ב למה לא כתוב אל תשלח ידך אל בנך כמו שמוזכר בכל הפרשה בנך? **ונראה** כדי שלא לערב כאן איזה נדנדוד של הצלת בנו לכן אמר אל תשלח ידך אל הנער, שזה רצון השם שלא ישלח ידו אל הנער.

תמצית הש"ס

עירובין פ"ג: - צ:

לפרטים 052-7692282

טלטול במקום שבין ב' רשויות

ב' רשויות נפרדות זו מזו ע"י מחיצה גבוהה י"ט, שעירוב כל אחת בפני עצמה, מותרים לטלטל בכל רשות בפני עצמה אבל אסור להעביר מחצר לחצר. ולהלן יבואר מה הדין אם יש מקום שלישי ביניהם, למי מהם מותר לטלטל לשם.

טלטול במקום הסמוך לב' חצרות שלא עירוב יחד - אם לשניהם יש פתח (-שימוש נח באותו מקום כפתח שנה להכנס בו) לאותו מקום הסמוך להם ולשניהם נח להשתמש בו, הדין כמו בחלון שבין ב' חצרות שיכולים לערב יחד או כל אחת בפני עצמה, ואם לא עירוב יחד ויש במקום זה ד' על ד' אסור לשניהם, אפילו אם זה נמוך פחות מ"י טפחים. ואם שניהם אינם יכולים להשתמש שם אלא בזריקה והיינו שזה גבוה י"ט משניהם, הדין כמו בכותל שבין ב' חצרות שזה אסור לשניהם. ואם שניהם אינם יכולים להשתמש שם אלא בשלשול, הדין כמו בחריץ שבין ב' חצרות שגם בהם אסור לשניהם, שהוא מפסיק בין הרשויות, וכיון שתשמישו שוה לשניהם שניהם אסורים בו. ואם לאחד יש פתח לאותו מקום והשני יכול להשתמש בזריקה או בשלשול מותר לאותו שהוא שוה אליו להשתמש בו. ואם אחד יכול להשתמש בשלשול והשני בזריקה, לרב שניהם אסורים כיון שלשניהם תשמישו קשה, ולשמואל מותר לזה שבשלשול כיון שיותר קל להשתמש בשלשול.

פ"ד. ולדברי רב הא דאיתא במתני' שמקום שבחצר שהוא גבוה י"ט מותר לבני מרפסת, איירי שיש ד' יורים במרפסת עצמה, או סמוך לה בתוך י"ט, ואתו מקום נמצא נמוך מהם או גבוה מהם פחות מ"י ט', (דבני עליה שהיא גבוהה י"ט ויתר המרפסת הם רחוקים יותר מ"י ט' נאותו מקום. וכו' כתבו התוס' ד"ה קא) שאף באופן זה אין בני החצר אסורים על בני העליות לטלטל במרפסת, מפני שהמרפסת שייכת לבני העליות, ורק כשהמקום מיוחד לשניהם הרי הם אסורים על זה כשלא עירוב יחד), ולפי זה מקום שנמוך מ"י ט' גם לחצר אסור לשניהם, והא דתני שהולית הבור שהיא גבוהה י"ט מותרת למרפסת, איירי שהבור מלא פירות טבל שזה מוקצה בשבת, (דאף שעפר הנמצא בחריץ שבין ב' חצרות, ועתי לפנותו, אינו מוטל מהחריץ שם מחיצה, מ"מ זה מנוטע גובה י"ט לענין להחשיבו כפתח למרפסת. תוד"ה כיון), אבל בבור מלא פירות מתוקנים או מים שניהם אסורים, שכיון שהבור מתחסר בשבת ע"י השימוש בו ואז יהיה אסור, גם לפני שחסר זה אסור. והקשו התוס' ד"ה בור) דאיתא לקמן (פ"ה) שהמקום שלבני רשות אחת שימוש ע"י שלשול ולבני חצרות ע"י זריקה ושלשול, מותר לרשות שנושמת שם בשלשול, וא"כ הבור לבני החצר שימוש בזריקה ושלשול ולבני המרפסת בשלשול. והתוס' מחלקים בין זריקה למרחוק לבין זריקה לגובה. ושיטת ר"י שהגמי לקמן היא דיחויא בעלמא, או שיש לחלק בין זריקה אויר וגובה לזריקה אויר לבד או גובה לבד.

טלטול במקום שבין חצר לעליה - בני חצר ועליה שלא עירובו יחד, אנשי החצר משתמשים בזיזים שבכותל הנמוכים מ"י ט', ואנשי העליה משתמשים בזיזים הסמוכים עד י"ט לעליה, והזיזים שאינם בתוך י"ט לא לזה ולא לזה, לרב אסור לשניהם מפני שלעליה השימוש הוא בשלשול ולחצר בזריקה, ולשמואל מותרים לבני עליה. ואיירי שהזיז רחב ד"ט, בדפחות מנך היו מקום פטור ומותר לשניהם.

פ"ד: מלוי מים מהים בב' גזוזטראות זו למעלה מזו - ב' גזוזטראות זו למעלה מזו ומתחתיהם ים, אסור לבני הגזוזטראות לשאוב מים מן הים, מפני שהים הוא כרמלית והגזוזטרא' רה"י, וצריכים לעשות נקב ברוחב ד"ט, וסביבו מלמעלה או מלמטה לעשות מחיצה י"ט כדי להתיר למלא מים, (זה קולא מיוחדת במים שמוחיצה תלויה נחשבת שהיא יודעת וסותמת עד למטה), ואם יש ב' גזוזטראות זו מעל זו ואין ביניהם ד"ט, אם עשו נקב ומחיצה לעליונה ולא לתחתונה ושניהם עשו זאת בשותפות, שתיהם אסורות עד שיערבו מפני שרשות שניהם שולטת בו, לרב ניחא משום שלזה - לעליונה בשלשול ולזה לתחתונה בזריקה ושלשול אסור, ולשמואל שמתני, לרב אדא בר אבהא איירי כשהתחתונים עולים ע"י סולמות לעליונה וממלאים שלשניהם התשמיש הוא ע"י שלשול, ולאב"י איירי שב' הגזוזטראות אינם מרוחקות ל', ואף שעדיין התשמיש יותר נח לבני העליונה, מ"מ כל היכא שאין גובה י"ט בין המוקמות אין הרשות השלישית שייכת לאחת יותר מלשניה, ואסור בין אם עשו לתחתונה ולא לעליונה, ובין אם עשו לעליונה ולא לתחתונה אע"פ שהתשמיש שלה נח יותר, מפני שרשות אחת אסרת על השנייה.

גג הסמוך לרה"ר ואין חצר המפסיקה ביניהם, צריך סולם קבוע מן העליה לגג להתירו בטלטול מהמרפסת לגג, דע"י הסולם גילה דעתו שהוא מסלק את הגג שימושו לרה"ר והוא נושטמש בו, אבל סולם עראי אינו מועיל, לאב"י משום שמדובר שהגג בתוך ל' למרפסת ואע"פ שהגג גבוה י"ט מרה"ר כיון שהמרפסת ורה"ר הם בתוך י"ט זה לזה הם אסורים על זה, (ומדובר במרפסת עם מוקצה שיש לה פתח י' אמות לרה"ר, דאי לאו הכי כיון שאינה גבוהה י"ט הרי היא כרמלית, ואסור לטלטל ממנה לגג שהוא רה"י אפילו ע"י סולם). ולרב פפא איירי כשהרבים מניחים על הגג כובעים ובגדים והגג נח לשימוש לדברים קלים, ורק למשאות כבדים אין מקום גבוה י"ט נח לשימוש, ולכן הם אסורים זה על זה אפילו כשאין המרפסת בתוך י"ט, (ומה שמצינו שבחצר מקום הגבוה י"ט מותר רק לבני המרפסת, שאני חצר שהתשמיש שלה הוא בדברים כבדים). ע"כ לפירוש רש"י. אבל שיטת התוס' ד"ה גג) שלא מדובר כלל שיש כאן מרפסת, והגג נמצא בתוך י"ט לרה"ר, וסולם מועיל לטלטל בו היינו כשהגג מוקף מחיצות או שבצד הוא גבוה י"ט (דאל"כ הרי כרמלית ואסור), ואף חצר או מנזר הפתוחים י' אמות לרה"ר אין בני רה"ר אסורים לטלטל שם, שאני התם שיש שם ד' יורים גמורים, משא"כ בגג שללא סולם קבוע בני רה"ר אסורים. ור"ת מוכרז שכיון שהבית שתחת הגג הוא רה"י נחשב הגג כרמלית גרוע ודי בסולם קבוע כדי להתיר לטלטל בגג.

פ"ה. בור שבין ב' חצרות והוא נמצא ככעין מנזר בין החצרות, ואין ד' יורים פתוחים לאותו מקום, אם הוא בתוך ד' טפחים לחצרות הרי הם אסורים זה על זה עד שיערב או שיעשו מחיצה תלויה בבור, ואם הוא רחוק ד"ט מהחצרות, לרב יכול כל אחד למלא מהבור דרך החלון וא"כ הכר, דאין אדם אסור

על חבירו דרך אויר, ולשמואל אדם אסור על חבירו דרך אויר, וממילא צריך הכר של ז"ל כדי שלא יבואו להשתמש ברשות אחרת של שנים בלא עירוב, (וכן מצינו שלרב הונא המנלא מים מהים צריך לעשות ז"ל כל שהוא, שאף שאויר הים הוא מקום פטור, צריך הכר שלא יבואו לטלטל מרמלית לרה"י). ור"א בדקנה שאינו ניכר כ"כ סגי, והגמ' (פ"ה): אומרת שאף שבדאורייתא א"צ הכר, ועל כן מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"י ורה"ר לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו, בדרבנן צריך הכר, דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.

שני בתים וג' חורבות ביניהם ואין בחורבות ד' יורים ואין להם בעלים (דאם יש בעלים הרי הם אסורים על בני הבתים, דאף דקימא לן כרבי יהודה שבית התבן אינו אסור חצר ומנזר הפתוחים לו, מ"מ בתוך החורבה עצמה אסור לטלטל. אבל שיטת התוס' שאף חורבה שיש לה בעלים אינה אסורת. תוד"ה שני), ומחיצותיהם פרוצות זו לזו, ויש בבתים חלונות הפתוחים לחורבה, לשיטת רב שאין אדם אסור על חבירו דרך אויר, אם החורבות הם כחצובה ששתי חורבות פתוחים כל אחת אחר והשלישית פתוחה לשני הבתים, כל אחד מותר בחורבה הסמוכה לו, ואף שהיא פרוצה לחורבה האסורה עליו, כיון שאין לו תשמיש גמור בחול בחורבה הסמוכה אין הפירצה אסרת, וחבירו אינו אסור עליו כיון שאין לו בה שימוש אלא ע"י אויר, ובשלישית שניהם אסורים כיון שגם לחבירו יש בה תשמיש נח סמוך לחלון ע"י שלשול, ואם החורבות הם בשורה שאין החיצונים יכולים להשתמש באמצעות אלא דרך החיצונה הסמוכה להם, מותרים אף באמצעות, אבל בזו שסמוכה לחבירו אסור כיון שחבירו נושטמש שם ע"י שלשול והוא רק ע"י זריקה.

וכתב רש"י שאף שעליל נתבאר שכבוד שבין שתי חצרות אין אסורים זה על זה כשיש הפסק ד' טפחים, הכא אסור אפילו במקום המרוחק ד"ט מהשניה, דשאני חורבה שמשמשים בה תשמישים הרבה בין בסמוך בין ברחוק, ושם התשמיש הוא רק המילוי. ובתוס' ד"ה בור) כתבו דאירי שהבור נמצא לכל אורך החצרות, ונמצא שאין אחד יכול להשתמש בד' אמות הסמוכים לחצר השניה. אי נמי איירי שהמקום שבו נמצא הבור אינו רה"י אלא רה"ר או כרמלית, ומחיצות הבור גבוהות י"ט, וממלאים מהבור לחצרות דרך למעלה מ"י ט' שזה מקום פטור.

פ"ה: שני בתים משני צידי רה"ר והם של אדם אחד מותר לפי רב לזרוק מזה לזה למעלה מעשרה, דאין אויר רה"ר אסור עליו כיון שאין להם שם תשמיש, ואם אחד גבוה מהשני, לרב אסור לזרוק שמוא יזרוק מנהגו לגבוה והחפץ יפול ואתי לאתויי, ולשמואל מותר אף בזה, ואף שלשמואל אדם אסור על חבירו דרך אויר, הרי נתבאר לעיל שברשויות דאורייתא מודה שמואל שאינו אסור.

מה נחשב ד' יורים כדי להצריך עירוב

כמה בני אדם הדרים בחצר אחת, אסור עליהם חכמים לטלטל מהבית לחצר בלא עירוב. ובסוגין יבואר מה נחשב דירה כדי להצריך עירוב, וכן באיזה מקום ניתן לתניח עירוב או שיתוף.

מה נחשב בית לענין עירובי חצרות - עירוב חצרות צריך להניחו דווקא בבית שבאותה חצר דעירוב הוא משום דירה, כאילו כל הבתים דרים כאן, ואי לא חזי לדירה אינו עירוב, ועל כן הנותן את עירובו - עירוב חצרות בבית שער אכסדרא ומרפסת אינו עירוב, והדר שם אינו אסור עליו לטלטל וא"צ לתת פת, דלאו דירה היא, וכל מקום שאין הדר אסור המניח שם עירוב אינו עירוב, חוץ מבית שער דיחיד. הנותן עירובו בבית תבן בקר עצים ואוצרות הוי עירוב, והדר שם שהשאל לו בעיה"ל לזר שם אסור החצר כיון שהוא פתוח לחצר. וכתבו התוס' ד"ה בית התבן) שבית התבן אסור דווקא כשיש בו תבן, והדר שם אסור עליו רק אם אין לבעה"ב שם תבן, דאי לאו הכי הרי זה כמו שבעה"ב דר עמו.

שיתוף מותר להניח אף במקום שא"א להניח עירוב דשיתוף שזה לחצרות אינו משום דירה, אבל אין להניחו במבוי אלא בחצר שבאותו מבוי דבענין מקום המשטמר.

בני חבורה שהיו מסובים וקדש עליהם היום, סומכים על הפת שבבית לעירוב, ואם היו בחצר סומכים על הפת לשיתופי מבואות.

מקום בחצר המושכר לאחרים שיש בו תפיסת יד לבעה"ב אינו אסור דהוי כאילו בעה"ב דר עימו שם, רבה בר בר חנה אמר אפי' יתד של מחורישה, תנא דבי שמואל דבר הניטל בשבת אסור דלא השיב תפיסת יד כיון שיכול להוציא משם ושאינו ניטל אינו אסור.

פ"ו. רבי ור"ע היו מכבדים עשירים, מפני שעשירים הגומלים חסד לעניים שומרים על העולם.

האם מי שאינו בביתו אסור על בני החצר - המניח ביתו והלך לשבות בעיר אחרת, לר"מ אסור דדירה בלא בעלים שמה דירה, ולר"י אינו אסור דלאו שמה דירה, ולר"ב יוסי ישראל אינו אסור דלאו שמה דירה אבל נכרי אסור שמה יבוא היום, ולר"ש אפי' הלך לבתו שבאותה העיר אין אסור דעבד איניש דדיר אצל חתנו וגם אם תהיה מוריבה לא יצטרך לצאת מביתם, אבל אם הלך לבנו הרי הוא אסור, מפני שאם יתקוטט עם כלתו יצטרך לצאת מביתם וממילא אינו מסיח דעתו מביטו.

מחיצה תלויה

מחיצה לענין רשויות שבת ועוד דברים, היינו מחיצה שיש בה גובה ל' טפחים ותלל ד"ט על ד"ט, הגמ' דנה האם מחיצה כזו שאינה מגיעה לקרקע ג"כ נחשבת מחיצה או לא.

בור שבין ב' חצרות חציו בזו וחציו בזו, בסתמא אסור למלא ממנו מים בשבת מפני שהוא ממלא מרשות חבירו, אא"כ עשה מחיצה גבוהה ל' טפחים בין מלמטה בין מותרן אוגנו ואע"פ שאין המחיצה נוגעת במים, דהקילו במים לומר גוד אחית מחיצתא, ובלבד שתהיה בתוך אוגן הבור ותיראה כהפסקה.

ולרבי יהודה די במחיצה שבין ב' החצרות אע"פ שאינה נכנסת לתוך הכור. ולרשב"ג לב"ש צריך לעשות מחיצה מלמטה ולב"ה מלמעלה. לרב הונא צריך לעשות את המחיצה בתוך הכור, ולמעלה היינו ממש למטה סמוך לגומים וא"צ שראשי הקנים יגעו בגומים, ולמעלה היינו ממש למעלה בתוך הכור ואינו סמוך לגומים. ולרב יהודה למטה דב"ש היינו למטה מן המים תחובה בפרקעית הכור, וצריך שיראו הקנים טפח למעלה מן המים, ולמעלה היינו מעל המים וצריך לשקע את המחיצה במים טפח, דלכ"ש צריך מחיצה המפסקת עד התהום, ולב"ה צריך מחיצה להכר. רש"י. אבל לתוס' (ד"ה צריך) לב"ש צריך הכר ע"י מחיצה עשרה בתוך המים, וא"צ עד התהום, ולב"ה צריך הכר מחיצת עשרה למעלה מן המים וטפח בתוך המים.

פ"ו: ואם נתן קורה ארבעה מותר למלא מים מהבור, ואין לחוש שהדלי ילך לצד השני של הקורה (והיינו לרב יהודה דס"ל שצריך לשקע ראשי הקנים במים כדי שלא ידלה מרשות חבירו, אבל לרב הונא א"צ אלא הכר. תוד"ה הא), דקים להו לרבנן שדלי לא מהלך יותר מד"ט תחת קורה, ואע"פ שהוא מלא מלוא מהמים שתחת הקורה שהם מעורבים במים של החצר השניה, קל הוא שהקלו חכמים במים, כמו שהקלו במחיצה תלויה, והיינו כרב הונא שב"ה מתירים אפילו למעלה ממש, ודלא כרב יהודה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שע"ז על סומכים העולם שיש להם בתי כסאות על המים אע"פ שאין המחיצות מגויגים עד המים. אמנם כתבו התוס' שמחיצה העשויה לענינות בית הכסא ולא לשם מחיצת מים אינה מועילה. ושיטת התוס' שהלכה כרב יהודה, ודוקא קורה מתירה בלא שיקוע, אבל מחיצה תלויה צריכה שיקוע. ור"ת נפרש שדון קורה לא נאמר על בור אלא על ים או אמת המים העוברים ליד הכותל שהם כרמלית, מותר לטלטל ע"י קורה.

לרב יהודה מותר לטלטל בחורבה תחת קורה הרחבה ד' טפחים דאמרינן ששני חודים יודים וסותמים, ויש כאן מקום ארבעה (דמחיצה לחלל פחות מארבעה אינה מחיצה) דסבר ששמחיצה תלויה מתרת אף שלא במים, ולית הלכתא כוותיה. רש"י. אבל התוס' (ד"ה קורה הראשון והשני) מביאים שפי תקרה יורד וסותם מועיל גם שלא במים, ומה שצריך רחבה ד"ט היינו מפני שבאין בה ד"ט אין אומרים פי תקרה יורד וסותם.

שיטת רבי יהודה ורבי יוסי בדין מחיצה תלויה – רבה בר בר תנה אמר בשם רבי יהונן שרבי יהודה שמיקל למלא מים מכה המחיצה שבין החצרות, אמר את דבריו בשיטת רבי יוסי דס"ל שסוכה כשרה אם יש בה מחיצה גבוהה י"ט אע"פ שאינה מגיעה לארץ, כמו שכשר כשאין המחיצה מגיעה לסכך, אבל לת"ק אם המחיצה אינה מגיעה לג"ט הסומכים לקרקע הסוכה פסולה כיון שהגדיים בוקעים בה. והגמ"ל זוחה שרבי יהודה לא היקל אלא בעירווי חצרות דרבנן ולא בסוכה, ורבי יוסי לא היקל אלא בסוכה שהיא איסור עשה, אבל בשבת הוא איסור סקילה לא, ואף שברשויות דרבנן ליכא סקילה, כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. והמעשה שנעשה בצפיורי שרבי יוסי היה ראשה ועל פיו היו עושים כולם, שסמכו על סדינים פרוסים (מערב שבת, אבל בשבת אסור לכו"ע לעשות אפילו אהל עראי אפילו למיד שמוותר להוסיף על אהל עראי בשבת) שלא הגיעו לקרקע והביאו ס"ת לחצר אחרת דרך חצר שאינה מעורבת בשבת, סמכו בזה על רבי ישמעאל ברבי יוסי ולא על רבי יוסי דכבר נפטר רבי יוסי, וכן לר"י מותר שהרי זה רשויות דרבנן, אלא שר"י לא היה בצפיור.

גזוזטרא שיש בה ד' אמות על ד' אמות התיר ר' חנניה בן עקיבא לחקוק בה ד' טפחים על ד' טפחים ולמלא מהמים שתחתיה מפני שרואים את ה"ט שסביבה כאילו הם כפופים למטה כעין מחיצה תלויה על המים, והמחיצה יורדת עד המים מדין גוד אחית, ובפחות לא מנהי דאין מחיצה פחות מ"ט העשויה לחלל ד"ט. וכתבו התוס' (ה"ה גזוזטרא) שהגזוזטרא עצמה יש לה דין רה"ל ומותר לטלטל בכולה אף שאין לה מחיצות, משום שבקיעת דגים שתחתיה לא שמה בקיעה (משא"כ בטרסקל שבקיעת גדיים שמה בקיעה), אי נמי איירי בפחותה לרה"ל שיש לגזוזטרא דין חורר רה"ל. והא דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם לשיטת רש"י שאומרים דין זה אף בד' הצדדים, י"ל שמדובר בגזוזטרא העומדת באלכסון או מלאה פנימית או שאין טפח בעויה הגזוזטרא.

פ"ז: הגמ"ל מבארת שהשיעור הנ"ל נאמר בגזוזטרא שאינה סמוכה לכותל, אבל אם הגזוזטרא סמוכה לכותל פחות מג"ט, די באורך ד' אמות ורוחב י"א טפחים ומשהו, ויוסיף על הפחות מג"ט להשלימו לד"ט על ד"ט, והכותל נחשב לאחת מהמחיצות, וה"ט שבצד השני נחשבים למחיצה שניה כאילו כפפו את הגזוזטרא, ובצדדים יש אורך י"ט ברוחב טפח ומשהו, אמנם כיון שזה פחות מג"ט לכותל אומרים לכו"ע, ואם היתה יקופה צריך שתהיה גבוהה י' טפחים ורוחבה ו' טפחים וב' משהוין ותהא זקופה כנגד הכותל במרחק ד"ט, וכופפים טפח ומשהו בב' הצדדים, וע"י לבוד זה מגיע עד הכותל. ואם היתה עומדת בקרן זווית די ברוחב ב' טפחים וב' משהוים בגובה י"ט, שהכותל הוא ב' מחיצות, ומעלה כשעוביה כפחות מ"ט הכותל שפ"ט לבוד יש מחיצה שלישית של ה' ומשהו, והכותל השני מוכן כנגד רחבה במרחק ד"ט, וכופפים טפח ומשהו שאינם נצרכים לרוחבה וע"י לבוד יש כאן מחיצה רביעית. לרבה ר' חנניה סובר כר"י שהתיר למלא מים בור שבין ב' חצרות כיון שיש כותל ביניהם. ואב"י זוחה שר"י מתיר מצד גוד אחית, אבל אין אומרים כוף וגוד, ור' חנניה התיר דווקא בימה של טבריה שיש לה אוגנים שפה גבוהה מסביבה ועיירות וקרפיות מקיפות אותה, שיש בה קצת הכר, וכיון שכרמלית אסורה מדרבנן גזירה שמוא וציאו מרה"ל לרה"ר די בהכר, ואף שקרפף יותר מנחת סאתים שלא הוקף לדירה אסור בטלטול, די בתקנתא פורתא, אבל בשאר מימנות לא.

אמת המים העוברת בחצר והיא כרמלית אפילו אם היא ברה"ל, לת"ק אסור למלא ממה מים בשבת אא"כ עשו לה כותל מיוחד י' טפחים גם בכניסה וגם ביציאה בתוך אוגניה, שבה נראה שהיא מתחילה ומסתיימת בחצר, ורבי יהודה מתיר לסמוך על הכותל שעל גבה כפי שר"י מתיר לעיל לסמוך על מחיצה שמעל הכור, ואם אין בה כשיעור עומק י' ורוחב ד' מותר אף לרבנן שכשהיא עוברת ברה"ר היא רה"ר, ובחצר היא רה"ל.

אמת המים העוברת בין החלונות, פחות מג' מותר למלא, ולרשב"ג פחות מד' מותר למלא –

הגמ"ל מבארת שהאמה עצמה היא ד' טפחים, דאין כרמלית פחותה מד' טפחים, ונחלקו עד איזה שיעור נחשבים אגפיה למקום פטור ומותר למלא מים ולהניחם באגפיה וליטלם משם ולהכניסם לרה"ל, ואף שאסור ההחליף מרה"ל לרה"ר דרך מקום פטור, מכרמלית לרה"ל מותר, אמנם דווקא בכרמלית לרבנן ג"ט אינם נטלים לכרמלית, אבל ברשויות דאורייתא עד ד"ט לא היו מקום פטור. וכתבו התוס' (ד"ה הכא) ששיטת רב לעיל ע"י: שברשויות דרבנן אסור לחזיק אפילו כמקום נימא, דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.

פ"ז: שיטת זעירי שרלבי יחנן אסור התחליף דרך מקום פטור אף ברשויות דרבנן, כדמצינו שכותל שבין ב' חצרות ואינו רחב ד"ט מותר לכל חצר להעלות לכותל ולאכול ובלבד שלא יחליפו מפני שהוא בטל לרשויות לקולא, וי"א שאסור אפילו להזיז בו כמלוא נימא כיון שאין בו

שיעור רשות לעצמו, וכ"ש שאסור להוריד ממנו או להעלות עליו. ואם יש בו ד"ט מותר להעלות לכותל ולאכול. ואין בני החצרות יכולים לערב יחד אא"כ יש בכותל פירצה עד עשר אמות, ואם הפירצה יותר מ' אמות חייבים לערב יחד, ולשיטתו שיעור ג' ד' נאמר על אמת המים עצמה ונחלקו בשיעור כרמלית, שאם היא כרמלית אסור למלא ממנה לרה"ל, ואינה כחורי כרמלית אף שלפני כניסתה לעיר יש בה שיעור כרמלית, (וכמו שחזרו רה"ר כרה"ר לענין שאם זרק ד' אמות ברה"ר ונה בחור שבכותל הסמוך לרה"ל חייב, ה"ה בכרמלית יהיה אסור), י"א משום שאין דיני חורים לכרמלית מפני שלא החמירו חכמים בכרמלית כ"כ, וי"א שאפילו אם יש דיני חורים לכרמלית, שאני הכא שזה רחוק מהכרמלית.

ורבינא מפרש שמדובר שעשה מחיצה בכניסה וביציאה ואיירי שהמחיצה חלוקה באמצע, ונחלקו אם לבוד הוא בג' טפחים או בד' טפחים.

מלוי מים מן הים לגזוזטרא – לתנא דמתני' אסור למלא מים מן הים לגזוזטרא אלא אם עשו מחיצה גבוהה י' טפחים מסביב הגזוזטרא או מסביב הנקב ד' על ד' החקוק באמצעה, מלמעלה או מלמטה – מנעל הגזוזטרא או מתחתיה. ור' חנניה בן עקיבא מתיר למלא ללא מחיצות אם הגזוזטרא היא ד' אמות על ד' אמות וחקק בה ד' טפחים מפני שמתשיבים את ה' טפחים שיש בכל צד כאילו כופפו אותם למחיצה ואומרים גוד אחית, והיינו דווקא בימה של טבריה שיש לה אוגנים ועיירות וקרפיות מקיפות אותה, וממתני' משמע שבכל המינות צריך מחיצה. (תוד"ה מתני'). עוד כתבו התוס' (ד"ה אלא) שבספינה מותר למלא מים מהים ע"י זיז כל שהוא, דספינה אינה מהלכת בים שאינו עמוק י"ט, וכרמלית מודדים מהקרקע, ונמצא שהוא מלא מלמעלה מ"ט שזה מקום פטור, אבל גזוזטרא או דאיירי בפחות מ"ט, או שאף ביותר מ"ט אסור אטו גזוזטרא שאין בה י"ט, או שחוששים שמא יעלה הים שתחת הגזוזטרא שירטון.

עוד התיר ר' חנניה בן עקיבא לאנשי טבריה לטמון פירות בעצה – פסולת קטנית אע"פ שלקטו בהשכמה בעוד הטל עליו, מפני שהם לקטו בהשכמה בשביל שלא להתבטל מזמלאכה דבעלי מלאכה היו, ולא בשביל הטל. ועוד התיר להם להסתפג באלונטית ולהביאה לתוך ביתו ואין חוששים שמא ישכח ויסחוט, וכר"ש, ולת"ק מותר רק להניחה בחלון, ואסור למוטרה לבלנים מפני שהם חשודים על סחיטה.

שפיכת מים היוצאים לרשות אחרת

השופך מים ברשותו והמים יוצאים לרשות אחרת אין בזה איסור דאורייתא, אולם לפעמים הדבר אסור מדרבנן, וכדלהלן.

שפיכת מים בנקב שבגזוזטרא

פ"ח: אין המחיצה שבגזוזטרא הנ"ל מתרת אלא למלא אבל לשפוך לא, מפני שתהר מוליך את השופכין מחוץ למחיצת הגזוזטרא.

הגמ"ל שואלת מדאיתא במתני' שמותר לשפוך מים מחצר שאין בה ד' אמות לתוך עוקה המחזקת סאתים מן הנקב ולמטה (-בחללה), אע"פ שנתמלאה העוקה והמים יוצאים מונחה לרה"ר.

הגמ"ל מתרצת דשאני התם דתיימי מ"א שהמים עשויים להבלע בקרקע, וממילא מונחתו שילבעו המים במקומם, וכיון שאפילו אם מונחה שיעזרו לרה"ר אין בזה ממש איסור הוצאה, ממילא היכא שאינו מתכוין לא גזרו, אבל הכא הוא יודע שהמים יצאו.

וללישנא בתרא מותר אפי' לשפוך דלא איכפת לו שיעזרו המים לחוץ, אבל בחצר הפחותה מד' אמות אסור ללא עוקה כיון שרצונו שהמים יצאו לחוץ כדי שלא ילכלכו את החצרו. וכתבו התוס' (ד"ה הני) שאף שמותר לשפוך מים על דפנות הספינה אע"פ שהם נופלים מיד לכרמלית, דכוחו בכרמלית לא גזרו, התם אינו שכיח שספינה תהלך ליד רקק מים, אבל בגזוזטרא כיון ששייך שהמים יגיעו מיד לרקק מים במקום שרה"ר מהלכת בו, אסרו בכל גזוזטרא ממש לא פלוג.

ב' גזוזטראות זו למעלה מזו אם עשו מחיצה רק לעליונה, איתא במתני' ששתיהם אסורות עד שיערבו. ולשיטת רב שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר, אם אינן סמוכות בתוך ד' וי"מ שאינה גבוהה מונחה י"ט, ואינו נראה), העליונה מותרת מפני שאין לתחתונה תשמיש בה אלא דרך אויר, והתחתונה אסורה. עוד מבואר בגמ"ל שיש דין גזל בשבת ולכן צריך להחזיר חורבה לבעלים, והיינו שמי שרגיל להשתמש בחורבת חבירו הסמוכה לכיתו צריך להחזירה ואינה קנויה לו וממילא אסור להשתמש בה בשבת, ועל כן איירי בהנ"ל כשעשו את המחיצה בשותפות, דאי לאו הכי אין בני התחתונה אוסרים על העליונה, אמנם אם עשו מחיצה גם לתחתונה אינה אסורת על העליונה, דגליא דעתה שלא ניחא לה למלא מהעליונה שהרי מחיצה זו לא נעשתה אלא להתר שבת.

שפיכת מים לחצר

חצר פחותה מד' אמות על ד' אמות אסור לשפוך לתוכה אא"כ עשו לה גומא או גיסטרא (- כלי חרס שנסדק ואינו ראוי לתשמיש ונתנו חציו לקבל את המים) או בריכה או עריבה שמוחזיקה סאתים מן הנקב ולמטה, ואע"פ שהם מלאים מים מערב שבת, ואם הגומא היא מחוץ לחצר צריך לעשות לה כיסוי כדי שזה יהיה מקום פטור. וחצר ואכסדרא שטרפים לד' אמות.

פ"ח: שיעור זה של ד' אמות שמשמע שבחצר שיש בה ד' אמות מותר, לרבה הוא משום שאדם עשוי להשתמש בסאתים מים בכל יום, ועד ד' אמות אדם רוצה לזלף שיעור זה בחצר להרביץ את העפר שלא יעלה אבק, וגם אם יצאו המים החוצה אין מונחתו לכך, אבל בפחות מכך אין מונחתו שישארו בחצר וגזרו חכמים שמא יבואו להתיך זריקה להדיא לרה"ר, ולכן צריך עוקה. ולרבי זירא השיעור הוא מפני שאין סאתים מים נבלעים בפחות מד' אמות, ואם החצר אינה מרובעת אלא כגון ח' על ב' שיש בה כדי לרבע ד' אמות על ד' אמות, לרבה אסור ללא עוקה מפני שאינה ראויה לזילוף, ולרבי זירא מותר מפני שהמים יכולים להבלע שם, ומודה רבי זירא שלחכמים שאוסרים לשפוך לתוך ביב אפילו בארוך מאה אמה הטעם הוא משום זילוף ובביב אסור כיון שאינו ראוי לזילוף ומותר רק במרובעת, ורק לראב"י מותר בראוי לרבע, ומלשון המשנה ברישא משמע דמתני' כראב"י, מדתני חצר שהיא פחותה מד' אמות, ולא תני חצר שאין בה ד' אמות על ד' אמות.

מותר לעשות את העוקה אף מחוץ לחצר – ברה"ר, אלא ששם צריך לקמור – לכסות פיה בנסרים, כדי שיפלו המים מידיו למקום פטור.

שמיכת מים לביב- ביב (ה-רויץ העשוי לקלח שופכין שבחצר לרה"ר) שהוא קמור ד' אמות ברה"ר, לראב"י מותר לשפוך לתוכו מים משום שד' אמות נבלעים סאתים מים שאדם עשוי להשתמש בכל יום, וברוב הימים המים נבלעים שם, ואף שלפעמים יש כבר בתוכו מים, כיון שגם אם כוננו שהמים יצאו לרה"ר אין בזה איסור דאורייתא כיון שהם יוצאים מאלהם, באינו מתכוין שרי לכתחילה. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה ביב) שלפיו שו"ת א"י בביב ד' על ד'. והרשב"ם מבאר שצריך קמור באורך ד' אמות מפני שבה אינו ניכר שהמים יוצאים מהחצר ולא יחדו בו. וי"מ שלרשב"ם מותר לשפוך לסילוק של עץ שהוא מוכסו ד' אמות ברה"ר, דהלכה כראב"י שמנשנו קב ונקי, ולרש"י איסור מפני שאין המים נבלעים, אנוס בעשוי כיון רצפה של אבנים המים נבלעים ומותר. ולחכמים אסור לשפוך בתוך ההריץ אפילו בגג או חצר מאה אמה ואף ששע יציאתם לרה"ר המים עשויים להבלע, כיון שהוא שופך בגופו המים מקלחים להדיא ובכח לרה"ר, והרואה לא יודע ששפם מוחק, אלא שופך על גג או בחצר והמים נופלים לביב. ולהנניח בגג אפ"י ארוך הרבה אסור לשפוך לתוכו מים, מפני שאין המים נבלעים בו, מפני שהגגות שלהם היו חלקים ולא מושפעים, והיו טחים אותם בטיח, וחוקקים צינורות למי הגשמים ושם היו שופכים את השופכין, אבל בחצר מותר.

בימות הגשמים מותר לשפוך ללא הגבלה וא"צ לעשות עוקה. רש"י. ור"ת (תוד"ה תנא) מבאר שאז מותר לשפוך ישירות לתוך הביב. מפני שאין אדם מקפיד א"צ לקלוקל חצרו כיון שבלאו הכי היא מנוטפת מפני הגשמים, ואין חוששים שיאמרו צינורו מקלח ויבואו להתיר בימות החמה, א"נ מי יאמרו שמותר לחזק להדיא לרה"ר, כיון שבלאו הכי הצנור מקלח ויסבו שזה מי גשמים. משא"כ בבב בימות החמה. לשיטת רב נחמן קולא בימות הגשמים היא שביש לו גומא סאה מותר לשפוך שם סאה, דבימות החמה אסור אפ"י סאה שמא יבוא לתת שם סאתים (ובימות הגשמים אין חשש כזה וכנ"ל), ואם יש לו גומא סאתים מותר לשפוך שם סאתים או יותר (תוד"ה מחזיק). אבל לאב"י מותר בימות הגשמים לשפוך כמה שירצה אפ"י באין לו גומא כלל.

ב' דיוטאות זו כנגד זו שרק עשתה גומא, אם עירבו מותרים לשפוך, ואם לא עירבו אותה שלא עשתה גומא אסורה לשפוך, שמא יבואו להוציא כלים מהבתים לשם, ואתה שעשתה מותרת לשפוך על הדיוטא והמים ישפכו לעוקה, דלא אסרו חכמים לעשות זאת בחצר שאינה מעורבת, ורק בכרמלית אסור. תת"ה לא.

כל גגות:

טלטול בגגות חצרות וקרפיות

אסור מדרבנן להעביר בשבת מרשות היחיד לרשות אחרת אם לא עירבו יחד, ולהלן יבואר האם דין זה נאמרו בכל רה"ר, או שיש מקומות שבהם לא אסרו חכמים שנופני שאין תשמישם תדיר אין בהם חילוק רשויות, ונחלקו בזה ר"מ חכמים ור"ש וכדלהלן.

פ"ט. שיטת רבי מאיר שמוותר להעביר בשבת מגג של בית אחד לגג של אחר כלים ששבתו בגג, דכל למעלה מ"ר רשות אהות, דכיון שאין תשמישם תדיר אין בהם חילוק רשויות, ובלבד שלא יהיה גג גבוה י' או נמוך י', גזירה משום שפא יבואו לכתף על תל ברה"ר, וכמו שאסר ר"מ לכתף על עמוד י' ברה"י שהוא גבוה י"ט ורחב ד"ט א"פ שרה"י עולה עד לרקיע, גזירה משום שפא יבואו לכתף על תל גבוה י' ברה"ר, ודווקא בעמוד ואמת הריחיים (מקום מושב הריחיים) אסור שאדם קובע להם מקום, אבל במכתשת וגזית מותר. וכן מותר לר"מ להעביר מחצר של רבים לחצר של רבים, וכן בשל יחיד, או מקרפף לקרפף דרך פתח שביניהם והיינו בתוך ד' אמות אם הם יותר מובית סאתים, ואם פחות מובית סאתים מותר לטלטל בכלם, אבל מותר לחצרות אסור, דלא דמו לחצרות, דחצרות רשות שותפות וקרפף רה"י, אבל דרך הכותל אסור. ואיתא לקמן צ"א. שלר"מ מותר לטלטל גם מחצר לחצר כלים ששבתו בחצר, בין בחצרות של יחידים בין של רבים, כיון שתשמישם שוה, וכן מותר לטלטל מקרפף לקרפף, דשניו בעלים מחלק רק בין בתים ששייכותם תדיר, ולא גגות חצרות וקרפפות, אבל אסור לטלטל מגג לחצר ומחצר לגג אפילו אם של איש אחד, כדקתני ובלבד שלא יגא גבוה מחבירו י', וכן מחצר לקרפף אסור אפילו אם הוא שלו ואינו יותר מובית סאתים, כיון שתשמישם ושמן חלק זה מזה, וכלים ששבתו בחצר מותר לטלטלם בכל החצר.

שיטת חכמים שאסור להעביר בשבת מגג לגג אם הדירים שלמטה לא עירבו, דכשם שהדירים חלוקים למטה כך הם חלוקים למעלה, (ודין טלטול בכל גג בפני עצמו יבואר בהמשך העמוד). ואיתא לקמן צ"א. שלחכמים גגות וחצרות הם רשות אחת לענין שמוותר לטלטל מחצר של רבים לחצר של רבים, או מגג לחצר של רבים א"פ שהגג הוא שלו, כיון שאין תשמישם הגג תדיר, ותשמישם הגג שוה לתשמיש החצר, וקרפפיות הם רשות אחת אפילו אם של שנים, אבל אסור לטלטל מחצר לקרפף אפילו אם של אדם אחד, דאין תשמישם שוה.

שיטת רבי שמעון שגגות חצרות וקרפפות (ואכסדרא ומרפסת ומבו. צ"א): שאינם יותר מובית סאתים הם רשות אחת לענין שמוותר לטלטל מאחד לשני אף מגג לחצר וקרפף וכדו' כלים ששבתו בתוכם, שכיון שכולם אין תשמישם מיוחד ותדיר רשות אחת הם, ומטלטלים אף מחצר של רבים לחצר של רבים ללא עירוב, (וא"צ עירוב אלא בשביל כלי הבית), אבל כלים ששבתו בבית ועירבו בני אותה חצר והוציאו לחצר אסור להוציאם לחצר שלא עירבו עמום.

טלטול בגג הפרוץ לגג אחר לפי חכמים - הגפרוץ לגג אחר, אם המחיצות ניכרות לעומדים על הגג כשהם נוסתלים תחת רגליהם, שאין הבתים מחוברים, מותר לפי חכמים לטלטל בכל גג בפני עצמו, ואם אין המחיצות ניכרות מפני שהבתים מחוברים, לשמואל מותר לטלטל בכל גג בפני עצמו (היכא שאין שם יותר מובית סאתים. צ). דאמרינן גוד אסיק מחיצתא, ולרב לא אמרינן גוד אסיק, וממילא אין מטלטלים אלא בד' אמות דהוה לה רשות הפרוץ במילואה למקום האסור לה, וכוננו חכמים "כל אחד רשות בפני עצמו" לאסור לטלטל ב' אמות בזה וב' אמות בזה, (ותניא כותיה דרב. צ"א). וכתבו התוס' (ד"ה רב) שאף שרב ושמואל פוסקים לקמן כר"ש, הכא נחלקו אליבא דחכמים, א"נ נמי א"פ לר"ש לכלים ששבתו בבית, א"נ נמי שהגגות יחד הם יותר מובית סאתים. עוד כתבו התוס' (ד"ה במחיצות) שאם הגג בולט חוץ למחיצות הבית נמי חשיב שאין המחיצות ניכרות, ולפ"ז הגגות שלנו שראשיהם בולטים לרה"ר אין אומרים בהם גוד אסיק, וכיון שהם עשויים כשיפוע אין אומרים בהם פי תקרה יורד וסותם, וגוד אחת לא אומרים כיון שיש לנטה בקיעת גדיים, וכיון שהגג פרוץ במילואו לבלוטה שהיא כרמלית אין מטלטלים בגג אלא בד' אמות, ואינו מקום פטור א"פ דלא שלטי ביה רבים, לא מציינו מקום פטור רחב ד', והא דאמרינן אין כרמלית למעלה מ"י היינו שם חקקו שהיא כרמלית אינו עולה למעלה מ"י.

פ"ט: גג גדול הסמוך לקטן והגדול עודף עליו לאורכו לכאן ולכאן, לאב"י בשם רב יוסף אם אין משתמשים בגגות מותר לטלטל בגגות דאמרינן גוד אסיק, אבל אם משתמשים בגגות ועוברים בכל שעה מזה לזה הגדול מותר דאמרינן גוד אסיק במחיצות העודפות (אפילו לרב, שהרי הם ניכרות), והיו כשת"י חצרות ופתח ביניהם שאין הקטן אסור על הגדול, והקטן אסור מפני שמחיצת הקטן היא מחיצה נדרסת. ולרב יוסף עצמו אם אין מחיצה מסביב לגג שניהם אסורים דכיון שאין כאן מחיצה אלא מדין גוד אסיק לא חשיב שיש לגדול גיפופי, דפיתחא דמינכו בעינן ואין דרך לעשות כזה פתח, וכשיש מחיצה הראויה לדירה (ג-קבועה וקיימת) מסביב לשניהם שבהם גילו דעתם שכל אחד רוצה להשתמש בשלו, הגדול שרי ע"י הגיפופי היכא שהגג הקטן נכנס לתוך הגדול כדאיתא לעיל ט: (תוד"ה וקטן). והקטן אסור דלכ"א גיפופי כיון שהוא פרוץ במילואו לגדול, ואף נבלעו הגדול אסור כיון שבעל הקטן עשה מחיצה וגילה דעתו שאינו מסתלק ממנו, ואם יש מחיצה רק על הגדול, מותר לבני הגדול לטלטל אף בקטן, דבני הקטן סילקו עצמם מלהשתמש בגגם ומחלו על השימוש בו לבני הגדול כיון שלא עשו מחיצה.

ובדומה לזה אמר רב נחמן שאם עשה אחד סולם לגגו הותר בשאר הגגות שלא עשו סולם אפילו לרננו, שכיון שהם לא עשו סולם הם מחלו לו.

ובדומה לזה אמר אב"י שאם בנה עליה ע"ג ביתו ועשה לפניה דקה (-פתח קטן, לצד הגגות) ארבעה ותקף את כל הגג מחיצות לעליה, מותר בכל הגגות, כיון שהוא גילה דעתו שהוא מחזיק בכל הגגות, והם שלא עשו כך מחלו לו, אמנם אם עשתה את הדקה לצד גינתו ולא לצד שכניו אסור אפילו לר"מ. רש"י. ולתוס' (ד"ה ועשה) דקה זה מחיצה, וכוננו הגמי שישע מחיצה מסביב לכל הגג ופתחה לצד שאר הגגות ועשה לפניה פתח מחיצה ד', שבה היו תשמיש קבוע, אבל בלי הדקה הוא ירא מלהשתמש שם תשמיש קבוע מפני בני הגגות האחרים. והקשו התוס' שלעיל מובאר שאם יש מחיצה הראויה לדירה על הגדול הוא מותר בכל הגגות וא"צ לעשות דקה. ור"ח מפרש שהדקה זה סילוק מנשאר הגגות, וכוננו הגמי שאם הם עירבו והוא לא עירב עמום ועשתה דקה אינו אסור עליהם, ואיירי שלצד הגגות הוא פרוץ במילואו, או שלא עשה עליה אלא על חצי מהגג, דאם כל הגג מוקף מחיצה אינו אסור אף בלא דקה.

צ. שתי אמות בגג ושת"י אמות בעמוד אסור, דאסור לטלטל מוכרמלית - גג לרה"ר - עמוד גבוה י"ט ורחב ד"ט. וכתבו התוס' (ד"ה כרמלית) דאם העמוד סמוך לגג הוא כרמלית כיון שהוא פרוץ במילואו לגג, ואיירי הכא שהוא רחוק ד"ט מהגג, ואף שלמעלה מ"ט זה מקום פטור, מ"מ אסור להעביר מרה"י לכרמלית דרך מקום פטור, ואף למי שמתיר היכא שהחפץ לא נח במקום פטור אסור. ור"ת (תוד"ה אלא) מבאר שהגג הוא כרה"י כיון שע"י עירוב מותר לטלטל בכלו, והעמוד רחב ד' ואינו גבוה י' וממילא הוא כרמלית.

רמי בר חמא מסתפק האם מותר לטלטל שתי אמות בגג ושת"י אמות באכסדרא מפני ששניהם אינם ראויים לדירה, ואיירי בגג שמחובר לגגות אחרים, והאכסדרא של אדם אחר, ויש בה יותר מובית סאתים, ואין לה מחיצה, והיא משופעת ולכן לא אומרים פי תקרה יורד וסותם, וממילא היא כרמלית, והכא מוזא חכמים שמוותר כיון שבאכסדרא אין דיורים, (אמנם האכסדרא עצמה אינה כרמלית, כיון שהיא נוקרה תוד"ה אלא), או שאסור כמו שאסור מגג לגג דעמנו דרבנן משום שהבעלות חלוקה ולא משום הדיורים. (וקצת קשה מנא דאיתא לקמן צ"א: שלרבנן מותר לטלטל בגג חצר ומרפסת, ומשום אפילו שהם של הרבה בעלים. תוד"ה או). ואת"ל שמוותר יש להסתפק האם אסור לטלטל ב' אמות בגג וב' אמות בחורבה של אחרים הפרוץ לרה"ר שהיא כרמלית כיון שהיא ראויה לדירה יותר מאכסדרא ע"י תיקון מועט, או שכיון שלא דרים בה מותר גם בזה. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שהספק בגג של חורבה, וכתבו שמו"ש משמע שהספק בחורבה עצמה. ת"קו.

טלטול בגגות שוים לר"מ ובגג יחיד לחכמים - לרב מותר לטלטל בכלו, ולא אמרינן שאסור משום שהגג פרוץ לרה"ר ואין לו מחיצות, דבזה אמרינן גוד אסיק מחיצתא כיון שהמחיצות ניכרות, (ואסור לר"מ לטלטל מגג לחצר, גזירה משום תל ברה"ר. ולרבנן מותר לטלטל מגג יחיד לחצר, ולשמואל מטלטל מגג לחצר של רבים שהיא רה"י אפילו לא עירבה, כיון שהגג הוא כרמלית. צ). ולפ"ז מותר לר"מ לטלטל אלא בד' אמות, ומה שכתבנו שיש אמר שכל הגגות זה רשות אחת היינו לתקוף לטלטל ב' אמות בזה וב' אמות בזה, (או באינו יותר מובית סאתים. תוד"ה לשמואל), דאף דאמרינן גוד אסיק מחיצתא, מ"מ המחיצות עשויות למטה ולא למעלה, והוי כקרפף יתר מובית סאתים (ואף בגג יחיד לרבנן איירי שיש בו יותר מובית סאתים) שלא הוקף לדירה שאין מטלטלין בו אלא בד' אמות, דלא אמרינן לר"מ גוד אסיק בהרבה גגות אלא רק במחיצות החיצוניות, כיון שכל הגגות הם רשות אחת. תוד"ה הכא. (ואסור לטלטל מגג לקרפף (לרש"י שיהיה יותר מובית סאתים, ולתוס' (ד"ה לשמואל) איירי ששייכות אינם יותר מובית סאתים) ב' אמות בזה וב' אמות בזה, גזירה שמא יפתח הגג מובית סאתים, ויקצרו גם את מידת הבית, ונמצא הגג רה"י, וימשיכו לטלטל ממונו לקרפף, אבל מקרפף לקרפף מותר, דאי מיפחית מינכרא מילתא כיון שמקום שיש לו מחיצות ניכר שיעורו. ולתוס' החשש הוא שיהיה חור בשתי קרפפות פחות מובית סאתים שאחד מהם יפרץ ביותר מ' אמות או במילואו לרה"ר או לבקעה, כיון שהדבר ניכר לעמוד בקרפף, משא"כ פירצת הגג אינה ניכרת לעמוד בקרפף. צ"א).

צ. טלטול בספינה - לרב מותר לטלטל בכלה שהרי יש לה מחיצות ואפילו ביתיה מובית סאתים מותר דחשיב מוקף לדירה, ולשמואל ביתיה מובית סאתים אין מטלטלין בה אלא ד' אמות, מפני שהמחיצות להבריה מים הם עשויות ולא לדירה, (ואף לרבי זירא דס"ל שחיצווא בספינה חוץ לתחום אסור להלך בכלה, הכא שרי. תוד"ה דהא). ואמרו שמואל שהלכה כרב (וי"א שאמרו זאת על דין אכסדרא). ואם כפאה לספינה כדי לדור תחתיה, דין גגה כדין גג בית שלפי רב מותר לטלטל בכלו אפילו ביותר מובית סאתים, דכפית הספינה נחשבת שהמחיצות לנטה נעשו לדירה, וע"י גוד אסיק חשיב מוקף לדירה, ואם כפאה לזפתה שביטל מחיצותיה מותרת דירה מוזהר רב שאין מטלטלין בה אלא בד' אמות דהוי מקום יותר מובית סאתים שלא הוקף לדירה.

טלטול באכסדרה שבבקעה שהבקעה היא כרמלית והאכסדרה פרוצה מ' וחות, ויש לה ד' יתדות ונותנים ד' קורות מיתד ליתד ועליהם מסדרים נסרים, לרב מותר לטלטל בכלה, דפי תקרה של הד' קורות יורד וסותם, לשמואל אסור דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ואכסדראות שבעיר בסתמא הם סמוכות להקף בית ויש להם מחיצה או שתים ומוזהר שמואל שמתטלים בהם כדאיתא לקמן צ"ה.

ניתן לקבל סיכומים חודשיים על הדף היומי, וכן על משנה ברורה לפי סדר מבחני זרשו, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה.
ניתן לרכוש סט 25 חלקים תמצית הש"ס כולל משלוח 1000 ₪ בטל' 0537125663

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

פרשת וירא ~ עירובין פד' צ' מבחן מס' 44

פרטי הצטרפות:

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמ' רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמ' או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"י רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪. ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, **הגרלה נוספת לכלל** הנבחרים (3 זכיות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנק' הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. **חדש!! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה.** הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בנזק של 200 ₪.

1. באיזה אופן מותר למלא מים מהים לרשות היחיד שמעל הים (רש"י)?
  - א. ע"י עשית נקב ארבעה על ארבעה.
  - ב. ע"י נקב ארבעה שסביבו מחיצות עשרה, אפילו אם אין המחיצות מגיעות למים.
  - ג. רק אם המחיצות מגיעות למים.
2. באיזה מקרה נחלקו רב ושמואל האם אדם אוסר על חבירו דרך אויר?
  - א. האם מותר לאדם להעביר חפץ באויר חצר חבירו.
  - ב. האם אדם שיש לו שימוש באויר חצר חבירו הרי הוא אוסר עליו.
  - ג. האם אדם שיש לו שימוש ברשות אחרת דרך אויר, מותר למי שיש לו שם תשמיש נח יותר להשתמש שם.
3. היכן ניתן להניח שיתופי מבואות?
  - א. דווקא במקום שדרים בו.
  - ב. דווקא במקום המשתמר, ואפילו אין דרים בו.
  - ג. אפילו באויר המבוי.
4. מהי קושית הגמ' עירובין פ"ו: לגבי פריסת הסדינים בשבת?
  - א. הרי לכו"ע אסור לעשות אהל עראי בשבת.
  - ב. איך טלטלו את הסדינים כדי לפורסם.
  - ג. הרי מחיצה העשויה בשבת במזיד אינה מתירה לטלול.
5. אמת המים העוברת בחצר, באיזה אופן מותר למלא ממנה בין לרבי יהודה בין לחכמים?
  - א. אם עשו לה מחיצה י' טפחים בכניסה אן ביציאה.
  - ב. אם אין האמה עמוקה י' טפחים.
  - ג. שתי התשובות נכונות.
6. האם מותר לשפוך מים בנקב שבגזוזטרא המוקף מחיצות כדין?
  - א. אסור מפני שהמים יוצאים לרשות אחרת.
  - ב. מותר כיון שאין כוונתו שיצאו לרשות אחרת.
  - ג. מחלוקת.
7. חצר הפחותה מד' אמות שעשו לה עוקה שאינה מחזקת סאתים, האם מותר לשפוך מים לחצר בשבת בימות החמה?
  - א. אסור לשפוך כלל.
  - ב. מותר כשיעור העוקה.
  - ג. מחלוקת.
8. במה נחלקו ר"מ וחכמים האם מותר לטלטל מגג לגג?
  - א. האם אומרים שכמו שהדירורים חלוקים למטה כך הם חלוקים למעלה.
  - ב. האם אומרים גוד אסיק על מחיצות הבתים.
  - ג. האם כשעירבו למטה מועיל העירוב גם לגג.
9. במה נחלקו רב ושמואל האם מותר לטלטל בגג יחידי לרבנן?
  - א. האם גוזרים אטו לטלול מגג לגג.
  - ב. האם אומרים גוד אסיק.
  - ג. האם כשאומרים גוד אסיק חשיב מוקף לדירה.
10. באיזה אופן מודה רב שאסור לטלטל בספינה?
  - א. כשיש בה יותר מבית סאתים.
  - ב. בכפאה על פיה כדי לדור תחתיה.
  - ג. בכפאה על פיה כדי לזפתה.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית)

מדור "לדעת חכמה"

לע"נ ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. זיז הבלוט מן הכותל, באיזה אופן מותר לבני העליה להשתמש בו לכו"ע (גמרא ורש"י)?
  - א. אם הוא גבוה י' טפחים מהחצר, אע"פ שאינו בתוך י' טפחים לעליה.
  - ב. אם הוא גבוה י' טפחים מהחצר והוא בתוך י' טפחים לעליה.
  - ג. באופנים הנ"ל אסור, ורק אם אין בזיז רוחב ד' טפחים מותר.
2. מדוע אסור למלא מים מבור שבין ב' חצרות ללא מחיצה (רש"י)?
  - א. מדובר בבור שהוא כרמלית, ואסור להעביר מכרמלית לרשות היחיד.
  - ב. שמא יעבור הכלי לחלק הבור השייך לחבירו.
  - ג. מפני שהוא ממלא מהמים שברשות חבירו.
3. כותל שבין ב' חצרות שלא עירבו יחד, ואין בראשו ד' טפחים, האם מותר להעביר מחצר לחצר דרך ראש הכותל?
  - א. אסור לכו"ע.
  - ב. מותר לכו"ע.
  - ג. מחלוקת.
- לאיזה דין לכו"ע מודים חכמים לר"מ לענין טלטול בגגות (גמרא ורש"י)?
  - א. שמוטר לטלטל בכל גג בפני עצמו אף אם אין המחיצות ניכרות.
  - ב. שאם רק אחד עשה סולם לגג, מותר לו לטלטל בכל הגגות.
  - ג. שמוטר לטלטל שתי אמות בגג ושתי אמות בעמוד ברשות הרבים גבוה י' רוחב ד'.

ההגרלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪

לבחירה: אושר עד/יש.

ויהי כמצחק...

א. נביא כאן סיפור מוזעזע מאד עם הרבה מוסר השכל. יהודי התברך בכמה בנים אברכים, יום אחד התעורר צורך להטיסו לטיפול רפואי בחו"ל ונסעו עימו שניים מילדיו, כשבנתיים הם שוהים שם אצל הסבתא - טיפוס אמריקאי דוברת עברית רצוצה עם הגייה חוצניקית כבידה, והסריטו אותה הסרטה מצחיקה, בעת שפטפטה בקוצר דעתה דברי לעג על הפרזיטים שבוחרים לחמם את הכסאות בכלל במקום להיכנס בעמל ומלאכה. אח"כ כשהאב הבריא וחזרו לארץ, היו צופים מידי פעם בתיעוד המצחיק על הסבתא שיחושבת שמבינה הכל, ולא היתה כוונתם אלא לליצנותא דעבודה זרה. אולם אחרי תקופה קצרה הדברים הללו כהם כארס עכנאי, ולא רק שכל האברכים הללו יצאו לעבוד אלא שגם שיכנעו את אחיהם הקטן שהיה בחור ישיבה בשיעור ג' ישב"ק, שבמקום ללכת לישיבה גדולה כדאי לו ללכת ישר ללימודים אקדמאים בכדי שיוציא תואר מסודר ולא יצטרך לעבוד בעבודות מזדמנות כמותם... סיפור עצוב!

והלקה העצום בצידו, שהאדם מושפע מסביבתו, וכל משפט ששומע מזולתו קונה שבינתה בליבו, וממילא אם הוא משפט שיש בו חיוזק ויראת ה', אזי נספגת בליבו עמוק בתת-מודע אהבת תורה עצומה וחשק לעבודת ה', אבל אם הוא משפט שיש בו ח"ו זלזול ולגלוג על לומדי התורה, אזי נספגת אצלו בעומק לבבו אי שם בתת-מודע ניכור וריחוק מענייני עבודת ה', והגם שהיא הרגשה דקה ביותר מ"מ היא קונה שבינתה ופועלת לטוב או למוטב.

ולפעמים דווקא מה שנאמר כמסיח לפי תומו פוגע יותר, כי כשנכנס לויכוח עם הצד שנגדו, אזי הלוחמניות מייצרת שיכבת הגנה מסויימת, ולפחות בורר מה לקבל ומה לא לקבל כי יודע שהוא באמצע קרב. אבל אם הוא משוחח או מקשיב לשיחה על מילי דעלמא, הוא לא שם לב למשפטים חסרי משמעות שנאמרו בין הדברים, אבל משפטים אלו נקלטים בליבו ומשנים לאט את השקפתו.

ב. יסוד זה יבאר לנו היטב את סוגיית לומ', שע"י שגר בסדום התדרדר לעסק של עריות כמ"ש רש"י בשם מדרש עהפ"ס ותשקין את אביהן: א"ר לוי כל מי שהוא להוט אחר בולמוס של עריות לסוף מאכילין אותו מבשרו, עכ"ל. ומרן הסבא מקלם (חכמה ומוסר, עו) עמד בדברי חז"ל הללו וכתב בביאורן: כי כל חטאו היה שנכנס בו מעט לפי ערכו הרם חמדת הממון... וכיון שנכנס בו

חמדת הממון נכנס בו לפי ערכו הרם חמדת עריות, כי לא לחינם יחברו חז"ל גזל ועריות (כמאמרם ז"ל בחגיגה י"ב, גזל ועריות נפשו של אדם מחמדתן) והנה לא מצינו על לוט בערכו הרם ח"ו מכשול עריות, רק שנעשה שכן לסדום, והוא גופי" אמר על עצמו לגבי סדום שנחשב כצדיק (מפרש"י יט"ט), הרי חזינן ערכו הרם, וראה מה אמרו חז"ל עליו הלהוט אחר בולמוס של עריות... וכבר ידעת כי המאמר לבד זה פסק גדול, והכל בא בשביל חמדת הממון.

והאריך שם ביסוד זה אודות דברי רשב"י דביותר צריך חיוזק למצוה במקום שיש חסרון כיס, דרשב"י הוא מרא דשמעתתא של מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, שניכר מאותם אנשים שעסק הפרנסה גדול בעיניהם ונהפוך הוא היה צריך להיות, שיהיה עסק חיי שעה בעצלות ורפיון ידיים כמי שכפאו שד כדי לפטור חובת הגוף הנבזה, ואילו עסק חיי עולם בשמחה ובזריות.

ובתוך דבריו שם: ...היותר גדול בישראל אם לא ישים עיניו תמיד על עצמו שלא ימשך בחמדת הממון, ויהיה עסקו בעוה"ז כא"י כפאו שד וכרוצה להפטר מעסק ביש, כמאמר רשב"י מניחין חיי עולם הבא ועוסקים וגו', יתחיל להתעצל וכו', לכן צריך האדם להיזהר הרבה שלא יכשל בחמדת הממון הרבה מאד יותר מעריות, כי מעריות יכול להסיח דעתו, משא"כ עסק הממון הלא עוסק בזה בעל מורחו, א"כ הרי העבודה קשה מאד, ולכן אמרו חז"ל רובן בגזל ומיעוטן בעריות כי עריות נקל הרפואה מאד, עכ"ל.

ג. וכל דבריו יסוד גדול לדידן, שאיננו רגילים להעמיד את תאוות הממון כדבר שיש להיזהר ממנו, ולדעתנו דעת הדיוט נראה כאילו תאוות עריות הוא בכפל כפליים מתאוות הממון, אבל דברי חז"ל לא יוזו ממקומם, שגם היום נקל להשיג רפואה מיצרא דעריות, אבל חמדת הממון קשה מאד, שאינה מניחה לאדם יומם ולילה...

וכן רואים אצל משפחת לוט שהליצנות שגרמה להם לדרדור רב, שקודם עלות השחר ביקש לוט מהמלאכים והתחנן על נפשו ונפש חתניו, וכשבא לוט והתחנן אליהם להתלוות אליו נאמר "ויהי כמצחק בעיני חתניו", ובשם משמואל תמה שהרי ראו בעיניהם פלא גדול שכל העיר הוכו בסנוורים ואיך לא התעורר חשש בליבם אולי יעשו עוד מופתים, אלא שזה כוח הליצנות שגרם להם להיות סנוורים גם ברוחניות ונלאו למצוא פתח תשובה, עיי"ש. ונמצא שע"י תאוות הממון והחיבור לסדום, איבדו וקפחו את כל חייהם, ומאד מוכרחים להתנער מכוח הרסני זה.

מוצאן של האמהות הקדו' במסירות נפש

ולא רק האמהות הקדושות, אלא גם רות המואביה, ומשיח בן דוד יצאו ממנו, כמסופר בפרשתן כל המעשה עם בנות לוט שהיה בנו של הרן, ומהצעירה יצא מואב, ורות בתו של מלך מואב היתה, ונמצא שרות אמה של מלכות, גם היא מיוצאי חלציו, שבזכות מסירות נפשו של הרן על קידוש ה', גם יצאה רות שחייה רצף של מסירות נפש לעבודת ה', באשר תלכי אלך ובאשר תמותי אמות. ג. ויש דבר נפלא מאד, בנוגע לאמו של אברהם אבינו.

דבגמו' בב"ב (צ.א.א) אימיה דאברהם אמתלאי בת כרנבו למאי נפקא מינה לתשובת המינים, ועיי"ש ברשב"ם שנדחק. ואמר החת"ס, שהכוונה לתשובת האפיקורסין האומרים שסיפורי התורה המה אך כספרי קורות דברי הימים של האומות שאין בהם רק חיצוניות ולא פנימיות, כי מזה נסתרה דבתם, שהרי אם היתה כוונת התורה בסיפוריה אך להודיע לנו תולדות אבותינו ושמות הוריהם וקורותיהם אבל לא יותר מזה, א"כ יותר היה ראוי לכתוב בתורה שם אמו של אברהם, אבי האומה הישראלית, משתכתוב שם אמו של עמלק, ואין לומר שמשא רבינו לא ידע שם אמו של אברהם, זה אינו שהרי גם אנחנו יודעים את שמה מקבלת אבותינו מדור דור, אלא מפני שלא נכתוב בתורה רק מה שיש בפנימיותו חכמה עליונה, ולא זולת זה, עכ"ד. ונתבאר מדבריו שכל הייחוסים שהתורה מזכירה תורה שלימה היא, ולדבריו יובן היטב, שפירטה את התורה את הייחוס של אבותינו הקדושות, בכדי שנבין ששורשם במסירות נפש דהרן.

ודבר נורא ומופלא כתב בסדר הדורות (אלף תקמ"ח) שתרח נתגלגל באיוב ונתקן ע"י יסורי איוב, וכן אמתלאי בת כרנבו אמו של אברהם אבינו נתקנה בחנה ושבעת בניה (שמערת קבורתם עד היום הזה בבית החיים דצפת) שנהרגו על קידוש השם מפני שלא רצו להשתחוות לעבודה זרה כידוע כל המעשה מהזו"ל, ואף היא אמרה בני לכו ואמרו לאברהם אבינו אתה עקדת עקידה אחת ואני עקדתי שבעה עקידות, ואז עלתה לגג ונפלה ומתה, שבזה היה תיקונה. עכ"ד. ולדברינו נפלא, שכמו שארבעת האמהות מושרשות במסירות נפש דהרן על קידוש השם, כך אמה של אברהם אבינו, גם היא צריכה להיות שייכת לדרגת מסירות נפש על קידוש השם, ולכן נתגלגלה בחנה הזאת.

וכך אנו רואים בכל הדורות, שבזכות נשים צדקניות נגאלו ובזכותן עתידים להגאל, כי דביקותם בבוא עולם אינה יודעת פשרות, וכמו שבמצרים מסרו את נפשם על פריה ורביה חרף גזירות המצרים, כך בכל הדורות רגילות הן הנשים הצדקניות שלנו, להמשיך את מסורת הדורות חרף כל הגזירות המתחדשות בכל תקופה ותקופה, ורק מכוחן הגדול אנו עתידין ליגאל תיכף במהרה בימינו אמן.

א. בפרשיות אלו מתואר חיי האבות הקדושים וחיי האמהות הקדושות. כדאי לראות דבר נפלא מהיכן וממי יצאו האמהות הקדושות, שכל בית ישראל נשען עליהם.

דהנה בעת הניסיון של אור כשדים, כשנמרוד זרק את אברהם לכבשן האש, נאמר בפסוק "וימת הרן על פני תרח אביו" ומביא שם רש"י (פי"א פכ"ח) מדרש אגדה, דיש אומרים שעל ידי אביו מת (הרן), שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נוצח, אני משל, ואם נמרוד נוצח, אני משל, וכשניצל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה, אמר להם הרן משל אברם אני, השליכוהו לכבשן האש ונשרף, עכ"ל. וסיפור מותו של הרן נוגע ללב, שכביכול נראה כאילו הוא הפסיד במה שהלך אחרי אברהם, שנשרף ולא זכה להינצל כמותו.

אבל באמת לכשנתבונן נראה את גדולת שכרו של הרן שבזכות שמסר נפשו על קידוש ה', כל ארבעת האמהות יצאו ממנו. כי הפסוק מספר שהיו להרן שתי בנות, מלכה ויסכה (זו שרה), ומלכה נישאה לנחור ויסכה לאברהם. ובסוף פרשתן: "ויהי אחרי הדברים האלה ויוגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם היא בנים לנחור אחיך" ובביאור הביטוי "גם היא" פרש"י: "אף היא השוותה משפחותיה למשפחות אברהם שנים עשרה, מה אברהם שנים עשר שבטים שיצאו מיעקב, שמונה בני הגבירות וארבעה בני שפחות, אף אלו שמונה בני גבירות וארבעה בני פלגש".

ועומק דבריו, שבאמת גם אברהם היה אמור להוליד את י"ב השבטים אלא שנאמר "יעקב אשר פדה לאברהם" ופי' חז"ל שפדאו לאברהם מצער גידול בנים, נמצא שהשבטים מתייחסים לאברהם (דלכן אברהם יצחק ויעקב נקראו יחד אבות) ועכ"פ מבואר שיש כאן שיווי בין מלכה, ליסכה, זו שרה.

עוד דרשה נפלאה בביטוי "מלכה גם היא", מצינו ברמב"ן כאן: "והנה אברהם בצאתו מחרן בן ע"ה שנה וגם נחור זקן, ואשתו איננה בחורה, אבל עשה ה' להם נס שנפקדו בימי הזקנה, וזה טעם "מלכה גם היא", ובדברי רבותינו (ילק"ש רמז תשסו) יאמר שנפקדה כאחותה, ע"כ. הרי שהיה שיווי עצום בין שתי האחיות הללו בכל פרט.

ב. והנה מהבן השמיני של נחור ומלכה - בתואל, נולדו רבקה, ואחיה לבן, שממנו נולדו רחל ולאה, ונמצא שכל ארבעת האמהות - שרה, רבקה, רחל, ולאה, כולם יצאו מהרן, דכיון שמסר את עצמו על קידוש שמו יתב, לכן יצאו ממנו האמהות הקדושות שכל המציאות שלהן הוא מסירות נפש בלי שום מונע ומעכב, והתבטלות מוחלטת לעבודתו יתב' שמו, וא"כ אין קץ לזכותו, שיצאו מחלציו.

ניסיונות

א. **המשנה באבות (ה,ג) אומרת:** "עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום", ופי' השפת אמת: עשרה ניסיונות נתנסה אברהם להודיע כמה חיבתו כו'. כי ע"י ניסיון מתעלה האדם למדריגה עליונה כי "נסה" הוא לשון הרמה כמו "שאו נס". וממילא ע"י עשרה ניסיונות נתרומם אאע"ה בכל העשרה דרגין. ובצדיק כתיב שבע יפול צדיק וקם ואברהם שנקרא חסיד נתרומם ביותר.

ומבואר בדבריו דגש מענין, שיש רובד פשוט שאדם חי בתוך גבולי העולם, ואז ניסיונותיו בגדר שבע, כמו שכל דבר בעולם כולל שבע פרטים, וזהו שבע יפול צדיק וקם, אבל השלימות של כל דבר יחד עם החלק הרוחני שבו, הוא בתוספת של עוד שלשה חלקים, וזהו עשרה ניסיונות של אברהם אבינו, שע"י זכה להרמת נס הגבוהה ביותר.

והסיבה שדווקא אברהם אבינו נתנסה בכל הנסיונות הללו, מכיון שאברהם אבינו היה הראשון שהתחיל לתקן את חטא עץ הדעת, ובספה"ק מבואר שעץ הדעת כלל את כל ג' עבירות חמורות, ואברהם ויצחק ויעקב תיקנו את כל ג' הפרטים הללו, ובתחילה ע"י החטא האדם נפל מכל קומתו, כמוש"כ שבתחילה אדם הראשון היה מסוף העולם ועד סופו ואח"כ נאמר "ותשת עלי כפך" שנעשה רק בגובה מאה אמה, לכן היה צריך אברהם להחזיר את הגובה האמיתי לקומת האדם, וזהו ע"י הנסיונות שהם נס להתנוסס, שע"י כל עמידה בניסיון נגבהת קומתו ביותר.

ב. והנה בגמ' ע"ז (ט,א) מובא: "תנא דבי אליהו, ששת אלפים שנה הוי העולם, שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח, בעונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן. שני אלפים תורה מאימת, אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי, דכי מעיינת בהו תרי אלפי פרטי דהאי אלפא הוא דהואי, אלא מ"ואת הנפש אשר עשו בחרן", וגמירי, דאברהם בהאי שעתא בר חמשין ותרתי הוה, ע"כ. ומבואר בגמ' שתחילת שני אלפים תורה התחילו בדווקא מאברהם אבינו שהשיג את התורה מעצמו ע"י שנעשו כליותיו כשני רבנים, ואת תורתו השפיע אברהם החוצה לכל אותם גרים שעשה, ובכך עבר העולם משני אלפים תוהו לשני אלפים תורה.

ולמדנו מזה שלגודל יקרת התורה, לא יכל העולם להכיל מציאות של תורה תיכף ומיד, אלא היה מוכרח לקדום לזה עבודת האבות הקדו', כדאיתא בגמ' ביזמא (כתב): "א"ר חמא ברבי חנינא, מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם. היו במצרים ישיבה עמהם... אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר "ואברהם זקן בא בימים", יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר "ויהי

כי זקן יצחק", יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר "ועיני ישראל כבדו מזקן". אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו", א"ר אלעזר שמושל בתורת רבו. הוא דמשק אליעזר, א"ר אלעזר שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים, ע"כ. ומבואר שבכל מקום שמצינו ענין של "זקן" שנדרש בגמ' לנוטריקון זה קנה חכמה, בוודאי שהיה בו בחינת יושב בישיבה ללמוד וללמד תורת ה', ומימות אבותינו לא פסק ישיבה מישראל, ולכן תיכף מאז שאברהם אבינו התחיל לפתוח את ישיבתו, נחשב שכבר התחיל אלפיים שנות תורה, כי זה מה שהכין את העולם לדרגה כזאת שיוכל להכיל את התורה הקדושה בעצמה.

ג. והנה חז"ל אומרים באבות שלכן נברא אדם יחידי כדי שיאמר "בשבילי נברא העולם" ולעומקן של דברים, מונח בזה שכל מה שעבר על העולם במושך שית אלפי שנין, היה ראוי שיעבור אפילו למען אדם אחד בבריאה, וכל אחד בעצם יכול להיות אותו אדם יחידי שבשבילו נבראה מערכת עצומה כזאת, של העולם כולו על יושביו.

וזהו מה שאמרו חז"ל שהאדם עולם קטן, מכיון שלפי גדלותו, ועוצם נשמתו, כדאי הוא לבדו בשביל להיות סיבה לבריאת עולם שלם על כל מאורעותיו ותהפוכותיו.

ונראה מזה מוסר עצום, שבעצם על כל אדם שנכנס בעבודת ה', בעודו נער עדיין הוא בגדר שני אלפים תוהו, שבצעירותו הוא מבולבל, ואינו יודע מה בדיוק תפקידו בעולמו ולשם מה נברא העולם, ואח"כ מתבגר ונכנס לגדר של שני אלפים תורה, שכבר נמצא בגיל של יושב בישיבה, ועדיין עוברים עליו כל העשרה ניסיונות דידיה, עד שזוכה לקבל את חלקו בתורה שהוא המתן תורה הפרטי שלו, ולבסוף מגיע לבחינת אלפיים שנות משיח, שזוכה להגיע לשלימות הפרטית שלו וחי כאן חיי עוה"ב.

ועוד נראה שבכל יום ויום, יש את בחינת העבודה דג' אבות, שבתחילה נתקל בקשיים, שהוא בבחינת בעשרה ניסיונות נתנסה אברהם, שבכל יום יש את הקושי היומי בקימת השחר, שמרגיש שעייף ביותר, ולא ישן יותר, והיצר מאיים עליו שאם הוא יקום הוא עלול להתמוטט... ואח"כ צריך להגיע לעבודה של יצחק עקידה, שקושר את עצמו לבורא עולם, ואינו מניח ליצרו להסיתו מיראת ה' ואהבתו, ורק אח"כ בא לבחינת העבודה של יעקב איש תם יושב אהלים, שמצליח להגיע לריכוז עצום בתורה.

אכן מי שיודע שזהו סדר העבודה, אינו נבהל מקשיים, ולא מתייאש מניסיונות, כי יודע שלכל ניסיון וניסיון יש תפקיד מיוחד להרים אותו לגובה רוחני רב, ולתקן אותו ולהכשיר אותו להיות מוכן לקבל את חלקו בתורה, וכך בכל יום ויום, מקבל על עצמו עול תורה אמיתי ומצליח.

גדר תפילה מתוך ענווה

א. אברהם אבינו התפלל לה', כנראה כבר מאז שהכיר את בוראו, ברור שלפני שיצא לקרב במלחמת המלכים נשא תפלה לה', גם אין ספק שבמושך כל השנים שהיה עקר, הרעיש שמים בתפלה לזכות בפרי בטן, ובכל זאת לא סיפרה לנו התורה אלא על תפילתו על סדום. ואחרי ההפיכה נאמר: "וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם בראשונה" שהגמ' בברכות (כו,ב) לומדת מפסוק זה שאברהם תיקן שחרית, דלשון "עמידה" מצינו אצל תפלת פנחס שנא' "ויעמוד פנחס ויפלל ותעצר המגפה".

וצריך להעמיק בזה ולהבין, מדוע קבעה לנו התורה את המקור לצלותא דאברהם, בדוקא מתפילה זו, שלא ברור מה ביקש בה ועל איזה צורך מיוחד התפלל בשעה ההיא. ויתכן לומר, שאדרבה, תפלה בשעת צרה, זהו עיקר חיוב תפלה דאורייתא גם ללא תקנת שחרית שייסד אברהם, וזהו שכל שאר התפלות שהתפלל אברהם אבינו במשך חייו, לצורך אותן ענינים מסויימים שהזקק להם, כבר היו מדין תורה, שקיים אברהם אבינו את כל התורה עד שלא נתנה, ולכן העמידה התורה את תיקון תפילת השחר שלו על תפלה שגרתית יומיומית דלא באה רק למילוי בקשה.

עו"ל שבאה התורה ללמד אותנו בזה, דעיקר מעלת התפלה הוא כאשר כולל את כל העולם בהדי תפילתו, כמו שרימזו הבה"ט (ויצא) דצבו"ר ר"ת צ'דיקים ב'ינוניים ור'שעים, ולכן לא ראתה התורה לציין תפילות שהתפלל אברהם אבינו על עבודת ה' שלו, לפריה ורביה, ולהצלחה במלחמה, אלא ציינה רק מה שהתפלל לה' על הפיכת סדום, שהיו רשעים, ובכל זאת כללם אברהם בתפילתו.

אמנם עוד עומק יש בזה, שהרי אנו רואים שהתפלה שנשא על סדום, היתה תפלה שלא נענתה, וכמה שניסה אברהם אולי יש... ואולי יש... לא הועיל, וסדום נהפכה ולא נותר ממנה זכר, וא"כ היה יכול להתייאש וליפול ברוחו שלא מסכים הקב"ה לקבל את תפלתו, ובכל זאת נאמר למחרת - "וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם בראשונה" כלומר, שחזר שוב אל מקום תפלתו הקבוע, והמשיך הלאה להתפלל לה' כאילו קבלו תפלתו. ולכן דווקא פס' זה משמש כמקור לתיקון תפלת אברהם שחרית בכל בוקר, ללמדנו, שעלינו להתפלל בלי לבדוק את תוצאות התפלה, דאנו עושים את שלנו וה' את שלו.

ב. והנה חזינן שמעלת הענווה הוא תנאי בעמידה לפני ה', דא"י בעירובין (סה,א): אמר רבי חנינא כל המפיק מגן בשעת גאווה סוגרין וחותרין צרות בעדו שנאמר "גאווה אפיקי מגנים סגור חותם צר". ופרש"י: המפיק מגן - המעביר תפלת מגן אברהם, שאינו אומרה. בשעת גאווה - בשעת שיכרות אינו מתפלל. סוגרין וחותרין צרות

בעדו - שלא יבאו עליו. ע"כ. ומבואר כאן יסוד נפלא, דלא רק שאין לשיכור להצטער שהפסיד תפלה, אלא שהוא מרויח במה שאינו מתפלל, שעל ידי שמכבד את התפלה ואינו אומרה בשעה שהוא בעל גאווה ע"י שכרותו (כידוע שהשכור אוהב להיות במרכז שכולם יסתכלו רק עליו וישמעו רק אותו, ומדבר על עצמו, ומחפש תשומת לב, ואינו חושש לעשות דברים שאחרים היו מתביישים כי חש מעצמו, ומרוב גאווה אינו חושש כלום מה יאמרו) זוכה בזכות שיסגרו ויחתמו צרות שלא יבואו עליו, ואולי פועל בהעדר התפלה, יותר מאשר אילו היה מתפלל אז.

אמנם צריך להבין מדוע נאמר בגמ' בלשון זה "כל המפיק מגן" דרש"י פירש שמעביר תפלת מגן אברהם שאינו אומרה, והרי יש עוד ברכות הרבה בשמו"ע. אמנם הריטב"א פירש שהיא תחילת התפלה ולכן נקט ברכה זו. ובמהרש"א פ"י שמכיון שבברכת אבות הכוונה מעכבת לכן נקט דווקא מגן אברהם, שהיא חתימת ברכת אבות.

ג. אבל נראה עוד עומק בזה, דהנה חלק מנוסח ברכת אבות ובעיקר חתימת הברכה מבוססים על לשונות שאמרו מלכי צדק מלך שלם לאברהם אבינו כשהביא לו לחם ויין אחרי מלחמת המלכים. דהנה כנגד מה שאמר לו "ברוך אברהם לא-ל עליון קונה שמים וארץ" אומרים "א-ל עליון... וקונה הכל" וכנגד מה שאמר "אשר מגן צריך בידך" חותמים "מגן אברהם", וגם הקב"ה אמר אז לאברהם "אנכי מגן לך", והנה תיכף אחרי שקיבל את היין והלחם (שפרש"י, שכך היו עושים ליגיעי מלחמה לחזקם), פגש במלך סדום, ואז הרים אברהם את ידיו לה' ואמר "הרמותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ" הרי שהשתמש שוב באותם לשונות להודות לה' על נצחון המלחמה. ועם כל הצלחתו, ולמרות שתיית היין, לא גבה ליבו, ונשאר עם ענוותנותו והכיר שכל הצלחתו רק מה'.

ובאמת ענווה הוא כמעט תנאי לפני שבאים להתפלל לפני ה', וכמו שכתוב "ממעמקים קראתיך ה'" ולומדים מזה שצריך לעמוד בדווקא במקום נמוך, שאז מרגיש את אפסיותו ושפלותו, ופונה לה' בתחינה, ועל ידי כך נענה. ולכן מלך כורע בכל הברכות, דלפי גדולתו, חייב להראות בעת התפלה, כניעה והתבטלות לה', יותר מסתם אדם.

ומעתה א"ש מדוע הדגישה הגמ' שמפיק "מגן" בעת גאווה, והזכירה בדווקא את חתימת מגן אברהם שמקורה בגילוי הענווה של אברהם במלחמת המלכים, ושיכור זה שנמנע להתפלל, זוכה בזה לתפוס את ענוותנותו של אברהם אבינו, שאע"פ ששתה יין מכיר בזה שאי אפשר לו להתפלל ללא מידת הענווה, ובזכות כך זוכה שיסגרו ויחתמו צרות בעדו, דהיינו שיזכה לברכה זו שיהיה ה' מגן בעדו תמיד, כאברהם. "כן תגן על עמך ישראל בשלומך".

נושא הגיליון

'מחיקת השם ממסך מחשב'

איסור מחיקת השם

תכנית: הסוגיא ההלכתית בנושא מחיקת השם ממסך מחשב ארוכה ורחבה ונכתבו עליו בקבצים שונים עשרות מאמרים נפלאים, ולכן בכדי שנוכל להעמיד דבר דבור על אופניו, בעז"ה נחלק את הנושא שלפנינו ל-3 גיליונות. הגיליון הנוכחי 285 בנושא האם יש איסור במחיקת השם ממסך מחשב.

הגיליון שאחריו 286, איזה פתרון אפשר להציע למחוק את השם ממסך מחשב ללא חשש, האם מותר למחוק כאשר אינו דרך השחתה, האם מועיל תנאי בכתיבה שלא יחול קדושה בכתב, האם חלה קדושה בשם ד' שנכתב שלא כדרך כתיבה, האם מותר למחוק שם ד' ממסך מחשב בדרך גרמא.

הגיליון שאחריו מספר 287, יעסוק בעצות טכניות למחיקת השם ממסך מחשב ללא חשש, האם מועיל לשנות את גופן האותיות שבו מופיעות א' ה' ו' בצורה קטועה, ומה ההבדל בין התוכנות, האם מועיל לעשות שומר מסך ומחיקה אוטומטית, האם במסך כבוי הכיתוב נעלם או שעדיין הכיתוב קיים בחושך.

צריך גם לדעת, מה הדין במחיקת מאגר תורני מזיכרון ממוחשב (דיסק קשיח, אונקי, דיסק, נגן, וכדומה), וכעין מה שדנו הפוסקים האם מותר למחוק סרט הקלטה של שם ד'. והאם מותר להניח מחשב עם מאגר תורני על גבי ספרי הלימוד תוך כדי כתיבה, והאם מותר להכניסו לבית הכסא?

רישום דיגיטלי: בגיליון הנוכחי נבוא לברר שאלה יסודית לגבי כל כתיבה דיגיטלית, האם יש איסור במחיקת שם השם ממסך מחשב, משום איסור 'לא תעשון כן' האם נחשב כתיבה דאורייתא לגבי איסור מחיקת השם, או שאסור רק מדרבנן, או דלמא אין במחיקה שום איסור ומותר לכתחילה, מכמה טעמים שיובאו להלן, והאם יש הבדל בין סוגי המסכים (ראה הרחבה

לעילוי נשמת

מו"ר הגאון הגדול רבי נתן יהודה לייב ב"ר אלימלך מינצברג זצוק"ל בעל 'הבן מלך' נלב"ע ט"ז חשוון תשע"ט ת.נ.צ.ב.ה.

דבר העורך

'כתב אלקטרוני'

דף ועט: מבריאת העולם במשך אלפי שנים, צורת הכתיבה היתה רק באמצעות דברים פיזיים, בהתחלה 'קולמוס וקלף', ובהמשך באמצעות 'דף ועט'. עם המצאת מסך המחשב התחדש מושג של 'כתב אלקטרוני', שהוא בעצם כתיבה ללא שינוי פיזי בהרכב החומרים, כי אם 'שינוי החוזר לברייתו'. קיים הבדל פרקטי בין סוגי המסכים השונים, ויתכן שההבדל גורם חילוק בדין ביניהם, לגבי הלכות 'כותב בשבת' ו'כותב בחול המועד' ו'מחיקת שם ד' ממסך אלקטרוני'.

נקודות אור: רוב מוחלט של המסכים, הם בעצם 'נקודות אור זעירות' המופעלות בטכנולוגיה מופלאה בצבעים משתנים, עם רווח מזערי בין הפיקסלים, עד שנראה לעין כאילו הנקודות רצופות, ומתחברות כאחת לתמונה המוצגת על המסך. משל והמחשה לכך: רצף נורות בצורה מסוימת שיוצרות כיתוב.

שפופרת קרו קתודית: קיימות שתי אפשרויות לייצור 'נקודות אור זעירות'. בשיטה הישנה (כפי שהיה במסכי מחשב הישנים, מסך ענק ומסורבל, ולכן יצאו מכלל שימוש), הנקודות מוארות על ידי 'שפופרת קרו קתודית', השפופרת מתרחבת בצד הפונה למסך, ומתקטנת בצד האחורי, בקצה הצר האחורי מוצב כמין 'אקדח אלקטרוני' אשר 'יורה' זרמים חשמליים לעבר המסך, האלקטרונים פוגעים בציפוי המסך העשוי חומר זרחני, ומאיר בצבעים שונים, כמו לוח מתכת טעון זרם חשמלי.

גביש נוזלי: השיטה העדכנית לייצור 'נקודות אור זעירות' (מצוי היום ברוב מסכי המחשבים, מסך דק וקומפקטי), בצד האחורי מותקנת תאורה (נורת פלורוסנט, ובחדשים נורת

לד) אחידה המייצרת רקע בצבע לבן, בצד הקדמי מסודרת מערכת 'גבישים נוזליים', חומר ממשי שתכונתו מושפעת מזרימה חשמלית, ככל שמתחזק זרם החשמל שפוגע בגביש, הגביש מסתובב לזווית שמסתירה את האור הלבן שמאחוריו, ומתקבל צבע שחור, זרימה חלשה גורמת לגביש הנוזלי להסתיר במעט את האור הלבן, ומתקבל צבע אפור, על זה הדרך החומר משתנה לשאר צבעים.

דיו אלקטרוני: קיימת טכנולוגיה אחרת לייצור כיתוב ללא 'נקודות אור זעירות', כי אם באמצעות 'דיו אלקטרוני', המסך בנוי מכדוריות המכילות שמן שחור נוזלי ולבן מוצק, זרמי החשמל מזיזים באיטיות את מיקום הצבע בתוך הכדוריות, ולכן המסך מציג רק צבעים שחור לבן ואפור, ולא צבעוני. הייחודיות ב'ספר אלקטרוני', שהמכשיר 'מדפיס את הדף' ממש כמו ספר, ולא מרצד כמו מסך רגיל, המכשיר אינו מבזבז אנרגיה בין הדפסה אחת לשניה, בשונה ממסך רגיל שמציג כל רגע מחדש את הנתונים. גם כאשר המכשיר מנותק מזרם החשמל, הכתב האחרון נשאר למשך זמן רב. מכשירים כאלו מחברת 'נוק', שווקו בעבר תחת המותג 'נוק-נק' שהכיל מאגר תורני בלבד.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

כתיבת השם, שאם עושה רווח עם קו בין האותיות של השם, כיון שהקו מחברם נחשבים למילה אחת וחלה עליהם קדושה].

איסור נוסף: לדעת המנחת חינוך (מצוה תלז) בנוסף ללאו של לא תעשון כן, עובר גם על איסור עשה דכתיב (דברים פרק ו פסוק יג) את ד' אלקיך תירא, והמוחק לא גרע ממוציא שם שמים לבטלה, ועובר על עשה זה.

2. אסור מדרבנן

נחשב כתב: נחלקו פוסקי זמנינו האם יש תורת כתיבה במסך אלקטרוני. לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (עדות גדולי תלמידיו, ישא יוסף חלק א סימן עח וחלק ג סימן פב, שיעורי הגרי"ש ברכות עמוד תרט) כתב דיגיטלי על גבי מסך נחשב כתב, לגבי הלכות שבת ומכאן שורש האיסור לעבור תחת מצלמות אבטחה בשבת כאשר 'ניחא ליה', וכן נחשב כתב לגבי איסור מחיקת השם, והאיסור במחיקת השם בכתב אלקטרוני, הוא למרות שהכיתוב רק זוהר, כמו נורות דולקות בצורת אותיות, ואינו כדיו שנכתב על גבי משהו, כיון שקוראים אותו בתור כתב. ובספר קדושת השבת (עמוד תט) הביא הוראת הגרי"ש שאמנם אינו איסור דאורייתא במחיקה, אך מכל מקום אסור.

ולדעת הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א (ישא יוסף או"ח חלק ג עמוד קכא) יש לעורר את העוסקים בדבר, לתקן הדבר באופן שלא יכשלו המשתמשים באיסור דמחיקת השם.

ולדעת הג"ר שאול ברייש שליט"א (שאלת שאול יו"ד חלק א סימן נט) במכתב שכתב למחותנו הגר"ש וואזנר שיש לאסור מחיקת השם ממסך מחשב. והוכיח כשיטתו מחוות דעת של המומחה הנודע מראשי הכולל בציריך, הר"ר נפתלי גוט שליט"א בקי בחכמת הטכניקה של פעולת המחשבים בצירוף עוד מומחים, ויחד הגיעו למסקנה שכתב על גבי מסך נחשב כתב שיש בו ממש, כיון שמשוח במסך חומר שקולט את ההקרנות, וכתב שעל המסך הוא ממש ככותב על ידי הדלקת נורות קבועות בקיר והאותיות מאירות באמצעות אותן נורות, והאריך שם בסברות נוספות לאסור.

3. יש להסתפק

כתב מתחדש: לדעת הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל (חוט שני נושאים שונים עמוד רסה), יש להסתפק בהאי דינא, שכן למרות שכתובה במחשב לא נחשבת כתיבה, אינה סיבה להתיר את המחיקה, כיון שמחיקה אינה קשורה לכתיבה.

מאידך, יתכן להתיר שאין איסור מחיקת השם ממסך מחשב, כי אין לכתב קיום בלי החשמל, שהוא פעולה חיצונית ומצד עצמו אין כאן שום רושם של כתיבה, ולחיצה על המקלדת הגורמת מחיקה אינה פעולה של מחיקה, אלא הפסקת הדבר המקיים של האותיות, ואולי באופן כזה אין איסור מחיקת שם ד', ומסיים שלמעשה צ"ע.

והעידו הגר"א רייך שליט"א (מחבר ספר קדש לה'), והגר"ר אברהם יעקב גולדמינץ שליט"א (עקבי פרשת השבוע ב עמוד 261) ששמעו מהגר"ר ניסים קרליץ זצ"ל שאין היתר למחוק את השם ממסך מחשב. והעיד הג"ר אליעזר בונדהיים שליט"א ששמע מהגר"ר ניסים קרליץ זצ"ל שביאר לו את כל הענין וכנ"ל, והצד לאסור, שהרי מקור האיסור משום לא תעשון כן לד' אלקיכם, הפוך מעבודה זרה, ואילו היה כתוב במחשב דברי עבודה זרה היה צריך למוחקם, אם כן שם השם אסור למחוק, וצ"ע למה שכתוב בחוט שני. באותה הזדמנות העלה צד לומר, שתלוי באיזה צורה מבצע את המחיקה, שאם מעביר עמוד הוא דרך כתיבה ואינו דרך ביזיון, ואם עושה פעולת מחיקה הרי זה יותר דרך ביזיון.

ב'דבר העורר'). ובאמת השאלה קיימת גם לגבי מחיקת דברי תורה, אלא שמחיקת השם חמורה יותר, שיש בה איסור לאו דאורייתא ויש אומרים גם עשה. ואילו איסור מחיקת דברי תורה אינו לאו דאורייתא.

על כל צעד ושעל: השאלה התעוררה במשנה תוקף לפני עשרות שנים, כאשר במכון 'משמרת סת"ם' התחילו להגיה את ספרי התורה ותפילין ומזוזות באמצעות תוכנת הגהה ממוחשבת, כאשר צילום של ספר התורה כצורתו עולה על המסך, והמחשב מסמן את המקומות שצריך לתקן. הרבה פעמים כאשר מצלמים מעמד בבית הכנסת, מופיע בתמונה עמוד החזן עליו מתנוסס שם הוי"ה [חשוב לזכור לכסות את שם הוי"ה, לפני תחילת המעמד].

אותה שאלה קיימת גם אצל מוציאים לאור של ספרים תורניים, בעת עריכת ספרים כגון חומשים וסידורים וכדומה. השאלה מצויה אצל משתמשי מאגרים תורניים, נוק-נקי, נגנים ופלאפונים שיש בהם תפילת הדרך עם שם ד' וכדומה, מסכי ענק באירועים תורניים (כגון סיום הש"ס), תפילות רבים (כגון סליחות בכותל המערבי), מסך שיש בו 'ברכת אשר יצר' ועוד. גם בכתיבה רגילה במחשב בקובץ טקסט, אם התכוין לכתוב יהודה, ובטעות נשמת האות ד', ונמצא שכעת מופיע על המסך שם הוי"ה.

כאשר מופיע על המסך שם ד', כל פעולה שתגרום למחיקת השם, מחיקה באמצעות המקשים, כאשר מעמיד את העכבר על השם, בכיבוי המחשב, וגם כאשר מזיז את הכיתוב ממקום למקום במסך או גולל ומעביר שורה, למרות שנראה לעין כאילו הוא רק מזיז ולא מוחק, אבל באמת הוא עושה מחיקה של הכתב שהיה במקום הראשון וכותב מחדש במקום השני. וכן כאשר מוסיף אותיות כגון שמוסיף ד' לשם הוי"ה בעצם מחק את הכיתוב הראשון.

1. לא תעשון כן

מקור איסור מחיקה: כתוב בתורה (דברים פרק יב פסוקים ג-ד) לגבי עבודה זרה, וְאֲבַדְתֶּם אֶת שְׁמֵם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא: לא תעשון כן לד' אלקיכם. ודרשו חז"ל (ילקוט שמעוני דברים פרשת ראה רמז תתעח) רבי ישמעאל אומר, מנין למחוק את אחת מן השם, שהוא בלא תעשה, שנאמר וְאֲבַדְתֶּם אֶת שְׁמֵם, לא תעשון כן לד' אלקיכם.

דרשה זו מופיעה פעמיים בש"ס. מבואר בגמ' (מכות דף כב.), בסוגיית 'יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין', וליחשוב נמי המוחק את השם בהליכתו, ומביאה הגמ' מקור איסור מחיקת השם מהפסוק וְאֲבַדְתֶּם אֶת שְׁמֵם וְגו' לא תעשון כן לד' אלקיכם. עוד מבואר בגמ' (שבת דף קכ:), הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו אסור לרחוץ או לסוך או לעמוד במקום הטינופת, משום וְאֲבַדְתֶּם אֶת שְׁמֵם וְגו' לא תעשון כן לד' אלקיכם.

שבעה שמות: מבואר בגמ' (שבועות לה.) ונפסק ברמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ו הל' ב), ובשו"ע (יורה דעה סימן רעו סעיף ט), אסור למחוק אפילו את אחת משבעה שמות שאינם נמוקים, וכל המוחק אפילו את אחת משבעה אלו לוקה. ואלו הם שבע שמות הקודש, הוי"ה, אדנ"י, קל, אלוק, אלוקים, שקי, צבקות. ויש גורסין גם אק"ק אשר אק"ק. [השמות נכתבו בשינוי סדר האותיות או עם ק', ולא בשם מלא בהפסק קו, כדי לחוש לדעת האבני נזר (יו"ד סימן שסה) לגבי

דיו אלקטרוני: וראה מה שהאריך בקובץ **ישורון** (חלק א עמוד שפג, חלק לא עמוד שעו, חלק לב עמוד רל) שעיקר הסברא של ר' שלמה זלמן שכתב מחשב אינו כתב כיון שעומד על ידי חשמל, אינה שייכת לגבי 'דיו אלקטרוני' (ראה 'דבר העורך'), שהכתב עומד גם ללא החשמל, והחשמל רק משנה את האותיות, ואחרי השינוי האותיות עומדות מעצמן, [ויתכן שגם עוד סברות שנאמרו בדעת המתירים, לא שייכת ב'דיו אלקטרוני'].

עומד להמחק: לדעת הג"ר שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א (שו"ת שבט הקהתי חלק ב סימן קנג) התיר למחוק ע"פ מה שכתב **בחות יאיר** (סוף סימן טז) דטבעת של פרקים שעל כל סרק ממנו כתוב אחד מאותיות השם ונעשה לפרוק ולסדר מותר לפרוק, ואין בזה משום מוחק כיון דלפירוק קיימא. הכי נמי כתב שעל המסך לא הוי כמוחק השם כיון דעשוי להמחק תיכף, ואע"ג דאפילו כתב השם ע"מ למחוק אסור למחוק, התם משום דהוי כתב גמור לזמן, משא"כ כאן דעשוי להמחק תיכף.

ליישב המנהג: לדעת הג"ר משה שטרנבוך שליט"א (שו"ת תשובות והנהגות חלק ג סימן שכו) יש ליישב את המנהג, לא לחשוש למחיקת השם בחומשים וסידורים הנעשים בקמפיטר, כיון שלענין בזיון הולכים אחרי מראית בני אדם, ונחשב שאין בו ממש למרות שלחכמי הטכנולוגיה ידוע שיש בו ממש, ומטעם נוסף שהכתב לא עומד בעצמו אלא על ידי החשמל, וכשמפסיקים את החשמל הוא כבה מיד, ויתכן שהתורה אסרה רק בקודש שעומד מצד עצמו. וכן מטעם שנחשב כתב על מנת למחוק מיד, ובצירוף מה שאינו כתב גמור ויצירת האותיות היא קלושה, ומעשיו מוכיחים שעומד למחיקה, אינו השחתה כשמסלקו. ועוד שהאיסור למחוק שם שנכתב שלא בקדושה הוא מכיון שמקום השם קדוש, אך כשאין מקום לקדש אין בו איסור כלל, ואינו נחשב מחיקה.

**שגיאות מי יבין:
 בגיליון הקודם יחד עם התמונות של
 הממתקים הכשרים למהדרין, השתרבבה
 בטעות תמונה של ממתק שאינו כשר
 למהדרין, ועל כך התנצלותינו.**

יחמיר לכתחילה: ולדעת הג"ר שמואל הלוי ואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי חלק ז תשובה ד) ענין זה תלוי במחלוקת הפוסקים, ויש להחמיר בזה לכתחילה, ומכל מקום מועיל תנאי שלא יחול קדושת השם. ובספר **קדש לה'** (עמוד רכז) ציטט הוראת הג"ר **שמואל הלוי וואזנר זצ"ל** שהיקל למחוק מצד הסברא שכתב אלקטרוני אינו כתב, וכן מורה תלמיד השבט הלוי הג"ר **משה שאול קליין שליט"א** שמותר למחוק שם ד' ממסך מחשב.

הבדל בשמות: ולדעת הג"ר עזריאל אויערבאך שליט"א שם הוי"ה אסור למחוק ממחשב, שיש לדמותו למה שכתב הג"ר **משה פיינשטיין זצ"ל** (שו"ת אגרות משה יו"ד א קעג) שאסור למחוק שם הוי"ה מסרט הקלטה, אבל שאר השמות מותר למחוק.

4. מותר

לא נחשב כתב: יש הרגש מסוים שכתב אלקטרוני לא נחשב כתב לגבי כל דיני התורה, כידוע הרגש לא מספיק, כי צריך להגדיר את הדבר מבחינה הלכתית, ומצינו בדברי הפוסקים כמה נוסחאות לבאר טעם ההיתר מדוע כתב של מחשב לא נחשב כתב.

רישום דיגיטלי: לדעת הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (מאורי אש השלם חלק ב עמוד תשמ בהערה, וכן מובא בספר מאור השבת חלק ד עמוד רח, עדות הג"ר **יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל**) מותר לכתחילה למחוק את הכתב שעל גבי המחשב ואינו נחשב מחיקת השם כאשר אדם מכבה צג של מחשב, וכן לגבי שבת אינו נחשב כתב, כיון שהוא זקוק להתחדשות מתמדת של הכתב בכל רגע נתון, ואין כאן ענין ממשי, ממילא אין דינו ככתב. אמנם בהזדמנות אחרת התבטא, שאמנם אין איסור מחיקת השם במחשב, אך אם אפשר כדאי להמנע מזה כי הדבר מכווער.

וכן הביא הג"ר **יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א** (קובץ צהר ז עמוד קלט) בשם הגרש"ז להתיר מטעם שהוא רק רישום דיגיטלי ואין לו תורת כתב כלל. כי המסך עשוי מהרבה אורות שמחולקים זה מזה ואין כאן כתיבה אחת. ויתכן שסברא זו לא שייכת בדיו אלקטרוני, שאינו זקוק להתחדשות מתמדת.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

1. **שבעה שמות:** אסור למחוק אפילו אות אחת משבעה שמות שאינם נמחקים, וכל המוחק אפילו אות אחת משבעה אלו לוקה. ואלו הם שבע שמות הקודש, הוי"ה, אדנ"י, קל, אלוק, אלוקים, שקי, צבקות. ויש גורסין גם אק"ק אשר אק"ק.
2. **לאו ועשה:** המוחק עובר על לאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם, ועשה דאת ה' אלוקיך תירא. האיסור גם אם נכתב שלא בדרך כתיבה.
3. **מסר מחשב:** מצוי מאוד בזמננו שם ד' שמופיע על גבי מסך מחשב, ונחלקו הפוסקים האם יש איסור במחיקת כתיבה דיגיטלית, ונאמרו השיטות הבאות - אסור מדרבנן, צריך עיון למעשה, מותר, וטוב להימנע אם אפשר. טעמי השיטות מבוארים בתוך הגיליון.
4. **הנדון של מחיקת השם שייך גם בכיבוי המחשב,** כשמעביר את העכבר על השם, כאשר מזיז את הכיתוב ממקום למקום.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: איזה פתרון אפשר להציע, למחיקת השם ממסך אלקטרוני ללא חשש?

האם מותר למחוק כאשר אינו דרך השחתה. האם מועיל תנאי בכתיבה שלא יחול קדושה בכתב. האם מועיל כתיבה שלא כדרך שלא יחול קדושה. האם מותר למחוק שם ד' ממסך מחשב בדרך גרמא? נחלקו הראשונים האם אסור למחוק שלא בדרך השחתה. עוד נחלקו מה הדין בנכתב שלא בקדושה, ומסקנת הביאור הלכה (סימן לב ד"ה כמוחק) בשם הפמ"ג לאסור.

מקורות לעיון: נודע ביהודה (תניינא או"ח סימן ז), אבני נזר (יו"ד סימן שע), בית אפרים (יו"ד סימן סא), שבט הלוי (חלק ז סימן ד).

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085-02 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בפקס מספר 1532-6507823
4. במייל @gmail.com 5047867

הזוכה בהגרלת גיליון 284 על סך 100 ש"ח האברך החשוב הרב משה זילבר שליט"א

כולל ישיבת מיר ירושלים

מדור זה הוקדש השבוע לעילוי נשמת הג"ר שלמה זלמן בן הג"ר עקיבא יוסף זצ"ל נלב"ע ט"ו אב תשע"ב ת.ג.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

פרויקט השו"ת

קיים הבדל טכני, בין תוכנות שהקלידו את הספרים והתוכנה מציגה את הטקסט של הספר (פרויקט השו"ת, תורת אמת, די בי אס, וכדומה), לתוכנות שסרקו את הספרים והתוכנה מציגה תמונה של הספר המקורי (אוצר החכמה, היברו בוקס, אוצרות השו"ת, אוצר הפוסקים, וכדומה).

בתוכנה שמציגה את תמונת הספר אין אפשרות לשנות את התצוגה של שמות הקודש, אבל בתוכנה שמציגה את הטקסט ניתן לשנות את ההגדרות של הגופן, שאותיות מסוימות יופיעו באופן מקוטע.

פתרון חלקי קיים בתוכנת פרויקט השו"ת, להחליף את תצוגת שם הוי"ה בכינויים כמו יקוק, ועוד. אמנם עצה זו שייכת רק שם הוי"ה, אבל בשמות אחרים אין אפשרות לתצוגה שונה.

הסיבה לכך, כיון שהשמות משמשים גם למשמעויות נוספות, כמו המילה קל שמשמשת גם כמילת קישור אַל מְקוֹם אֶחָד (בראשית א ט), כך המילה אלוקים יש גם אלהים חול נשיא אלהים אמת בתוכנו (בראשית כג ו), והתוכנה לא יודעת להבדיל בין קודש לחול.

עדכוני הלכה

מידע חשוב

דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, השאלה היסודית בגיליון זה, האם כתב מחשב שמופיע על המסך נחשב כתיבה לגבי מחיקת ד', נוגע לעוד סוגיות, 'כתיבה לצורך חולה בשבת', 'כתיבה בחול המועד', ועוד. והאריך בנושא הג"ר שמואל יוסף שטיצברג שליט"א בקונטרס 'הקלטה בשבת'.

הרבה מצדדי הסוגיא בגדרי מלאכת כותב, הופיעו בגיליונות 'עומק הפשט' בנושאים הבאים; 'מצלמות אבטחה בשבת' (גיליונות 189-68-67), 'חטיף צ'יטוס שמתגלה הכתב' (גיליון 238), ניתן להשיג את הגיליונות הנ"ל, וכן את המקורות בנושא הגיליון הנוכחי, בשליחת בקשה למייל של מערכת 'הילכתא'.

נושא הגיליון הבא:

'מחיקת השם ממסך אלקטרוני ללא חשש'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות הנצחה לע"ג, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחשוף פהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 128

פרשת וירא

תשפ"א

בישול בשבת ע"י ביטול ברוב (קפה טסטרטשוים) ♦ הרב לוי יצחק רפפורט
ש"ץ ששכח הזכרת טל ומטר או יעלה ויבא בתפלת לחש ונזכר בסיום
הברכה לאחר שאמר בא"י האם יאמר למדני חוקיך ♦ הרב אברהם זנגר
שינוי רצועות מתפילין של יד לתפילין של ראש ♦ הרב אליסף פרלמן

הרב לוי יצחק רפפורט

בישול בשבת ע"י ביטול ברוב

בירור הלכה בענין קפה טסטרטשוים

בשנים האחרונות התחילו לייצר קפה נמס שמעורב בו 3% קפה שחור, [בקפה נמס הגרעינים התבשלו ושוב התייבשו בתנור, ואילו בקפה שחור הגרעינים רק עברו קלייה בתנור בלי בישול, וא"כ יש בהם חשש בישול אחר אפיה, וכיון שיש לחוש לקלי הבישול יש לאסור גם בכלי שני]. ויש לדון אם שייך להתיר הכנת קפה זה בשבת מטעם ביטול ברוב. ונלענ"ד לדון מכמה טעמים דל"ש כאן ביטול ברוב.

[בקפה נמס כשחזור ומבשלים בשבת הו"ל בישול אחר אפיה אחר בישול דנחלקו בזה הפמ"ג וביאור"ה סי' ש"ח ס"ה ולמעשה סומכים בזה על הפמ"ג שהתיר, חדא דגם המשנ"ב לא אסר בהחלט, ועוד דיש בזה כמה צירופים דהא הקפה נמס לפני שמגיע לחום שהיס"ב והוי כשופך מים חמין מרובין לצוננין מועטין שנחלקו בזה הראשנים, דעת תוס' שבת מ"ב א' לאסור ודעת רש"י ורשב"א ור"ן שם ותוס' פסחים מ' ב' וטור סי' ש"ח להתיר, וכן נראה הכרעת הגר"ז שם ס"כ וסכ"ב וכדדייק התה"ד ס"ק כ"ח, מיהו המשנ"ב שם ס"ק פ"ג החמיר, ושם בביאור"ה הביא דהב"מ האריך וכתב דאין למחות במקילין לערות חמין מרובין לצוננין מועטין שכבר התבשלו ונצטננו ע"ש, וכאן נמי הא יש ראשנים המתירין בישול אחר אפיה, ויש בזה עוד צירופים נוספים ואכ"מ, ומ"מ בכ"ר לא יתן, ובפרט דגם מלח שכבר התבשל הכריע משנ"ב ס"ק ע"א שלכתחילה לא יתנם בכ"ר ואכ"מ].

[א] הנה כפשוטו קפה הטחון לגרעינים קטנים דינו כתערובת לח בלח וכדכתב הש"ך סי' ק"ט ס"ק ג' דקמח בקמח דינו כלח בלח, וכ"כ מג"א סי' תצ"ח ס"ק כ"ח דאפר באפר הוי כלח בלח, וכיון שכן יש לדון אם בעינן בזה ביטול בס' ככל לח בלח, או סגי ביטול ברוב, ואם בעינן ס' הרי אין בקפה ס' נגד 3% קפה שחור.

והנה במג"א שם מבואר דגם אפר מוקצה באפר מוכן בעינן ס' לבטלו, וע"ש ברעק"א שהעיר דרק במידי דאכילה שייך ס' לבטל הטעם, אבל באפר הוי כשאר דיני התורה דבטל ברוב ואינו ענין לס', וכן העיר הפמ"ג שם ובסי' ש"י א"א סק"ח.

ומהפמ"ג בשער התערובת ח"ג פ"ג (ועוד דוכתי) נראה יתירה מזו דגם משקה מוקצה שהתערב במשקה מוכן, א"צ ס' בנוגע להתיר טלטול, דענין טלטול אינו קשור לטעם, ורק בנוגע למאכלות אסורות שהענין קשור לאכילה וטעימת הטעם הוא דבעינן ס'. וכן

נראה במג"א גופיה סוס"י של"ה דיין מוקצה בטל ברוב מים ולא הצריך שם ס'. ומאיך העירו האחרונים מסי' תרע"ז ס"ד גבי שמן הנותר מחנוכה שהתערב בשמן אחר, דבעי ס' לבטלו ע"ש, וצ"ע.

ומעתה יש לדון בני"ד דהנידון אינו על היתר אכילת הקפה, אלא על ההיתר לבטלו שמא א"צ ס' דהו"ל כנידון דהיתר טלטול דאינו נידון הקשור לטעם וא"צ ס' לפמ"ג הנ"ל.

מיהו מסופקני, שמא לא אמרינן עד כדי כך, דכיון דכל מטרת הבישול הוא כדי לשתותו ואז יהיה מורגש הטעם [דלענין ביטול מבא"מ אזלינן בתר הטעם כמסקנת הש"ך וכל האחרונים בסי' צ"ח, וטעם קפה שחור משונה מטעם קפה רגיל וקפילא מרגיש ההבדל ביניהם, וגם אם היה טעמן שוה, מ"מ גזרו לח בלח מב"מ אטו א"מ ובעינן דוקא ס' לבטלו], ממילא שייך בזה טעכ"ע למנוע המיעוט מלהתבטל כ"ז שמורגש טעמו בתערובת, גם בנוגע לאסור הבישול, כיון דכל מטרת הבישול אינו אלא בשביל הטעם, וממילא ל"ש בני"ד ביטול ברוב כיון דליכא ס' נגד 3% קפה שחור, וגם עיקר דברי הפמ"ג לא ברירא וכאמור.

[ב] עוד יש לדון דל"ש כאן ביטול כיון דהוי דשיל"מ, ואע"ג דמבא"מ שפיר בטל גם בישראל כדקיי"ל יו"ד סי' ק"ב, מ"מ הרי בנוגע לדיון ישל"מ אזלינן בתר שמא ולא בתר טעמא וכד' רבא בע"ז ס"ו א' [ע"י ש"ך סי' צ"ח סק"ו ופמ"ג שם וכ"כ הש"ך סי' ק"ב ס"ק ג].

ומעתה יש לדון אם מה שזה מיקרי קפה שחור וזה קפה סתם משוי להו לב' שמות, דהרי מבואר בגמ' שם דחלא דחמרא וחלא דשיכרא הויין שם א' ע"ש, דשניהם נקראים חלא, ומאיך מצינו בב"י סי' צ"ח [ס"ג] בשם מצאתי כתוב דבשר עוף ובשר בהמה ב' מינים מיקרי, וכן בשר איל שור ועז מינים חלוקים הם, ועע"ש [ומבואר באחרונים שם דדברי הב"י קאי לענין דינים התלויים בשמא], אע"ג דלכא' שפיר רגילים לקרות לבשר שור גם בשר סתם, דאטו לעולם קרינן ליה בשר שור, וע"כ דכיון דרגילים ג"כ לקרותם בשר שור הו"ל מין בפנ"ע נגד בשר איל, וצ"ל דחלא לעולם קרינן להו חלא סתם בלי תואר חלא דשכרא וכדו', [וע"ע חו"ד שם שהאריך בגדרי שמא ע"ש]. וא"כ גם בני"ד נהי דקרינן לכולהו קפה סתם, מ"מ קרינן ליה ג"כ קפה שחור, ושמא סגי בזה למשוניהו ב' מינים, וצ"ע כעת.

עוד יש לדון בזה דהנה כתב הרמ"א סי' ק"ב ס"ד דכשנולד בתערובת בטל גם בישראל ע"ש, וכתב רעק"א שם דלפ"ז קמח חטים וקמח שעורים שהתערבו ושוב נדר מקמח חטים הרי הן בטלין דחלות האיסור נולד בתערובת, ופליגי בזה אמק"ח דס"ל שמציאות החפץ נולד בתערובת ע"ש, ודן בזה נמי הפמ"ג בפתוחה לס' תמ"ז ד"ה שאלה לענין חמץ ומצה שהתערבו לפני זמן

האיסור דשמה בטלן בבא זמן האיסור וליכא משום ישל"מ כיון דהאיסור נולד בתערובת ע"ש [ובשעה"ת ח"ב פ"א כתב להיפך]. וא"כ ה"נ הכא הרי בכניסת השבת שהוא זמן חלות איסור בישול כבר היו מעורבין. ועי' מה שיבואר באות ג' ודו"ק.

ג] מיהו בעיקר הדבר ראיתי בס"ד באבנ"ז סי' קכ"ט ס"ק ג' וז' דכתב להדיא דקצת מים שאינם מבושלין שהתערבו ברוב מים מבושלים ל"ש להתיר מטעם ביטול ברוב, דביטול שייך רק כשיש התנגדות בדין בין הרוב למיעוט, משא"כ הכא הרי בעצם כל דבר מאכל אסור לבשלו בשבת, אלא דמה שכבר התבשל הרי לא נעשה כלפיו פעולת בישול כלל, ורק כלפי המים שלא התבשלו הוא דנעשה פעולת בישול, וממילא ל"ש כלל ביטול, דאין כאן שום התנגדות, דהרי כשמניח אותם ע"ג האש לא נעשה כלל פעולת בישול אלא כלפי המים שלא התבשלו, יעו"ש ב. ויסוד הדבר דביטול תלוי בהתנגדות המינים האריכו בזה השערי ישר ש"ג פ"ז ובתשו' הר"ם סי' י' ובמשנת ר' אהרן חולין סי' ז'.

מיהו לכאור' לאו כו"ע הכי ס"ל דהרי הפמ"ג בשעה"ת ח"א פ"א חקירה ה' מסיק דהיתר שהתערב ברוב איסור הרי ההיתר נהפך לאיסור ומצטרף לשיעור כזית ללקות עליו ע"ש, ויעוין בתשו' הר"ם שם שביאר את דעת המנח"כ שהובא שם בפמ"ג דס"ל דהיתר לא נתהפך לאיסור כיון שאין מיעוט היתר מתנגד לרוב איסור, דהאיסור באיסוריה קאי כמעיקרא, ולכן ל"ש ביטול ע"ש, ומבואר דפמ"ג לית לי' הך כללא, וכן בביאור הסוגיא דבכורות דף כ"ג דליכא ביטול בטומאת משא ע"ש וביאורו השערי' ור' אהרן עפ"י יסוד הנ"ל דליכא התנגדות, מצינו לכמה אחרונים שכתבו דרכים אחרות, עי' פמ"ג פתיחה לסי' תמ"ב ועי' חזו"א אהלות סי' כ"ב ס"ק ל' וקה"י בכורות סי' כ"ד, ואכ"מ.

וגם בעיקר הדבר שנקט האבנ"ז דאין כאן התנגדות, לכאור' לא ברירא כולי האי דהרי לכמה ראשונים מוכח דהא דאין בישול אחר בישול, אין פירושו דבפועל ליכא שום תיקון בבישול שני, אלא דכיון דכבר חל עליה שם מבושל, אין תיקון זה בכלל מלאכת מבשל, דהמלאכה היא רק להפכו מחי למבושל ואכ"מ, ולפ"ז הרי נמצא דלענין הך תיקון שבא להוסיף עליו, הרי זה מותר וזה אסור, ושמה גם זה בכלל התנגדות הוא, ע"ש באבנ"ז לענין תערובת באיסור תחומין ודו"ק, ועדיין צ"ע. ועל"פ עדיין אין הדבר ברור להתיר, ובפרט מצד דליכא ס' וכאמור.

הרב אברהם זנגר

ש"ץ ששכח טו"מ בתפלת לחש ונזכר לאחר בא"י האם יאמר למדני חוקיק

נראה לדון בדבר החדש, דש"ץ ששכח להזכיר בתפלת לחש טל ומטר או יעלה ויבא בר"ח ונזכר לאחר שאמר בא"י של ברכת שומע תפלה או של ברכת המחזיר שכינתו לציון לא יאמר למדני חוקיק אלא יסיים הברכה ויזכיר לאחר הברכה טל ומטר או יעלה ויבא, ומש"כ המשנ"ב בסי' קי"ז סק"ט וסי' תכ"ב סק"ה לומר למדני חוקיק הוא רק ביחיד ולא בש"ץ.

ההיתר לומר למדני חוקיק באמצע שמו"ע הוא רק כדי למנוע ברכות לבטלה

ביאור הדברים, דהנה בחיי אדם כלל כ"ד ס"ח הביא מהריטב"א בתענית ג: דהכלל באמירת למדני חוקיק הוא דאם שכח דבר המעכב אומר למדני חוקיק, ואם שכח דבר שאינו מעכב לא יסיים למדני חוקיק, והובא בשעה"צ סי' קפ"ח סק"ח, ויסוד החילוק מבואר בספר שלמי חגיגה (המובא בשעה"ת סי' תכ"ב סק"ד) דאסור לומר פסוק באמצע שמו"ע משום הפסק, ורק כדי למנוע חשש ברכה לבטלה התירו, וכן משמע בשעה"צ שם ובנשמת אדם כלל כ"ה סוסק"א.

[ואף לדברי החזו"א הנודעים דמי ששכח יעלה ויבא בר"ח אין ברכתיו לבטלה, ובספר שאלת רב (פרק כ"ו אות כ') הוסיף הגר"ח שליט"א דה"ה לענין מי ששכח הזכרת גשם, וכן מדוקדק מל' הגר"ע"א המובא בביה"ל סי' קכ"ד ס"י, וכ"ה להדיא בשו"ת בית יהודה סי' ל"ג (שהוא מקור דברי הגר"ע"א שם) דלא הווי ברכות לבטלה אלא ברכות שאינן צריכות, וכ"כ בספר שיח הלכה ח"ב (סי' קי"ד אות כ"ז) בשם הגרש"ז"א זצ"ל דכל הטעויות בתפלה אינן גורמות שיהיו ברכתיו לבטלה אף אם אינו יוצא בזה יד"ח, ורק אם דיגל ברכה שלמה ברכתיו לבטלה כמבואר ברא"ש שלהי ר"ה (הובא בקה"י ברכות סי' י"ז), מ"מ נראה דהואיל ואם לא יאמר למדני חוקיק יצטרך לחזור שוב על הברכה הוי כעין ברכה לבטלה לחזור באמצע שמו"ע על ברכה שכבר אמר, ולכן מותר לומר למדני חוקיק כדי למנוע זאת].

חידוש המשנ"ב דמותר לומר למדני חוקיק כדי לצאת מחשש שלא יצא יד"ח תפלה

והנה בשו"ע סי' רי"ז ס"ה וסי' תכ"ב ס"א מבואר דבדיעבד יכול לומר טל ומטר או יעלה ויבא לאחר סיום הברכה, ולפ"ז פשוט דאין היתר לומר למדני חוקיק כשנזכר לאחר שאמר בא"י בסיום הברכה כי יכול להשלים את ההזכרות לאחר החתימה והו"ל כהזכרות שאינן מעכבות, [דאף שבצמותם הם הזכרות המעכבות מ"מ היתר לומר למדני חוקיק בהזכרה המעכבת היא רק משום חשש ברכה לבטלה כמבואר], אולם בביה"ל סי' קי"ד ס"ו האריך לפקפק על דין זה (שמקורו מד' הראב"ה) דאפשר להשלים לאחר הברכה הזכרות המעכבות בברכה, וכתב דרבינו יונה ועוד ראשונים חולקים עליו, ולכן הכריע לומר למדני חוקיק כדי לחוש לדעת רבינו יונה שאינו יוצא יד"ח תפלה, ונקט המשנ"ב דאף שאין כאן חשש ברכות לבטלה מ"מ מותר לומר למדני חוקיק גם כדי לצאת מחשש ביטול קיום חובת תפלה.

אמירת למדני חוקיק בסיום ברכת השנים

ומטעם זה כתבו פוסקי זמנינו דאין לומר למדני חוקיק אלא בסיום ברכת שומע תפלה, אבל מי שנזכר שלא הזכיר טל ומטר לאחר שאמר בא"י בסיום ברכת השנים לא יאמר למדני חוקיק גם לדברי המשנ"ב, הואיל ויכול להשלים בשומע תפלה ויוצא יד"ח בדיעבד גם לדעת רבינו יונה, [אשי' ישראל פכ"ג הע' קע"ה בשם הגר"ח שליט"א, שיעורי שלמי תודה הל' ירידת גשמים בשם הגר"ב"צ פלמן זצ"ל, ועוד, וכן משמע מסתימת דברי הביה"ל הנ"ל ע"ש היטב, וכן משמע בא"א מבוטשאטש סי' קי"ז ד"ה אחר], והטעם הוא כמו שנתבאר דאין היתר לומר למדני חוקיק בשכח הזכרה המעכבת אלא באופן שיש חשש ברכה לבטלה או ביטול קיום חובת תפלה.

ומעתה י"ל דש"ץ ששכח להזכיר טל ומטר או יעלה ויבא בתפלת הלחש, הואיל ועתידי הוא להתפלל שוב חזרת הש"ץ ויכול להתכוין לצאת בזה יד"ח לפ"ד רבינו יונה, נמצא דאין כאן חשש ביטול חובת תפלה, וא"כ דינו כהזכרות שאינן מעכבות.

שכח טל ומטר או יעלה ויבא אם ברכתיו לבטלה

והנה אם נימא דמי ששכח יעלה ויבא או טל ומטר ברכתיו לבטלה, בודאי עליו לומר למדני חוקיק כדי להנצל מברכות לבטלה לפ"ד רבינו יונה (דס"ל דא"א להשלים ההזכרות לאחר סיום הברכה), אבל כבר הבאנו מהאחרונים דאין ברכתיו לבטלה, ובספר בירורי ברכות (הערות לחידושי הגר"א גנחובסקי סי' ח') הבאנו ראיות רבות לזה.

הטעם דש"ץ שטעה בתפלת לחש ממשיד בתפלתו

וביתור נראה לפי המבואר בשו"ע סוס"י קכ"ו דש"ץ שטעה בתפלה בלחש אינו חוזר מפני טורח הצבור אלא סומך על התפלה שיתפלל בקול רם, ומבואר במשנ"ב שם דגם אם נזכר באמצע שמו"ע אינו חוזר, ומשמע דמסיים תפלתו, וצ"ב איך יכול להמשיך להתפלל שלא כדו"ק. [ובתה"ל דסק"ד חידש משום כך בד' השו"ע

דמפסיק תפלתו, והוא חידוש רב]. ובספר בית ברוך על הח"א (כלל כ"ט סקט"ז) ביאר דהם אמרו והם אמרו וכך היתה התקנה שטעויות אינן מעכבות אצל הש"ץ, ובספר שערי זבולון (ש"ץ שער א' פ"ג) ושיח מרדכי (סי' א' פ"ה אות ד') ביארו עפ"ד הגר"א שם תפלת לחש של הש"ץ היא רק כדי להסדיר תפלתו ולכן אין הטעויות מעכבות ע"ש, ומרן הגר"ק שליט"א (ספר שאלת רב ח"ב פ"י אות ט"ו) ביאר עפ"ד האחרונים הנ"ל דגם מי שטעה תפלתו תפלה אלא שצריך לחזור כדי לתקן, ובש"ץ יכול לסמוך על חזרת הש"ץ. ולפ"ז ודאי מסתבר כדברינו דבש"ץ דינו כהזכרות שאינן מעכבות דאסור לומר למדני חוקיק בשבילם.

ג' טעמים באיסור לומר למדני חוקיק באמצע שמו"ע לצורך הזכרה שאינה מעכבת הפסק באמירת פסוק באמצע שמו"ע

ובעיקר האיסור לומר למדני חוקיק באמצע שמו"ע שלא לצורך חשש ברכה לבטלה או ביטול חובת תפלה, הבאנו דברי השלמי חגיגה שיש בזה משום הפסק באמצע שמו"ע, ובש"ת אג"מ ח"ד סי' צ"ג תמה מאד על עיקר דין הריטב"א דמותר לומר למדני חוקיק לצורך הזכרה המעכבת, דהא ברור ופשוט שאסור ללמוד פסוקי תורה באמצע שמו"ע והלומד באמצע הוא הפסק גמור, ומכח קושיא זו הכריע למעשה שלא לנהוג כדברי הריטב"א. וגם הח"א כלל כ"ה בנשמת אדם סק"א עמד בזה מהו ההיתר לעבור על איסור הפסק בדיבור באמצע שמו"ע כדי להנצל מאיסור ברכה לבטלה, דשניהם איסורים דרבנן (למאי דקיי"ל דאיסור ברכה לבטלה הוא מדרבנן) ע"ש מש"כ בזה (ובעמק ברכה תפלה אות א' השיג עליו).

פתח אדעתא דברכה וסיים אדעתא דפסוק יש בו קצת איסור ברכה לבטלה

ומלבד איסור הפסק באמצע שמו"ע מצאנו עוד במג"א סי' קל"ה סק"ח שכתב דלומר למדני חוקיק במקום לסיים הברכה אינו לכתחילה אפי' לא בשמו"ע כמו שכתוב בסי' ר"ו, ובספר פלאים לבעל התו"ש (הועתק בקובץ מפרשים מהדו' מכו"ן י"ם) ביאר דכוונת המג"א לל' השו"ע בסי' ר"ו סי' דהאומר למדני חוקיק הוא רק 'נראה כקורא פסוק' ומשמע דאי"ז פסוק ממש הואיל והתחיל אדעתא דברכה ועל כן אי"ז הצלה גמורה לאיסור ברכה לבטלה, (ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' נ"ח דימה זאת להתחיל להתפלל אדעתא דחובה ונזכר שהתפלל ורוצה לגמור אדעתא דנדבה דלא מהני, וה"ה לענין ברכה מבואר בחור"ד יו"ד סי' ק"י כללי ס"ס סק"כ דאם אמר חציו לחובה וחציו לנדבה נשאר מקולקל, וביאר דניצל מאיסור הזכרת ש"ש לבטלה ולא מאיסור ברכה לבטלה ע"ש), ואפשר דזהו טעמו של הביה"ל סי' תרפ"ד שכתב דאם התחיל לברך על קריה"ת דחנוכה בר"ח טבת ואמר בא"י מקרי התחלה ויקרא בשל חנוכה תחלה, וכ"כ בדה"ח שימשיך ולא יאמר למדני חוקיק, ובתה"ל ד סי' רפ"ב סק"ו דימה לדברי המג"א הנ"ל. הרי דאף שעושה איסור שעובר על דיני הקדמה במה שקורא קריאה דחנוכה לפני קריאת ר"ח מ"מ לא יאמר למדני חוקיק בשביל להינצל מאיסור זה, [הובא כ"ז בספר דברי מרדכי עמ' ס"ח].

אינו ממידת דרך ארץ להתחיל ברכה ולא לסיימה

ועוד יש לדון דבאמצע שמו"ע שהוא עומד לפני המלך אינו ממידת דרך ארץ להתחיל ברכה ואינו גומרה, דוגמא לדבר מה שציידו במאמ"ר סי' רס"ח סק"ב ותה"ל ד סק"ה דאף דמבואר בגמ' דאם התחיל בשבת ברכה של חול חייב לגומרה, מ"מ אם טעה וחזר לשל שבת שוב אינו חוזר לשל חול, והביאור בזה דאין הפי' דאם התחיל בברכה נתחייב בה בחיוב עצמי אלא דכל שפתח בברכה של חול ויכול לגומרה עליו לגמור (הואיל ואי"ז ברכה לבטלה) לפי שאינו ממידת דרך ארץ להתחיל ברכה לפני מלכו של עולם ולא לסיימה.

ומשום כל זה מסתבר כאמור דחידושו של המשנ"ב דמותר לומר

למדני חוקיק לא רק כדי למנוע חשש ברכה לבטלה, אלא גם כדי כדי לצאת מחשש ביטול קיום חובת תפלה, זהו רק כשישאר ללא תפלה, אבל אם בלא"ה הוא עומד להתפלל חזרת הש"ץ ויכול לצאת בזה יד"ח אין לומר למדני חוקיק, [ובפרט באופן שהוא יוצא יד"ח לפ"ד הראב"ה בהשלמת ההזכרה לאחר סיום הברכה, וזהו העיקר לדינא, דהא גם לד' המשנ"ב אם נזכר שלא אמר טל ומטר או יעו"י רק לאחר סיום הברכה אומר במקומו וסומך ע"ד הראב"ה כיון שהטור והשו"ע ומג"א ורוב הפוסקים פסקו כוותיה, ולא כתב המשנ"ב שראוי לחזור ולהתפלל בתנאי דנדבה או לצאת יד"ח מהש"ץ וכדו', ורק אם נזכר קודם סיום הברכה נקט המשנ"ב דמהיות טוב עדיף לומר למדני חוקיק כדי לצאת יד"ח גם לד' רבינו יונה].

הזכיר טל ומטר לאחר סיום ברכת שומע תפלה ובסוף ברכת רצה נזכר שלא אמר יעלה ויבא

ונראה לברר עוד נידון ע"פ האמור, דהנה בספר דברי מרדכי עמ' ס"ה הביא חידוש בשם מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל דמי ששכח להזכיר טל ומטר בר"ח ונזכר לאחר סיום ברכת שומע תפלה ואמר במקומו (כמבואר בשו"ע סי' קי"ז ס"ה) ואח"כ שכח לומר יעלה ויבא ונזכר לאחר שאמר בא"י של ברכת רצה, לא יאמר למדני חוקיק אלא יסיים הברכה ויאמר יעו"י (כמש"כ בשו"ע סי' תכ"ב ס"א), דהואיל ואמירת למדני חוקיק היא רק כדי לחוש לדעת רבינו יונה דאינו יוצא בזה יד"ח, ולדעתו בלא"ה לא יצא יד"ח בתפלה זו כי חסר לו הזכרת טל ומטר, א"כ למה יאמר למדני חוקיק.

וכתב בספר הנ"ל דלכאו' זהו רק לד' הסוברים דמי שחיסר טל ומטר אין תפלתו תפלה כלל (כמובא בכתבי הגר"ח ברכות כו:), אבל להשיטות דהוי תפלה אלא שחסר לו הזכרה (והבאנו ראיות רבות לזה בספר בירורי ברכות בהערות לחידושי הגר"א גנחובסקי סי' ח') י"ל דיאמר למדני חוקיק כדי שיהא לו עכ"פ הזכרת יעו"י כתיקונה, ובפרט לד' שו"ת גור אריה יהודה סי' י"ז ודעימיה דס"ל שאם התפלל פ"א ושכח טל ומטר והתפלל שנית ושכח יעלה ויבא יצא יד"ח בצירוף ב' התפלות, וא"כ בודאי עליו לומר למדני חוקיק כדי שיהא לו עכ"פ תפלה עם הזכרת יעו"י כדן לפ"ד רבינו יונה. וכתב שהסכים לזה הגרא"ג זצ"ל.

והוסיף על כך הגרא"י ברטלר זצ"ל דבשלמא אם יחזור להתפלל בתנאי דנדבה או יצא יד"ח בשמיעה מהש"ץ וכדו' כדי לצאת יד"ח לפ"ד רבינו יונה י"ל דאין ריוח לומר למדני חוקיק, אולם הרי למעשה לא יחזור להתפלל הואיל ואנו סומכים בדיעבד על דעת הראב"ה, וא"כ אם נשאל את רבינו יונה מה יעשה עתה בודאי יאמר לו לומר למדני חוקיק כדי שיהא לו עכ"פ יעלה ויבא כדן אף אם אין לו הזכרת טל ומטר, ע"כ מובא בספר הנ"ל.

ולפ"ז אם בדעתו לצאת יד"ח בשמיעה מהש"ץ כדי לחוש לד' רבינו יונה או אם הוא הש"ץ ועומד להתפלל חזרת הש"ץ (ומכוין לצאת יד"ח לעצמו כדי לחוש לד' רבינו יונה) ליכא להאי סברא כיון שסו"ס הוא עומד לצאת יד"ח תפלה כדן בתפלה השניה, ומאחר דבלא"ה אינו יוצא בתפלה זו יד"ח לד' רבינו יונה למה יאמר למדני חוקיק. אכן לדברינו לעיל נראה דבאופנים אלו שהוא עומד לצאת יד"ח בחזרת הש"ץ לא יאמר למדני חוקיק בכל גונו כמו שנתבאר כיון שאין כאן נידון של ביטול תפלה לד' רבינו יונה.

הרב אליסף פרלמן

שינוי רצועות מתפילין של יד לשל ראש

כתב השו"ע סי' ל"ב ס"ח; 'צריך הקלף להיות מעובד בעפצים או בסיד, וצריך שיהיה מעובד לשמו. טוב להוציא בשפתיו בתחלת העיבוד, שהוא מעובד לשם תפילין או לשם ספר תורה. אבל אם עיבדה לשם מזוזה, פסול'. והבית יוסף ביאר דין זה וז"ל; 'אם

עיבד לשם מזוזה נראה דלא מהני אפי' לדעת האומר דמזוזה צריכה עיבוד משום דקדושת תפילין חמורה מקדושת מזוזה, אבל אם עיבד לשם ס"ת מהני לכתוב בו תפילין דקדושת ס"ת חמורה מקדושת תפילין כדאמרין בפ' מי שמתו וכו' עכ"ל.

והנה בקדושת תפילין עצמה יש ג' דרגות בשימוש העור לצורך התפילין, יש את הפרשיות עצמן הנכתבות על העור, ויש את הבתים שבהם מונחים הפרשיות, ויש את הרצועות, והם חלוקים ביניהם לכמה דינים, דהנה לגבי דין עיבוד העור שיטת הרמב"ם דבעשיית הבתים אין דין עיבוד העור, וביארו המפרשים דהטעם הוא כיון שאין צורך בהם לעיבוד דיכולים להיות קשים ועבים, והנה כיון דלית בהו דין עיבוד א"כ גם כשעיבדם א"צ שיהא לשמה דאין דין לשמה בעשיה שאינה נצרכת כל עיקר.

אמנם כלפי הרצועות פסק השו"ע סי' ל"ג ס"ג דבעינן עיבוד לשמה, וכתב המשנ"ב ס"ק י"ח דאפי' להרמב"ם דא"צ עיבוד על הבתים אבל הרצועות מודה דבעינן לשמה, וביארו הפוסקים משום דצריכים להיות רכים בשביל הקשירה ועל כן בעינן שיהא בהם עיבוד וכיון דבעינן עיבוד צריך שיהא העיבוד לשמה, אמנם יש קולא אחרת בדין הרצועות דלרוב הפוסקים לא חשיבי כקדושה ממש אלא כתשמישי קדושה כמבואר בביאור הלכה סי' מ"ב ס"א שהביא נפק"מ בזה בדין הרצועות בהא דקיי"ל שם דהזמנה לאו מילתא היא ועל כן אם עיבד העור לשם תפילין אין כאן דין של אינ מורידין בקודש' ויכול לשנותו לקדושה קלה כיון דלא חייל עליה קדושה חמורה בהזמנה בעלמא, אמנם אסור לשנותו לדבר חול דלזה עכ"פ מהני הזמנה להחיל בו קדושה, אלא דכל זה בהזמנה לקדושה עצמה, אבל היכא דעושה הזמנה לתשמישי קדושה הרי יכול לשנותו אפי' לדבר חול.

והשתא נראה לדון אם כשמעבד התפילין לשמה סגי שיאמר 'לשם תפילין' או 'לשם קדושת תפילין' או דבעינן שיאמר לשם איזה ענין של תפילין הוא עושה, אם לפרשיות או לבתים או לרצועות, ולכאור' בל' השו"ע הנ"ל סי' ל"ב ס"ח מבואר דסגי שאומר לשם תפילין וא"צ לפרט לאיזה ענין בתפילין הוא עושה כן, אך לכאור' יש לדון בזה וכדלהלן, דהנה כתב המשנ"ב ס"ק כ"ו דאם התנה בפירוש בתחלת עיבודו שיהא מותר לשנותו אף לדבר חול מותר לשנותו, והנכון שינהגו כן הסופרים לכתחלה בעת שמשמים העורות לתוך הסידי שיאמרו אני נותן עורות אלו לתוך הסידי לשם קדושת ס"ת ואני מתנה לכשארצה שאוכל לשנותו לכל דבר ולא כמו שנהגו הסופרים שאומרים לשם ס"ת או תפילין או מזוזות או שאר דבר רשות דאז מסתפקים האחרונים אם מהני ועיין בביאור הלכה עכ"ל.

ועיי"ש בביה"ל שביאר דכיון דקיי"ל דאין ברירה בדאורייתא על כן אי בעינן עיבוד לשמה מדאו' לא יועיל מה שמברר לאחר מכן [והביא ד' הפמ"ג דהעיבוד לשמה הוא מדרבנן] עכ"ד. ועל כן זהו שפסק המשנ"ב דעדיף שיקדישו להדיא לשם ס"ת אלא שיעשה בו תנאי שיכול לשנותו והרי יכול לשנותו אח"כ לדבר חול, וגם אם ישנוהו לתפילין אין חסרון של לשמה מדין תפילין בעו לשמה שהרי יכול לשנות אח"כ מקדושת ס"ת לקדושה קלה הימנה ושפיר יחשב לשמה וכמו שפסק השו"ע הנ"ל בס"ח.

והנה לפי הנ"ל שיש חילוק דינים בין הפרשיות והבתים והרצועות א"כ כיון דקיי"ל דאין ברירה בדאו' לכאור' לא יועיל מה שאומר בכללותו שזהו לשם תפילין אלא צריך שיברר לאיזה קדושה בתפילין הוא עושה, ואם רוצה שיוכל לשנות לאחר מכן ראוי שיקדיש לשם הפרשיות שהיא הקדושה החמורה ואח"כ יוכל לשנותו ולעשות בו גם את הקדושה הקלה, והשו"ע שלא הזכיר כן נראה דס"ל דאע"ג שיש חלוקי דינים בקדושה שבתפילין מ"מ הכונה לשמה בכלום אחת היא והיא כונה לשם תפילין שהיא מצוה אחת וכונה אחת אע"פ שיש בה כמה חלקים, וסגי בשביל דין 'לשמה' בכונה הכללית.

אך לכאור' יש להקשות בזה דהנה כתב המשנ"ב ס"ק כ"ז וז"ל; ואם עיבד העור לשם רצועות לא מהני לכתוב פרשיות עליו אם עשה אח"כ קלף מהן דקדושתן חמורה ואפילו לעשות מהן עור בתים

יש לומר נמי דפסול דקדושתן חמורה מרצועה, עכ"ל, וצ"ע שם לפרי מגדים. הרי לנו דהדין לשמה הנצרך בכונת התפילין איננו רק על שם המצות תפילין בכללות אלא הוא תלוי בקדושה שהוא מחיל ע"י כונה זו, ואם אכן כיון לקדושה קלה של הרצועות אע"פ שזהו לשם מצות תפילין מכל מקום אין זה מועיל לפרשיות של התפילין שהם קדושה חמורה. והשתא יקשה דכיון דהדין לשמה הנצרך הוא גם על הדין קדושה שבתפילין היאך מועיל לכיון בכללות לשם תפילין, הלא בעינן שיכוין לשם איזה קדושה בתפילין הוא עושה.

וקושיא זו יש להקשות עוד על עיקר דין השו"ע סי' מ"ב ס"א וז"ל; אסור לשנות תפילין של ראש לעשותן של יד, אפילו ליקח רצועה מהם וליתן בש"י אסור, מפני שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, ושל ראש קדושתו חמורה שרובו של שקי בשל ראש. אבל משל יד לשל ראש, מותר לשנות, עכ"ל. והנה עיקר דינו של השו"ע כאן עוסק בדין מעלין בקודש ואין מורידין, אך לכאור' צ"ב כיצד יעשה מתפילין של יד לשל ראש, והלא אם הזמינו לשל יד חסר כאן בדין לשמה של קדושת תפילין של ראש, ולא משמע דמיירי באופן שמתחילה כיון בו בעיבוד לשם של ראש ואח"כ עשאו לשל יד ועכשיו רוצה לשנותו ולהסתמך על העיבוד הראשון שעשאו לשם של ראש.

ועל כן נראה דאע"ג דיש כמה דרגות קדושה בתפילין מכל מקום עיקר הדין לשמה שניתן בתפילין ניתן באופן שאין בו חילוק בדרגות הקדושה אלא היא כונה הנצרכת ביחס לשם המצוה שבתפילין ועל כן סגי שמכוין לשם תפילין באופן כללי ויש בזה דין לשמה לכל דרגות התפילין שהם, ואין כאן חסרון של אין ברירה בדאו' כיון דלא נצרך לדין לשמה יותר מאשר הכונה על השם מצוה של התפילין ובזה קיים הדין לשמה של התפילין.

ובכל אופן פסקו הפמ"ג והמשנ"ב דאם כיון לשם הרצועות לא יוכל לעשות מהם פרשיות, והיינו משום דסו"ס כיון שיש כאן דרגות בקדושה הרי כל שהיתה כונתו בהדיא לדרגת קדושה קלה שוב לא חל בזה הקדושה החמורה מעיקרא, והוי כמו שניתקו מכונת הלשמה הנצרכת בכללות להמצות תפילין והניחו על יחוד לרצועות בלבד, כיון דאי אפשר שיעלה לו הכונת 'לשמה' על יותר מכונת הקדושה שכיון והגביל בה, ועדיין אין זה סותר לדין הקודם דאם לא הגביל את הקדושה הרי יכול לעשות בה כל קדושה שבתפילין וא"צ לדין ברירה כיון דא"צ כונה לקדושה כלל אלא כונה לשם מצות תפילין בכללות.

והנה כתב הבית יוסף סי' ל"ב דאם לא בעינן לשמה במזוזה גם אם כיון בה לשמה אין בזה שם כונה כלל וכמו שלא כיון בה, ולכאור' על דרך זה היה לנו לומר דאם הקדושה לא נצרכת בה הכונה לשמה לאיזה קדושה בתפילין הוא מקדיש הכי נמי דגם כשכיון בה אין מועלת כונתו ואינה גורעת כלל ושוב הוי כמו שכיון בה לשמה בכללות. אמנם נראה דשאני הכא כיון שצריך שיעשו התפילין לשמה א"כ כיון שתופס מחשבתו בזה מגרע כשמכוין לקדושה הקלה, דתופס הגבלתו בקדושה את כונת לשמה שלו שלא תחול באופן כללי על שם המצוה, ונמצא חסר מכונת לשמה שתכלול את הקדושה חמורה שבתפילין, ועדיין צ"ע.

ולפי"ז יש לבאר דגם הדין שפסק השו"ע סי' מ"ב ס"א דתפילין של יד מותר לשנותן לתפילין של ראש מיירי באופן שעשה את העיבוד לשם מצות תפילין בכללות ונמצא דאין כאן חסרון מצד כונת הלשמה של התפילין, ולפי"ז עולה נפק"מ דאי עביד מעיקרא את העיבוד או הכתיבה לשם תפילין של יד א"כ חסר בכונת הלשמה של התפילין של ראש ולא יוכל לשנותו לשל ראש וכמו שפסקו הפמ"ג והמשנ"ב הנ"ל דאם כיון לרצועות אינו יכול לשנות לפרשיות. אמנם יש לחלק דשינוי מרצועות לפרשיות הוא שינוי מתשמישי קדושה לקדושה עצמה ובזה הוי עיכוב, אבל מקדושה לקדושה אפי' משל יד לשל ראש דהוי יותר קדושה כאן אין עיכוב מעיקרא על הלשמה מלתפוס גם על החלק החמור לקדושה של ראש כיון דבכללות הכל הוא קדושת תפילין ושפיר הוי כונת לשמה המועילה גם לשל ראש וצ"ע.

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

תוכן הגיליון:

- א. חיובי המלמד לתלמידים
- ב. מתי מותר לפטר מלמד
- ג. מלמד המכנה את תלמידו שנכשלו בשמות גנאי

שולחן ערוך יורה דעה
סי' רמה סעי' יז - יח
הל' 'חייב כל אדם
ללמד לבנו ולהעמיד
תלמידים'

סעיף יז

איזה מלמד לבחור

שו"ע – מלמד תינוקות שמניח התינוקות ויוצא או שעושה מלאכה אחרת עמהם או שמתרשל בתלמודו הרי זה בכלל ארור עושה מלאכת ה' רמיה, לפיכך אין להושיב מלמד אלא בעל יראה, מהיר לקרוא ולדקדק.

רמ"א – ואין למלמד לנעור בלילה יותר מדאי, שלא יהיה עצל ביום ללמד. וכן לא יתענה, או לעצור במאכל ומשתה, או לאכול ולשתות יותר מדאי, כי כל אלו הדברים גורמים שלא יוכל ללמד היטב. וכל המשנה, ידו על התחתונה ומסלקין ליה. (מרדכי פ האומנין מהירושלמי).

צריך שהמלמד יהיה רגוע ובמלא הכוחות למלא תפקיד חשוב זה לחנך את ילדי ישראל. וכן לא יקח על עצמו עוד עבודה אם זה יפריע לו לעבודתו כמלמד.

מעשה שסיפר הגר"י זילברשטיין במלמד שהיה מתלונן על אחד מתלמידיו שהיה מופרע מאד, יום אחד החליט שלא יוכל לסבול יותר, ובעצה עם ההורים החליטו לתת לילד כדורי 'ריטלין' ע"מ להרגיעו, וסיכמו עם התלמיד שהמלמד יבקש ממנו כל יום להכין לו קפה, ובחדר מורים הוא יקח את הכדור כדי שלא יראהו אחרים ויתבייש, וכך הוה. לאחר תקופה ההורים שאלו את המלמד איך ההתקדמות והוא גמר עליו את ההלל וסיפר שהשתפר פלאים.. וכאשר החמיאו לילד על כך הוא אמר: "אתם חושבים שלקחתי את הריטלין!! שמתו אותו בקפה של המורה! רואים דלפעמים הרב צריך להירגע ולא התלמיד!"

סעיף יח

מתי מותר לפטר מלמד

דנה הגמרא (ב"ב כא.) ואמר רבא: האי מקרי ינוקי דגרים, ואיכא אחרינא דגרים טפי מיניה - לא מסלקין ליה, דלמא אתי לאיתרשולי. פירש רש"י (ד"ה דילמא) יתפאר בלבו שאין כמותו ויתרשל מן התינוקות ולא יירא שמא יסלקוהו. רב דימי מנהרדעא אמר: כ"ש דגרים טפי, קנאת סופרים תרבה חכמה. פירש רש"י (ד"ה כ"ש) כשחשבוהו יתן לב להיות למד יפה שדואג מקנאת חבריו שסלקוהו מפניו שיביישנו בבני העיר. הרא"ש (שם) ובפסקי הרא"ש (שם) פסקו כרב דימי.

אמנם הרא"ש (שו"ת כלל ק"ה, ד.) כתב: ששאלת, מי ששכר מלמד לבנו ללמדו שנה אחת ובתוך השנה מוצא טוב ממנו אם יש להוציא מן הראשון לתת לו - דע כי כיון ששכרו לזמן קצוב והתחיל במלאכתו אינו יכול להוציא מתחת ידו תוך זמנו אם אינו פושע במלאכתו. ונאמרו שני תשובות בדבר, א. דהרא"ש פסק כרב דימי שצריך להעביר את המלמד ממשרתו מפני קנאת סופרים תרבה חכמה וכדי שהתלמידים ילמדו יותר טוב, אבל בשו"ת הרא"ש דן לגבי חיוב ממון שצריך לפצות את המלמד על הפסדו. ב. הרא"ש פסק שמלמד שנשכר לימים דינו כפועל ויכול לסלקו, ובשו"ת הרא"ש דן כששכרו לשנה אינו יכול לסלקו אם לא פשע.

אמנם הערוך השולחן (ס"ק יח) כתב ומשמע להדיא דגם אם לומד בשכר מסלקין ליה דאל"כ היה להם לפרש, וא"כ לכאורה אינו מובן למה יגרע המלמד משאר פועל, דאין בעה"ב יכול לחזור בו באמצע זמן שכירותו כשאינו מוצא מום במלאכתו, דאטו אם יש בעל מלאכה גדול ממנו יסלקנו לזה בתוך זמנו, והרי רק פועל יכול לחזור בו בתוך הזמן, משום כי לי בני" עבדים כמ"ש (בה"מ ס"ו של"ג) ומזה ראייה למה שחדשנו (שם סעי' ח) דגם הבעה"ב יכול לחזור בו כמו הפועל, ולפ"ז א"ש דהמלמד יש לו דין פועל, וא"כ יכול הבעה"ב לחזור בו, ולכן כשיש תועלת להתניוק בתורה התירו לו החכמים לשכור מלמד אחר טוב ממנו.

שו"ע – אם יש כאן מלמד שמלמד לתינוקות ובא אחר טוב ממנו, מסלקין הראשון מפני השני.

כתב הפתחי תשובה (פ"ק) כתב בספר בני חייא נראה לדקדק מכאן שאף שכבר היה מלמד, כשבא אחר שלומד טוב ממנו, מסלקין הראשון, אבל גבי אחד קורא הרבה ואחד מדקדק וכו' דלוקחים למי שמדקדק יותר, משמע שאם כבר לקחוהו אין מסלקין אותו.

מבואר: אם יש שני מלמדים האחד טוב מחבירו, מסלקים את הגרוע מפני הטוב, אבל אם יש שני מלמדים טובים ולכל אחד יש מעלה אחרת מחבירו, זה מדקדק שתלמידיו יבינו טוב, וזה מספיק הרבה עם התלמידים, אע"פ שהמדקדק מעלתו גדולה טפי מהמספיק מ"מ זה לא סיבה מספקת לפטר אותו.

כתב ערוה"ש (פ"ק טז) שמלמד טוב זה מלמד ירא שמים, ומהיר לקרא, ולדקדק, ושיבין איך להשיג על התינוקות, ושיאהבם וידריכם בתורת ה' עכ"ל.

האם מלמד יכול להציע עצמו לתפקיד על חשבון הזולת

שו"ע (הו"מ רלו ס"ב) אסור למלמד להשכיר עצמו לבע"ה שיש לו מלמד אחר בביתו, אם לא שיאמר בעל הבית: אין רצוני לעכב המלמד שלי. אבל אם שכר בעל הבית מלמד אחד, יכול בעל הבית אחר לשכור אותו מלמד עצמו.

וכתב הנהיבות המשפט (שם) לשכור אותו מלמד עצמו. הטעם, דבהסברת הלימוד ועיונו אין כל המלמדים שווין והוי כדבר שאינו מצוי. (סמ"ע סק"ח). ודוקא דלא עשה קנין להמלמד. וכתב רבי עקיבא איגר (שם): מלמד אחר בביתו. נ"ב היינו היכי שזה המלמד לא נשתכר לזה בעה"ב אלא לשכיר יום או יומיים ולא עשה עמו עת קצוב עד כמה ימים. אבל שכרו הבעה"ב לזמן קצוב והקדים זה קודם כלות הזמן והשכיר עצמו לבעה"ב. אינו בכלל עני המהפך. זולת במלמד ששכרו בעה"ב על הישוב במקום שלא נמצא מלמד וחסרות אנשים מסתמא דעת המלמד לא אומן א' אלא על כמה ימים. רש"ל (בתשובה סי' ל"ה).

מבואר שמגיד שיעור שרוצה ללמד אסור לו להציע את עצמו על חשבון מישהוא אחר, אם יודע שיפטר את השני כיון שהוא יותר טוב. ואמנם מנהל המוסד מצד הדין ודאי יכול לפטר את הפחות טוב מ"מ אסור להציע את עצמו.

ומעשה שהיה במלמד שכמה הורים התלוננו שהילדים אינם מבינים כלום מהנלמד, ושלאו לאחד הגדולים והורה להם לפטרו לאלתר! ואין בזה שום רחמנות, הילדים צריכים להבין את מה שלומדים, ואח"כ אותו גדול זצ"ל דאג למלמד לעבודה חלופית!

ועוד הביא רבי יצחק זילברשטיין (חשוני חמד נדרים לב) מעשה ששאלו מנהל מוסד לימוד, בא וסיפר שמעוניין לפטר מלמד של אחת הכיתות. המלמד אמנם מעביר את החומר באופן מעולה, וניתן ככושר הסברה נפלא, אלא שנוהג לכוון תלמידים שנשלו בעבירות בכינוי גנאי, ולמשל, תלמיד שנשאל מספר פעמים באיסור שקר, כינה 'שקרן', תלמיד שנתפס בגניבה מכנה 'גנב', ותלמיד שהיכה את חבריו כינה 'בריון', וכו'. המנהל טען בפני המלמד שכך לא יעשה, והמלמד הצטדק שכינוי הגנאי לא נאמר לשווא, כי אמרם כלפי אלו שאכן חטאו באותם מעשים חמורים. ובכן, בא המנהל לשאול האם קיימת עילה מספקת בכדי לפטר את המלמד?

תשובה: ידוע שנחלקו רבותינו בכיבוד חטאו של משה רבינו במי - מריבה. לשיטת הרמב"ם (הביאו הרמב"ם בפר' חוקת, במדבר כ"ח) החטא היה בכך שנטה משה רבינו לצד הרגונות באומרו לבני ישראל "שמעו נא המורים", והרי מתנועותו של משה ומדבריו היו העם למדים, והיו מקויים להגיע בהם אל הצלחות העולם הזה והעולם הבא, ואיך יראה עליו הכעס, והוא מן הפעולות הרעות.

והקשה הרמב"ם על פירושו, הלא משה רבינו חוזר ואומר לעם ישראל (דברים ט"ז) ממרים הייתם עם ה', ואם כבר חטא משה רבינו ונענש על מילים אלו, היאך חוזר על טעותו? אלא על כוונתו שאין מדובר בדברי רגונות אלא בדברי תוכחה.

והנה, רבי שלמה אשתרוק (אחד מרבותינו הראשונים) בספרו 'מדרשי התורה' (פר' חוקת, הביאו בספר 'להעיר להורות ולהשכיל') מיישב קושיה זו, ומבאר שקיים הבדל בין כוונת התואר 'מורים', לבין תיאור המעשה 'ממרים': "כשתיאר אותם משה במילת 'מורים', התואר הזה מורה שבכל ענייניהם הם סרבנים [זהו אופיים ומהותם], אולם כאשר הוכיחם והזכיר להם מעשיהם לא תארים 'מורים', אלא אמר כי היו ממרים ומקציפים פעמים רבות. והרי אינו דומה מי שקורא לחבירו גנב או גולן, למי שאומר לו גולת או גנבת, שאין הלשון מתארת אותו שכל מעשיו הגניבה והגול, כי יעלילו בפעמים רבות ובמעשים מתמידים". כלומר, גנב או גולן הוא שם תואר המתאר את מהות האדם, אבל גנבת או גולת הוא תיאור פעולה, ואינו מורה על המהות והחפצא של האיש.

למדנו מדבריו, שדין התוכחה שהמתנדב או ההורה מחויב להוכיח את תלמידו או בנו, הוא לומר לו אתה עשית פעולה של גול, אמרת דברי שקר וכדומה, ועליך לתקן את מעשיך. אבל כאשר סגנון הפנייה אליו הוא, אתה גולן! אתה רע! אתה רע! מביאים אותו לכלל ייאוש, ואז הוא אומר לעצמו, אם אני כזה, מה אעשה, אין שום תקווה שאשתנה, כי במהותי אני רע. עלינו לדעת שתהום פעורה בין שני סגנונות אלו. לאור הדברים, יש מקום להצדיק את פיטורי המלמד [במידה ואינו מתקן את הנהגתו].

ועוד מעשה: כולל שקיבל מימון ממושרד הדתות בתנאי שילמדו שם עשרה אברכים, והעשירי רצה לעזוב בתואנה שהוא יתעלה יותר במקום אחר, והראש כולל אמר לו שהוא גורם לו הפסד ממון, ופסק לו מרן הגר"ש זצ"ל שהאברך קודם ידאג ללימוד ולעלייה האישית שלו, וגם על חשבון הפסד ממון של הכולל.

מבואר שמעיקר הדין מותר לאב לגשת למורה פרטי שמלמד ילד אחר, ולהגיד לו תבוא תלמד עם הבן שלי, ואני אשלם לך יותר, או לגשת לחברותא של מישהוא אחר ולשכנע אותו ללמוד איתו וכל כיוצ"ב, אין חסדים על חשבון הלימוד.

וכל הדינים הנ"ל זה בגדר ההלכה, אבל ודאי לא 'מענטשקייט' לנהוג כן בחסות ההלכה, ואם יכול לנהוג בדרכי שלום, כגון שיעזור לו לחפש חברותא או מלמד וכדו' אשרי חלקו, וזו הדרך הישרה.

להערות, הארות ותרומות בטל: 0527688072
או במייל: shiuryrgm@gmail.com

סוד העשר

עשרה נסיונות התנסה אברהם אבינו.
 עשרה דורות מאדם ועד נח.
 עשרה דורות מנח ועד אברהם.
 עשר מכות לקו המצרים במצרים.
 עשר דורות ניתנו לעם ישראל במעמד הר סיני.
 עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש.

המפתח להבנת כל המושגים האלה, ועוד כמותם הסובבים סביב המספר עשר, נמצא בפרשת בריאת העולם. אמרו חז"ל "בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להיבראות, אלא להיפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות" (אבות פרק ה' א').

דברי המשנה קשים להבנה. עבודה שניתן לעשותה ולסיימה ביום אחד ויבוא פועל וימשוך אותה ולא יסיים אלא בעשרה ימים האם יוכל לדרוש שכר עבודה של עשרה ימים? הרי אחרי הכל ביצע פעולה שערכה יום עבודה אחד? הוא הדין לגבי עונש למקלקל, מדוע עליו לשלם כאילו קלקל יצירה "בת עשרה ימים" בשעה שניתן היה ליצור אותה ביום אחד? אם אכן העולם הוא "בן מאמר אחד" מדוע יקבלו הצדיקים המקיימים אותו שכר כמי שמקיים עולם "בן עשרה מאמרות" והרשעים להפך, רק בגלל שהקב"ה בראו בעשרה מאמרות בשעה שבאמת במאמר אחד יכול היה להבראות?

מתורתו של מהר"ל למדנו: העולם שברא הקב"ה הוא עולם בו הצדיקים עמלים לקבל שכר והרשעים לעומתם מסוגלים לקלקל ולקבל עונש. ללא האפשרות לקלקל אין משמעות לקיום המצוות. אם לא היתה בחירה לאדם ובעולם היה רק טוב בלי רע ולא היה כל מסלול אלטרנטיבי האדם היה ממילא מתוכנת לקיים מצוות והמושג עבירה לא היה קיים ולא היה מגיע שכר ל"מקיימי העולם" ואילו המושג עונש לרשעים לא היה קיים כי לא הייתה אפשרות להיות רשעים. כדי שהצדיקים יוכלו לקבל שכר על צדקותיהם ועל מעשיהם הטובים. צריך שמעשים אלה ייעשו מתוך בחירה, חייבת להיות אפשרות להיות רשעים ולהמנע מלהיות כאלה מתוך בחירה, וההמנעות מעבירות תיעשה מתוך מאבק פנימי נגד היצר הרע. או אז הטוב שיושפע על הבוחרים נכון יהיה שכר חלף עבודה.

האפשרות הפוטנציאלית לעשות רע, האפשרות שיהיו רשעים בעולם, היא שגורמת שהצדיקים מקימי המצוות ייחשבו כמקיימי העולם, וממילא היא שיוצרת מצב בו מגיע להם שכר.

עולם "בן מאמר אחד" הוא עולם שכולו רק טוב, ואין בו כל מושג של רע, שהרי מאמר אחד יכול להיות או טוב או רע ומכיון שהקב"ה הוא תכלית הטוב הרי ודאי שיהיה טוב, וממילא לא יהיה בעולם רע כלל. ואכן "במאמר אחד יכול להבראות" אבל אז, כאמור, לא היה רע, ולא היתה בחירה, ולא היתה מקום לשכר על קיום המצוות. רק האפשרות לעשות רע ולהימנע מקיום המצוות היא שנותנת מקום לצדיקים

לקבל שכר. זהו שאומרת המשנה "אלא להיפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות".

כיון שכן מדוע צריך עשרה מאמרות? מדוע לא מספיקים שני מאמרות? האחד ליצירת הטוב והשני לבריאת הרע?

העולם יוצא מן האחדות אל הריבוי וחוזר בסופו של מעגל אל האחדות. בפנימיותו מפעמת האחדות כל הזמן זהו שאנו אומרים שהקב"ה יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל" ומיד לאחר מכן "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" ו... "אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא העולם". כלומר, אנו מצהירים שלמרות שנראה ריבוי בעולם ויש טוב ויש רע, ויש אור ויש חושך, ולרע ולחושך יש נוכחות משמעותית, באמת הפנימית הכל אחדות מוחלטת, אלא שהיא לא מתגלית. אחדות זו תתגלה לעתיד לבוא שנאמר "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". שמותיו של הקב"ה הם הנהגות שמנהיג בעולם, ולכן שמותיו רבים, כי כיום הנהגותיו רבות ומגוונות. לעומת זאת, לעתיד לבוא האחדות תיראה בכל פינה ויהיה ה' אחד ושמו אחד.

למעלה מזה, כשהעולם יגיע לשלמותו יתברר שהאחדות פיעמה בו כל הזמן כמו שאומר ישעיהו "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני" כתוצאה מה"אנפת בי" - "ישוב אפך ותנחמני". או אז יתגלה לעין כל כמה צדקו אותם גדולי עולם שראו "אך טוב וחסד" בכל מקום, ואמרו "כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד" היו להם עינים זכות שראו אל עבר הפנימיות.

העולם יוצא מן האחדות וחוזר אליה לבסוף. אם העולם היה נברא במאמר אחד - לא היה מקום להתגלות רע ולבחירה. אם העולם היה נברא בשני מאמרות וכד' היה נקבע מקומו של הפיצול והריבוי ו... הרע. המספר עשר מבטא חזרה אל האחדות אחרי הפיצול, עשר מבטא שלמות ולכן נברא העולם בעשרה מאמרות

כשלקו מצרים בעשר מכות לקו בכל ההיקף של המערכת השלימה על כל חלקיה. ועשרת הדברות, לעומת זאת מבטאות את השלמות שמתן תורה והתורה עצמה מביאים אליה. ובית המקדש שהיה מקום בו הציצה הנהגת שלימותו יתברך בעשרה ניסים.

הנסיון העשירי של אברהם אבינו היה נסיון העקידה, בדרכו לעמוד בנסיון בכבוד נאמר "וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק". נשיאת העינים להתבונן אל מעבר לנראה כאן ועכשיו הראתה לו "את המקום מרחוק" מאותו מרחק עליו נאמר "מרחוק ה' נראה אלי ואהבת עולם אהבתך" (ירמיהו ל"א) אותו מקום שלעת"ל יעמוד שוב בפועל בראש שמחתנו ויהיה המקור לכל שפע וברכה כפי שמתואר בספר יחזקאל את המקדש העתידי שיבנה במהרה בימינו.

{ אז נדברו }

פרשת וירא תשפ"א | גליון מספר 487 | לסדר: " ואברהם היו יהיה לגוי גדול עצום "

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

בס"ד יורדת לדפוס כמות נוספת של ספר ואהבת, המעונן להשתתף בהוצאות ההדפסה, צור קשר עמו. במייל או בטל: 0527683095

להשתתפות בהוצאות הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

השפן הקטן... האם הוא באמת שכח לסגור את הדלת??

כן... כולנו גדלנו על השיר ה"קצת מטופש" הזה... ככה הכינו אותנו לחורף... שהיות והשפן שכח את הגמ' שאומרת "הכל בידי שמים חוץ מצנינים ופחים..." לכן הוא שכח לסגור את הדלת... וכתוצאה מזה הוא הצטנן... והסוף ה"עצוב" ידוע לכולם ש... הפצי' וכו'...

אז זהו!!! שברצוני לגלות לך... שזו עליית דם!!! דווקא השפן בכלל לא שכח לסגור את הדלת...

כן... זה פסוקים מפורשים... שלמה המלך החכם מכל האדם מכריז בסוף משלי: **ארבעה הם קטני ארץ והמה חכמים מוזכרים, הראשון... מוכר לכולנו: הזמלים עם לא על, ויכינו בקיץ לחום...** את הדוגמה מהנמלה כולם מכירים... כולם מכירים את הפסוק: לך אל נמלה עצל... אבל כעת זה כבר מאוחר להיזכר בנמלה... סו"ס הנמלה מכינה בקיץ לחמה...

ואנחנו כעת כבר בתחילת החורף. **אבל לא!! עדיין לא לגמרי מאוחר...** כי שלמה המלך מתפעל מהחכמה של עוד מישהו!!! הבא בתור- אחרי הנמלה... זה השפן!! **השפנים עם לא עצום, וישימו בסלע ביהם!!!** שלמה המלך משבח את השפן שהיות והשפן מזהה את החולשה של עצמו... והוא מבין שכל חתול או תן ונמיה יכולים לטרוף אותו. מה עושה השפן? חופר לאט ובעקביות... חופר בסלע ובונה לעצמו מחילה קטנה בתוך הסלע שרק הוא יכול להיכנס... וזהו!!! הוא מוגן...

"סלעים מחסה לשפנים!!!" אומר המדרש: שבפסוק הזה כתוב שכל הסיבה שהקב"ה ברא את הסלעים זה בתור הגנה מיוחדת לשפנים... מה הכוונה?? היות והשפן חרוץ מטבעו... ואם הוא מבין שיש לו סכנה... אז הוא מביע נכונות לעשות הכל בשביל להינצל... אם ככה... אז הקב"ה עוזר לו ומספק לו את הרכיבים... הקב"ה ברא סלעים במיוחד בשביל שהשפן שרוצה להינצל... שיהיה לו את התשתית לזה... (כן... אם אתה גר באזור ירושלים וכדו' ואתה כל היום שומע את הדפוסים עושים תוקו תוקו ועושים לך חור בראש... תדע לך שכל העבודה הקשה זה בגלל השפן...)

אז האחרון שאפשר להעליל עליו שהוא שכח לסגור את הדלת זה השפן!!! כי בדיוק השפן הוא הסמל ודוגמה לבעל חי זהיר ואחראי שבורא עולם ראה את הזהירות שלו ונותן לו את כל הגיבוי

יש מושג ישיבתי שקוראים לו: **מחסה לשפנים...** מאז שהייתי בישיבה קטנה הזהירו אותי שאם אני לא אלמד אני אגיע לישיבת מחסה לשפנים... אני לא יודע מאיפה נולד הכינוי הזה... אבל אדרבה!!! מחסה לשפנים זה לא כינוי של גנאי!!!

ההיפך הגמור... שלמה המלך מתפעל מהשפנים והוא מכנה אותם חכמים מחוכמים... שתבין: באותו פרק במשלי (ל') שלמה מגנה את עצמו **"כי בער אנוכי ולא בית אדם לי"** ואילו את השפנים הוא מכנה חכמים מחוכמים... **ולמה??** כי שלמה המלך... בשלב מסוים סמך על החכמה שלו... (והיה לו על מה... הוא באמת היה חכם) הוא היה בטוח שאפילו שהוא לא לגמרי ישמור על הגבולות בכל זאת חכמותו תעמוד לו והוא לא יכשל... והוא בכל זאת נכשל... ומאז!!! שלמה המלך לא מפסיק להעריך ולכבד את מי שלא סומך על עצמו!!! שלמה משבח את כל מי שמבין שהוא לא מבין!!! את מי שיועד להכיר בחולשות שלו... אם זה הנמלה... אם זה השפן... העיקר שתהיה ריאלי ותזהה את החולשות שלך ותדע להיזהר מהם... **אז כן!!!**

ישיבה היא בהחלט מחסה לשפנים... מה פירוש??

כן... אני מבין שאני לא חכם... אני מבין שאני לא מספיק חזק להתמודד מול כל הנסיגות והפיתויים לבד... אני לא חכמוג... לא סומך על עצמי... ולכן אני לומד מהשפן ואני שם בסלע קיני!!! נכנסתי לישיבה ואני מתרחק מכל צל צילו של שייכות וקירבה לרשת האלחוטית... ואני בורח מזה כמו שפן... ואתם תצחקו עלי... אוי... מה... אתה תינוק?? מה... אין לך משטר עצמי?? אתה לא יכול להחזיר משהו כזה מוגן כזה ולעשות גבולות לעצמך?? לא!!! אני שפן לצורך העניין!!! אתם צוחקים עלי?? תצחקו!!! תמשיכו לצחוק... אבל אתם יודעים מי המעריך מספר אחד שלי?? שלמה המלך!!! החכם מכל אדם קורא לי חכם מחוכם!!!

שלא תבין: שלמה המלך לא כזה אחד מחלק מחמאות בנדיבות... ממש לא... בספר משלי יש מאות פעמים את הכינוי כסיל... יש לך הרבה חברים שאם שלמה המלך היה רואה אותם... הוא היה כותב להם כסיל על הגב! ועליך הוא היה כותב **חכם מחוכם!!!** אז כמה טפשים מהישיבה ומהשכונה צוחקים עליך מאחורי הגב... צוחקים על הזהירות היתירה שלך מכל נדנד של שייכות לרדידות של הרחוב שעלולה להוריד אותך ברוחניות... חכה חכה... החכם מכל אדם מעריך שלך!! והוא לא סתם נהיה המעריך שלך... הוא פשוט הבין **מה** שלחברים שלך **אורך הלבין לאט...** וכי בגלל שהם מבינים לאט... לכן אתה תאבד את הסבלנות?? לכן אתה תכנע ותלך אחריהם??

לא!!! תשמע לחכם מכל אדם שמתפעל מהשפניות שלך... כן... החכם מכל אדם שהבין יותר מכולם בכל ענייני העולם... הכיר הכל... ידע הכל... עבר את הכל... היה לו הכל... (עין קהלת ב', שלמה המלך לא היה פראייער... סליחה על הביטוי...) והוא בכל זאת הבין שאתה חכם מחוכם!!! אז למי אתה מחכה?? אתה מחכה לחברים שלך שיבינו את זה מהניסיון המר?? אל תחכה... זה לא יקרה ברגע... וחוף מזה... אל תקלל אותם שיגיעו לשם... יתמו חטאים ולא חוטאים...

ברוך הבא למחסה לשפנים... חזק ונתחזק לעמוד כסלע איתן וכצור חלמיש מול הנסיגות האדירות שיש רק בדורנו... ותזכור שמי שבאמת מבין עניין מעריך הכי גדול שלך... חזק ונתחזק!!!

יש לי פתאום משיכה לכיוון מטה... כבדות וארציות... מה זה??

גם הלום!!! ועד הלום!!!

בפרשת שבוע הקודמת יש פסוק מבהיל שכמעט אף אחד לא שם לב אליו... הקב"ה מצווה את אברהם בברית מילה... כורת איתו י"ג בריתות... אברהם מקשיב לציווי ה'... ואז כתוב פסוק מסתורי: "ויכל לדבר איתו ויעל אלוקים מעל אברהם"!!! מה כתוב כאן?? שכשהקב"ה סיים להגיד את ציווי אז... אז הקב"ה כביכול הלך... נו... מה צריך להגיד את זה?? הרי כל פעם שהקב"ה נגלה למי שזה היה... ה' אמר את דברו ונעלה... אז בשלמא כאן בפרשת וירא לאחר שאברהם התפלל על סדום... כתוב: "ויולך ה' כאשר דיבר אליו אברהם ואברהם שב למקומו" כאן מסביר רש"י שכיוון שנשתתק הסגור הלך הדיין... אבל כאן?? מה זה "ויעל אלוקים מעל אברהם"??

אלא ההסבר הוא מבהיל על הרעיון:

ברגע שהקב"ה מסר לאברהם אבינו את מצוות מילה... ברגע שאברהם אבינו בא בברית קודש עם הקב"ה... מאותו רגע אברהם נהיה מרכבה לשכינה הקדושה!!! ויכל לדבר איתו... וי... ויעל אלוקים מעליו!!! מעל אברהם!! כביכול כביכול: הקב"ה עלה על הרכב... גופו הקדוש והטהור של אברהם נהפך להיות מרכבה... וכביכול לא נותר לקב"ה אלא "לעלות" על הרכב... ויעל אלוקים מעל אברהם!!!

טמון פה הרגש עמוק שקצת מפחיד לומר אותו:

כשאתה מרגיש פתאום משיכה לכיוון מטה... מכיר את זה?? אתה בן עליה מרומם... מונח בעבודת ה'... ופתאום אתה מרגיש שאתה נשאב לכיוון מטה!!! מרגיש דחף לסיפוקים ארציים... **אתה יודע מה זה אומרי??** זה בסה"כ אומר שה' **עלה** על הרכב... ה' קעת מזמין נסיעה במרכבה... ואתה המרכבה... והמשיכה לכיוון מטה היא בסה"כ כ"י... כי כביכול כביכול ה' עלה על הרכב... **להבדיל כמונו בין מושגים רוחניים לגשמיים**: כשמישהו נכנס לתוך רכב... אתה מרגיש איזושהי הכבדה... **אז להבדיל כמונו**: סו"ס אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף... אבל סו"ס רצונו יתברך שיהיה לו מדור ושכינה בתחתונים... והנה... **הקב"ה בחר ברך!!!** שאתה תהיה המרכבה שלו... אתה תהיה המדור ושכינה בתחתונים... ואיפה זה קורה??? כשפתאום אתה מרגיש הכבדה ומשיכה לכיוון מטה!!! לכיוון הארציות... מה זה אומרי?? שכעת אבא שבשמים מזמין נסיעה!!! אבא שבשמים מזמין מרכבה!!!

אבא שבשמים ניצב עליך... מלא כל הארץ כבודו בשניות אלו מביט עליך ובוהן כליות ולב ורוצה לראות שאתה מוביל את המרכבה קדימה ולא אחורה...

דא עסא!!! שבמקום להתרגש... הנה... ה' מזמין נסיעה... ה' רוצה שאני אוביל את המרכבה... במקום זה אתה נבהל עד עמקי נשמתך... מה זה המחשבות הזרות האלו? מה זה המשיכה הארצית הפתאומית הזו לכיוון מטה?? מה קרה ל?? איזה שפל אני... אתה בהלם איך לפני שעתיים היית כבזר רוממות... ישבת ולמדת והתרוממת... ופתאום! **ויכל לדבר איתו... ויעל אלוקים מעל אברהם**... פתאום אבא שבשמים נעלם... עזב אותי... ולא רק שעזב אותי אלא פתאום אני מרגיש דחיפה לכיוון מטה... קלי קלי למה עזבתני... למה זרקת אותי למטה?? ותכל'ס... אבא שבשמים מביט מלמעלה ואומר: יענקי שלי... לא הבנת... לא עזבתי אותך... בסה"כ נעלית מעליך!!! נכנסתי לרכב- למרכבה... המשיכה שאתה קעת מרגיש לכיוון מטה נובעת רק מזה שאני קעת מזמין מרכבה!!! אני מתאוה שיהיה לי מדור ושכינה במקומות הכי נמוכים... כשביל זה יש לך קעת משיכה לכיוון מטה... כשביל להתגבר שם!! להתעלות משם... ולהוביל את המרכבה משם... אל תבהל... אל תאבד שליטה על ההגה... תתחיל לנהוג!!! אתה הנהג!!! תבין את זה!!

כל בו עליה חייב להפנים את ההיבט הזה ולהכניס את זה לעצמות:

ניסיונות בענייני קדושה... משיכה פתאומית לכיוון מטה... דחף פתאומי ובלתי מוסבר שמושך עם כל העוצמה לדברים לא ראויים... **אין לזה שום סתירה עם המדרגה והשיעור סומה הרוחני שלך!! לא רק** שזה לא סתירה!! אלא אדרבה... הרבה פעמים זה הולך ביחד... דווקא הרגע הקשה של המשיכה לכיוון מטה... אמנם זה רגע לא נעים... אני פתאום נפגש עם משהו שסותר את כל הוולך ילך שלי... אבל כשזה קורה... זה רק אומר שאבא שבשמים פה... הוא מזמין פה משהו!!! נו... מה הוא מזמין?? נסיעה!! דווקא הרגעים המכוננים ביותר של המרכבה... זה הרגעים של הדחיפה לכיוון מטה שזה אומר שהקב"ה נעלה קעת מלמעלה... ולמרה האבסורד... במקום להבין שכעת בסה"כ **יוצאים לדרך**... הרי דווקא אז אנחנו **יורדים לצידי הדרך**...

שלא תבין לא נכון!!! לפעמים הרגעים האלו גם כרוכים כנפילות חלקיות... כמעידות כאלו ואחרות... אבל עדיין אנחנו בנוסיעה... **ורק אל תעצור בצידי הדרך... אל תכריז שביתה**...

עכשיו אתה מבין למה מקובלנו שהנצחון הכי גדול ליצר הרע זה לא החטא... אלא היאוש שלאחמ"כ?? **נו... למה זה ככה??** כי רגע של ניסיון זה **רגע של יציאה לדרך!!!** אבא שבשמים קעת רוצה מדור ושכינה ב... במקומות הכי נמוכים... זה שהיציאה לדרך הזו היא קשה... זה שהיא כרוכה ברוורס אחורה ויציאה מתחנה... ואפילו הכבדה לכיוון מטה... זה נורמלי... זה חלק מהיציאה לדרך... אבל היאוש שמגיע לאחמ"כ??

זה כבר לעצור בצידי הדרך ולהכריז סטופ!!! זה נצחון גורף ליצר הרע שכל מטרתו היתה לבלום את הנסיעה... והנה הוא הצליח... יצאת מהרכב והכרזת חל"ת... אסור שהטעות הזו תקרה לנו!! זה מידי מטעה!! מידי מבלבל!! וצריך כל הזמן לזכור שזה בדיוק ההיפך!!! לא להיבהל ממשכיות פתאומית לכיוון מטה... על זה נאמר: "אין אדם ניצול מהם בכל יום..." כן... כל יום הקב"ה מזמין נסיעה קטנה... כזו או אחרת... ורק תהיה זמין... רק תהיה בעניין... אל תתקע... אל תסתבך... תמשיך הלאה!!!

אחת הטעויות הנפוצות של בחור בו עליה זה שהוא צריך להרגיש!! הכל מתחיל ונגמר בהרגשה... כמוצאי יו"כ צריך להרגיש את הטהרה של המחילה... כשהוא מתפלל הוא צריך להרגיש דבקות וחיות... נו... זה מאוד נחמד... זה מאוד כיף... אבל כל ההרגשות המדהימות האלו זה בסה"כ אומר שאתה על המרכבה!! אתה על הגובה! אתה בעננים!! אתה תופס מלאכים... זה בהחלט כיף... אבל כדי להיות מרכבה לשכינה הקדושה צריך נכונות לעבוד גם מלמטה... לעשות מה שצריך כי צריך... ולהבין שבשביל להיות מרכבה לא צריך להרגיש!! צריך בעיקר לנסוע... בלי תאוונות דרכים... ודו"ק היטב...

כן... אני לא הראשון שנווד פה... היתה פעם אשה אחת שגם היא נודדה במדבר... גם היא הלכה וחזרה... הלכה וחזרה... גם היא איבדה את הדרך... והתייאשה כמה פעמים והייתה בטוחה כבר שאין סיכוי... מי זו??

אותה **בעלת נוד**!!! אותה הגר שאברהם אבינו הטעין אותה חמת מים ושלח אותה עם הילד... והיא הלכה ותעתה במדבר... ויכלו המים מן החמת... ואז גם היא נזכרה שזה לא פעם הראשונה שלה כאן... היא כבר ברחה לכאן פעם... והיו שלושה מלאכים שנגלו אליה ואמרו לה הגם הלום ראיתי אחרי רואי... הנה... אני רואה שה' נמצא **גם הלום!!!** גם כשבורחים... אבל עכשיו? עכשיו שתעיתי וחזרתי לגילולי בית אבי... בטח הקב"ה לגמרי עזב אותי... ואז פתאום היא שומעת קול: מה לך הגר!! כי שמע אלוקים אל הנער באשר הוא שם!! כן... ה' נמצא גם כאן... לא רק בנודי הראשון שברחת והראיתי לך **שהגם הלום**... אלא גם הפעם... גם בהלום השני אני נמצא...

דוד המלך קיבל לפתע קרן אורה מאותה בעלת נוד... ונשא עיניו השמימה: **נודי ספרת אתה!!** שימה דמעתי **בנאדך!!** (עין רבה בראשית נ"ג) כמו שעזרת לאותה הגר- בעלת נוד... ולמרות שהיא שוב נפלה ושוב ברחה ושוב מצאה את עצמה במדבר... הרי **הגם הלום** שמעת את תפילתה והושעת אותה... הרי גם אני... שימה דמעתי בנאדך! ויום יבא ואזכה להתיישב בעזרה ולומר: מי אני ומי ביתי אשר הבאתי **עד הלום!!!**

הגר היא סמל התקווה של **"שבע יפול צדיק וקם!!"** היא מלמדת אותנו את המושג שנקרא **"באר שבע!!"** שגם אם שבע פעמים תועים ושוב נופלים ושוב מתבלבלים... הרי אם רק תשב מנגד ותקבל על עצמך לשוב בתשובה... הרי יפקח ה' את עיניך ולפתע תגלה באר מים... באר של שבע!! באר בלתי נדלית של שבע יפול צדיק וקם... באר של אהבה ורחמים ורצון... נודי ספרת אתה!!! אבא שבשמים: רק אתה יודע כמה פעמים נפלתי וקמתי... נפלתי וקמתי... (רק אתה יודע כמה פעמים שברתי את המכשיר ושוב קנית...) רק אתה יתברך יודע כמה פעמים הלכתי הלוך חזור הלוך חזור מתוך סערת רגשות שכמעט נפלתי... רק אתה יתברך יודע איזה הרגשה דפוקה היתה לי כשלא עמדת בפיתוי... וכמה היה לי קשה הדרך חזור... נודי ונידווי ספרת אתה!!! שימה דמעתי בנאדך... התקווה שלי שכמו שאותה הגר... למרות כל הנפילות שהיו לה... בפעם הראשונה בפרשת לך לך ובפעם השנייה בפרשת וירא... בכל זאת קבלת אותה שוב... והיא עוד זכתה לשוב ולחסות תחת כנפי השכינה ולהיות קטורה שנשאת שוב לאברהם... כך אתה לא תבזה את כל הנידוים שלי... לא תבזה את כל הטלטלות הרוחניות שעברתי... ולמרות ששוב ושוב נפלתי אתה תקבל אותי באהבה ובחבה... סו"ס אני לא בן של אברהם מהגר... אני בן של אברהם משרה... אני בן של יצחק ויעקב... אני בן שלך יתברך... שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך...

**”אוטוטו” אומר השיר...
נו, למה זה עדיין לא קורה??**

יש שני פסוקים מוכרים בתהילים... כבר הולחנו עליהם כמה וכמה שירים... (גם שירים עתיקים וגם שירים עדכניים...) **”כי אלוקים יוליע ציון ויבנה ערי יהודה יושבו עם וירשנה, וזרע עבדיו ינחלה ואוהבי שמו יושבו בה...”** הפסוקים האלו מוכרים לך??? בטח...

דא עקא!!!! שכשאנחנו שרים את המילים האלו... יש מישהו שדווקא מאוד עצוב לשמוע את זה... יש מישהו שלקח ללב ששכחו אותו בפסוק הזה ולא הזכירו אותו... תנחש מי?? **דוד המלך- מלך המשיח!!!**

שים לב: יש במילים האלו נימה מעודדת ועם הרבה חזון קדימה... יבא יום שאלוקים יושיע ציון... יבנה את ערי יהודה... אתה מוזמן להסתובב בארץ ישראל שעד לפני 80 שנה לא היה פה כמעט כלום... ולראות איך שהיום הכל שוקק חיים... אתה מוזמן לבקר בשכונות ירושלים ולראות איך שב”ה ישבו שם וירשוה... ומי?? זרע עבדיו ינחלה... יהודים יראים ושלמים... אוהבי שמו ישכנו בה... כל היראים והחרדים לדבר ה’ מציפים את ירושלים עיה”ק ובונים שם בניינים רבי קומות עם מרתפים ויחידות דיור מפוצצות ומלאות עד אפס מקום באוהבי שמו שב”ה ישכנו בה... אבל דווקא כשכולם מסודרים... ודווקא אחרי שיבנה ערי יהודה... ודווקא אחרי שזרע עבדיו ינחלה... דווקא אז מישהו גילה שהוא נפלט מהרשימה. מי זה?? **מלך המשיח!!!** משיח צדקנו יושב ובוכה: שכחו אותי... נשארתי לבד בתחנה... אף אחד לא מדבר עלי... כולם מסודרים... ממוקמים... ואני נשאיתי מבחוז... לכן מיד אחרי המילים ”ואוהבי שמו ישכנו בה” (שזה סוף פרק ס”ט בתהילים) מיד אח”כ מתחיל פרק ע’... ואיך פרק ע’ מתחיל??

למנצח לדוד להזכיר!!!! דוד פרוץ בזעקה מעומק לב: ה’ אל תשכח אותי... זה לשון המדרש (הובא ברש”י שם במקום: **משל למלך שכעס על צאנו וסתר את הדיד והוציא את הצאן ואת הרועה, אחר זמן החזיר את הצאן, ובנה את הדיד, ולא הזכיר את הרועה אמר הרועה הרי הצאן מוחזר והדיד בנוי ואני איני נזכר??** כך למעלה מן הענין נאמר כי אלקים יושיע ציון וגו’ ואוהבי שמו ישכנו בה הרי הדיד בנוי והצאן כנוס והרועה (זה דוד) לא נזכר לכן נאמר לדוד להזכיר אלקים להצילני”

בפסוקים האלו דוד המלך משרטט בנבואה את מה שעתיד להיות באחרית הימים וכיום זה כבר מתגשם במוחשיות מול עינינו הרואות...

דוד המלך מכין אותנו: יגיע שלב שאלוקים כבר יושיע ציון... וכבר יבנה ערי יהודה... וכבר ישבו שם וירשוה... יהיה הכל... יהיו מוסדות חרדים... זרע עבדיו ינחלה ואוהבי שמו ישכנו בה... כולם יהיו מסודרים וממוקמים חוץ ממישהו אחד שישכח **כמת מלב... המשיח!!!**

תסתכל מימנה ושמאלה... האם אתה מבין על מה דוד

המלך מדבר??? עזוב עכשיו... עזוב את התקופה הזו... בא נדבר על התקופה שעד לפני עשרה חודשים... הייתי יוצא איתך לטיול ברחובות ירושלים... אתה רואה את הממסד החרדי בשיא מיטבו ועוצמתו... מרכזים עולמיים של קהילות שונות... בתי תפילה אדירים... מוסדות מפותחים ומסועפים... מגני ילדים ועד חדרים וסמינרים... ישיבות וכוללים ו... ומה לא... הכל מפותח... (אל תדאג... יש גם כמה קרואנים לצורך העניין כדי שנוכל גם להתלונן ולהתכבין... אחרת אנחנו לא נרגיש מספיק חרדים...) כשאתה רואה את כל ה”יבנה ערי יהודה” הפורח ומלבלב הזה... אתה שואל את עצמך לרגע: בעצם מה חסר?? מה צריך עוד?? בשביל מה צריך את המשיח עכשיו?? הכל כבר בנוי... מי צריך משיח?? אה... בעצם אני נזכר... שיש איזה מגרש פה בשכונה שיש לנו מריבה עם הקהילה השניה מי יקבל את המגרש הזה... ואם המשיח יגיע הוא בטח יהיה מהמגזר שלי... והוא ידאג שאנחנו נקבל את זה... אה... אז אולי בשביל זה כדאי שהוא יגיע?? כן... אמנם יש אנשים שסובלים... יש כאלו שלא מסודרים בחיים... והם כן מייחלים שהמשיח יבא... אבל אם הכל טוב לי בחיים... ואם כל הילדים שלי מסודרים... נוסעים יפה על הליין- הפס יצור ואף אחד מאיתנו לא מפגרש בקצב החברתי התובעני... אם כך, אז שהמשיח יבא לבית חולים... שיחיה את המתים... שיטפל באלו שנפלטו מהמערכת... אבל אנחנו?? מסודרים...

ועל זה המשיח בוכה: ”למנצח לדוד להזכיר!!!”

הקב”ה מבטיח לדוד!!! אל דאגה... זה בסדר!!! לא שכחתי אותך... אחת נשבעתי בקדשי אם לדוד אכזב... יעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר קודם **זכרון משיח בן דוד עבדך** ורק אח”כ **זכרון ירושלים עיר קדשך** ורק אח”כ **זכרון כל עמך בית ישראל לפניך...**

עד עכשיו מילים קצת מופשטות... כעת כלפי מה הדברים אמורים??

מי זה האיש הזה שקוראים לו משיח... שצריך לזכור אותו... ולא זוכרים אותו או כן זוכרים אותו?? מי זה? איך הוא נראה... אני מצדי מוכן לזכור אותו... אני מוכן אפילו לתלות את התמונה שלו בסלון... ואולי אפילו לשים את התמונה שלו בכובע שלי... אז מי זה?? על מי מדברים?? **העניין הוא כך:**

כבר הובהר כאן בגיליון זה כמה פעמים: שהמשיח הוא לא בהכרח איש מסוים בגובה מסוים... עם זקן ומשקפיים... כן... אמנם יום אחד יהיה איש כזה שיקראו לו המשיח והוא ייצג את המושג שנקרא משיח... **אבל!!!** כמו ש”תורה” זה לא שם של בן אדם אלא שם של הנהגה... (ויש תלמידי חכמים שמייצגים את התורה...) ככה המהות של משיח זה שם של הנהגה כללית... ששוב: יום אחד אמנם יהיה דמות מסוימת שתייצג באופן מעשי ומוחלט את הנהגה הזו... אבל גם כעת שהמשיח עדיין לא הגיע... הרי אנחנו נמצאים עמוק עמוק בעיצומם של **שני אלפים ימות המשיח!!!** אנחנו עמוק בתוך ואפילו לקראת סוף הנהגה הזו שנקראת **משיח**... מה זה הנהגה הזו ששמה משיח?? **משיח זה כח היחיד!!!**

משיח זה אתה... אני... הוא... כל אחד ואחד כמות שהוא **לבד כחיד!!!** זה הנהגה של משיח!!! בניגוד להנהגת התורה... שהנהגת התורה במהותה היא **הנהגת הכלל...** תורה זו מערכת של היררכיה שבנויה מסנהדרין... בית דין... חז”ל... קהילה... ממסד... כלל ישראל ביחד... **זו הנהגת התורה!!!** אבל משיח זה הנהגת היחיד... וזה מה שדוד המלך בוכה ואומר: יבא יום שהההכלל יבנה... בתי המדרשות יהיו מפוצצים בלומדי תורה... באברכים... בבחורי ישיבות... יש היום בלע”ר פיצוץ אוכלוסין בעולם הישיבות... ישיבות נפתחות על ימין ועל שמאל ותוך שנתיים שלוש יש שם כמה מאות רבות של בחורים (מי חלם על זה פעם??) הנהגת **הכלל** תהיה מפותחת ומשגשגת... ויהיה הההכלל... ורק מישהו אחד ישאר בצד ואף אחד לא יסתכל לכיוון שלו... מי זה?? **המשיח!!!**

מי זה המשיח?? **היחיד!!!** כן... אני הקטן... ואתה הקטן... שה’ רוצה אותי לבד!! ואתך לבד!! ה’ לא רוצה שאנחנו נבלע ונאבד בתוך כל ההמוניות והעדירות הציבורית ונהיה עוד אחד... ה’ רוצה לראות אותי בגודל טבעי... אני הבן יחיד של הקב”ה ואני לא אחד חלקי אלפיים משפחות בחצר הקהילה שלנו... אבא שבשמים מוחה בתוקף!! אתה הבן יחיד שלי... אתה לבד מעניין אותי!!! ואתה לבד יקר לי... אתה לבדך יכול לעשות לי כזו נחת רוח שכל העולם כדאי הוא לך... ואתה לבד יכול כ”כ לצער אותי... **שאף צדיק בעולם** לא יוכל להפיס את דעתי על אובדנך... **חו הנהגת משיח!!!** משיח זה הנהגת היחיד... ואת היחיד שכחנו... הכל משגשג... הכל פרח... ורק כח היחיד נעלם...

רק כדי להמחיש את הדברים: בנינו... אני רוצה כעת לערוך איתך היכרות... אני רוצה לדעת מי אתה... שלום לך... איך קוראים לך?? __ לאיזה קהילה אתה שייך?? אה... אתה שייך ל__... ואיפה אתה שולח את הילדים? איזה כובע אתה חובש?? ואיזה צבע גרביים?? ואיזה נוסח אתה מתפלל? ולאיזה קופת חולים אתה שייך?? אה... יופי... כעת הבנתי... קבלתי פחות או יותר את כל המידע... זהו... אני כבר קלטתי מי אתה... אני כבר יודע מי אתה... **נכון? נכון? ככה זה היום???**

עכשיו בא נעבור לאבא ובן!!! אבא ניגש לילד שלו... בני היקר: אני רוצה לדעת מי אתה... אז תגיד לי: לאיזה קהילה אתה שייך?? איזה כובע אתה תלביש בבר מצוה? איזה גרביים?? איזה נוסח אתה מתפלל? אה... יופי הבנתי... אני כבר יודע מי אתה... **כן????????**

ככה אבא מדבר עם הילד שלו?? האם אבא מזהה את הילד שלו לפי המוסד שבו הוא לומד... ולפי צבע הגרביים והמבנה של הכובע... **ברור שלא!!** אצל שדכן זה השפראח... בראיון עבודה זו אולי השפה... **אבל אצל אבא ? ! ?** אצל אבא יש מושג של **”יכיר!!!”** אבא מזהה: זה יענקלה שלי... זה החיים שלי... אתה כל העולם שלי... הזהות שלך לא שייכת להגדרות מתכתינות מכניות... אני לא צריך שתשלח לי קורות חיים בשביל שאני אזהה מי אתה... כי אתה הבן יחיד

אז זהו!!! שזה בדיוק התקשורת שכה חסרה לנו מול אבא שבשמים.. אני מגיע לבית הכנסת וכונה לאבא שבשמים ואומר לו: רבש"ע: אתה יודע מי אני?? אני ליטאי... אני מתפלל פה בבית הכנסת הזה של חניכי ישיבת... אני שייך לזרם היותר פרומער... אבל לא ממש ממש... אני שולח את הילדים שלי לחידר פלוני... את הבנות לסמינר פלוני... יש לי גם קצת נגיעה חסידיית אבל לא ממש על כל הראש... זהו?? הבנת רבש"ע?? אתה כבר מתחיל לקלות פחות או יותר מי אני?? (אותו דבר חסיד... כל אחד וראיון עבודה שלו עם הרבש"ע... רק נקטתי בדוגמא האישית שלי...)

אבא שבשמים בוכה ואומר: שמואלק'ע שלי... איפה אתה?? איפה נאבדת לי?? אתה החיים שלי... אתה הבן שלי... מה זה הבר קוד החרדי הזה?? דבר איתי כמו אבא... תבין שאני אבא שלך... תעמוד מולי כבן מול אביו...

זה!!! זה המשיח שנשאר בחוץ ובוכה ואומר: כי אלוקים כבר הושיע ציון... כבר בנה ערי יהודה... כבר ישבו שם וירשוה... כל הקהילות הגיעו מאירופה ושיקמו את עצמם מחדש... זרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה... הכל יש... יש ליטאי ויש חסידי... יש קנאי ויש מודרני... יש ווייס זאקן ויש שוורצער זאקן... אבל איפה הילד של אבא שבשמים?? איפה הבן יחיד של הקב"ה שיועד להסתכל ישר לתוך העיניים של אבא שבשמים ואומר לו: אני בן שלך... אני איתך... ורק אתה יתברך מעניין אותי... **הילד הזה נשכח ברכב!!!**

המשיח הזה... הבן יחיד של הקב"ה שטמון בתוך כל אחד ואחד מאיתנו... הוא נשכח... בטח... הוא נאבד בכל ההמוניות ובכל הגדול והענק הזה של הממסד והמערכת החרדית הרוויה שלנו... עד היום יש לי סיוטים מפעם אחת שהייתי עם אבא שלי באיזה עזרת בחירות ביד אליהו ונאבדתי... בטח שנאבדתי... ילד קטן שנמצא בכזה אולם ענק עם כאלו מודעות ענקיות וכזו הגברה ורמקולים... איך הוא לא יאבד???

והילד הקטן הזה זה המשיח!!! זה אתה... הוא... אני... כל אחד ואחד מאיתנו כיחיד!! המערכת החרדית הענקית עם המספרים האסטרונומיים בלע"ר... הכל נראה יפה... הכל נוסע יפה... אבל הילד הקטן של אבא שבשמים... שאבא שבשמים רוכן אליו ושואל אותו: מה אומרים?? תודה!! תגיד לאבא לילה טוב... תגיד לאבא בוקר טוב... תן לאבא נשיקה... הילד הקטן הזה נאבד... המשיח שמייצג את כח היחיד מרגיש שכוח...

ואבא שבשמים מנחם את דוד המלך ומבטיח לו: אל תדאג!! לא שכחתי אותך... גם אם תראה שהממסד רק מתבסס יותר ויותר וכל הזמן רק מדחיק את היחיד לפינה... אל דאגה... אני בשניה אחת מפזר את הכל... כל המערכת תזוז לפינה... וכל יהודי וכל בן של הקב"ה ימצא לפתע את עצמו... לבד!! לבד!! **זה בדיוק מה שקורה לכולנו עכשיו!** (וצריך להזדרז מהר מהר לפני שפוחתים לגמרי את הסגר ואנחנו מאבדים את הצאנ"ס הזה...) ביום

בהיר הקב"ה עצר את הכל!!! סגר את הממסד... נעל את הבתי מדרשות... בלם את כל המערכת הממסדית שנוסעת וזוהרת קדימה... ובבת אחת כולנו מצאנו את עצמנו לבד!!! כל אחד לבד עם עצמו!!! ופתאום כל אחד עמד מול המראה ושאל את עצמו: שלום... איך קוראים לי?? מי אני ומה שמיי? כן... עד היום ידעתי שאני שייך לקהילה פלונית... לומד במקום פלוני... אבל עכשיו הכל סגור!! אני מתפלל באיזה מניין מרפסות וחוף מזה אני בבית... אז מי אני?? יש לי בכלל שם?? ואבא שבשמים קורא לך מלמעלה: כן!!! אתה הבן יחיד שלי!!! נעים להכיר... תכיר את עצמך... תדע שאתה יקר לי וחשוב לי גם כשאתה לבד!! העבודת ה' שלך לבד יקרה לי מספיק... אני לא צריך עוד כמה עשרות אנשים יחד איתך בשביל שהעבודת ה' שלך תעבור את אחוז החסימה... לא!!! אני רוצה לשמוע אותך... וכעת רק אותך... ותדע לך שאתה לבדך יכול להצדיק את כל קיומו של עולם- בני יקירי... עד היום לא היית כשיר לשמוע כאלו מושגים. המערכת מלכדה אותך מכל הכיוונים ולא איפשרה לך לחשוב שגם לך לבד יש תפקיד (שלא תבין: למערכת יש תפקיד חשוב מאוד... לשמור עלינו שנשרד את היהדות ולא נאבד... אבל יש ליה גם מחיר-) אתה נאבדת בתוך המערכת... כעת הזזתי את המערכת בצד בשביל לגלות לך מי הוא הבן יחיד שלי- **הלא הוא אתה!!!** הקב"ה קיים את הבטחתו לדוד... הבטחתי לך שגם אחרי שאני אושיע ציון ואבנה ערי יהודה... וכל שבעים שנה ישבו שם וירשוה ואוהבי שמו ישכנו בה... הרי אותך אני לא אשכח!!! את הבן יחיד שלי אני לא אשכח... ואם המערכת הממסדית לא תאפשר אני אשלח יצור זעיר שיפרק את הכל... העיקר שהבן שלי יגלה את עצמו... **אז קדימה!!! להזדרז!!!** כעת זה נקרא שאנחנו "רואים את האור בקצה המנהרה" ולאט לאט מתחילים לחזור לשגרה... השאלה היא עם מה אנחנו חוזרים... יותר נכון: **עם מי???**

אם כבר הגענו לכאן... תרשה לי להוציא את הקיטור עד הסוף...

אנחנו מאוד מוטרדים מההשלכות החינוכיות של הקורונה... שיש כאלו שהתפרקו לגמרי... ובינינו... אני שואל אותך: האם זה בעיה של הקורונה? האם הקורונה אשמה בזה?? לא!!! הקורונה רק הציפה את הבעיה החוצה והניחה אותה על השלחן!!! אם אנחנו כ"כ שברירים וכ"כ חסרי חוט שדרה שברגע שחצי שנה לא היה לנו ממסד מסודר... אנחנו כבר מתפרקים... מה זה מראה? זה מראה שהקורונה בעייתית?? זה מראה שמשוהו בתפיסה שלנו לא תקין!!! אם בחור ישיבה אי שם בתחילת הקיץ... לא היה בישיבה במשך חודשיים וזהו... הוא כבר איבד את הכיוון ואין לו מה לחפש בישיבה... אז מה המסקנה?? שהקורונה אשמה?? או... שאשמים אנחנו שלא סיפקנו לו מינימום של העצמה אישית והכרה בכח היחיד שלו שהוא לבד מעניין את הקב"ה... חיברנו אותו למכונת הנשמה של המערכת והממסד... וברגע שהוא התנתק רגע אחד מהממסד... באותו רגע כולו התפרק... זה נפגע קורונה?? זה נפגע של המערכת!!! זה אחד שלא היה לו מינימום של חוט שדרה של כח היחיד!! אם בת סמינר... לאחר חודשיים של למידה מרחוק מתחילה לחשוב... בעצם למה לא ללכת למכללה... היא נפגעת קורונה?? או שהיא נפגעת הממסד?? שאת כל היידישקייט שלה היא קבלה

מהאווירה החברתית של הממסד ולא היה לה קורטוב של תעצומות נפש איך להתנהל לבד בכח היחיד... **כלפי מה הדברים אמורים??**

אין עניין סתם לקטר ולהתלונן... אלא מאי?? ה' יעזור... נקווה מאוד שבימים הקרובים נחזור כולנו לשגרה... **ואז מה?? לאן אנחנו חוזרים??** זו השאלה!! האם אנחנו חוזרים שוב לחבר את היחיד למכונת הנשמה של הממסד... להיות שם מורדם ומונשם?? האם נחזור שוב להעצים את המסגרת ולשכוח מהיחיד?? האם ניתן לדוד המלך שוב לחזור ולבכות ולומר: אבא שבשמים... כולם חזרו לשגרה... גם החרדים... גם הסמינרים... גם הישיבות... ואפילו החתונות... ורק אני הבן יחיד של הקב"ה נאבדתי ונשכחתי שוב... האם לזה אנחנו חוזרים??

האם נראה לנו שהקב"ה יתן לנו לחזור שוב לאותו מקום שבו היינו???

הרי הקורונה לא באמת מראה סימני כניעה... אף אחד כבר לא משדר אופטימיות שאנחנו לקראת הסוף... זאת אומרת: אף אחד לא מוכן להבטיח שבעוד חודשיים כשנחזור כבר לסמינרים... זה יהיה לתמיד!!!!

אם ככה... זה אומר שהקב"ה רוצה משהו ש... שכנראה עדיין לא לגמרי הבנו אותו... אם העסק עדיין תקוע... זה אומר **שהמשא ומתן בינינו לבין הקב"ה לא התקדם עדיין** לשום מקום... אז אנא!!! בזרזות!!! כעת התפקיד שלנו למחות את דמעותיו של המשיח... ולהבטיח לאבא שבשמים שאנחנו מהיום מתחילים להשקיע בבן יחיד שלו... הלא הוא אני בעצמי... אני מתחיל להחדיר לעצמי שאני לבדי כמות שאני יקר וחשוב לקב"ה... **הוא רוצה אותי! חווקא אותי!** הוא לא רוצה שאני אחזור לבית המדרש הגדול... כי הוא עדיין לא סומך עלי שאני יכול לחזור לבית המדרש ההמוני ולהרגיש שם שאני בן יחיד שלו! כן... כשאתה מתפלל במנין של עשרה אנשים בלבד... אם אתה מאחר... אתה מרגיש איך שהקב"ה משאיל בך... "מדוע באתי ואני איש קראתי ואין עונה", אבל כשאני מתפלל בבית הכנסת של 400 מתפללים... כשאני לומד בישיבה של 900 בחורים... כשאני לומדת בסמינר של 1500 נערות... האם אני מסוגל להבין שאני בן יחיד של הקב"ה ואני לבד יכול לעשות לו נחת רוח בסדר גודל כזה שבשבילי לבדי היה כדאי לברא את כל העולם?? אני מבין את זה או לא??

החסיד ו-הסדומי... וחוט השערה שביניהם...

שבע שער בכתב בגיליון זה מאמר בנושא: נותנים לך אל תקח!!! ואחרי שכבר פתחתי את הנושא... כעת אני מוכרח לסגור את הקצוות שלו... ובכן: כידוע המשנה באבות אומרת: **שלי שלך שלך שלך** - חסיד! זאת אומרת: ההנהגה של חסיד מתחלקת לשני חלקים: א. שלי שלך ב. שלך שלך... אז שבע שער התמקדתי בעיקר בחלק השני... "שלי שלך" מה ששלך שלך... ואני לא רוצה לקחת ממך ולא רוצה להזדקק למתנת בשר ודם... אז זהו!!! שהשבע אני מוכרח לדבר על החלק הראשון של החסיד: **שלי שלך!!!!** וכאן משהו מתחיל להסתבר...

מה מסתבר? כי שבע שער ארון אז נדברו הסביבי אש וגפירת כמה לא טוב להזדקק לידי מתנת בשר ודם... כמה זה חסרון וכי' וכי'... זהו!!! השתכנעתי!!! אני מהיום לא רוצה להזדקק לידי מתנת בשר ודם... אני לא אוחד מזה... אני מבין כמה שזה גרוע... זהו... מהיום **שלי שלך**...

והנה!!! למחרת עפעל הבוקר אני רק מגיע לשיטבאלך... מי מקבל את פני? שונור רשמי ואמיתי... אחד כזה שבדיוק עלי דברנו!!! לא מדובר פה באיזה טרגדיה שקופת העיר אוספים בשבילה כסף... לא מדובר פה באיזה צרה גדולה שאין ברירה אלא לצאת במגבית... גם לא מדובר בהצוקת תורה או חסד וכדו'... לא!!! מדובר פה באדם שמראש שואת את כל אורחי חיו על הזדקקות לידי מתנת בשר ודם ועל אנשים שיתנו לו כסף בשיטבאלך... בקיצור: **בדיוק עלי דברנו!!!** בדיוק הגענו למסקנה כמה שזה לא נכון וכמה שזה לא ראוי... והנה כעת מבקש ממני צדקה... **שיחלום!!!!** אני לא אתן לו שקל!!!! אני אוציא לו את עלון אז נדברו ואני אראה לו כמה לא טוב להזדקק לידי מתנת בשר ודם...

אז זהו!!! שאם אתה תעשה לו את זה... אם אתה לא תתן לו צדקה בגלל שאתמול הבנת כמה חשוב ש-שליך (יהיה) שלך!!!! אם בגלל ששלך שלך... לכן שלי שלי ואל תבקש ממני כסף... אז במילים אחרות אתה מכריז **שלי שלי שלי שלי**... מי שמכריז שלי שלי שליך המושנה באבות אומרת שיתכן וזו **מידת סדום!!!** זאת אומרת: יש סיכון במסר שהעברתי שבע שער... זה יכול לקחת אותך אחרוה... כי עד היום לא היית סדומי... למה?? כי אתה מצידך היית מוכן להזדקק לאחרים... אז באותה מידה הבנת שגם לאחרים מותר להזדקק אליך... אבל ברגע שהפנמת כמה חשוב לא להזדקק לאחרים... אם אתה תתחיל לתת מוסר לשני ולצפות ממנו שגם הוא יקרא את עלון אז נדברו ושלא יבקש ממך כסף... פה כבר באת בשערי סדום... וזה אסור שיקרה!!!!

זאת אומרת ככה: לא להזדקק לידי מתנת בשר ודם זה עדיין לא אומר כלום!!! כי גם סדום יודעים לא להזדקק לידי מתנת בשר ודם... **רק מה? מתי נקודת המבחן המושלמת שלך?** מתי נדע אם אתה חסיד או סתם סדומי?? אם יהיה לך ראש גדול שמצד אחד אני לא מזדקק לידי המתנות שלך... כי **שלי שלך**... אבל מצד שני... כשאתה באיזה אדם כמו שונור אתה תרצה להזדקק אלי **אני כן אתן לך!!!** שלי שלך!!! ולמה??

כי אני מבין שאתה לא צריך לסבול שאני נהייתי צדיק יותר... אם אני גדלתי בשנה ופתאום הבנתי ש-שליך שלך!!! זה לא אומר שאתה חייב ללכת בקצב האינטלגנציה שלי ופתאום גם להבין את זה... אני מבין שגם אחרי שאני הבנתי את זה... יתכן שאתה עדיין לא חייב להבין את זה... ולמרות שאני אחוז בשלך שלך!!! זה לא הסיפור שלי שלך!!!

אה... קורא יקר: אתה מסוגל לחיות עם הסתירה הזו? מצד אחד לתעב את צורת החיים של הזדקקות לידי מתנת בשר ודם... אבל להשאיר את התיעוב הזה רק ביני לבין עצמי? לא להפיל על השני את המדרגות שלי... זה שאני עולה ומתעלה ומגיע למסקנות מרוממות יותר... זה לא בשביל להתחיל להריץ את כולם ולהכריח את כולם גם לאחוז שם...

זה!!!! זה בדיק הנקודה של סדום!!!
אם תשים לב: יש איזשהו מפגש בין מידת סדום!!! למידת חסידות!!! וזה לכאורה מוזר: הרי חסידות זה פסגת הטוב... ומידת סדום זה פסגת הרע... ולכאורה אמור להיות משהו באמצע... משהו ממוצע בין סדומי לחסיד... אבל לא!!! דווקא לא!!! דווקא הסדומי והחסיד נפגשים בהרבה צמתים ביחד... החסיד מוצא את עצמו הרבה פעמים כפסע בינו לבין הסדומי... ולמה?? כי מה זה סדומי? סדומי זה אחד שמכריח את כולם לאחוז איפה שהוא אוהז!!! לאחוז בקצב של הרמה הרוחנית שלו!!!

מה אני מתכוין?? לא נעים לי להתוודות... אבל רק בתור דוגמא בעלמא... יש נקודה מסוימת שאני מרגיש בה קצת... קצת סדומי...

כשהייתי בחור... הייתי בחור בכל הרמ"ח והשס"ה... לא דלגתי על שום טעות... כל השטויות בקומקום שבחורים מדברים בבטחון עצמי ובטוחים שהם מבינים וחכמים יותר מכולם... את כל זה אני מכיר מקרוב ברמה האישית... ויום אחד התבגרת... התחלת... והיום אני פשוט שונא את הטיפשות הזו... שונא את עצמי של אז... איזה טיפש הייתי... איזה שטויות דברתי... וכמובן על מי אני פורק את התסכול הזה??

על בחורים!!! אני נפגש הרבה פעמים עם בחורים... שכעת הגיע תורם לדבר את השטויות שאני דברתי בתור בחור... ואני פשוט יורה עליהם גיצים... אני שואג עליהם: אתם טפשים מטופשים... אתם לא מבינים כככלכלום... ותוך כדי שאני מדבר איתם אני שואל את עצמי: איזה סדומי אתה?? אתמול אתה בתצפנך דברת בדיוק כמתם!!! היית בטוח שאתה מבין יותר... (כידוע: מה המפנה המשותף בין הרבש"ע לבחור ישיבה? שניהם מבינים יותר)

וברוך ה' התבגרתי והתחלתי וב"ה אני כבר מבין את מה שלא יכולתי להבין אז... לכן מה?? לכן מהיום כולם חייבים ללכת בקצב האינטלגנציה שלי... ומהיום אסור לאף בחור להיות התון שיידבר את השטויות שדברתי בגיל שלו!!! הנה לך אשטיקל סדומי!!! (כמובן שכשאתה מבקש את סליחתם... ואני מבקש מהם רשות להגיד מה שאני באמת חושב על הדברים שלהם והם מסכימים... אז למה לא... על זה נאמר: זרוק מרה בתלמידים... אבל אני צועק לא עליהם אלא על **החברים** שלהם... כי **לחם** מותר לדבר ככה בשל זה... ודו"ק היטב...) הנה לך דוגמא של סדום!!! פעם לא הבנת עניין... לא אחזת במדרגה הרוחנית הזו... והנה התקדמת... התעלית... ועכשיו אתה מבין עניין... לכן מה?? לכן כולם חייבים ללכת בקצב שלך ולהבין מיד את מה שאתה הבנת...

אם אתה סו"ס הבנת ששלך שלך... לכן גם הקצבן צריך להבין את זה ואתה תקפונן את ירך ותגיד לו: כמו ששלך שלך כך שלי שלי? זה סדום!!!

אנחנו פוגשים את הסדומיות הזו בכל מיני יוכיחי השקפה שיש בינינו... בא ניקח את כל היוכיחים שהיה לנו בסוגיית הקורונה... כל אחד בטוח בצדקת דרכו והשני מכוון טועה... **עכשיו אני שואל:** איזה רשות יש לך לצחוק וללעוג על הדרך שלי... **הרי ממה נפשך!!!** אם אני צודק... אז בודאי אין

לך רשות לצחוק וללעוג לשיטה שלי כי אני הרי יצאתי צודק... אלא מאי?? לשיטתך- אתה צודק... אם אתה אכן צודק... אז מה זה אומר?? שאני נעבאך קצת מפגר ורמת המשכל שלי נמוכה ולכן טעיתי בגדול... **לכו מה???** בגלל שאני מפגר... לכן אתה צריך לדרך עלי וללעוג לי ולצעוק עלי איך אני מעיז לא להיות כשרוני ולהבין עניין כמך??

זה סדומי!!! זה בדיק הנקודה של סדום!!! **זה המושג של מידת סדום!!!** הסדומי בנה לעצמו מבינה קו חשיבה... סגר ונעל אותו בתוך מסגרת מסוימת... וזהו!!! כזה ראה וקדש... איך שאני מבין זה המצב... זה המציאות... אין פחות ואין יותר... ואז מגיע מישהו שמעז לחשוב טיפה מחוץ לקופסא... סדום כועסים מאוד... איך אתה מעיז להבין קצת יותר...

הם מיד מגיעים וחותרים לו את הרגלים... אסור!!! אסור להבין יותר ממני... אסור לחשוב שיש משהו מחוץ למסגרת שלי... הכל כבר נמצא אצלי... מי שקצת מעיז להוציא ראש או רגלים החוצה אני חותך לו את הרגלים או מוריד לו את הראש... טוב... אני ממש מתנצל... אם סדום כאלו גרישים... אם אתם כ"כ נבהלים מאנשים שמעזים לחשוב מחוץ לקופסא

(והם עלולים לזעזע לכם את היציבות...) אין בעיה!!! אני מבין שאתם צריכים אנשים תמימים כאלו... בלי מעוף... אנשים כאלו נוחים שלא ישאלו שאלות ולא יביכו... **אבל לא!!!!!! גם זה לא טוב אצל סדום!!!** ברגע שמגיע בן אדם שאחוז ברמת משכל אחת פחות ממני... אני לא נותן לו... אני מותח לו את הרגלים ומכריח אותו בכח לאחוז איפה שאני אוהז...

הסדומי לא מבין מה השאלה... אני טוב!!! בדיק מה שאני... זה טוב!!! לא פחות ולא יותר!!! מה שאני כבר מבין היום... זה מה שכולם כבר צריכים להבין... מה שאני עדיין לא מבין אסור להבין... הנה לך מידת סדום!!! ולא נעים לומר... הסדומי והחסיד נפגשים בהרבה צמתים בחיים... (אתה מבין לכו שאין כוונתי לחסיד ממגזר חסידי אלא למידת החסידות) יש בינינו כל מיני אנשים שברגע שהוא אוהז באיזה מדרגה רוחנית מסוימת או באיזה דקדוק הלכה שהוא יאחוז שם... אז הוא דורש ותובע מכל העולם שגם הם יאחזו שם!!! **הנה לך חסיד שנפגש עם סדומי**... בכזה מקרה יתכן שהיה עדיף לוותר על מידת חסידות ובלבד שלא להיות סדומי... אם כבר טפסת ועלית למדרגה מסוימת זה לא בשביל להיות סדומי... אלא בשביל להיות חסיד...

יש לי חבר שהתחיל ללמוד שעה ראשונה של סדר א' בתענית דיבור... הוא עמד בזה יפה... ומשם הוא התקדם והתעלה לשעתיים לימוד בתענית דיבור... אחרי שעתיים... נחש מה קרה?? הוא עבר לשלוש שעות של לימוד בתענית דיבור... ומשם לארבע שעות ומשם לחמש שעות... ובכניות... אני ממש מקנא בו!!! והסוף היה שהוא התחיל ללמוד בכלל רצופות... כל יום חמש שעות בתענית דיבור... ואז יום אחד הוא ניגש אלי והביע בכני את הזעזוע והשאט נפש שלו... איך יכול להיות שיש כאלו אברכים שאפילו השעה הראשונה של הסדר א' הם לא יכולים ללמוד בתענית דיבור... לא בקשת חמש שעות... לא ארבע... לא שלוש... רק שעה אחת?? למה לא??

רציתי להדליק אותו: אמרתי לו... עזוב תענית דיבור... רגע... ומה עם כל היהודים הפשוטים... שלומדים רק שעה אחת בכל היום (ובלי תענית דיבור)?

הוא התעצבן... אוה... הם?? מי הם?? מי מדבר עליהם בכלל?? הם בכלל לא קיימים... מכיר את סוג המשפטים האלו (מ"מ גימ"ל ע"ן ו"ד מ"ד)?

אנתו מזועזע סיים את דבריו בתחינה ואמר לי: תעזוב לי... תן לי רעיון איך אני מצליח לדומם את האברכים האלו שיהיו קצת יותר...??

עניתי למזועזעו היקר ואמרתי לו: יש לי רעיון בשבילך!!! אתה!!! אתה תפסיק לעשות תענית דיבור... תפסיק לגמרי!!! כשתפסיק לעשות תענית דיבור חמש שעות... אבל כבר לא תבא בטענות למי שלא עושה תענית דיבור שעה אחת... **מה הכוונה?** אם אתה כבר עולה ומתעלה ועושה תענית דיבור חמש שעות... זה בשביל לעשות אותך חסיד!!! לא בשביל לעשות אותך סדומי!!!

אם חמש שעות של תענית דיבור... הביאו אותך לזלזול כזה מחפיר ובזעזוע מכל אחד שרח"ל לא אוהז לגמרי איפה שאתה אוהז... אז עדיף כבר תרד מהעץ הגבוה שטפסת אליו... טפסת על עץ של מידת החסידות... ובטעות הגעת לעץ של מידת סדום...

לא!!! לא להיבהל!!! אותו אברך לא יצטרך להפסיק ללמוד חמש שעות בתענית דיבור... הוא רק יצטרך להזכיר לעצמו כל הזמן שאם החלטתי להתרומם ולהיות ענק (בתורה) זה לא בשביל לעשות את כולם חגבים לידי... החסיד והסדומי נפגשים שם בראש הפרמידה... ואחרי שהגעתי לראש הפרמידה... אסור לך לתת לסדומי את ראש הפרמידה...

עד כאן נקודה אחת בהקשר למאמר שנכתב בשבוע שעבר... לזכור שגם אחרי ש"שלך שלך"!!! עדיין שלי שלך!!! זה לא פשוט... על זה הגמ' אומרת: "אין צדקה משתלמת אלא לפי גמילות חסדים שבה..." צריך להיות בעל חסד גדול בשביל לתת לשני... שלא יהיו טעויות: כל עני... איזה שיהיה... שיבא ויבקש ממך כסף... אם היית מבקש את הפירוט חשבון החדשי שלו היה לך המון השגות על ההתנהלות שלו בענייני כספים... ובשביל זה!!! אנחנו מחויבים להידבק במדותיו של הקב"ה ולהכיל את השני ולרדם עליו איפה שהוא נמצא ולא לנסות לחנך אותו... סדום עסוקים בלחנך את העניים שילמדו להסתדר... לא כן סימני ישראל...

עכשיו: כמה הערות נקודתיות על הנכתב בשבוע שעבר: שוב אחוזו וכתוב מה שכבר נכתב: מי שצריך ליטול שיטול!!! ואם אתה שומע לי... גם אם אתה **לא** צריך ליטול... אם כבר התרגלת ליטול וגדלת על החיים האלו (כמוני כמון...) ואתה בונה על השק תפא"ר של החלוקה יום ששי... אל תמנע מלקחת... תקח!!! שיהיה לך לבריאות... קח את ההערה שלי רק בעוד שטייג' לטווח ארוך...

ועוד מילה אחת: כצפוי... יש יהודים שהתאכזבו מהנימוקים הדי חיוורים וחלשים שהוצגו במאמר זה... הם טענו שיש עוד הרבה מאמרי חז"ל הרבה יותר הרפים בנושא... ויש גם טענות הרבה יותר בסיסיות למה לא ליטול מן הצדקה...

אז זהו!!! שכפי שהזכר בשבוע שעבר... מי שקיבל את החינוך הזה דרך הוריד הרי "הרבה יותר ממה שקראתי כתוב כאן..." אבל מי שלא גדל על זה... גם מה שכן כתבתי היה לו מאוד קשה לקבל... והתגובות המרירות שקבלתי על הנכתב במאמר זה כמעט גרמו לי לתהות על הראשונות למה פתחתי את הנושא בכלל.

סדר במחשבות... סיכום סוגיית נגיף הקורונה...

אשתך אותך בנימה אישית... "כל ימי" גדלתי בקו התפר שבין המגזרים שונים... בין חסידים לליטאים... בין קנאים ל"פחות" קנאים... ותמיד מרתק לעמוד מהצד ולראות את הבדלי הגישות ולהבין איך שבסופו של דבר למרות שדעותיהם שונות ופרצופיהם שונים הרי קל דעות ה', ובסוף אלו ואלו דברי אלוקים חיים...

אבל!! בתקופה הזו של ההתמודדות מול נגיף הקורונה... הפעם יש משהו מאוד מאוד מוזר... יש סוג של טלפון שבור... שכל אחד מדבר בתדר אחר לגמרי...

אני מדבר עם יהודי אחד... והוא טוען לי אש וגפרית... איפה המסירות נפש שלנו?? יהודים במשך כל הדורות חירפו את נפשם כדי לקיים תורה ומצוות... סיכנו את החיים שלהם תחת אפם של הק.ג.ב. בערבות סיביר... היתה תביעה על ישראל למה הם לא מלו את עצמם במדבר למרות שהיה להם אמתלא שלא נשבה רוח צפונית וזה מסוכן... אפ"ה היה להם למסור נפש על המצוות... וממילא גם כאן צריך למסור נפש ולפתוח את הבית מדרש... כל שמירה על הנחיות של הבריאות זה ניסיון אחד גדול כדי למנוע מאיתנו עבודת ה' ותפילה ברוב עם וכו' וכו'...

אחרי חמש דקות אני פוגש יהודי אחר... ובאותה נהמת לב הוא זועק מרה... אני לא מבין: בשביל ספק פיקוח נפש של סכנת אבר אנחנו מחללים שבת ודוחים את כל התורה כולה... ואילו כאן יש כל יום עשרות יהודים שמתים... איזה היתר יש לזלזל בחיים של יהודי?? יהודי שמת זה ספר תורה שנשרף... איזה היתר יש לזלזל בהוראות הבריאות ולשרוף ספרי תורה מהלכים?? הרי כל רב שנשאל בפיקוח נפש הרי הרב בעצמו מגונה איך הוא לא הודיע מראש שבפיקוח אין מקום לספק בכלל... מיד מחללים שבת ודוחים את כל התורה כולה לצד... אז איך פה אנשים מזלזלים ובמו ידיהם מרחיבים את מעגל ההדבקה וכו' וכו'??...

אני כעת לא הולך להיכנס בין ההרים הגבוהים ולהכריע בשאלות החמורות האלו... אני בסה"כ עומד כמו תייר כצופה מהצד... ומנסה לתפוס מה פה הויכוח ואני לא מצליח להבין... אין פה בכלל ויכוח... כי כל אחד מדבר על משהו אחר לגמרי... יש פה שתי שפות... זה מדבר על פיקוח נפש... זה מדבר על תורה ומצוות...

מה טמון בזה?? מה עומד מאחורי קריאת המפה הכ"כ שונה מאחד לשני??

השבוע בס"ד לראשונה הצלחתי להבין ולהצביע על הנקודה!!! (שהיא נחוצה לנו באופן כללי)

כידוע: יש בעבודת ה' חלוקת תפקידים: איש!! ואשה!! ובבית מרום שמתנהל על פי תורה הרי הבעל והאשה שניהם עובדי ה'... ושניהם קמים בבוקר דרוכים בשביל לעשות רצון ה'...

שניהם פתחו את החלון באותו בוקר **ושניהם הבינו מיד** מה כעת רצון ה'...

הבעל הבין שרצון ה' כעת לקרא מהר מהר קריאת שמע לפני שיעבור הזמן!!

אבל גם אשתו הבינה מה כעת רצון ה'... **תנחש מה???** היא הבינה שהיום צריך ללבוש סוודר כיו... כי קר!! סליחה... מי עשה שיהיה היום קר?? בורא עולם!! זאת אומרת: ה' רוצה שנלך היום עם סוודר!! **שים לב: שניהם עובדי ה'...** גם הבעל וגם האשה... שניהם כעת עסוקים בקיום רצון ה'... הבעל כעת באמצע לעשות רצון ה'-- והוא קורא ק"ש בסילודין!!

ואשתו באותו זמן גם היא עושה רצון ה' ונוברת בארון שם למעלה כדי למצא סוודר...

האם אנחנו באמת באמת מאמינים בזה שכעת שניהם עושים רצון ה' **אותו דבר??**

האם אנחנו מבינים שהבעל שקורא ק"ש והאשה שעכשיו מלבישה את הילדים שניהם עושים רצון ה'?? הלוואי ונפנים את זה... אבל זו האמת האמיתית!!

אל תשכח... שהבעל שברגעים אלו יושב שם בסלון וקורא קריאת שמע... הרי מה אנחנו שומעים אותו אומר?? שה' אלוקינו ה' אחד!! זאת אומרת: שהכל הכל גזירת עליון!! אם אכן כך... אם הבעל עומד מאחורי הק"ש שהוא אומר... המשמעות היא שיענקי שכעת קופץ במיטה ושוי שקמה עם כאבי שיניים... ויענקי שצריך ללכת לקופת חולים... אז היענקי והשושי והסוודר והחור בשיניים... הם רצון ה' בדיוק כמו קריאת שמע... אדרבה... בק"ש הם היו הנושא!! **רק מה?? בשביל זה יש חלוקת עבודה בין איש לאשה!!**

אצל איש רצון ה' זה-- **ציווי ה'-- מה שכתוב בתורת ה'!!**

ואצל אשה רצון ה' זה-- **עצם החיים כמות שהם (יתברך) אמר ויהי...!!**

אצל איש רצון ה' זה השלחן ערוך... תורה... מצוות... עבודתה... ואצל אשה רצון ה' זה הנתונים של החיים כמות שהם... הסוודר... והארוחת צהרים והכביסות...

עכשיו: שיהיה ברור: חלוקת התפקידים בין זכר לנקבה... זה לא מתחיל ונגמר באיש ואשה... זה תפקיד הרבה יותר נרחב שמגיע לידי ביטוי לאורך כל עבודת ה'... אברהם מייצג את עבודת האיש, ויצחק מייצג את עבודת האישה, משה רבינו זה בחינת איש ואילו אהרן זה בחינת נוקבא... משיח בן יוסף מייצג את הזכר... ומשיח בן דוד מייצג את הנקבה... בקיצור: חלוקת התפקידים בין איש לאשה מגיעים לידי ביטוי בהמון המון תחומים בעבודת ה'... **ותכל'ס: איפה אנחנו פוגשים את זה בתקופה האחרונה... באופן מאוד חי ומחשיי??**

הנה!! כעת!! בלימוד הסוגיה של הקורונה... איך לקרא את המפה של ההתמודדות מול נגיף הקורונה?? כלנו יודעים שיש איזה נגיף שמסתובב בעולם... השאלה איפה כל אחד ממקם אותו במגרש של רצון ה'...

אלו שאומרים שאין קורונה... **זו תפיסה של בחינת איש!!** זו הגישה שרצון ה' זה **ציווי ה'!!** ה' מצווה אותנו להתפלל... ללמוד תורה... לשלוח ילדים לחדרים... ולבטוח בה' שיהיה טוב... זה רצון ה' שמעסיק אותנו ועומד לנו מול העיניים!! ואם זה רצון ה'... ופתאום מגיע לי משהו עם סיפורים על איזשהו נגיף... ושמירה על הנחיות ומסכות ובידודים... אני לא מבין... מה אתה רוצה?? על מה אתה מדבר?? טעית בכתובת... שכחת שאני יהודי!! אותי לא מעניין מה קורה בעולם... העולם שלי זה ציווי ה'!! העולם שלי זה עסק התורה ותפילה ברוב עם... זה העולם שאני מכיר... אה... אבל סו"ס מדברים על איזושהי קורונה... ומשטרות... וקנסות?? בסיידר... בשביל זה לעם ישראל יש עבר עשיר של מסירות נפש!!

זו קריאת המפה מזוית של איש! של עבודת ה' בבחינת איש!!!

לעומת זאת אלו שמתייחסים מאוד מאוד ברצינות לנתוני השטח של נגיף הקורונה... לסיכונים... להנחיות... וממש לא מקילים ראש... **זה סוג עבודת ה' בבחינת אישה...** אצל אשה רצון ה' זה **נתוני החיים כמות שהם!!!** ואם התעוררנו ביום בהיר אחד וה' העמיד אותנו מול נתון עובדתי שנקרא נגיף הקורונה על כל השלכותיו... אז זה כעת רצון ה'!!! החוסר תקשורת הטוטאלי בין המתווכחים בנושא... זה בדיוק אותו סוג חוסר תקשורת בין בעל שמבין שכעת רצון ה' לקרא ק"ש... ואשתו שבאותו רגע מחפשת בדריכות סוודר... שניהם מתעסקים ברצון ה'... השאלה איפה נמצא רצון ה'?? האם בציווי התורה!!! או בנתוני השטח!!! זה בדיוק כמו אותו רב שעסק בהרבצת תורה ובזיכוי הרבים... והרבנית שלו כל היום רודפת אחריו שישמור על הבריאות וכבר יבא לאכול ארוחת צהרים...

שניהם! גם הרב וגם הרבנית... שניהם עסוקים ברצון ה'... הרב עסוק בציווי ה'!!! ה' רוצה שיהיה תורה... שיהיה עירובין ומקוואות ולהעמיד ענייני הדת... ואילו הרבנית גם עסוקה ברצון ה'... רק היא לא עסוקה בציווי ה'!! אלא שעשני כרצונו! היא צמודה לנתונים היבשים שהקב"ה מעמיד לפניה... היא יודעת שהרב עדיין לא אכל!!! ו... ונתוני החיים מחייבים שצריך לאכול... לא היא המציאה את הצורך הזה... אלא מי?? בורא עולם!!! היא עסוקה בלמלאות את רצון ה' שמתגלה מול נתוני החיים... והרב עסוק בציווי ה'... נו... ובסוף מה האמת?? מה ההכרעה?? מי צודק יותר??

התשובה היא: שאיש ואשה זכו שכינה ביניהם!!! החכמה והפקחות הנדרשת בבניית בית זה להבין שאין פה שום סתירה!! אלא זה שני ניגודים שמשלימים אחד את השני... יש פה עזר כנגדו!!! המשבצת של משיח בן יוסף לעבוד את ה' מהמקום של הציווי... של התורה... משיח בן יוסף נצמד לתורה... מצוות... תפילה... עבודת ה' ללא פשרות וללא הקלות ובודאי לא להתייחס לכל מיני שיקולים של בריאות וכדו'... ואם סוגרים למשיח בן יוסף את הבית מדרש אמא שלו רחל מבכה על בניה... היא בגלות... למה לקחתם לי את התורה והמצוות?? למה אתם מונעים ממני את העולם המרומם שאני נמצאת פה?? מאנה להינחם על בניה!!!

לעומת זאת משיח בן דוד... זו עבודה אחרת לגמרי... הוא צמוד לנתוני השטח שהקב"ה עושה בעולמו... אם ה' עשה שיהיה קורונה אז הקורונה היא כעת המשימה! היא כעת רצון ה'... ואם צריך ללכת עם מסיכה אז המסיכה היא התורה והמצוות של התקופה הזו... כמו שהסוודר וארוחת צהרים והכביסות זה רצון ה' של האשה... ככה בעבודת ה' הכללית... יש לך אחד שאם הוא יעמוד מול מסיכה הוא יפתח את התורה או את השו"ע ויחפש איפה זה כתוב... ויש לך אחד שיעמוד ויטען... מה פירוש איפה זה כתוב?? זה כתוב פה!! בעצם החיים זה כתוב!! נתוני החיים כמות שהם זה רצון ה'...

בקיצור: למעשה אין פה באמת ויכוח... זה בעיקר שתי משבצות שונות בעבודת ה'... ולא תמיד אנחנו יכולים להתבצר בעמדה אחת!! לפעמים הקב"ה דורש תמרון...

לדוגמא: ילד שירד ל"ע מהדרך... בשלב הראשוני התגובה היא לא מתפשרת!!! מה פירוש?? יש תורה!! אתה חייב להתנהג כמו יהודי... ואם אתה לא שומר תורה ומצוות אתה לא הבן שלי... זה עבודה של איש!!! אבל לצערנו ולדאבוננו הרב... בשלב מסוים עומדים מול עובדה מוגמרת שזה האיש... זה המעמד הרוחני שלו... ובשלב זה אין לך הרבה מה להשפיע... מה כעת צריך לעשות?? כעת צריך לעבור לתפקיד של אשה!! וכעת צריך לאמץ את רצון ה' מהסוג השני... כעת במקום לפתוח את השו"ע ולהראות לילד מה צריך לעשות והוא לא עושה... לא!! כעת העבודה היא לפקוח את העיניים ולהסתכל על הנתונים כמות שהם... ולהבין שכעת רצון ה' שזה הילד שלי!! ואני צריך לאהוב אותו!! כי זה הנתונים שה' הביא לי והוא מצווה אותי להיות אבא שלו... זה קל?? לא!!! ממש לא... אבל זה תמרון מחויב...

אחת דבר להיפך: עומד לו היהודי שהוא בחינת אשה... והוא יודע שיש רצון ה' שקוראים לו קורונה וצריך להיזהר ולהישמר והמסכה והבידוד וההנחיות זה כעת רצון ה'... אבל!! פתאום אתה רואה שהילדים המשועממים מתחילים להראות סימנים של תנועה רוחנית שלילית... אתה רואה שהבנות המשועממות מתחילות לשבת יותר מידי מול מחשב... אוהו... כעת צריך לתמרון ולעבור לתפקיד של איש... ופתאום להתנער ולהכריז: זהו!! אין קורונה... יש ציווי ה'!! אנחנו צריכים להיות יהודים וצריכים לחרף את הנפש ולמסור נפש על רצון ה'...

כעת תבין מה פשר התפנית שקרתה אצל הרבה משלומי אמוני ישראל שבהתחלה נזהרו ובסוף פתאום שינו את דעתם... כן... הקב"ה לפעמים דורש תמרון והדדיות בין איש לאשה... לפעמים שרה צריכה לשמוע בקול אברהם ולפעמים "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה", מתי ככה ומתי ככה?? זה כבר שאלה של דעת תורה... אבל לפחות להבין שיש את שתי המשבצות האלו... והכי הכי: לתת מקום לשניהם!!! איש ואשה זכו שכינה ביניהם...

סו"ס אנחנו צריכים גם את ההנהגה של משיח בן יוסף-זכר- הרצויו!!! וגם את ההנהגה של משיח בן דוד- נוקבא- המצויו!!! את שניהם אנחנו צריכים... ואם אנחנו מתווכחים וכל אחד מאיתנו עסוק רק בלנמק את עצמו... אנחנו רק מדחיקים את הקץ... אדרבה... משיח בן יוסף ומשיח בן דוד צריכים להיפגש... צריכים להבין אחד את השני... צריך מצד אחד ש"ויגש אליו יהודה..." ומצד שני שיוסף יתוודע ויפול על צווארי אחיו... ורק אז... כשיוסף ויהודה מבינים אחד את השני... רק אז "ותחי רוח יעקב אביהם!!!"

עד כאן בתרגום לנגיף הקורונה... כעת נחזור הביתה... את העבודה הזו צריך בעיקר להשקיע בתוככי הבית פנימה!! האיש צריך להתבצר עם כל העוצמה בציווי ה'!! האיש צריך להביא את דבר ה' לבית... האיש צריך להכניס את האוירה של היידישקייט... איך בית צריך להיראות ולהתרומם ע"פ תורה... ומאידך!!! באותה שעה... האשה צריכה להתבצר בעמדה שלה... שעשני כרצונו... אני צריכה להסתכל מימנה ושמאלה ולפגוש את רצון ה' מול הנתונים של החיים... מול הנתונים של הבית... הקריאת שמע של האמא זה להלביש את הילדים... והשטייגן תורה שלה זה להיות עיקרו של בית ולראות מה המשימות שה' הזמין לי פה בתוככי הבית מול אתגרי החיים... כשמבינים את זה פתאום כל מיני דברים מסתדרים בראש... גם בבית וגם מחוצה לו... זה כבר לא שני כוכבים... אלא לעשות רצונו יתברך חפצנו, כל אחד במשבצת שלו...

שים לב! השקיעה והדלקת נרות שבת מתקדמים!

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פרשת וירא

ירושלים: 4:10 מוקדם: 4:00

בני ברק: 4:25 מוקדם: 4:15

מודיעין עילית: 4:19 מוקדם: 4:09

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

מכתב ממרן החזו"א זיע"א בענין תוספת שבת ותפילת מנחה בערב שבת לרגל יומא דהילולא ט"ז חשוון

לקראת יום הזיכרון למרנא החזון איש זיע"א רצינו להביא מכתבים שכתב לחיזוק ועל מעלת תפילת המנחה בערב שבת, ועל הזהירות והזריזות בכניסת השבת ויהיו הדברים לזכותו, ולעודד את הבתי כנסיות הרבים שהקדימו מנחה בערב שבת בבתי מדרשם וכך יכולים גם לגמור קבלת שבת לפני השקיעה כהוראת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שיש לחשוש לדברי השל"ה בסידורו שהאומר מזמור שיר ליום השבת לאחר השקיעה מביא לסכנה רבה (ערוך השולחן רמ"ב ס"ה) ולכן מרן שליט"א אף הורה שבבתי כנסיות שגומרים קבלת שבת לאחר השקיעה, ראוי גם לומר מזמור שיר בציבור לפני קבלת שבת!!!

נקדים בדברי היסוד ושורש העבודה שכתב וז"ל: (שער העליון סוף פ"א) ואדם יפיק תבונה ביתר שאת ויתר עוז זהירות הכוונה בתפילת המנחה של ערב שבת למי שמעיין בכתבי האריז"ל מגודל מעלתה ובודאי ראוי לאדם להכין עצמו בתפילה זו אל גודל הכוונה יותר ויותר. ואכן מרן החזון איש כותב במכתב וז"ל: "ולכן עצתי כי רק פעם אחת בשבוע הנך רשאי לעבוד עבודה שבלב זו תפילה בהשתפכות הנפש, ושאר התפילות בדרך אמצעי, וח"ו לא למהר ולעשות כתפילת קבע, פעם אחת בשבוע נכון לקבוע זמן אחד בכל שבוע, ואני מציע תפילת המנחה של ערב שבת, כי העת מסוגלת לשפע קודש לקראת שבת מלכתא" עכ"ל.

שבשביל מצוה נכנסים למצב נלחץ וסוברין יכולני עדין לגמור קודם השבת, ובאמת ראוי להחליט לפרוש אף במקום מצוה ומוטב שיהיה המכשול בביטול המצוה ממכשול של חילול שבת!!

מכתב נוסף כתב החזו"א: (תשובות וכתבים) "עיקר התשובה על אי זהירות הוא שימת לב על להבא, ובאמת צריך להתרגל להחמיר בכניסת השבת אף במקום מצוה, כי זה מצוי מאד

חיזוק לניצול לילי שבת הארוכים ממרנן רשכבה"ג הגרא"מ שך והגראי"ל שטינמן זיע"א

[הפיגוע בישוב איתמר ועוד], וחשב שזה בגלל שזה זמן שיש בו פחות לימוד תורה בעולם, ולכן התחיל לקום מוקדם יותר לפנות בוקר כדי להרבות תורה בעולם. (צדיק כתמר יפרח), עוד כתב רבנו הגראי"ל שטינמן זצוק"ל מכתב בענין זה: לכבוד האברכים החשובים בבית המדרש בעיר... המחפשים לעשות הטוב וישר בעיני ה' יתברך לקבוע עצמם ללמוד תורה בחורף בימי לילי שבת הארוכים. כמובן שזה יהיה באופן שלא יפריע לשלום בית. ויזכו להרבות תורה ויראת שמים הם, ובניהם, ובני בניהם, וירבו זכיות לתועלת כלל ישראל. ו' כסלו תשע"ג לפ"ק.

סיפר ראצ"ט (קו' היא שיחתני) שהיה אצל מרן הגרא"מ שך בימי מלחמת המפרץ בעת שנפל טיל סמוך לבני ברק בליל שבת, ואמר לו שזה בא לעורר את הבני תורה ללמוד יותר בליל שבת

מסופר שפעם הלך רבינו מרן הרב שך זצ"ל לטייל בשבת בגבולות ב"ב, ושאל תלמידו שהלך אתו מדוע נוסעים בכביש זה, ומכאן לא נוסעים - מי מגבילים, בס"מ זה נוסעים ובוזה לא נוסעים - ענה לו התלמיד "כאן זה ב"ב וכאן זה רמת גן". אמר לו מרן זצ"ל "איין זו הסיבה, אלא הסיבה היא משום שכח שמירת השבת של החרדים משפיע עד כאן, עד כביש הזה, ואם היינו מתחזקים יותר בשמירת השבת, היה השפעה עוד יותר, וגם בכביש הזה לא היו נוסעים, כמו שר' ישראל סלנטר זצ"ל אמר, שאם מי שהוא משתמד בצרפת, זה משום שבקובנה מתרשלים בעבודת ה', וכך הסביר מרן הגרי"ז זצ"ל, שמה שהחילונים שומרים יוהכ"פ אינו משום שיוהכ"פ חשוב אצלם, אלא משום שאצלנו יוהכ"פ הוא קדוש ושמור ומחוזק יותר. [שימושה של תורה עמוד ק"ז]

כמו"כ אמר רבנו: ידוע בשם הגרש"ז מקעלם ששכר מצוה שעושים בשבת הוא כפול. ובלב אליהו הביא ששמע מהה"ח ששקולה שבת כנגד כל התורה, לכן כל מצוה שעושים בשבת שוה תרי"ג ולפי הגר"א שכל אות בתלמוד תורה היא מצוה כשעושים זאת בשבת מכפילים כל אות ואות במספר תרי"ג, א"כ כשאדם יושב ולומד בשבת הרי אין סוף למצות שיכול להוסיף על חשבוננו עכ"ד. הבן איש חי זיע"א (בהקדמה לספר שמות שנה א' או ב') כתב בשם המקובלים, דגדול הפועל הנעשה מעסק

באחד לילות שבת בשנים האחרונות אמר רבנו הגראי"ל שטינמן זצוק"ל, שראה שקרו כמה אסונות בלילות שבת

התורה ביום שבת, אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימות החול עכ"ל.

ורבנו (בס' ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ' שנ) השיג על הבן איש חי וטענתו בצידו, דהרי הרמ"א כתב ופועלים ובע"ב שאינם עוסקים בתורה יעסקו בתורה בשבת, יותר מת"ח העוסקים בתורה כל ימות השבוע, וא"כ פועלים העוסקים בשבת למשל ג' שעות האם נכפילו פי אלף, נמצא בשבוע אחד עסקו שלושת אלפים שעות, ואילו התלמיד חכם שעסק בימי

החול למשל שבעים שעות בתורה, ומיעט בת"ת בשבת כדינו, יהיה לו פחות שעות לימוד בשבוע, אתמהא... ובקו' בשבת ניתנה תורה (עמ' ל"ז בס' כנסת אליהו מאיר) כתב הגרמ"מ שפירא שרבנו תי' שאין כוונת הבן איש חי אלא כלשונו הטהור גדול הפועל הנעשה מעסק התורה יותר מאלף פעמים מעסק התורה. בימות החול, ערך הפעולה קאמר, שכרו הרבה מאוד לפי ערך פעולתו, איש על מחנהו ואיש על דגלו, חכם כערכו ופועל כערכו.

דברי חיזוק בענין תוספת וכבוד שבת ממרן המשגיח הגה"ג רבי דב יפה זצוק"ל ליומא דהילולא י"ט חשוון

מקרי כלה מלכתא וכאילו מקבל פני המלך יתברך שמו, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בבליי הסחבות של חלאת העוונות. גם קודם הטבילה במקווה לכבוד שבת קודש יש להרהר בתשובה שהלא העיקר הוא כוונת הלב, כלשון הרמב"ם (סוף הל' מקוואות) 'והדבר תלוי בכוונת הלב'. (המשגיח עד שנתו האחרונה הלך למקווה מדי ערב שבת קודש במסירות עצומה, ושום מכשול לא מנע ממנו להיטהר לפני שבת קודש (מלבד פעמים בודדות שהיה עניין של סכנה, שאז כמובן לא הלך), היה מביא מהשל"ה הקדוש, ששבת היא הלב של השבוע, וכפי שהבריאות של כל הגוף תלויה במצבו של הלב, כך מצבו של כל השבוע תלוי בשבת. וכמו שכתוב ברמח"ל שקדושת השבת חלה על היום האחרון של השבוע, אך מקדשת ומעלה את כל ששת ימי החולין שקדמו לה, עד שנמצא שעל ידי קדושת השבת נמצאו כל ימות האדם מתקדשים. עוד מבואר ברמח"ל, שקדושת השבת היא גם הקדושה העליונה ביותר מכל הקדושות, וגם הקדושה המשפיעה ביותר. והנה, את ראש השנה ויום הכיפורים כולם יודעים שצריך לנצל כראוי, הן בתפילות והן בלימוד וכד', וכל כך למה? מפני שהם פעם בשנה, אך על פי מה שרואים בדברי הרמח"ל, שקדושת השבת גבוהה אף יותר מקדושת הימים הנוראים, אסור לנו להרשות שטבע ההרגל יגרום חלילה לזלזול בקדושת השבת. מרן הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל היה אומר, שהסיבה שבדור שלנו בני הישיבות אינם מצליחים כ"כ לצמוח לשיעור קומה של 'גדלות', נעוצה באי ניצול מספיק של ימי ששי ושבת קודש. כתוב בירושלמי (בדרים פ"ג ה"ט) 'שקולה שבת כנגד כל המצוות'. והסבא מקלעם היה אומר, שזה לא נאמר רק ביחס למצוות השבתיות, אלא כל מצווה בשבת - קדושתה שקולה כנגד כל המצוות! והיה המשגיח מעורר שההנהגה בשבת צריכה להיות ברוממות גדולה, וגם הלימוד התפילה ושאר המצוות שבכל השבוע צריכים להיעשות ברוממות - בשבת צריך שהם יהיו ברמה יותר גבוהה מכל השבוע...

מקבלות שכתב המשגיח לעצמו לקראת שבת קודש: להיזהר במיוחד מהמפריעים ביום השישי. להרהר בתשובה לפני כניסת השבת. לצפות לשבת כאשר ייזכר בשבת - ושמרו בני ישראל את השבת. לקבל עול מלכות שמים בשבת. להשתדל מאד לקיים עבדו את ה' בשמחה.

משיחת המשגיח: "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם" (לא, טז). אחד הדברים שנכללים ב"ושמרו... את השבת", אומר ה'אור החיים' הקדוש, שאדם יצפה לשבת, מלשון "ואביו שמר את הדבר" (שיעקב אבינו המתין וציפה לראות את יוסף). עוד אומר ה'אור החיים' שנכלל בזה מצוה לקבל על עצמו תוספת שבת. והוסיף המשגיח: שבקבלת תוספת שבת מקיימים את הכתוב בהמשך הפסוק "לעשות את השבת", כי בקבלת התוספת הוא עושה שבת כפשוטו, שכן הוא לוקח זמן של חולין ויוצק בו קדושת שבת.

והיה אומר המשגיח שאנשי מעשה משתדלים להרבות בתוספת שבת, (וכך נהג המשגיח בכל השנים להקדים את זמן הדלקת נרות בכמה דקות) כדי לזכות לכמה שיותר זמן שיש בו קדושת שבת. ומלבד הרווח שמתווסף לו עוד קדושת שבת, יש מעלה נוספת שהוא מגלה בזה שהשבת לא חלה עליו בעל כרחו, אלא אדרבה, הוא חפץ בשבת, מייחל אליה ואף מרחיב את זמנה. ובזה שמראה שחפץ בקדושת שבת, הוא זוכה לתוספת השפעות מקדושת השבת.

והיה אומר, שאנו עדים לתופעת פלא, שלעיתים תכופות מאד צצים לפתע, ברגע האחרון, מפריעים ממפריעים שונים לקבלת השבת בשעה מוקדמת. אין ספק שזה אינו מקרי אלא מעשה ידיו של היצר, אשר יודע את החשיבות העצומה שבקבלת שבת מוקדמת, ולכן עושה השתדלות מיוחדת להפריע לזה. כל זאת זכינו לראות אצל המשגיח, איך שהיה מצפה ומייחל, וממש מתגעגע, לבואה של שבת המלכה, וכבר משעות הבוקר המוקדמות של יום שישי היה אומר בשמחה ובהתלהבות: לא פשוט למה שנזכה היום - היום נזכה לשבת קודש! אחד התלמידים סיפר, שנכנס ביום שישי לחדרו של המשגיח וראה את המשגיח יושב לבדו ואומר בהתלהבות גדולה, 'ושמרו בני ישראל את השבת'... 'ושמרו'... 'לעשות את השבת'... וכשהבחין המשגיח בו, שיתף אותו ברגשותיו: לא פשוט מה שנזכה היום, נזכה שעוד מעט יהיה לנו שוב - שבת קודש!

המשגיח היה אומר שכמו שדואגים לצחצח את הבית והבגדים לכבוד שבת קודש כך אנו צריכים לצחצח את נשמתנו שנגיע נקיים לשבת קודש, וכמו שכתב ה'משנה ברורה' (סימן ר"נ סק"ג) יהרהר בתשובה ויפשפש במעשיו בכל ערב שבת כי שבת

מים זכים

זרשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ).

פרשת וירא

ברש"י (פסוק ז) שהאכילם ג' לשונות בחרדל, שזהו מעדן מלכים ושרים (רש"י בב"מ שם), - ואילו לגבי נתינת המים כתיב, 'יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם', וצ"ב מדוע לא הציע לתת להם מים בשפע בעין יפה, וכדרכו לכבד את האורחים בכל הדברים בעין יפה, וצ"ב.

- ג -

והנראה ליישב את כל הנ"ל, דהנה בספר 'במחיצת רבינו' (עמ' קצח) הובא, שהגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל ביאר, שהטעם שאברהם אבינו טרח להכין את הסעודה לאורחים בעצמו, ואע"פ שאילו הי' מבקש ממשרתיו שיעזרו לו, הסעודה הייתה מוכנה מהר יותר, זהו משום שהעיקר בהכנסת אורחים הוא הכבוד שמכבדים את האורח, ולכן אם הבעל הבית עושה את הכל בעצמו ובכבודו, זהו הכבוד היותר גדול, והוי הכנסת אורחים מעולה טפי, ואע"פ שע"פ לא יהי האוכל מוכן במהירות כ"כ עיי"ש, - עד כאן מהספר הנ"ל.

ומעתה לפי"ד נראה ליישב את כל הנ"ל, דמעתה י"ל דהפמ"ג הנ"ל שהסתפק, האם עדיף לקיים את המצוה מוקדם ע"י שלוחו, משום מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, או"י שעדיף לקיים את המצוה מאוחר בעצמו, משום מצוה בו יותר מבשלוחו, - לא יכל לפשוט את ספיקו מהנהגת אברהם אבינו, ולומר שמוכח מזה שעדיף לקיים את המצוה מאוחר בעצמו.

כיון שיתכן לומר, שבעלמא אולי עדיף לקיים את המצוה מוקדם ע"י שלוחו, - ורק לגבי הכנסת אורחים שיש מעלה מיוחדת לקיים את המצוה בעצמו, משום שיש הידור מיוחד במצות הכנסת אורחים, לכבד את האורחים בכבוד גדול ע"י שמראה להם שטורח בעצמו לכבודם, רק שם עדיף לקיים את המצוה בעצמו ואע"פ שע"פ המצוה תתקיים מאוחר יותר, ודו"ק.

- ד -

ומעתה נראה ליישב את השאלה הב' הנ"ל, שלכאוי צ"ב מדוע את רוב הדברים העדיף אברהם לעשות בעצמו, ואילו לגבי נתינת המים העדיף אברהם לתת להם ע"י שליח וכנ"ל, - דהנה קיי"ל בשו"ע בהל' מים אחרונים (או"ח סי' קפא, ו) וז"ל, 'ואין מכבדין זה את זה ליטול עד שמגיעין לחמישה האחרונים', - והיינו דבמים אחרונים אין מכבדים את הגדול שיטול תחילה, משום 'דאין זה כיבוד במה שירמוז לו שהוא ירחץ תחילה ידיו המזהמות' (משנ"ב סי' קיד), ועיי"ש עוד בפרטי דין זה, ואכמ"ל.

ומעתה י"ל דה"ה דאין זה כבוד לאורח, מה שמציעים לו מים לשטוף את רגליו המלוכלכות... ורק מ"מ ההכרח לא יגונה, - וא"כ יש לבאר שפיר, שאברהם אבינו העדיף לשלוח את המים ע"י שליח, כיון שאם אברהם יביא להם את המים בעצמו הרי הם יתגנו יותר עיי"ז, - וכיון שהעיקר בהכנסת אורחים הוא הכבוד שמכבדים את האורח וכנ"ל, לכן לגבי נתינת המים, מצות ההכנסת אורחים תתקיים בהיזור טפי, כאשר ישלח להם את המים ע"י שלוחו בדווקא, ודו"ק.

[ומ"מ הטעם שלגבי המים הקב"ה שילם לבניו ע"י שליח, ואע"פ שלהנ"ל לא הייתה שום טענה על אברהם, בזה שנתן להם

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה: ויאמר אדני-י אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך: יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ: ... ואל הקקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אתו: (ית, ב-ז).

ואל הקקר רץ אברהם - להגיד רוב חשקו בנדיבות, כי האדם הגדול אשר היו בביתו שמונה עשר ושלוש מאות איש שולף חרב, והוא זקן מאוד וחלוש במילתו, הלך הוא בעצמו אל אהל שרה לזרז אותה בעשיית הלחם, ואחרי כן רץ אל מקום הבקר, לבקר משם בן בקר רך וטוב לעשות לאורחיו, ולא עשה כל זה על יד אחד ממשרתיו העומדים לפניו: (רמב"ן).

והנה כתב הרמ"א (או"ח סי' תרכה) וז"ל, 'ומצוה לתקן הסוכה מייד לאחר יו"כ, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה', - ובפמ"ג (א"א סק"א) דן לומר, שבער"ש אחר הצות אסור לבנות את הסוכה, - והסתפק הפמ"ג האם עדיף שיבנה אז את הסוכה ע"י גוי, משום מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, או"י שעדיף שימתין לאחר השבת ויבנה את הסוכה בעצמו, משום מצוה בו יותר מבשלוחו, - וסיים הפמ"ג: 'וצריך עיון כעת'.

ולכאוי צ"ע מדוע הפמ"ג לא פשט את ספיקו מהנהגת אברהם אבינו ע"ה, שהעדיף להתעסק בעצמו בהכנות של הסעודה שהכין לאורחים, משום מצוה בו יותר מבשלוחו, ואע"פ שאילו הי' מבקש ממשרתיו שיעזרו לו בהכנות של הסעודה, לכאוי הסעודה הייתה מוכנה הרבה יותר מהר, - וא"כ יש להוכיח מזה, שמצוה בו יותר מבשלוחו עדיף, גם ככה"ג שמחמת זה קיום המצוה יתעכב לזמן מאוחר יותר, - וצ"ע מדוע הפמ"ג לא פשט מזה את ספיקו.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה יש להוסיף ולשאול בזה עוד ב' שאלות, וכדלהלן.

שאלה ב

הנה כתיב בקרא 'יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם', ופירש רש"י יקח נא - על ידי שליח, והקב"ה שילם לבניו על ידי שליח, שנאמר וירם משה את ידו ויך את הסלע', - וזהו ע"פ דברי הגמ' (בי"מ פו): 'אמר רב יהודה אמר רב, כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו, עשה הקב"ה לבניו בעצמו, וכל [מה] שעשה אברהם ע"י שליח, עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח... עיי"ש.

ולכאוי צ"ב טובא בזה, דהנה הגמ' (שם) מנתה ד' דברים שאברהם עשה בעצמו, ודבר אי' שעשה ע"י שליח, ומבואר שם בגמ', שבעצם הייתה מעלה גדולה יותר בדברים שאברהם עשה בעצמו, וא"כ צ"ב מדוע את רוב הדברים העדיף אברהם לעשות בעצמו, ואילו לגבי נתינת המים העדיף אברהם לתת להם ע"י שליח, וצ"ב.

- ב -

שאלה ג

ועוד צ"ע בזה, דהנה יש מקשים מדוע לגבי הסעודה שהגיש אברהם לאורחים, מצינו שהביא להם בעין יפה ובשפע, וכדהובא

מים ע"י שלוחו, זהו משום ש"ל שכך היא ההנהגה של מידה כנגד מידה, ואע"פ שבאמת לא הייתה עליו שום טענה, ודו"ק].

- ה -

ולדרך זו יש ליישב גם את השאלה הג' הנ"ל, שלכאוי צ"ב מדוע לגבי נתינת המים אמר אברהם, 'קח נא מעט מים ורחצו רגליכם', ומדוע לא הציע לתת להם מים **בשפע בעין יפה**, וכדרכו לכבד את האורחים בכל הדברים בעין יפה.

ולחנ"ל יש לבאר שפיר, שכיון שאין זה כבוד לאורח מה שמציעים לו מים לשטוף את רגליו המלוכלכות... ורק מ"מ ההכרח לא יגונה, - לכן י"ל דאילו הי' אומר להם 'קח נא הרבה מים ורחצו רגליכם', הי' זה פגיעה גדולה באורחים, שמרמוז להם שרגליהם מלוכלכות מאוד, - ולכן העדיף לומר להם בלשון עדינה 'קח נא מעט מים', והיינו שירחצו בהם את הלכוד המועט שעל רגליהם, (ולפי"ז יתכן שלמעשה בפועל שלוחו הביא להם הרבה מים), ודו"ק.

- ו -

והנה לגבי השאלה הב' הנ"ל, שלכאוי צ"ב מדוע את רוב הדברים העדיף אברהם לעשות בעצמו, ואילו לגבי נתינת המים העדיף אברהם לתת להם ע"י שליח וכנ"ל, נראה להציע דרך נוספת ליישב את זה, וכדלהלן.

דהנה כתיב בקרא 'ויאמר אדני-י אס נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך', ופירש רש"י בפירוש הב', **שאברהם אבינו ע"ה ביקש בזה מהקב"ה, שימתין לו עד שירוך ויכניס את האורחים, עי"ש.**

ואיתא בגמ' (שבת קכז.) **'אמר רב יהודה אמר רב, גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה, דכתיב ויאמר אדני-י אס נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך, כמדת הקב"ה מידת בשר ודם, מידת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבוא אצלך, ואילו בהקב"ה כתיב ויאמר אדני-י אס נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך.'**

- ז -

ומבואר בזה, שהקב"ה כביכול המתין לאברהם אבינו עד שיסיים לעסוק בהכנסת אורחים, - והותר לאברהם אבינו לעזוב את השכינה ולעסוק בהכנסת אורחים, משום **שגדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה וכנ"ל.**

ומעתה י"ל, שכל מה שהותר לאברהם אבינו לעזוב את השכינה, זהו רק בכדי לעסוק במצות הכנסת אורחים, שעליה נאמר **'גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה'**, אך לא הי' לאברהם היתר לעסוק כעת במצוות אחרות, כיון שהרי הקב"ה המתין לו (כביכול) עד שיסיים להתעסק עם האורחים.

- ח -

והנה הובא ברש"י, שמה שהציע אברהם מים לאורחים בכדי לרחוץ רגליהם, זהו משום שהוא הי' סבור שהם ערביים שמתחווים לאבק רגליהם, ואברהם הקפיד שלא להכניס ע"י לביתו, עי"ש.

ומעתה י"ל שעיקר כוונת אברהם אבינו במה שהציע מים לאורחים, הייתה בכדי לקיים את מצות ביעור ע"ז, ובכדי שלא יהי ע"ז בביתו, - וא"כ י"ל דעל מצוה זו לא נאמר **שגדולה מצות ביעור ע"ז, יותר מהקבלת פני שכינה**, - וא"כ לגבי מצוה זו לא הי' לו היתר לעזוב את השכינה, ולכן לא יכל להתעכב ולהביא להם בעצמו את המים, כיון שהקב"ה הרי המתין לו (כביכול) וכנ"ל, ולכן שלח להם את המים ע"י שליח, - ודו"ק ונפלא.

[ואע"פ שגם כאשר שלח את המים ע"י שליח, הדבר עיכב את אברהם מעט, ויש לשאול כיצד הותר לו להתעכב מעט בשביל זה, - אך מ"מ לגבי זה י"ל, דכיון דהוא הקפיד שלא להכניס ע"ז לביתו, א"כ את הזמן המוכרח של מינוי השליח לזה, הרי זה הי'

לצורך הכנסת אורחים, כיון שלולא זאת לא יכל לקיים את הכנסת אורחים ולהכניסם לביתו, - אך לגבי להביא להם את המים בעצמו, שזהו עיכוב שאינו מוכרח, לזה לא הי' לו היתר, ודו"ק].

- ט -

אמנם יש להקשות ע"ז, ע"פ המעשה הידוע עם הח"ח, שהובא ג"כ בספר **'דרך שיחה'** (עמ' כז) בשם מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א כדלהלן: **סיפר הרב שליט"א, מה ששמע מהגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל, שהיה במינסק והיה שם רוקח אחד שכל העניינים שבקדושה היו נעשים על ידו, וסיפר לו הרוקח כיצד זכה שכולם פונים אליו, וסיפר שמרן החפץ חיים זצ"ל היה במינסק וקנה ממנו תרופה מסויימת, ואמר לו הח"ח כי מקנא הוא בו שעוסק בהצלחת נפשות, ענה הרוקח: הרי אני עוסק בזה לפרנסתי... אמר לו הח"ח: אתה צריך לכיון לשם שמים ולשם מצוה, ואמנם אתה צריך להתפרנס ולכן נוטל אתה גם תשלום, - וכן עשה, ועי"ז נעשה לאיש מרכזי לכל דבר שבקדושה.**

ומבואר בזה, שאע"פ שלכאוי האמת היא, שלולא הפרנסה מסתמא הוא לא הי' טורח לעבוד בבית המרקחת... - אך מ"מ כאשר הוא מכיון בזה גם לשם מצות הצלת נפשות, הרי הוא מקיים בזה מצוה!

וא"כ כ"ש וכ"ש ש"ל שאברהם אבינו כיוון בנתינת המים, גם לשם מצות הכנסת אורחים, לגמול חסד עימם שיוכלו לנקות רגליהם, - וא"כ לכאוי אברהם אבינו באמת קיים בזה גם את מצות הכנסת אורחים, ואע"פ שלא זו הייתה עיקר כוונתו בזה, אך מ"מ הרי זה לא גרע יותר מכוונת הרוקח לקיים את מצות הצלת נפשות בעבודתו בבית המרקחת וכנ"ל, - וא"כ שוב צ"ב, מדוע אברהם לא נתן להם את המים בעצמו, והרי הדבר הי' מותר לו, משום שקיים בזה גם את מצות הכנסת אורחים, שגדולה יותר מהקבלת פני שכינה.

- י -

ויש לדון ליישב, שכל מה שנאמר שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה, זהו רק כאשר עיקר כוונתו לשם הכנסת אורחים, אך כאשר עיקר כוונתו לשם מצות ביעור ע"ז, ורק אגב זה רוצה לקיים בזה גם את מצות הכנסת אורחים, יתכן שעל אופן זה לא נאמר שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה, ולכן לא הותר לאברהם להביא להם את המים בעצמו וכנ"ל, ויל"ע.

[ועוד יש לדון, דשאני כוונת רשות עם כוונת מצוה, שהמעשה יכול להיות מוגדר למעשה מצוה אע"פ שמעורב בו גם כוונת רשות, אך לגבי ב' מצוות במעשה אחד, ישנם פעמים שמצינו, שהמעשה לא יכול להיות מוגדר כמעשה מצוה של ב' מצוות שונות, והדברים ארוכים ואכמ"ל].

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850
כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'דריים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס לקרן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המצינית: 'עלון מים זכים'] - הזכרים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"ג ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה פרשת וירא התשפ"א גליון 147

מעלת נטילת עצה

שאלה: האם יש ענין ליטול עצה מאחרים על ספיקותי?

א. בראשית יח, א: "וירא אליו ה' באלוני ממרא, והוא יושב פתחו האוהל כוזם היום". פירש רש"י "באלוני ממרא – הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך נגלה אליו בחלקו". ומקור הדברים הוא במה שאמרו במדרש תנחומא (פרשת וירא, ג. ובמדרש אגדת בראשית, יט) "ולמה באלוני ממרא? יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שאינו מקפח שכר של בריה, שלשה אוהבים היו לו לאברהם, ענר אשכול וממרא, וכיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא שימול, הלך לקחת מהם עצה (אם כדאי לעשות זאת בפרהסיא או בצנעא), הלך אצל ענר, אמר: כך וכך אמר לי הקדוש ברוך הוא, אמר לו ענר: בעל מום רוצה אתה לעשותך, שיהיו קרוביהן של המלכים שהרגת באין והורגין אותך, ואין אתה יכול לברוח מפניהם! הניחו והלך אצל אשכול, אמר לו: כך וכך אמר לי הקדוש ברוך הוא, אמר לו אשכול: אתה זקן, אם אתה תמול, יצא ממך דם הרבה ולא תוכל לסבול ותמות. הניחו והלך אצל ממרא, אמר לו: כך וכך אמר לי הקדוש ברוך הוא, מה תיעצני? אמר לו ממרא (בתמיהה): בדבר הזה אתה מבקש עצה, הלא הוא שהצילך מכבשן האש, ועשה לך כל הניסים והצילך מן המלכים, ואלולי כוחו וגבורתו – היו הורגין אותך, והציל רמ"ח אברים שבך, ומקצת אבר אחד אתה מבקש עצה, עשה כמצוותו. אמר הקדוש ברוך הוא: אתה שנתת עצה שימול, איני נגלה אליו אלא בתחומך".¹

ולכאורה מלבד הלימוד המפורש שלמדו מזה חז"ל כאומרם "יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שאינו מקפח שכר של בריה", יש ללמוד מכך עוד שני לימודים חשובים, ראשית

בגודל נטילת העצה מהשני, כי על אף שאברהם אבינו ראה האומה הישראלית², 'עמודו של עולם' (רמב"ם עבודת כוכבים א, סוף ב) היה 'איתן' בדעתו³, והלך כנגד כל העולם מבלי מורא ופחד (כדלהלן), בכל זאת הלך להתייעץ עם אוהביו, כי גדולה מעלת העצה מן האחרים שאינם נגועים בדבר, ועוד שיכולים להוסיף לו צדדים ושיקולים שלא חשב עליהם. **נמצא** כי מלבד המעלה ליטול עצה מן ההורים – שהם רוצים באמת לטובתו ואינם נגועים בדבר (וכדלעיל לד, כה 'נטילת עצה מההורים'), ומעלת העצה מן הזקנים והחכמים – שכאשר האדם אינו יודע מה לעשות, וכיצד לפשוט את ספיקותיו, תמיד יכול ללכת אל החכמים וגדולי הדורות, והנוטל מהם עצה – אינו נכשל (כדלהלן כה, כב 'הפעולה הנצרכת בספיקות')⁴, עוד יש מעלה בעצם ההתייעצות עם אדם אחר, שבכך יכול לשמוע עצה שלא חשב עליה כלל, מזווית ראייה הנוטלה נגיעות אישיות וכדומה.

וליימוד נוסף יש לנו מכאן, שגם לאחר שנטל עצה, ורוב אוהביו (שהם שנים מתוך השלשה שהלך אליהם) אמרו לו שלא ימול, לא שת לבו אליהם אלא השגיח רק בדברי ממרא על אף שבדרך כלל נקוט בידינו ש'יחיד ורבים, הלכה כרבים' (ברכות לו. שבת ס: קל: יומא לו: ביצה יא. יבמות מ. מז: מז. כתובות כא. בבא קמא קב. עבודה זרה ז. בכורות לו. ונדה מט.). **וכנראה** משום שהבין שאלו שייעצוהו שלא ימול, בודאי אין לשמוע להם, שהרי זה נגד ציווי הקדוש ברוך הוא, ולא היה לו בזה כלל ספק. ובמקום שאין ספק, אפילו

² כלשון האברבנאל (ישועות מלכו חלק ב עין ג פרק ח), 'דברי סופרים' (את סו), וכעין זה ב'דברי חלומות' (לרבי צחק מלובלין את סו 'אב התולת ישראל').

³ ונקרא "איתן האזרחי" (תהילים פט, א. ומלכים א' ה, יא. ודרו ח"ל בבבא בתרא סו. הרמב"ם שם בלבוש ג שוהא אבהם).

⁴ **כנאמר** חז"ל (שמו"ד ג, ט) על הפסוק (דברים לב, ט) "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", ש'כל הנוטל עצה מן הזקנים (כלומר מן החכמים, שזקן היינו זה קנה חכמה כמאמרם בקידושין לב:) – אינו נכשל' (ונתבאר בדברים ח"ג שם 'התחברות לאבות'). ודבר זה מלבד ממה שהוא נוגע תמיד, הוא נוגע ביותר בעת הזו, שהעולם מבלבל וכל אחד יכול לומר דעה אחרת ומחשבה אחרת בענין אופן ההתנהגות הנצרכת, ובדבר ההשתדלות הראויה לכל אדם, לכן הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל, וראוי שיעשה כל דבריו ודרכיו על פי מאורי הדור, או רב מוסמך שהולך על פיו. אבל לא ינהל עסקיו על פי דעות של המון העם ואף לא כל מיני 'רבנים' למיניהם שמביעים 'דעות' על כל דבר מבלי רשות מוסמכת.

¹ וקשה למה הוצרך ליטול על כך עצה, הרי פשוט שצריך לקיים את מאמר ה', והריב"א ומושב זקנים פירשו שנטל עצה אם יהיה נימול לעין כל, כלומר, אפילו שהיה פשוט לו שיקיים את ציווי ה', אבל נטל עצה אם כדאי לעשותו בפרהסיא או בצנעא [שנא יראו כן אחרים, וינעו מלהכנס תחת כנפי השכינה, אבל ממרא יעץ לו שלא יחשוש ממה יאמרו, ואדרבה אם יעשהו בפרהסיא יראה חליה שמתבייש במצוות התורה (הגו"מ שטרנברג שליט"א)]. ובאמת אבהם שמע לעצתו ועשה כן באמצע היום (כמובא לעיל בפסוק יז, ט ובפרקי דרבי אליעזר, ריש פרק כח) שכל מצוה היום]. ויש לעיין שבלשון תשובתם של כולם, משמע שדיברו עמו על עצם קיום המצוה, ולא על אופן קיומה אם בצנעא או בפרהסיא.

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

מעלת מצות חינוך

שאלה: האם ניתן לוותר על מעלת 'מצוה' בו יותר מבשלוחו? ולא לקיים המצוה בעצמו אלא על ידי בנו כדי לחנכו במצוות?

ג. בראשית יח, ז: "ואל הבקר רץ אברהם... ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו". פירש רש"י "אל הנער – זה ישמעאל, לחנכו במצוות". ובגמרא (בבא מציעא פז:) אמר רב יהודה בשם רב, כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו – עשה הקדוש ברוך הוא לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם על ידי שליח – עשה הקדוש ברוך הוא לבניו על ידי שליח, עיין שם. ובמה שעשה חלק מהדברים בעצמו ולא מסר זאת לשלוחו, בפשטות הוא משום המעלה הגדולה של 'מצוה' בו יותר מבשלוחו' (קידושין מא.). **וכעין דברי הרמב"ן "וטעם 'ואל**

הבקר רץ אברהם' להגיד רוב חשקו בנדיבות, כי האדם הגדול אשר היו בביתו שמונה עשר ושלוש מאות איש שולף חרב (גדרים לב.), והוא זקן מאוד וחלוש במילתו, הלך הוא בעצמו אל אהל שרה לזרזה בעשיית הלחם, ואחרי כן רץ אל מקום הבקר, לבקר (לבדוק ולבחור) משם בן בקר רך וטוב לעשות לאורחיו, ולא עשה כל זה על יד אחד ממשרתיו העומדים לפניו". ומשמע שמה שאברהם עשה את כל זה בעצמו הוא משום שמצוה בו יותר מבשלוחו' (ועיין בזה בשו"ת קרבן שמואל או"ח יא, ובחתן סופר שער הטוטפת, יא. ועיין בקדושת לוי כד, יז עה"פ "וירץ העבד לקראתה". ובהעמק דבר שם פסוק א עה"פ "ואברהם זקן בא בימים"). **מעין זה ראינו גם כאשר השכים לעקוד את יצחק בנו, כתוב (להלן כב, ג) "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו",** ופירש רש"י "ויחבוש – הוא בעצמו, ולא ציוה לאחד מעבדיו (לעשות זאת, אף שממילא הלך כעת עם שני נעריו ובנו, ללמדך) שהאבהה מקלקלת (את) השורה", וכיון שרצה לעשות רצון קונו, לא המתין לבוא משרתיו ונעריו ויסביר להם מה לעשות וכדומה, אלא מיד הלך וחבש את חמורו – בעצמו.

לפי זה קשה, למה את ההכנה (הבישול, ואולי אף השחיטה) נתן לנער, בפרט ש'כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו קובר את אשתו ובניו' (סוטה יג: וב"ר ה, ד), ולמה לא יסיים בעצמו את המצוה, (שהרי גם בהכשר מצוה' שייך 'מצוה' בו יותר מבשלוחו', עיין בקידושין מא. וברש"י, ר"ן ורמב"ם ושיעורי הגרש"ח). אלא שפירש רש"י "ויתן אל הנער – זה ישמעאל, לחנכו במצוות", והבין אברהם שמצות חינוך הילדים עדיפה על הידור מצוה של 'מצוה' בו יותר מבשלוחו'. ונבין בזה במעט מה רב גודלו של מצות חינוך, אשר ראוי לדחות מפניה את ה'מצוה' בו יותר מבשלוחו', אף שלענין כמה דברים הוא חשוב מאוד (כנזכר בקידושין מב.).⁶

⁶ והינה אפשר לדחות שאברהם היה עסוק בעוד דברים (כגון לקחת "חמאה חלב"), או שישב עם אורחיו, ולכן נתן את בן הבקר לישמעאל לעשותו. ועוד שהיה חולה וחלש ולא רצה לבשל או לשחוט בעצמו, שמה יפסלנה, ולכן נתן זאת לבנו.

אם כל העולם יאמרו לו כנגד, אינו צריך לחשוש אליהם.⁵ ובפרט שזו היתה כל דרכו, ולכן נקרא "אברהם העברי", שכל העולם מעבר אחד הוא היה מהעבר השני (ב"ר מב, ח). וכמו שהבאנו לעיל (בנדמ"ח יד, יג 'הליכה בדרך האמת בלא התפעלות מהסביבה') שעל היהודי המאמין לדעת שעליו לעשות את האמת הצרופה מבלי להתפעל מדעת ההמון והסביבה, ולהלן (כא, כה 'תוכחה ללא בושה') שכשצריך להוכיח אפילו אדם מכובד, יוכיחנו ולא יחוש על כבודו, אך יוכיחנו בנחת שלא יתבייש וישא עליו חטא.

תשובה: יש מעלה ליטול עצה מאחרים על ספיקותינו, שבכך יכולים להעמידו על דברים שלא חשב עליהם, או שהיה נגוע בהם, אבל כשמבין שמשויבים לו כנגד רצון ה', לא ישגיח בהם כלל.

חינוך בנו למצוות

שאלה: האם יש ענין לתת לבנו לעשות המצוות אף על פי שאינו מצווה בהם?

ב. בראשית יח, ז: "ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו". פירש רש"י "אל הנער – זה ישמעאל, לחנכו במצוות". וכן ראוי לאדם לתת לבנו כסף ליתנו לצדקה וכדומה כדי שירגילו במצוות, ובפרט במצוות אלו שעיקרם משום (דברים כח, ט) "והלכת בדרכיו" שצריך לקנות בעצמו מידות אלו להיות רחום וחנון (כמו שהרחבנו ב'שלום רב' פ"ד הערות סב, קכו), ראוי להרגילו בזה כבר מקטנות, ובכך יהפך טבעו להיות רחום וחנון.

ונראה שיש מצות חינוך הכללית הקיימת במצוות החיוביות כסוכה טלית ולולב, ונפסק בהלכה (ערכין ב: וסוכה מב.) שענינם הוא בשעה שמבין לעסק המצוה, סוכה כשאינו צריך לאמו, טלית כשיודע להתעטף בה, לולב כשיודע לנענע כראוי, וכן על זה הדרך. אבל יש גם מצות חינוך הפרטית לכל אדם במצוות קיומיות, כמעשי חסד ומצות צדקה וכדומה, וכשם שהאדם לא מחוייב בכולם אלא אם מזדמן לו או מחזור אחריהם, כך אין חיוב חינוך לזה, אולם יש בזה מצוה קיומית שמחנכו למצוות אלו. והגרי"ז מבריסק זצ"ל הוסיף ללמוד מכאן, שיש לחנך את הילדים לקיים את המצוות אף במסירות נפש, שהרי גם ישמעאל היה ביום שלישי למילתו שאז הכאבים מתגברים, ובכל זאת ראה אברהם לנכון לחנכו לטרוח בהבאת האוכל.

תשובה: לבד ממצות חינוך הכללית במצוות החיוביות, שזמנו כשמבין ויודע את עיקר המעשה, יש גם מצות חינוך בשאר המצוות הקיומיות ובפרט במעשי חסד וכדומה שבכך מרגיל טבעו להיות רחום וחנון.

⁵ כמו שהרחבנו להלן (שמות כג, ב 'הליכה אחר רוב הגוים') שאף שבדרך כלל הולכים אחר הרוב, היינו דוקא במקום שיש איזה ספק בדבר, אך במקום שהאמת ידועה והצד השני הוא שקר, אין להתחשב ברוב, אלא עלינו לעשות את האמת כפי ידיעתנו.

ואף שהיה אפשר לדחות ששם הוא מפני שבנו של אדם הוא כמותו ואין בו חסרון של 'מצוה בו יותר מבשלוחו'⁷, אלא שלפי רש"י (קידושין מב.) הטעם ש'מצוה בו יותר מבשלוחו' הוא משום שעדיף שיטרח יותר בגופו וירבה לו השכר, אם כן מה מועיל ששולח את בנו ולא אדם אחר, הרי סוף סוף אין גופו טורח בעצמו במצוה (אם לא שנדחוק ש'ברא כרעיה דאבוא' גם כלפי זה, והוא חידוש). ואפשר לומר שסבר שמצות חינוך עדיפה מההידור של 'מצוה בו יותר מבשלוחו' כאמור⁸.

תשובה: מצות חינוך הילדים גדולה היא, ועדיף לדחות בעבורה גם את המעלה של קיום 'מצוה בו יותר מבשלוחו' בעשיית המצוה בעצמו.

חובת עשייה עצמית

שאלה: מי שנגזר עליו לקבל איזו השפעה מכורום, האם צריך לעשות גם פעולה מצדו למענה?

ד. **בראשית יט, ב-ג:** "ויאמרו לא כי ברוזוב נלין, ויפצר בם מאוד ויסורו אליו ויבואו אל ביתו". פירש רש"י (ומקורו בב"ר ג, ד) "ויאמרו לא – ולאברהם אמרו (לעיל יח, ה) 'כן תעשה (כאשר דברת)', מכאן שמסרבין לקטן (ללוט) ואין מסרבין לגדול (לאברהם אבינו)". וקשה, כיון שנשלחו להצילו מסדום, בודאי היה להם להיענות לבקשתו, מדוע סירבו לו. אלא הפשט הוא כמו שכתב הרמב"ן "ויפצר בם מאוד – היה ללוט זכות בהפצירו בהם והיה לו חפץ טוב בהכנסת אורחים, והיו ממאנים כדי לזכותו, ולכן שמעו לו בסוף, כי מתחילה לא היו רוצים

לבוא לביתו, כי אינו צדיק תמים". **מבואר** שכיון שלא היה צדיק תמים לא רצו להכנס אליו, וזה לימוד בפני עצמו שאין ראוי לבוא לבית של אדם כזה. (ודחוק לומר שזה דוקא במלאכים). ומאידך רצו לכווננו אם באמת חפץ הוא בביאתם, ומקיים הכנסת אורחים גם בשעת קושי, ולא רק מחמת חיקוי אחר אברהם (שפחותה דרגתה כמו שהבאנו במקום אחר, כדברי הסבא מסלבודקא זצ"ל שמחמת שעשה הבל את מצות הקרבן לה' רק בתורת חיקוי אחר קין אחיו, לכן לא היה בכח המצוה להגן עליו שלא יתרגנו), לכן אמרו לו בתחילה: לא, כי ברחוב נלין. ורק לאחר ש'ויפצר בם מאוד', שבזה גילה שבאמת חפץ הוא במצוה, אז נאותו אליו ויבואו אל ביתו (ובעיקר הדברים יש להבין, שמשמע שעשו כן מחמת שתי סיבות, וכי לא היה מספיק סיבה אחת לעשות כן).

ובפשטות נראה שאין הכוונה סתם שרצו לזכותו שתיחשב המצוה כמצוה עצמית שלו ולא כחיקוי בלבד (כאמור בפחיתות כח מצוה כזו), אלא שרצו שזכות זו תועיל לו כדי להינצל מהפיכת סדום (ויש לעיין בזה). אמנם צריך להבין, והרי כבר נשלחו לצורך הצלתו מסדום, ולמה הוצרך לוט לזכות נוספת, ומשמע שבלא זה לא היה ניצל. **אלא** מוכח שגם באופן שנגזר כבר על האדם הצלה משמים, עדיין צריך שתהיה איזה פעולה שתבא מצדו, ובלעדיה הישועה לא תבא⁹. כיוצא בזה מצינו שכשבאים לצדיק לבקש ישועה, אומר הצדיק שיעשה איזה פעולה מסויימת של פדיון, או חיזוק במצוה פלונית. והיינו שאף שהישועה תבא בזכות תפילת הצדיק שאין תפילתו חוזרת ריקם, ש'צדיק גזור והקדוש ברוך הוא מקיים' (עיין שבת נט: ותענית כג:), מכל מקום צריכים גם איזה דבר מצוה שיבא מצד האדם, ורק על ידי כך תפעל הישועה.

גם להלן (שמות כו, כו-כח) השפעה ממרום אחר ניצול הכוחות) נתבאר שאף דבר שממילא אין ביד האדם לעשות את כולו, עליו לפחות לנסות ולהשתדל להשקיע בזה את כל כוחותיו האפשריים, ורק לאחר מכן הקדוש ברוך הוא יסייע בעדו להשלים מעשהו אף בדרך ניסית, עיין שם. **ומבואר** שכל הסיוע ממרום הוא רק לאחר הפעולה שעושה האדם מעצמו, ומצינו שהתורה נמשלה לתינוק היונק מאמו (כאמרו בעירובין נד: 'מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב, אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם'), ויש שפירשו שהוא כדי ללמד, שאפילו תינוק שבלא חלב אמו יסתכן וימות, לא יקבל את החלב אם לא יעשה מעצמו לפחות את הפעולה המינימלית למצוץ את הדד כדי להוציא את החלב, כך גם אצל לימוד התורה, אף שניתן במתנה מהקדוש ברוך הוא, מכל מקום צריך האדם לעשות מצד עצמו את מה שיכול.

⁷ כמו שהקשה הגר"ר פלאג' (אבות הראש ב"י ע"ס אבות דרבי נתן פרק יג' ד"ה נתן) למה לא גמר אברהם בעצמו את המצוה, וכמו שרץ אל הבקר, והרי כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו נעש על כך (סוטה יג:), בפרט שישמעאל באותו הזמן היה קטן, ולהלכה משום כבוד המצוה עדיף שתיעשה המצוה בגדול יותר ממה שתיעשה בקטן שנחשב כהורדה במצוה, (ואף שבאותו זמן נעשה 'בר מצוה' כדלהלן, ונמצא שהוא גדול, אבל אולי סבר שכלל שהאדם גדול יותר בגילו, יש בזה הידור וכבוד בעשיית המצוה, הוא חידוש). ותירץ שלכן אמרו באבות דרבי נתן (שם) שנתן זאת לישמעאל בנו שנחשב כאילו שהוא בעצמו עשה את המצוה, משום שבנו חשוב כמותו (ברא כרעיה דאבוא), אבל אם אחר היה עושה זאת באמת היה נעש על כך, ועשה זאת גם משום שרצה להנכחו במצוות, שהרי אותו היום מלאו לישמעאל בנו י"ג שנים ויום אחד. ומסתמא כוונתו שכיום שנעשה גדול ומתחנך למצוות, יש יותר ענין למסור לו את קיום המצוות, כדי 'להתחנך במצוות' (שהוא ענין 'התלה' כמו חנוכה בית המקדש, 'חנוכה המנוח', 'מנחת חינוך של הסין וכדומה). (ועיין ביקור מצוות לה"י ארצי ג, טו). אך זה קשה מדברי הגמרא (קידושין לא: ופירש רש"י ד"ה חמשה) שרבי אבהו עמד על פתח ביתו של אבימי בנו, היה אבימי בעצמו רץ לפתוח לו, ולא הניח לאוהר מבניו לילך לעשותו (ויש ליישב ששם עשה כן משום כבוד אביו, שידא כיצד הוא בעצמו קם לפתח לו את הדלת. ועיין בתורת המצוה לה"י ארצי, יב). ועוד כמו שהערנו למעלה, לפירוש רש"י (קידושין מב.) שטעם מצוה בו יותר מבשלוחו הוא משום שעדיף שיטרח יותר בגופו וירבה לו השכר, אם כן מה מועיל שיעשה על ידי בנו. (ואולי אם בנו כבר מתחנך במצוה זו, עדיף שהוא עצמו יעשה).

⁸ לפי זה, מה שאברהם לא נתן לישמעאל לעשותה מתחילת המצוה, אולי משום שחשש שלא יוכל לבחור כראוי "בן בקר רך וטוב" ויתן להם ג' לשונות בחרדל, ולכן את זה הוצרך לעשותו בעצמו, מה שאין כן לענין הבישול שמסך עליו שיוכל לעשותו, אף ש'מצוה בו יותר מבשלוחו', בזה העדיף להביא לישמעאל משום חינוך כנזכר. שוב העירוני שהגר"י זילברשטיין שליט"א (ויש תש"ח) נקט שעדיף שהאב יטרח במצוה (ואפילו בהכרח מצוה כהכנת נרות חמשה) ולא הבן, ויש לחלק שאכן בעלמא 'מצוה בו' נאמר גם באב במקום הבן, אבל כשעושה כן 'להנכחו במצוות' שונה שאז עדיף לתת לבן. וצריך עיון.

⁹ מעיין זה מבואר גם בעיקר שפתי חכמים (יט, יז) את ע) שמה שפירש רש"י (שם) שלוש ניצול בזכות אברהם, ואילו להלן (פסוק כט) פירש רש"י (ומקורו בב"ר) שלוש ניצול בזכות עצמו שלא גילה במצרים ששרה אינה אחות אברהם, אלא שבלעדי זכות אברהם שהיה צדיק גדול, לא היתה מועילה זכותו להנצל מתוך ההפכה, עיין שם. ונמצא שגם שניצול בזכות אברהם שהיה צדיק גדול, אבל נצרך לכך גם את זכות עצמו, ובלעדיה לא היה מועיל הדבר.

תשובה: גם כשגזר על אדם לקבל השפעה טובה ממרום, לא יקבלה אם לא יעשה בעצמו איזו פעולה למענה.

הפקרת הבית למצוה

שאלה: האם דבר טוב הוא לאדם להפקיר את ביתו כדי לעשות מעשי חסד?

ה. בראשית יט, ה: "הנה נא לי עתה בנות אשר לא ידעו איש, אוציאה נא אתהן אליכם ועשו להם כטוב בעיניכם, רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על כן באו בצל קורתו". לוט ראה אצל אברהם מסירות נפש במצות הכנסת אורחים, ולפיכך כשבאו אליו המלאכים הפציר בהם מאוד שיאותו להכנס לביתו, ואף מסר נפשו על כך בשעה שאנשי סדום נסבו על פתח ביתו, כשיצא אליהם וביקשו ממנו את האורחים, השיבם "הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש, אוציאה נא אתהן אליכם ועשו להם כטוב בעיניכם, רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על כן באו בצל קורתו", הרי שהפקיר את בנותיו בגלל מצות הכנסת אורחים שהיתה נראית בעיניו חשובה יותר. ואמרו חז"ל (פרקי דרבי אליעזר כה) שכשם שנתן משה רבינו נפשו בעבור עם ישראל, כך נתן לוט נפשו שלקח את שתי בנותיו והוציאן לאנשי סדום תחת שני המלאכים (עד כאן דברי חז"ל שם), אבל כאן זו מסירות נפש בפעולות רעות שמפקיר את בנותיו לצורך מצות הכנסת אורחים¹⁰.

מכאן נלמד שצריך האדם לעשות את מעשיו ומצוותיו בדעת נכונה (רפפורציה), שלא יהיה מצב שמקיים מצות חסד לאחרים ומתעלם ממשפחתו שהם קודמים לכל וכדומה¹¹. וכבר הרחבנו (להלן בדברים ח"ב כו, ז ריבוי שהות הילדים בבית) שעל האדם להזהר שלא לשלוח את ילדיו הקטנים מחוץ לבית ללא השגחה, העיקר שישמר הסדר והנקיון בביתו, כי עדיף שיתמלא הבית לכלוך ובלגן, ולא חלילה תתלכלך נפשם של ילדיו (ע"ש). אבל כאן נתווסף שגם כשעוסק במצוה, אפילו היא חשובה ביותר, צריך להיזהר שלא להזניח את צרכי אשתו ובניו וחינוך ילדיו.

לדאבונו אפשר לראות זאת בזמננו, ישנם אנשים הרוצים לעשות איזה מצוה או מעשי חסד עם אחרים, לפעמים מפקירים את בני ביתם לרחובות קריה, וכשבאים אליו ומעירים לו: ראה את מעשה ילדיך, מדוע אינך משגיח אליהם? משיב הוא בתמימות ובמסוה של צדקות: הלא עסוק אני במעשי חסד.

¹⁰ אף שרבנו חננאל כתב "חלילה שהיה מפקיר בנותיו, אלא דיבר כאומר לחבירו הלא דלת ביתי פתוחה, קח מה שתרצה. או כמשליך עצמו על אדם העומדים לרוצחו ואומר: הרגוני, כי יודע שלא יהרגוהו". אבל פשוט הכתוב שהפקירן, וכן כתב הרמב"ן "גנותו של לוט מתגלה כאן, כיון שמדבריו למדנו שלא היה ענין הוימה בנשים רחוק בעיניו, ולא היה עושה לבנותיו חסם גדול לפי דעתו". כלומר דממה שעשה כן הבין שאין בזה כל כך רעה, ועל כרחק שדברים חמורים אלו לא היו רעים כל כך בעיניו.

¹¹ כעין אומרים (זמא כג.) "ללמדך, שקשה עליהם (עמי הארצות) טומאת כלי, יותר משפיכות דמים". וכן מצינו במקומות אחרים שלפעמים גזל וכדומה קל להם יותר מאיסורים אחרים.

גרוע מזה ישנם אנשים שיודעים לעשות חסד ולעזור לזולת רק בחוק, שם הוא נראה בעל לב רחום וחנון ומטיב לכל, אך בביתו אין לו זמן לעזור לאשתו, ומסופר על אשה שראתה כי בעלה לא מטה שכם לעזור בבית ורק עוזר לאחרים, אז היא התקשרה אליו בפלאפון ושאלה אותו: אם הוא מסכים לעזור לאיזו משפחה, וכשהסכים מיד ושאל היכן הם גרים, ענתה לו: שמדובר בביתו ובמשפחתו...

צריך לדעת שעיקר החסד הוא בבית, ומלבד מה שמחוייב לאשתו ממה ש"ציוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יותר מגופו" (כלשון הרמב"ם אישות טו, יט), היא שארו וקרובתו, שהרי אשתו כגופו, ונאמר (ישעיה נה, ז) "ומבשרך אל תתעלם" (וכמו שהרחבנו במקום אחר שחובה גדולה מוטלת על האדם לקרב את קרוביו ולדאוג להם בתחילה, ודוקא בביתו נמדד האדם במידת חסדו האמיתית).

עוד צריך לדעת שהמודד האמיתי אם האדם הוא בעל חסד, זה כיצד הוא מתנהג בביתו, שכן שם הוא מקום החסד האמיתי, כמובא בשם רבי חיים ויטאל זצ"ל שהמקום האמיתי של תיקון המידות ועידונן הוא ביתו של האדם¹². וכנראה משום שעיקר מעלת האדם נמדדת לפי קושי המצוה כידוע, ו'גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה' (ב"ק פז, ע"ג. וקידושין לא.) משום שאז צריך יותר להלחם עם יצרו המנסה למונעו מכך. **ובספר איש וביתו כתב: "המאיר פנים לרחוקים, עדיין לא נבדק במידת השלום. אפשר רודף כבוד הוא, שמבקש לו תפארת מן האדם. אפשר יצר המחלוקת מנהגו, אלא מתוך שעסקיו עם הרחוקים מועטים, יכול הוא להבליג על החימה העצורה בלבו, שלא תפרוץ לחוץ, ומראה להם פנים שוחקות כדי שיכבדוהו. בא לביתו – מיד הוא שופך את כל חמתו. אימתי נבדק האדם במידה זו של שלום? בביתו הוא נבדק. אם יכול אדם להבליג על כעסו, בשבתו בין קרוביו, הרי רצון השלום שופטו. מתוך שעסקיו עם קרוביו מרובים, נכנס ונתקל בהם, יוצא ונתקל בהם, אלמלא רצון השלום ששופטו, לא היה מבליג"** (ובמקום אחר הוספנו בזה).

תשובה: עיקר מקום עשיית החסד הוא ביתו של האדם, ואשתו ומשפחתו הם קודמים לכל העולם, ויזהר האדם שלא להפקיר את חינוך ילדיו בעבור עשיית חסד עם זולתו.

¹² ואף מסופר על רבי מענדלי מרימנוב זצ"ל שנשאל האם לקיים מצות הכנסת אורחים, כיון שעל ידי זה אין לו שלום בית כראוי, והשיב כי אמנם אמרו חז"ל (סוטה יז.) 'איש ואשה (ש)זכו, שכנינה שרויה ביניהם', אבל הלא חז"ל אמרו גם (שבת קכו.) וילקוט שמעוני ח, פב) 'גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכנינה', ולכן זה עדיף. וכן כתב בפרדס יוסף (בראשית ח"א פרשת וירא סוף אות י ע"פ רצה). ונעל פי זה ביאר הארמ"ר רבי יעקב זנוקתו הרבנית מפיאפא את המשנה (אבות ב, א) 'הוי מחשב הפסד מצוה' שהפסדת מצות תלמוד תורה או מצות הבאת שלום בין איש לאשתו, 'נגד שכחה' שהסכר יותר במצות צדקה שקיימת, כי מי יודע אם השלום בית הוא כראוי לשנו יתברך או כונתך לשם תאה גשמיית, מה שאין כן מצות הכנסת אורחים הלא קיימת נפש מישראל, עד כאן. היינו שראוי יותר לעשות מצוה וראית אף שהיא פחותה במעלתה, ממצוה חשובה יותר כתלמוד תורה כשהיא בספק]. **אמנם למעשה אין לנהוג כך, שהרי היצר משתדל בכל כוחו שהאדם לא ילמד תורה ומסכים אפילו שיעשה צומות ומצוות רבות ובלבד שלא ילמד (כמו שהבאנו במקום אחר בשם החפ"חיים) ובמשכן שילה** (בראשית יח, א-ב) הרחבנו בזה. (ואולי שם הבין רבי מנדלי שאותו אדם רצה לנצוא טעם להשטט בן המצוה, ורמז לו שלא צריך לחשוש לכן, או כשיודע שמוכרח לעשות מצוה זו, ובני הבית רוצים למונעו בטענות סרק, אך במקום שצדקים בטענתם פשוט שמחוייב תחילה לדאוג לענייני הבית ולא לאורחים בסוף כמורכב).

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

עלון מספר 4

וירא תשפ"א

בנתיבות המסורה

שם אדנות, וביטוי אות א' שבה (בראשית י"ח ג', י"ט י"ח)

לרשימה (מס"ר מע' אה, זה שער לה' ו) של קלי"ד פעמים במקרא שכתוב לשון אדנות (והוא קודש)³. ושני הפסוקים הראשונים ברשימה זו הם פסוקים אלו. החזקוני (יט יח) מזכיר מסירה זו.

תועלת נוספת לתקן כתיב המקרא בספרים

ברשימה ארוכה זו יש תועלת נוספת חוץ מפירוש הפסוקים שאדנות הוא קודש ולא חול, והוא הכתיב הנכון של המקרא. בתהלים (ל ט) כתוב "אֶלְקֵי ה' אֶקְרָא וְאֵל ה' אֶתְחַנֵּן". בכל דפוסי מקראות גדולות (רפ"ד, שי"ז, שע"ח, תפ"ג, תרכ"ו) כתוב שם הויה פעמיים. אבל ברשימה של קלי"ד אדנות כתוב "אתחנן. אלך יי אקרא, תנינא דפסוק", ומבואר שהשם השני (יואל ה' אתחנן") כתוב אדנות, ורק הראשון הויה. והגם שהמנחת שי העיר על כך שמבואר ברשימה הנ"ל שהשני צריכה לכתב באדנות, למעשה לא תוקן בגוף המקרא במק"ג עד דפוס לובלין (תרנ"ז-תרס"ה)⁴. הפמ"ג (אגרת ה', נרשימה אות ז') הביא מרב שמואל בן חפני גאון (מוצא נאטורלהס פלק י' אות י"א, לפס תשע"ז ח"א עמ' 279, לפס תשכ"ז עמ' ל"ג) על ההבדל בפירוש כששם ה' כתוב באדנות או בהויה, והביא לדוגמא פסוק הנ"ל בתהלים. והעיר הפמ"ג שברוב הדפוסים כתוב בטעות שתי השמות בהויה.

באדנות ובשם הויה

ב) ר' שבתי סופר השיב⁵ לדברי מהר"ם והוכיח הן מבחינת הדקדוק והן ע"פ סוד שיש לבטאות ניקוד האי בחטף פת"ח. אח"כ כתב ר' שבתי את הדברים לרמ"ע מפאנו, והוא הסכים עמו, ועקב תשובת הרמ"ע חזר בו המהר"ם בעל פה (וכ"כ בבאר היטב "שמעתי שחזר בו קודם מותו"). ומובא באור חדש שגם השל"ה הכריע כן (הגם שבתחילה גם סבר שיש לקרוא בשו"א), ושכן כתב ר' שמואל (קאייזנבר) אב"ד פפדי"מ (בעל ברכת הזבח ותפארת שמואל) שקיבל מרבנותיו, וכן כתב בספר שיח יצחק (ל' יצחק ז"ל שמואל, אחי הג"ז, שער הטיהה פ"ז ח"ז נהגה)⁶. וכן לכאורה סובר האור תורה (דברים ל"ז ו, ועע"ש צמנחת סי).
ג) יש עוד דיעה (תשובת ר' פתחיה אב"ד ניקלסבורג) שכשכתוב שם הויה אז מבטאים את האי בשו"א כמו שמנוקד בספרים, אבל אם כתוב באדנות ביטוי האי הוא בחטף פת"ח כמו שמנוקד בספרים. ולכאורה זהו כוונת הב"ח שמנהג אשכנז לקרוא האי בהויה נוטה לצירי⁷, אבל לא באדנות.

ב' פסוקים שנחלקו האם אדנות שבהם קודש או חול
בפרשת וירא מצאנו שני פעמים תיבת "אדנני" שנחלקו בפירושם האם הם שם קודש או שם חול, ובשניהם מסרו בעלי המסורה את קבלתם שהם קודש, ונבאר. המקום הראשון הוא בכתוב (יה ג) "וַיֹּאמֶר, אֶדְנִי אִם נָא מְצֵאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ", ונחלקו תנאים (מסכת סופרים פ"ד ה"ו, מוצא צנצלי שבעות ל"ה) האם הוא חול, והיינו שאברהם דיבר עם המלאכים, או הוא קודש, והדיבור כאן הוא אל הקב"ה. ולכאורה נחלקו גם בניקוד האות נ' במילה, שאם היא חול היא פתוחה או חרוקה, ודלא כנוסח שלפנינו שהיא קמוצה כדיעה שהיא קודש. המקום השני הוא בכתוב (יט יח) "וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם, אֵל נָא אֶדְנִי", והגם שהבבלי (סס) ובמסכת סופרים (סס ה"ז) כתבו בלי חולק שהוא קודש (שהרי לוט ביקש על חייו, וזה אפשר רק מהקבי"ה), אבל הרד"ק גרס באונקלוס, וכן פירשו כמה ראשונים (רד"ק, חזקוני, ריב"א, ראב"ע, ר' בחיי) פשוטו של מקרא², שהוא חול, שלוט דיבר עם המלאכים (רק שכאן לכו"ע ניקוד הני היא במקמץ מפני שהוא בסוף פסוק).

המסורה מודיעה איזה אדנות היא קודש

בשתי מקומות אלו נמסר במס"ק "קלי"ד", והוא הפניה מענין לענין באותו ענין, יש נדון נוסף בשם ה' הקשור למסורה, אבל לא באופן כתיבתו, אלא באופן הגייתו. נידון זה היה לפני 4000 שנה, אבל בימינו לא ידוע כל כך.

ג' שיטות באחרונים

בשנות שס"ז עד שצ"א נחלקו האחרונים (וכנראה שהיה בזה גם מנהגים חלוקים) בביטוי האות א' בשם השם, בין כשכתוב הויה, בין כשכתוב באדנות.
א) מדברי מהר"ם לובלין (ע"י שו"ת סי' פ"ג, מוצא צנצ"א סי' ה' ס"ק א') משמע שהמנהג היה לקרוא את האי של השם בשו"א (וכניקוד שם הויה שאות הראשונה מנוקדת בשו"א), ורק "חדשים" התחילו לקרותו בפת"ח. וביאר על פי דברי סוד שכתב זקנו (ר' אשר אב"ד קראקא) שיש להגות את אות א' של השם (בין אדנות ובין בהויה) בשו"א, והגם שבכל הספרים האי של אדנות מנוקד בחטף פת"ח, השו"א מבטל את הפת"ח, ואינה נקראת כלל, וכל סיבת כתיבת הפת"ח הוא רמז על פי סוד.

1 המנח"ש, או שנעשה באופן אקראי בלי חשבון.
2 תמצית דבריו מובא ספר אור חדש שכתב תלמידו (לכל כ"ו נצתה המוליד אות ד, מוצא צנצ"א סי' ב, ומסס צמנ"ג ח"א ס"ק א'), וכל דבריו נדפסו בשנת תס"ז בספר קטן בשם "תשובות הגאונים", (מחבר צמחוק צנצ"א ח"א, ומסס צנצ"א סי' א'). ע"י גם נלוח ארס אות ז', ונדפס מחדש במבוא לסידור ר' שבתי סופר (סי' כ"ח ול"ד).
3 הראו לי שכן מבואר בדברי האריז"ל (שער רוח הקודש, יחוד הגו, ירוקלים תל"ד מ"ב-ד, תשכ"א עמ' ק"י, מהד' להבנת שלום עמ' ט"ו), ושכן הכריע הר"ש שרעבי (נהר שלום עמ' פ"א ד"ה ו'לאית). וכן נראה דעת הרמ"ק (סדר עבודת יוה"כ, תקוני המתכפרים תיקון י"ג). וראה גם בפי' הגר"א לספר יצירה (פ"ו סוף מ"ה, עמ' כ"ב) ובאדרת אליהו (סוף כי תשא, וצנצ"א להבנת סס).
4 פירושו הוא שו"א (ע"י צ"י אור"ח סי' ס"א עמ' כ"ג, וע"ע צנצ"א צנצ"א עמ' אצל האשכנזים צנצ"א עמ' ל"ה) אלוהו חזר פ"ז כפי שמוצא צנצ"א בסידור רש"ם ח"א עמ' 182, וצנצ"א לכתב מהלך צנצ"א העלת שער הקודש, עמ' ל"ה-ל"ו, וכתפארת ישראל למחר"ל פס"ו ד"ה ומעשה השו"א, וכן לכאורה מבואר בשו"ע הגר"ז (סע' ז'). הבאר היטב שהעתיק

1 כן מבואר ברבינו בחיי עה"ת (פתוחה) ובמהרש"א חידושי אגדות שבועות שם (חרוקה). אבל עע"ש בחכמת שלמה ורש"ש, ובמטה משה (סי' קי"ג).
2 המנח"ש תמה על הראב"ע ור' בחיי שפירשו דלא כדברי חז"ל. וע"ש בתק"ס שהאריך בענין פשוטו של מקרא, ושהוא רק לענין פירוש המקרא, אבל להלכה (כוונת קידוש שמות בכתיבת ס"ת) קי"ל כדברי חז"ל.
3 זה לא כולל יותר מ-220 פעמים שכתוב אדנות ואח"כ הויה, ושם הויה נקרא "אלקים", כמבואר בהוספה במס"ר מדפוס ש"ז ואילך (וכ"כ ר' אליהו חזר צמחוק המסורה לוחות קטות סוף מאמר ט, עמ' סס"ג; וצנצ"א חזרונות כתי"ו). וכמו כן אינו כולל 5 פעמים שכתוב הויה שנקרא "אלקים" ואח"כ אדנות (נמסר מס"ג תהלים קמ ח).
4 המנח"ש העיר על דבר דומה בכמה מקומות בנ"ך (מל"ג ג טו, מלאכי א יב, תהלים י ט). במלכים שם לא תוקן אפילו בדפוס לובלין, ותוקן רק בתנ"ך לעטרס. אבל במלאכי ותהלים צ' תוקן כבר בתרכ"ו (אבל בתפ"ג משבש עדיין מפני שאז עדיין לא נדפס המנח"ש). וצריך בדיקה מקיפה האם היה למדפיסי תרכ"ו ולובלין טעם וחשבון מתי תקנו נוסח המקרא ע"פ

והביאו האחרונים שלשה ראיות מכללי הדקדוק שמבוססים על המסורה לראיה בביטוי שם הויה. הראשון שמצאתי שהביא את כל הראיות האלו הוא בספר ישרש יעקב (תקל"ח)⁸ כשהיה לו ויכוח עם שני נוצרים מלומדים⁹, שהנוצרים קוראים שם הויה ככתיבתו, ובספר הנ"ל הביא ג' ראיות שזה לא נכון. ראיות אלו מופיעות באחרונים היותר מאוחרים¹⁰ בנושא אופן ביטוי אות א' של שם ה' (וגם לענין הכוונה שצריך לכוון בשעת אמירה), ויתכן מאוד שמקורם מהספר הנ"ל¹¹.

א) איתא במסורה (מס"ק ומס"ג תהלים סה יח) על הפסוק "אדני בם" שזה א' מגי מפקין רפיין. ובדרכי הניקוד לר' משה הנקדן (מהד' ח"ף עמ' 25, מס"ל מק"ג רפ"ד סוף מערכת ח')¹² הוכיח מכאן שהכלל שאותיות איהיו בסוף מילה גורמים שבג"ד כפ"ת בראש מילה שאחריו לא יהיו דגושים הוא רק כשאיהיו אינם מפקין, אבל אם הם מפקין ונשמעין במבטא¹³, בג"ד כפ"ת המתחילים את המילה הבאה אחריהם יהיו דגשים, חוץ מגי פסוקים המנויים במס"ג שם.

לפי כלל זה מבואר מניקוד המקרא ששם ה' נגמר במפיק (שהניקוד לפני היי"ד הוא קמץ), שבג"ד כפ"ת אחרי השם דגוש (לדוגמא ויהרג ה' כל בכור" – שמות יג טו, "חג ה' בשלו" – שופטים כא יט). אבל אם היו מבטאים את השם ככתיבתו, אות האחרונה היא ה"א שאינה מפיק, ובג"ד כפ"ת הבא אחריו היה צריך להיות רפוי¹⁴.

ב) יש כלל בדקדוק בענין אותיות שימוש הנוספות בתחילת מילה, שאם¹⁵ המילה מתחילה באות יי בניקוד שו"א ונוסף

בתחילתו מאותיות השימוש "וכלב", אז אות השימוש מנוקדת בחיריק, ואות היי"ד לא מנוקדת¹⁶. ואם ניקוד האות הראשונה היא חטף פתח, אז אותיות "וכלב" מנוקדים בפתח¹⁷. וכמו כן יש חילוק אם ראש המילה בחטף פתח או בשו"א לענין הוספת מ"ם המן¹⁸, שאם האות הראשונה מנוקדת בשו"א אז המ' מנוקדת בחיריק (בזה בדרך כלל היי"ד לא מנוקדת¹⁹, אבל לפעמים דגושה ומנוקדת בשו"א²⁰), אבל אם ראש המילה מנוקדת בחטף פתח אז המ' מנוקדת בצירי"י²¹.

ולכן כאשר הוספו אותיות "וכלב" לשם ה' בכל מקום הם מנוקדים בפתח²², ואות מ' הנוסף לשם ה' הוא מנוקד בצירי"י²³, וזה ראיה שניקוד האות הראשונה של שם ה' היא בחטף פתח, ולא בשו"א²⁴.

ג) איתא במס"ג (תהלים מג ז) שבדרך כלל (חוץ מחמש מקומות) "לְמָה" הכתובה לפני תיבה שמתחילה באותיות אה"ע, המ' רפויה וטעמו מלרע ("לְמָה"), ולפני תיבה המתחילה בשאר אותיות, המ' דגושה (חוץ משלש מקומות). ולכן מכיון שבכל מקום²⁵ שכתוב "למה" לפני שם הויה המ' רפויה וטעמו מלרע, מבואר שאות הראשונה נחשב כאות א' ולא כאות יי²⁷.

למעשה אחרי שהמהר"ם חזר בו "בטלה מחלוקת שאין מגמגם עוד בדבר" (לפון היענין צלוח ארש סי' ז), וברור שיש לבטאות את הא' של השם בחטף פתח ולא בשו"א, בין כשכתוב באדנות ובין בהויה, וכ"כ במשנה ברורה (ס"ק ז, ע"פ הגר"א, יענין, ארלות החיים, וחיי אלס). (וקצת פלא על הגר"ז (סע' ז) שציטט את דברי המ"א שיש שתי דיעות²⁸ איך לבטאות כשכתוב הויה, אבל באדנות קתם שיש לקרוא בחטף פתח).

16 דוגמאות לכלל זה הם: "ויברך אתכם" (דברים א' יח), "נעלה ביהודה" (ישעיה ז א), "ויקרא משה ליהושע" (דברים לא ז), "נאוה כירושלם" (ספ"ו ז). [והרבה טועים בזה בתפילות שבת ואומרים "ושמחנו בקשותך", ובאמת צריך להיות "בישועתך", וגם בעוד מקומות בתפילה].

17 דוגמאות לכלל זה הם: "ואדנינו דוד" (מל"א א' יא), "נדר לאביר יעקב" (תהלים קלז ג), "בירושלם כאבנים" (מל"א י א). וכלל זה מובא במכלול (לט): ובלוית חן (שער א' פ"ג י).

18 כך קראו בעלי הדקדוק (ע"י רש"י דברים ג) לאות מ' בתחילת מילה שפירושו "מן".

19 דוגמאות לכלל זה הם: "ורבבה מימך" (תהלים לא ז), "ושמחתים מיגונם" (ירמיה לא יב).

20 דוגמאות לכלל זה הם: "ורבים מישי אדמת עפר" (דניאל יב ג), "מירושתך אשר הורשתנו" (ד"ב כ יא).

21 דוגמאות לכלל זה הם: "לא נכחד מאדני" (נלאשית מז יח), "לא טוב אנכי מאבתי" (מל"א יט ד).

22 לדוגמא "אין קדוש ביי" (שמ"א ז ג), "ליי הארץ ומלואה" (תהלים כד א).

23 לדוגמא "מני יצא הדבר" (נלאשית כ ט), "ומני כל משפט" (משלי טז לב).

24 הישרש יעקב הוכיח מזה שלא קוראים את היי"ד בשו"א (נגד קריאת הנוצרים). והגר"א ויעב"ץ (לוח ארש סימ' ז) הוכיחו מזה שאין הא' (של קריאה של אדנות) מנוקדת בשו"א.

25 וכעין זה במס"ג כתי" (כתי"ל קס, כתי"ל מטו), והובא כלל זה במכלול (עמ' קל"ג).

26 שמות לב יא, במדבר יד ג, שופטים כא ג, תהלים י א, פח טו. שתיים מהם בראשי פסוקים (תהלים קס וקס), ונמסר עליהם (מס"ק נלאשית יב יט, תהלים י א. ועי' לק"מ נלאשית קס) שהם מג' ראשי פסוקים רפיין.

27 הישרש יעקב הוכיח מזה שביטוי אות הראשונה היא אל"ף ולא יו"ד (נגד קריאת הנוצרים), והגר"א הוכיח מזה שהגדרת אות הראשונה היא אל"ף כקריאתו, ולא יו"ד ככתיבתו (לענין שכוונת השם צריכה להיות רק "אדון הכל", ע"ש בדמ"א).

28 ומה שכתב לבטאות בשו"א זהו פירוש דברי המ"א "נוטין לצירי", עי' מ"ש בהערה לעיל.

"צירי" בלי "נוטה", גרם למפרשים לחשוב שכוונתו באמת לצירי ממש ולא לשו"א (עי' ספר יד טול, ירושלם תל"ה, על סו"ע הגר"ז סי' ה). אבל זה אינו, כמבואר מהוספה בבאר היטב השני (נדפס במכון ירושלם באות מרובעת) שגם מהר"ם סובר בצירי, ומהר"ם כותב להדיא שיש לומר בשו"א (חטף פתח בלי העברת הפתח), ומבואר ש"נוטה לצירי" של הב"ח זהה עם השו"א של המהר"ם.

8 ספר זה נכתב לכאורה ע"י ר' יעקב בשן, רבה של הקהילה הספרדית בהמבורג. הספר נדפס על שם ר' יעקב באבני מארץ ישראל. ובענין מחבר הספר עי' בשו"ת יוסף אומץ (ס"ו ז), וספר יסוד הקיום לר' בנימין אספינוזא (נכתב בשנת תקל"ב, ונדפס לראשונה קרית ספר תש"ה, ונהקדמה קס מעמ' 6).

9 כן מבואר בשער הספר, ובתוך הספר מסיבה לא ברורה לא כתב כן, ועי' ביסוד הקיום (עמ' קמז) בענין זה.

10 ראיה השניה של אותיות שימוש מצאתי בספרים של רש"י הענא (ננין שלמה בית השוא חזק ד' אות ג), יסוד הניקוד שער השוא אות לב-לב) שנדפסו כארבעים שנה לפני הישרש יעקב.

11 רב תודות להרב דויד יצחקי שהראה לי קטעים אלו בספר הזה. וגם על עזרתו במציאת ציונים לספרי דקדוק המוזכרים כאן.

12 וכן הסביר המעתיק בהערה במס"ג, וכן הוא לשון המס"ג בכת"י מדריד 1 "כל מפיק דסמיק לבג"ד כפ"ת דגשין, בר' מ' ג' רפיין".

13 אות'א לאשיין שיהא מפיק, אות'י הוא מפיק כשבא אחרי קמץ, פתח, קובוץ, חולם (ולא צירי או חיריק), ואות ו' הוא מפיק כשמבטאים את האות כמו "צירי" (ולא כשהוא רק הניקוד של קובוץ או חולם), ובאות ה' מפיק רק כשיש בתוכו נוקדה.

14 הגר"א (סי' ה' ס"ק ד') הביא מכאן ראיה שכוונת שם הויה הוא כוונת אדנות. והעיר בדמשק אליעזר שקשה להבין ראיה זו, שהרי דין בג"ד כפ"ת אחרי מפיק הוא דין בהגיית המילה (ועי' זמנח"ט תהלים ז יא), וא"כ לכאורה אינה ראיה על הכוונה. אבל במקור הדברים בספר יסוד הקיום שהדין הוא על הגיית אותיות שם הויה, הראיה מאוד מובנת.

15 והסיבה לזה מפני שאותיות שימוש "וכלב" דינם להיות מנוקדות בשו"א, וא"א להיות בתחילת מילה שתי אותיות בניקוד שו"א מפני שדינם להיות שו"א נע ואי אפשר לבטאות שתי שו"א נעים זה אחר זה, ולכן הוחלף לחיריק גדול (עי' ארץ עזרא שמות א, מכלול לט. – קסת הסופר פתיחה בענין דקדוק סע' יח).

המכון להחדרת לימוד המסורה עובד עכשיו על ההדרת המסורה (הקטנה, גדולה ורבתי) על תנ"ך. בתשרי תש"פ הופץ בהרבה בתיכנסיות חוברת המסורה על פרשת בראשית עם הקדמות חשובות בענין המסורה, והוא נמצא באוצר החכמה גירסא 18. יצא לאור גם מהדורת טיוטא על פרשת נח. אפשר לקבל את שתי החוברות במייל של המכון. כמו כן נשמח בכל הערה בענין המסורה ולענין הדפסתו מחדש במייל הנ"ל. גם נשמח להצעות של נושאים הקשורים למסורה לפי סדר פרשיות השבוע.

לעיון וההדרת חידושי הרמב"ן על הש"ס בדרך עיונית בהשתתפות ציבור בני הישיבות והאברכים

הרמב"ן הוא ראש בית מדרשם של חכמי ספרד כגון הרשב"א הריטב"א והר"ן, דרכו להביא את שיטות רש"י והתוספות והראשונים שקדמו לו ונושא ונותן בדבריהם, בלימוד חידושי מכירים גם השיטות האחרות בסוגיא. בהרבה מקומות הוא מאיר את דברי הגמרא בדרך פשוטה מזוית חדשה אחרת מהמפרשים האחרים ולפעמים מעמיד יסוד אחד על פיו מתיישבים ונופלים מאליהם קושיות שהביאו מפרשים אחרים. דבריו עמוקים עשירים בתוכן ולשונו קצר, ככל שמדקדקים בלשונו והופכים בדבריו מבחינים יותר ויותר בעומק הדברים, בדקות הסברא, בירידה לשרשי הסוגיא, בחכמה הגדולה, בחדוות החידוש, בפלפולא של תורה בגאונות וחרטיפות.

מטרת בית המדרש היא לשתף את ציבור בני הישיבות והאברכים בעיון בההדרה ובביקורת ולהגיע לחומר איכותי מעובד ומבוקר בביאור ופענוח עומק דבריו.

הגליון הנוכחי כולל ביאורים וחידושים בדברי הרמב"ן בתחילת מסכתות "בבא מציעא" "זבבא בתרא"

התקבלה תרומה מיוחדת להגרות לשולחי הערות והארות על הביאורים המובאים בגליון זה – פרטים בסוף הגליון.

מסכת "בבא מציעא" דף ב.

שיטת רבנו דבשנים אוחוזין בטלית אין להם חזקת ממון זה על זה

בחזרה דכל דאלים גבר שאינה חוזרת להם כלל ואלא ביחלוקו יוצא ידי חובתו כדלקמן]. והיינו דאמרינן בגמ' (לקמן ה.) וכי מאחר שזה תופס וזה תופס ועומד שבועה זו למה ואמרינן (לקמן ג.) נמי אנן סהדי דמאי דתפיס ידידה הוא, אלמא תפיסה מהניא. עכ"ל.

*

רבנו הביא את קושיית התוספות בסוגיין מאי שנא שנים אוחוזין מארבא. הנה במושכל ראשון נדמה שישבו בשם ר"ח שוה לישוב התוספות בסוגיין, דתלוי אם הם מוחזקים בחפץ אם לאו.

אולם אחר העיון יתבאר דשיטתו שונה לגמרי ויש ביניהם פלוגתא שורשית.

לדעת התוספות ודעימיה בשנים אוחוזין יש לשניהם חזקת ממון מחמת תפיסתם בחפץ ועל כן יחלוקו. וכן בשנים שהפקידו יש להם חזקת ממון מחמת תפיסת הנפקד בשבילם.

אלא לדעת רבנו אין להם חזקת ממון זה על זה, כי כל אחד מכחיש ומבטל את חזקתו של השני. וכ"כ (לקמן ב:) וכן במתני' דזה אומר כולה שלי אין לאחד מהם חזקה כלל שחבירו מכחישו לגמרי¹. וכ"כ בב"ב (לד:) לגבי ברי ושמא כדלהלן. לשיטת רבנו כל הדינים בשנים אוחוזים בשנים שהפקידו ובארבא הם הכרעות שונות לבי"ד כיצד לנהוג בממון המוטל בספק כאשר אין לבעלי דברים חזקת ממון. והכלל הוא דכאשר החפץ נמצא בידם או ביד הנפקד והשליש מוטל על בי"ד להודקק להם ולא אמרינן כדא"ג. באופן שהחפץ אינו בידם אין בי"ד נזקקים להם וכדא"ג.

חידושי הרמב"ן דף ב. ויחלוקו. קשיא להו לרבנן ז"ל ולימא כל דאלים גבר כי ההיא דאמרינן בפרק חזקת הבתים... ור"ח ז"ל כתב שם בפ' חזקת הבתים דהיא ארבא לא תפיסי לה תרוייהו ואלא מונחת היא בסימטא או במקום שיד שניהם שוה, כך הגירסא בדפוסים וכ"כ הר"ן בדף ג.] ולפיכך כל דאלים גבר, אבל משנתינו ששניהם אדוקים בה אין מוציאין מידם לומר כל דאלים גבר וכן כתב ה"ר שמואל ז"ל.

ואי קשיא לך א"ה היכי אקשינן בגמ' לימא מתני' דלא כר' יוסי דקס"ד למימר במתני' יהא מונח עד שיבא אליהו כי ההיא דשנים שהפקידו אצל אחד, דילמא מתני' שאני דכיון דתפסי לה לא מפקינן מינייהו, שכשם שאין מוציאין מידם לומר כל דאלים גבר כך אין מוציאין מידם לומר יהא מונח, לא קשיא דכיון דחיישינן לרמאי וקנסינן ליה כי היכי דלודי, אע"ג דתפסי נמי הוה לן למיקנס כי היכי דלודי², והיינו נמי דאקשו גבי חנוני על פנקסו משמיה דרב יהודאי ז"ל נפקיה לממונא ונימא יהא מונח עד שיבא אליהו, ועוד דהתם כיון שהפקידו אצל אחד כמאן דתפסי דמי ואפ"ה אמרינן יהא מונח עד שיבא אליהו.

ואי קשיא לך, הא דאמרי רבנן השאר יהא מונח עד שיבא אליהו, אמאי נימא כל דאלים גבר³. [ומיישב] הרי אמרו [בב"ב לד: דאם בי"ד תפסו את הארבא] אי תפסינן לא מפקינן, כ"ש הכא [אין בי"ד מוציאין מהנפקד לכדא"ג] דתפס ברשות. והתם לא אמרו יהא מונח דכיון דלא מזדקקין להו לית לן למיחש לרמאי. [ומוסיף שבכל אופן יש כאן מונע לומר כדא"ג מצד הנפקד] ודמאי הא מילתא למאי דאמרינן ספק הנוח לא יטול ואם נטל לא יחזיר⁴, כ"ש הוא דנפקד לא פטר נפשיה

□ קצת קשה הלשון דמשמע דבספק אבידה אם נטל לא יחזיר משום שנתחייב בהשבה, ואמנם בב"ב שם ובב"מ ל.ג. נקט שהטעם הוא שנא חזר הבעלים ולא מצאה, אבל אם שהה שם וראה שהבעלים לא חזר יכול לחזור ולהניחה.

□ צ"ע מדבריו לקמן (ו.) ואם תשאל למה אמרו תקפה אחד בפנינו מוציאין אותה מידו והלא אין זה מוחזק יותר מזה, תשובתך הרי אמרו כיון דתפיס אנן סהדי דמאי דתפיס ידידה הוא וכל אחד ואחד מוחזק במחצה יותר מחבירו. משמע דנקט ששניהם מוחזקים ולא כהנ"ל.

ויש ליישב שהכוונה היא לאחר שפסקו להם הדין יחלוקו כל אחד תפוס ומוחזק במה שתחת ידו. □

□ יש לעיון דכמו כן הדבר קשה גם על דברי הגמרא שם מתני' דלא כרבנן ובעי דנימא יהא מונח בשנים אוחוזים, וקשה דילמא מתני' שאני שהם תפוסים. וכאן אי אפשר לתרץ דקנסי כפי שתירץ בר"י. ויש ליישב שהדבר מיושב במה שהוסיף רבנו דבשנים שהפקידו כמאן דתפסי ואפ"ה אמרינן יהא מונח. עוד ייתכן שהשקו"ט בגמרא הוא רק כדי להוציא את ההלכה דבודאי רמאי יהא מונח בין במנה ג' ובין בשנים אוחוזין.

□ יש לעיון הרי כבר הרי כתב מקודם דבשנים שהפקידו כמאן דתפסי, ובדפתסי אין אומרים כדא"ג. ויש ליישב שהקשה דכיון שבכל אופן א"א יחלוקו ומוציאין מידם ויהא מונח, א"כ אמאי לא נוציא מידם לכדא"ג.

מכאן יוצא כמה חילוקים בין התוספות לרבנו:

שיטת התוספות ודעימיה

- א. הדין יחלוקו בשנים אוחזין היא חלוקה ודאית, כיון ששניהם מוחזקים בה ויש להם חזקת ממון.
- ב. בברי ושמא בשנים אוחזין, גם כן הדין יחלוקו (כ"כ הר"י מיגש בב"ב). והיינו כי יש לשניהם חזקת ממון והמוציא מחבירו עליו הראיה. □
- ג. בודאי רמאי בשנים אוחזין כגון זה אומר אני ארגתיה, גם כן הדין יחלוקו (כ"כ התוס' ב: ד"ה אי), והיינו כיון שלכל אחד מהם יש חזקת ממון בטלית.
- ד. בשנים שהפקידו אע"פ שאין ודאי רמאי יהא מונח (רבנו כתב בב"ב שם שכן הוא דעת הר"י מיגש "דכיון דמונח ביד שלישי לא מפקינן ליחלוקו ולא לכל דאלים גבר". והיינו דבעי השבה מעליא).
- ה. באופן שהטלית מונחת ברשות שהיא של שניהם ואינם אדוקים בה, הרי הם כמוחזקים בה ויחלוקו ואין אומרים כדא"ג (כ"כ הרימ"ג שם).

שיטת רבנו

- א. בשנים אוחזין הדין יחלוקו הוא חלוקת ספק, כי אין להם חזקת ממון זה על זה. □
- ב. בברי ושמא בשנים אוחזין, ברי עדיף, כיון שאין להם חזקת ממון ואין כאן מוציא מחבירו. ז"ל (שם): ובכל הנך דיני בין בדינא דיחלוקו בשבועה או בלא שבועה בין בכל דאלים גבר אי נמי ביהא מונח, הני מילי בברי וברי אבל בברי ושמא בכולהו ברי עדיף דהא ליכא לחד מינייהו חזקה דמונא. □
- ג. בודאי רמאי בשנים אוחזים כגון אני ארגתיה, יהא מונח כמתניתא דמנה ג'. והוכיח כן מדמוי הסוגיות זה לזה בסוגיין. □
- ד. בשנים שהפקידו ואין ודאי רמאי יחלוקו בשבועה, כמתניתא דשנים אוחזין. □

כן הוכיח רבנו שם מסוגיין (ג.) דאמרינן דלרבנן במנה ג' יהא מונח משום דאיכא ודאי רמאי ולא משום דבעי השבה מעליא. וכתב שם שהוא דלא כהרימ"ג דסבר יהא מונח. יש לומר דרבנו לשיטתו שכתב (בב"ב לה:): בדין כדא"ג דאם בא אחד מהשוק ותפס מיד שנים המתעצמים בה, אם רצה יכול להוציאה מרשותו (שלא כדעת הרשב"ם שכתב שהגולן אינה יכול להוציאה דבעי בהשבה מעליא). וסבר רבנו דכיון שלמתעצמים בה אין להם חזקת ממון אחד על השני, א"כ גם כאשר הגולן מחזיק בשבילם אינם מקבלים כח בחפץ יותר ממה שיש להם לפני כן, ועל כן הגולן יכול להוציאה ולהחזיר את המצב לקדמותו כפי שהיה בשעה שגולה. ולפ"ז כן הוא במנה ג', כיון דגם אם היו מחזיקים בו בעצמם אין להם חזקת ממון, על כן גם כאשר השליש מחזיק בשבילם אינם מקבלים כח בחפץ יותר ממה שהיה להם לפני כן, ויכול להנחה לפנייהם ולהחזיר את המצב לקדמותו כפי שהיה בשעה שהפקידו אצלו, ויחלוקו כדיון שנים אוחזין. אבל הרימ"ג לשיטתו שיש לשניהם חזקת ממון, על כן א"א יחלוקו שמא מפסיד את הבעלים האמיתי. □

ה. באופן שהטלית מונחת ברשותא דתרווייהו ואינם אדוקים בו, אפשר דהוה דינא דכל דאלים גבר. דכיון שאין להם חזקת ממון ואינו בידם, אין בי"ד צריכים להזדקק להם. □

כן משמע מלשון רבנו לפי הגירסא הנ"ל דאם הטלית מונחת "במקום שיד שניהם שוה" דהיינו בחצר השותפין, אמרינן כדא"ג. וכן הוא שיטת הרמב"ם טו"ז פ"ט ה"ה דבעי שיהיו יושבים בצד הערימה גם בחצר של שניהם. רבנו לשיטתו דגם כאשר שניהם אדוקים בה אין להם חזקת ממון זע"ז, על כן גם כאשר החפץ נמצא ברשות שניהם אין להם חזקת ממון, וכיון שאינם אדוקים בה אמרינן כדא"ג. אמנם יש לעיין בזה כי בב"ב שם כתב רבנו "זאי ההוא מידי לא תפסי בה תרווייהו וליתיה נמי בידיא דשלישי אלא מונח בסימטא או ברשות הרבים" ואינו מתייחס לנדון אם מונח בחצר של שניהם. □

מסכת "בבא מציעא" דף ב.

שיטתו היחודית של רבנו בטעם שהאומר חציה שלי אינו נאמן במגו דכולה שלי

נאמין אותו כשהוא טוען בטלית אחר, הרי בטענת חצי זה אין לו דרך ליטול אותה לגמרי, אלא שורת הדין כך היא לעולם אינו נוטל אלא חצי טענתו בלבד.

והדין שאמרו שאין אומרים מיגו לאפוקי ממונא אפשר הוא, אבל יש לי לדקדק עליו ובפרק חזקת הבתים יתבאר בס"ד. עכ"ל.

ישוב רבנו בטעם שאין מגו צריך ביאור:

א. מש"כ שאין כאן מגו דהא לא שקיל אלא חצי מה שהוא טוען, צ"ב הרי בסופו של דבר היה יכול לומר כולה שלי ולקבל חצי מהטלית, וגם עכשיו רצונו לקבל חצי טלית ולא איכפת ליה כלל אם זה יותר או פחות מחצי טענתו, וא"כ אמאי אינו נאמן. מדברי רבנו משמע שכל זכותו

חידושי הרמב"ן דף ב. והאומר חציה שלי ישבע שאין לו בה פחות מרביע. איכא דקשיא ליה (תוס' ד"ה וזה נוטל) ולישתבע ולישקול חציה מגו דאי בעי אמר כולה שלי ויש לו חציה בשבועה, כדאשכחן (ב"ב ע.). גבי שטר כיס היוצא על היתומים דנאמן בשבועה ומשום מיגו. וניחא ליה כיון שזה תופס ועומד וזה תופס ועומד, אין זה מוציא מיד חבירו משום מיגו. ומכאן יש לו ראיה שאין אומרים מיגו לאפוקי ממונא, אלא לאוקומי ממונא ברשותא דמריה.

וזו אינה ראיה, דכי אמר כולה שלי הא לא שקיל אלא חצי מה שהוא טוען, אף האומר חציה שלי אין לו אלא חצי מה שהוא טוען. שאם אתה אומר יש לו הכל, יותר אתה מאמינו בטענה זו ממה שאתה מאמינו באותה טענה של כולה שלי ומה שזה מודה לו הרי הוא כאלו חלק אותו חצי וכבר נטלו והיאך תאמר מיגו שהיה זה יכול לתבוע ממנו גלימא שלו,

הוא רק לקבל חצי טענתו ואין מתחשבים כלל במה שהיה מקבל חצי מהטלית, ועל כן אינו נאמן, וצ"ע הטעם בזה. □

ב. עוד אינו מובן מה שהוסיף בהמשך דבריו "ומה שזה מודה לו הרי הוא כאלו חלק אותו חצי וכו'" מה כונתו להוסיף בזה? הרי כבר תירץ שאין כאן מגו. ואכן ברשב"א בסוגיין משמע שהוא תירוצו נוסף. אבל בדברי רבנו משמע שהכל ישוב אחד.

ג. עוד יש לעיין במש"כ "ומה שזה מודה לו הרי הוא כאלו חלק אותו חצי וכבר נטלו". אינו מובן למה מתייחסים לחצי הראשון כמאן דנטלו, הרי באופן זה יוצא ששניהם מוחזקים בחצי השני בשוה, והוא הפסד להאומר חציה שלי, והרי זהו גופא טענת האומר חציה שלי שהם שותפים ומוחזקים בשוה בכל הטלית, וכל אחד מוחזק בחצי והראשון אינו מוחזק כלל בחצי השני. □

וצ"ע מאי שנא מכל מודה במקצת, דלא אמרינן שהחלק שהוא מודה לו הוא כמי שנטלו כבר ועל החלק שהם דנים עליו הוא כופר הכל, אלא דנים את כל הסכום יחדיו. והנה יש לעיין מה הדין לפ"ז בפרק השותפין בכותל חצר שנפל זה אומר כולה שלי וזה אומר שהם שותפים בו. האם לולי הדין דכופין זה את זה וכו' היינו אומרים שהחצי האחד כמאן דנטלו, והדין דדברים הוא רק על החצי השני ויטול רביע בלבד? □

ואולי יש לדון שהדבר דומה למקרה ששניהם מודים שחצי מהטלית שייך לאדם אחר. באופן זה מובן שהחצי

הראשון הוא כמאן דליתא והדין דדברים ביניהם הוא רק על החצי בלבד, ואמנם יש לדון שאינו דומה, ויל"ע.

ישוב הדברים וביאור שיטת רבנו

נראה לבאר דברי רבנו על פי שיטתו דבשנים אוחזין אין להם חזקת ממון זה על זה כמבואר לעיל, ובזה מיושב הכל.

ישוב תמיהה א. מש"כ רבנו שמקבל חצי טענתו היא סברא מיוחדת לשנים אוחזין, כיון שאין להם לא חזקת ממון ולא נאמנות ולא כח וזכויות בטלית זה על זה והדין יחלוקו הוא הכרעת בי"ד בספק ממון ליתן לכל אחד חצי טענתו. נמצא כי גם אילו היה אומר כולה שלי לא היה מקבל את החצי מחמת נאמנותו אלא היו נותנים לו חצי טענתו, על כן גם כשאתה מאמינו במגו אינו מקבל אלא חצי טענתו בלבד.

ישוב תמיהה ב. רבנו הוסיף שאע"פ שבסופו של דבר היה יכול לומר כולה שלי ולקבל חצי מהטלית (דהיינו אפילו אי נימא דמגו הוא כח טענה ואינה נאמנות) וא"כ עדיין יש כאן מגו דכולה שלי, מ"מ אינו מועיל דכיון שאין להם חזקת ממון בטלית על כן כל הדין דדברים הוא רק על החצי השני, ואין דנים כלל על החצי שהם מודים עליו והרי הוא כמי שנטלו.

ישוב תמיהה ג. מש"כ רבנו שהחצי כמי שנטלו הוא רק בשנים אוחזין בלבד שאין לבעלי דברים חזקת ממון ונאמנות, ולא בשאר המקומות שהזכרנו שיש להם חזקה ונאמנות זה על זה. כנ"ל.

מסכת "בבא בתרא" דף ב.

לשיטת רבנו אין מנהגים שהם "מנהג גרוע" ו"מנהג הדיוט" בשונה מהתוספות וראשונים אחרים

ופירוש מקום שנהגו, על מנהג בני המדינה, שאם מנהגם לבנות כל אחד ואחד בשל עצמו גויל אף השותפין כופין זה את זה לבנות גויל, ואם שאר כל כותלי העיר שבונה כל אחד בשלו גזית, השותפין בונין גזית, וכל אחד ואחד נותן כפי השיעור הקצוב במשנתנו, אבל בודאי אם היה שם מנהג ידוע לשותפין כגון שהתנו עליו אנשי העיר במעמד כולן, כופין זה את זה לבנות כמנהגם הידוע ואפי' נהגו לבנות גויל רחב ארבע אמות. עכ"ל.

*

רבנו והתוספות (ד"ה בגויל) נחלקו בב' דברים:

א. במקום שנהגו לבנות ברוחב הכותל פחות מהשיעור השנוי במשנה כגון בגויל פחות מו'. שיטת התוספות שיעשה כפי המנהג. רבנו סבר שיעשה כפי הרוחב השנוי במשנה (כן משמע מדבריו וכן דייק הגרא"ז).

ב. במקום שנהגו בפחות מהוצא ודפנא. שיטת התוספות דלא יעשה כי הוא מנהג הדיוט. רבנו כתב שיעשה אפילו בפחות מזה ואזלינן בתר כל המנהגים.

בתחילה נקדים לבאר ששורש פלוגתתם הוא בביאור הטעם שהמשנה מפרטת את מיני הכתלים ושיעור רחבם. לדעת התוספות הוא להורות דיותר רחב מהשיעור הזה לא יעשה, ואולם אם נהגו בפחות מזה כגון בגויל פחות מו' יעשה,

חידושי הרמב"ן דף ב. מתני' מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסין לבנים בונין הכל כמנהג המדינה. יש לדקדק ליתני הכל כמנהג המדינה והכל בכלל, ולמה פרט כל אלו. ועוד למה לי למיתני זה נותן ג' טפחים הרי הכל כמנהג המדינה.

לפיכך יש לנו לומר דאי תנא הכל כמנהג המדינה סתם הוה אמינא שאם היה מנהגם לבנות בגויל יותר מששה טפחים שיכוף לבנות כמנהג המדינה, להכי תנא הכי לומר לך שאם נהגו בגויל יכוף אחד מזהם לחברו לבנות גויל ואין משנין ממנהג המדינה, ומיהו זה אינו נותן אלא שלשה טפחים וזה שלשה ואין הולכין בזה אחר המנהג, דבששה טפחים קאי טובא ואין צורך לרוחב גדול ממנו, ותנא בתר הכי הכל כמנהג המדינה לאתויי הוצא ודפנא והוא הדין למחצלת הקנים או מחיצה פחותה ממנה אם נהגו בכך, אלא אורח ארעא נקט.

ובשם ר"ת ז"ל שמענו שאם נהגו במחיצה פחותה מהוצא ודפנא אין מנהגם אלא מנהג שוטים וכופה אותו לעשות מחיצה מתקיימת, ואין זה נכון, והיינו דאמרינן בגמרא למימרא דכל ארבע אמות בגבהה אי הוי ה' טפחים קאי ואי לא לא קאי, ואי ס"ד מתני' מנהגא תני לעולם אימא לך בבציר נמי קאי ושאני הכא שבכך נהגו, אלא ש"מ דמתני' לא קתני מנהג אלא לבנין הגויל והגזית אבל לא לרחבן, וכן נראה מפרש"י ז"ל, והיינו דבעי בגמרא הן וסידן או הן בלא סידן, ואי ס"ד מנהגא קתני מאי נפקא לך מינה.

ומשמע מדבריו דהטעם דבמתניתין לא אזלינן בתר מנהגם ברוחב הכותל, היינו משום שהמנהג הוא רק לבנות בשל עצמם, ואין שם מנהג ידוע לשותפין.

ואינו מובן מאי שנא דלגבי סוג הכתלים גויל גזית וכו' אמרינן שהמנהג לבנות כל אחד ואחד בשל עצמו הרי הוא מנהג גם לשותפין, ואילו לגבי מנהגם ברוחב הכתלים אינו מנהג לשותפין. מאי אולמיה האי מהאי?

ונראה שכוונתו היא דכיון שהבנין אינו לפי המדה הראויה על כן אינו נחשב "לדרך ומנהג" בבנין אצלם, אלא הוא חיסכון בעלמא שכל אחד חוסך לעצמו בעלויות הבניה. וכן להיפך כאשר דרכם להוסיף על המדה גם כן אינו נחשב אצלם מנהג בבנין אלא הוספה בעלמא (יש דברים שאנשים מורגלים בהם אפילו לזמן רב אבל אין הדבר נחשב לדרך ומנהג אצלם), וכיון שאין זה נחשב "למנהג" אצלם, ממילא יכול לחייבו לבנות לפי המדה הראויה.

נמצא שלדעת רבנו לעולם אם יש שם מנהג, אזלינן בתריה. ובאמת לא נמצא בדברי רבנו שיכתוב שיש "מנהג בטעות" "ומנהג גרוע" בשונה מהרשב"א והרא"ש שכתבו כן. □

סיכום: לפי המבואר נמצא שיש מחלוקת שורשית בין רבנו להתוספות וראשונים אחרים.

א. לדעת התוספות יש מנהגים שהם "מנהג הדיוט" ולא אזלינן בתרייהו, כגון יותר מו' בגויל או פחות מהוצא.

ב. לדעת רבנו לעולם אזלינן בתר כל המנהגים. ומה שאינו עושה בפחות וביותר מו', הוא מחמת שאינו נחשב בגדר "מנהג" אצלם. כנ"ל. □

ועל זה אמרו במשנה "הכל כמנהג המדינה" לרבות את המנהגים האחרים ברוחבי הכתלים. לשיטתו הנושא בענין רוחב הכתלים הוא בחוזק הבנין, כגון בגויל ו' הוא בנין חזק ובפחות מו' הוא בנין פחות חזק, מתניתא "דהכל כמנהג המדינה" בא לרבות את חוזק הכתלים ולא את סוגי הכתלים, ומכאן יצא להתוס' דהא דאמרינן אפילו הוצא ודפנא היינו אפילו בכותל עם חוזק של הוצא ודפנא, אבל פחות מזה לא יעשה.

אולם רבנו סבר שהמשנה מפרטת את מיני הכתלים להורות על שיעור רחבם לא פחות ולא יותר. "הכל כמנהג המדינה" בא לרבות את כל סוגי הכתלים ולא קאי על שיעור רוחב הכתלים וחוזקם. ומכאן יוצא דהא דאמרינן לאתווי הוצא ודפנא היינו כל הכתלים אפי' פחות מזה.

*

הנה אינו ברור בשיטת רבנו אימת אזלינן בתר המנהג ואימת לא אזלינן. כי מחד כתב שבמיני הכתלים אזלינן בתר כל המנהגים ואין אומרים שיש מנהגים גרועים. ומאידך כתב שברוחב הכתלים אין הולכין אחר המנהג. ואינו מובן מאי שנא הא מהאי?

והיה אפשר לומר שיש דין מיוחד דבאופן שהמנהג הוא לבנות "כנגד המדה הראויה" לא אזלינן בתריה. אמנם נראה דאין זה ההגדרה הנכונה, אלא לעולם אזלינן בתר כל המנהגים.

דהנה רבנו כתב בהמשך דבריו דהנדון במתניתין הוא במקום שמנהגם לבנות כל אחד ואחד בשל עצמו ואין מנהג ידוע לשותפין, אבל כשיש מנהג ידוע לשותפין אזלינן בתריה בכל גווני והיינו אפילו בשינוי רוחב הכתלים.

מסכת "בבא בתרא" דף ב.

שיטת רבנו דבמשנה יש חידוש דין שדבר שהוא "ידוע" לשותפין אין מועיל חזקת ממון

נתרצית לי לחלוק אלא אם כן אני בונה משלי, וליתא, דכיון שאם הלה מעכב לא היה לו לחלוק כלל שהרי אין בה דין חלוקה והרי נתרצו לחלוק, וכיון שנתרצו לחלוק הדין נותן שכופין זה את זה לבנות כותל, לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם ואע"ג דנפל לרשותיה דחד מיניהו אי נמי דפניניהו חד לרשותיה, ולא דמי לבקעה שאם רצה כונס לתוך שלו ובונה. עכ"ל.

*

רבנו כאן חולק על שיטת התוספות (ד"ה לפיכך) דסבר שבחצר שאין בה דין חלוקה ואין עדים שנתרצו, נאמן המוחזק לטעון לא נתרצית לי לחלוק אלא אם כן אני בונה משלי. וכתב רבנו שאינו נאמן.

ובטעם הדבר כתב רבנו ז"ל: דכיון שאם הלה מעכב לא היה לו לחלוק כלל שהרי אין בה דין חלוקה, והרי נתרצו לחלוק, וכיון שנתרצו לחלוק הדין נותן שכופין זה את זה לבנות כותל.

הנה רבנו כאן קיצר כאן בלשונו בטעם שאינו נאמן ואינו מובן כיצד יש כאן הוכחה לסתור את טענתו שהלה לא נתרצה לחלוק אלא אם כן הוא בונה משלו. ודבריו נראים לכאורה כסתומים.

חידושי הרמב"ן דף ב. לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. פי' הואיל ויכולין לכופף זה את זה לבנות כותל באמצע, אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. ואע"ג דאוקימנא בחצר שאין בה דין חלוקה, נהי דאין יכולין לכופף זה את זה לחלוק מ"מ כיון שרצו לחלוק שהרי החצר חלוק לפניך, כופין זה את זה לבנות הכותל, לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם. ואע"ג דפניניהו חד לרשותיה, ואע"ג שאין שם חזית לא מכאן ולא מכאן ולא עוד אלא אפילו היה שם חזית מצד אחד הכל של שניהם, דאמרינן ליה כיון שאתה יכול לכופף לבנות לא בנית משלך, והאי חזית אתה הוא רבנית ליה, דאי לא תימא הכי יעשו חזית מכאן ומכאן דילמא קאים חד מיניהו ועביד ואמר כולה דידי הוא כדאמרינן גבי כותל בקעה.

וא"ת למעלה מד' אמות הרי אין כופין זה את זה לבנות ומפני מה אין אתה מאמינו שכולה שלו למעלה מד' אמות אם לזה חזית ואין לו לזה, זו אינה שאלה שכיון שהמקום והכותל עד חציו של שניהם נמצא הלה מוציא מרשות חברו דבר המוחזק לו ולא סגי ליה אלא בראיה גמורה ולא בחזית, ועוד שלא אמרו חזית לחצי כותל.

וראיתי מי שפירשה כגון שיש עדים שנתרצו שניהם לחלוק וקנו מידם ברוחות, דאי לאו הכי יכול לומר לא

כדי ליישב הדבר ציין הגרא"ז לדברי הר"ן בשיטמ"ק דאינו נאמן "כיון שהריצוי ודאי והתנאי הוא ספק וכל כיוצא בזה תופסין את הודאי ומניחים את הספק".

ואמנם רבנו לא הביא את הטעם הזה, וצריך לבאר כוונתו בטעם שאינו נאמן.

*

גם בפרק הבית והעליה הוכיח רבנו מסוגיין שהשותף אין לו חזקת ממון. ז"ל (ב"מ קטז): שמעי' מינה כה"ג מילתא דידיע לתרי שותפי בשותפותא אע"ג דאיתיה ברשותא דחד מיניהו לא מצי למטען החזקתי, דקיי"ל שותפין כה"ג לא קפדי אהרדי, וכן נמי גרסי' בפ' השותפין לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם...

דקאמר לא צריכא דנפל לרשותא דחד מיניהו א"נ דפנינהו חר לרשותיה מהו דתימא להו איך המוציא מחבירו עליו הראיה קמ"ל, [פי'] דפנינהו חר לרשותיה וקא טעין זבינתיהו מינך א"נ מתחלה בניתי הכותל משלי מהו דתימא ליהו איך המוציא מחבירו עליו הראיה שהרי זה תופס בהן לעצמו וטוען טענת ברי שהן שלו ואיכא חזקה דממונא גביה, קמ"ל דכיון דשותפי נינהו לית להו חזקה אהרדי.

דכיון דידיע מילתא דשותפותא הוה אע"ג דכי אתא ליריה דהאי איכא למימר שמא בתורת זביני אתא ליריה, לית ליה חזקה ולא מצי למימר זבינתיהו, וכיון דלא מצי למימר הכי לא מצי למימר נמי מעיקרא שלי היתה, הואיל והמקום משותף ויכולים לכופ זה את זה לבנות את הכותל באמצע, וכל שכן במידי דידיע בסהרי שהיה של שותפות שאין להם חזקה זה על זה. וה"מ הוא דראה אבל לא ראה מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם או החזרתיו לך יכול לומר חזרתי ולקחתי ממך וכך כתב ה"ר יהוסף הלוי ז"ל. עכ"ל.

גם מדבריו אלו אינו מובן כיצד יש כאן הוכחה לסתור את טענת המוחזק שאומר אני בניתי משלי ומעולם לא היו שותפים בו כנ"ל.

בנוסף לזה צ"ע הסדר בדברי רבנו בטעם שאינו נאמן לומר אני בניתי משלי, והביא לזה ב' סברות א. אינו נאמן בטענת לקוח כיון דמעיקרא היו שותפים ממילא אין לו חזקת ממון, דשותפי לא קפדי אהרדי. ב. כיון שאינו נאמן בטענת לקוח ממילא גם אינו נאמן לטעון שמעיקרא שלו היתה ולא היו שותפים, כי יכולים לכופ זה את זה.

ולכאורה היה צריך להקדים את הסברא השניה שאינו נאמן לומר אני בניתי משלי כי יכולים לכופ זה את זה, ולהביא אח"כ הסברא הראשונה דאינו נאמן לומר זבינתיה מינך דאין לו חזקת ממון דשותפי לא קפדי אהרדי. וכל זה צ"ב.

ישוב הדברים וביאור שיטת רבנו

דברי רבנו מיושבים על פי מש"כ בב"מ (בסוף דבריו) "וכל שכן במידי דידיע בסהרי שהיה של שותפות שאין להם חזקה זה על זה". כוונתו דלא מבעיא כשיש עדים שהיו שותפים דאינו נאמן אלא אפילו כאשר אין על זה עדים אלא רק "ידיע" שהם שותפין, אינו נאמן.

הכוונה בלשון "ידיע" היינו שכך הדבר מפורסם אצל הציבור אע"פ שמעולם לא בדקו את הדבר ולא היה עדים בדבר. וקמ"ל דגם באופן כזה הם נחשבים כשותפים ואין להם חזקת ממון זה על זה דשותפי לא קפדי אהרדי.

זהו גופא החידוש במשנתנו "לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם" להורות כי די בזה שהדבר "ידוע ומפורסם" שהם שותפין כדי שלא יהיה לאחד מהם חזקת ממון זה על זה, אע"פ שהמוחזק מכחיש את השותפות וטוען שמעולם לא היו שותפים.

בזה מיושב דברי רבנו בב"ב בטעם שאינו נאמן נהי דאין יכולין לכופ זה את זה לחלוק מ"מ כיון שרצו לחלוק שהרי החצר חלוק לפניך, כופין זה את זה לבנות הכותל. אין הכוונה לומר שיש כאן הוכחה ודאית שבנו את הכותל יחדיו, אלא די בזה שהדבר "ידוע" שהם שותפים והחצר חלוק לפנינו ויכולים לכופ זה את זה לבנות כותל ללמד שאין להם חזקת ממון ואינו מועיל תפיסתו וטענתו.

בזה גם מיושב מה שהקשינו מקודם על הסדר בדברי רבנו בטעם שאינו יכול לטעון אני בניתי משלי. ומובן שמש"כ רבנו הוא הסדר הנכון בדוקא, כי תחילת הדין הוא שאינו יכול לטעון זבינתיה מינך כי הדבר ידוע שהם של שותפים ואין לו חזקת ממון, וכאן בא הסברא השניה דכיון שאין לו חזקת ממון ממילא גם אינו יכול לטעון אני בניתי משלי ושלא היו שותפים מעולם.

וכל זה הוא רק לענין טענתו על מוחזקותו מחמת תפיסתו, דשותפין לא קפדי אהרדי. אבל בשאר הטענות כגון במגו נאמן. ודלא כהתוס' בסוגיין שכתב שאינו נאמן במגו דאנן סהדי ששניהם בנו את הכותל יחדיו והוא מגו נגד עדים. □

תנאי ההשתתפות בהגרלה

ניתן לשלוח הערות והארות על הנושאים והביאורים המובאים בגיליון, או חידושים וביאורים על חידושי הרמב"ן במסכתות בבא מציעא ובבא בתרא עד דף ז'. כל הערה כל ביאור וחידוש תזכה את השולח בנקודת זכות נוספת.

לתשומת לבו ניתן לשלוח תשובות נפרדות על כל נושא אך כל תשובה לא תעלה על 300 מילים בלבד. יש לציין באופן ברור את שם השולח וכתורת הנושא.

תשובות יתקבלו עד שבוע מפרסום הגיליון, עד יום חמישי כ"ה חשוון. ההגרלה תתקיים בעז"ה ביום ראשון כ"ח חשוון. פרס ראשון 400 ש"ח. פרס שני 300 ש"ח. פרס שלישי 200 ש"ח. פרס רביעי 100 ש"ח.

הערות וביאורים נבחרים יפורסמו בעז"ה בגליונות הבאים.

ניתן לשלוח לכתובת המייל a0556763807@gmail.com או לפקס מס': 072-2606327

□ לבית המדרש דרושים כותבים ועורכים. בדיקת התאמה תיעשה מתוך התשובות שנשלחו.

טמונה בפרשה

זירא

פנינים

לסדר את הפרשה

סניכס רשימ, נשאי הפרשה 2202 מלזר, 2202
ליכס אצרים מלגז אפי 202 ההגרמלש
2202. כשגליו, גקזו מהאגיו, א
מפסוק מהפרשה.

א. מלאך נגלה להגר במדבר ובאר המים

א. הצלת לוט מסדום ע"י המלאכים

ב. שילוח הגר וישמעאל

ב. לוט מארח את המלאכים

ב. השי"ת הופך את ערי סדום

ב. הולדת יצחק ומשתה אברהם

ה. לקיחת שרה לאבימלך

ו. המלאכים מבשרים על לידת יצחק

ב. שכר אברהם על עמידתו בניסיון

העקדה

י. חיבת ד' לאברהם, ומעלותיו

מ. עונש אבימלך ותפילת אברהם עליו

ע. פירוט שמות בני נחור

ד. אבימלך ואברהם כורתים ברית

ד. לוט ובנותיו במערה

ש. הניסיון העשירי - העקדה

ש. אברהם מבקש רחמים על סדום

"

"

שאלה לשולחו השבת

"וכשרה אמר הנה נתתי

אלך כסף לאחיך"

יש לבאר מדוע כעת, לאחר שכבר לקו הוא ובני ביתו בדבר שרה וכבר ידע אבימלך ששרה היא אשתו של אברהם, עדיין התייחס אליו כאחיה בדבריו אל שרה ובחר לומר לה: "הנה נתתי אלך כסף לאחיך?"

מלכת השאלה הינה אלוור דיון 2020

מלכת השאלה

ניאן (מלכת) מלכת השאלה

(2020) מלכת השאלה

2020 מלכת השאלה

השאלה 2020 מלכת השאלה

העלון מוקדש לע"נ
משה בן יחזקאל
ת.נ.צ.ב.ה.

"וירא אליו ד' באלוני ממורא" - 'הוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו' (רש"י) יש להקשות איך יתכן שאברהם אבינו הלך להתייעץ עם ממרא האם לשמוע בקולו של הקב"ה שציווהו למול? א. אמר לו הקב"ה שימול ולא אמר לו היכן מקום המילה, וזו העצה שנתן לו שאמר לו מקום המילה כמו הדרשה בגמרא (שבת קח). מהפסוק "וערל זכר". (רע"ב) ב. היה אברהם מסופק אם המצוה אליו שימול את עצמו או דווקא למול את בניו אשר יולדו לו וילידי ביתו. ונתן לו עצה למול את עצמו ממש. ג. נטל עצה ממנו אם ימול בהחבא או ימול לעין כל ולא יחוש לליצני הדור. ונתן לו עצה להמול בגלוי: "בעצם היום הזה נמול אברהם". (מהר"ר איסרלן) ד. במשנה (שבת) נאמר "עצה כמלוא פי גמל", ששיעור הוצאה של עשב העצה' בכמות שכזו בשבת, מחייבת את המוציא. עשב זה, סגולתו היא לרפא את מי שעובר ניתוח. ולענייננו: "הוא שנתן לו עצה", ממרא העניק לאברהם את העשב ששמו 'עצה' שמרפא את הניתוח 'על המילה'. (שמעתי) ה. רצה להוסיף לזכותם של רעיו לכן הלך להתייעץ עמם כדי שיהיו להם זכויות מצוה. (שפ"א) ו. ממרא יעץ לו לחכות עם המילה עד שיצווה בכך מהקב"ה וירוויח בכך את מעלת המצווה ועושה ומסירות נפש למצוה. (יציב פתגם) ז. רצה לבדוק איזה מרעיו באמת אוהבו ליעץ לו כראוי, ומענה אשכול וממרא - רק ממרא עמד במבחן. (המזרחי) ח. יעץ לו על הפריעה לעשותה למרות שלא נצטווה בכך ורמוז מזה שכתוב שיעץ לו 'על המילה', שהרי אנו מברכים 'על המילה' ולא 'למול' משום הפריעה הנלוות למילה, שהופכת את מעשה המילה למצוה עם המשך. (פני מבין) ט. שאל את ממרא אם מפני זה שיהיה מהול יפסיקו אורחים מלבוא אליו. (שם משמאל) י. התייעץ עמו מה לעשות אם ישמעאל יעכבנו מלמולו. (השל"ה) יא. רצה להגדיל את הניסיון ולמרות שרוב חבריו יעצו לו שלא למול - כפר בדעת הרוב ומל. (כתב סופר)

"איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל"

מפורסמת השאלה, מדוע לא נשלח מלאך מיוחד כדי להציל את לוט, והרי אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות? אמנם, כל ענין הצלתו של לוט היא בזכותו של דוד המלך העתיד לצאת ממנו, וכדי שדוד המלך יבוא לעולם למרות מוצאו המואבי, הוצרכו בית דין לפסוק: "מואבי ולא מואבית" שרק למואבים אסור לבוא בקהל ד' אך למואביות מותר, ולכן היה מותר לרות המואבית להתחתן עם בועז. משום שהתורה מנמקת את סיבת האיסור: "על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים", ואין סיבה זו שייכת בנקבות שאין דרכן לצאת מבתיהן על מנת לקדם את פני האורחים, שאין זה מדרכי הצניעות. וידוע שבשמים קובעים את ההלכה בהתאם לפסק בית הדין של מטה, ולכן רק כששאלו המלאכים את אברהם: "איה שרה", והשיבם: "הנה באהל", התחדשה ההלכה שאין דרכה של אשה לקדם את פני האורחים. ולכן רק אז התבררה ההלכה של "מואבי ולא מואבית", ורק אז הוחלט על הצלתו של לוט בשביל זכותו של דוד, ובמעמד זה קיבל המלאך שכבר מילא את שליחותו לרפאות את אברהם שליחות חדשה: הצלת לוט. (הרי"ם)

"וישלח אברהם את ידו"

נפוץ לבאר (בשם גדולי החסידות) בפסוק זה, שאברהם קידש את כל איבריו לעשות אך את רצון השי"ת וכשהיד לא נשמעה לו (שכן ד' לא רצה באמת לשחוט את יצחק) היה צריך להתאמץ ולשלוח אותה בכח. ויש להבין לפי"ז את דברי המדרש רבה לעיל: "ויקה אברהם צאן ובקר ויתן לאבימלך. אמר לו הקב"ה: אתה נתת שבע כבשות בלי רצוני, חייך שאני משהה בשמחת בניך שבעה דורות וגו'". הרי אם אברהם הרגיש שעליו לתת את הצאן לאבימלך הרי זה סימן שזהו רצון ד' ומדוע נענש. ואם לא, מדוע הכתוב לא הדגיש את התאמצותו היתרה של אברהם, ולמה אברהם עצמו לא קיבל את הסימן הזה כראיה לכך שמעשיו אינם רצויים? ויש לומר: א. שלח לו את הצאן ע"י שליח ולכן לא הרגיש באיבריו דבר. ב. בדבר הרשות לא הרגיש את איבריו ממחרים. בעקידה, למרות שהיתה מצוה, היה צריך להתאמץ כדבר הרשות, אבל כאן חשב שזה כדבר הרשות הרגיל שצריך להתאמץ כרגיל ולא ידע שזה אפילו יותר גרוע. ג. הדבר לא נגמר בנתינתו של אברהם, כי היה צריך אף את הסכמתו ולקיחתו של אבימלך ולכן המעשה לא היה מעשה שלם שניתן לדעת מראש אם יצא מכך מצוה או שלא. (ע"פ תשובות הקוראים ל'שאלה לשלחו השבת' ע"ט)

ישנו ביקוש רב בבתי כנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם.

זו ההודמנות שלכם ליזכות בהפצת תורה! ניתן לתרום:

1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביון'. 2. לשלוח שיק למערכת.

טמונה בפרשה זירא

חידון א' ת'

הגשמה לכל אלה הגגיה באור המופיעה בראש השורה.

- א. אברהם נטעו בבאר שבע
- ב. שמו של אביהם של בני עמון
- ג. ד' המטיר על סדום ועל עמורה
- ד. אברהם יצוה לבניו לשמור את-ה. תשובת אברהם לד', יצחק והמלאך בעקדה
- ו. "____ עפר ____"
- ז. "כי ביצחק יקרא לך ____"
- ח. כלי קיבול לנוזלים, ולמדבר אותו מביאים
- ט. בנו של נחור מפילגשו
- י. אברהם אמר לאבימלך שאין בגרר
- כ. שבעמהן נתן אברהם לאבימלך
- ל. "ואקחה פת לחם וסעדו ____"
- מ. סכין שחיטה
- נ. אבימלך אמר להשי"ת שלקח את שרה ב-
ס. המלאכים היכו את אנשי סדום ב ____
- ע. יצחק נשא להר המזריה ____
- פ. שר צבא אבימלך
- צ. ד' הפך בסדום את הערים, יושביהן ואת-
ק. אברהם ביקש משרה שתלוש ג' סאים ממנו
- ר. מקצועו של ישמעאל
- ש. בגיל זה יצחק נימול
- ת. שם ארח אברהם את המלאכים

חידון א' ת' - הפוך

הגשמה לכל אלה הסגיינת באור המופיעה בראש השורה.

- א. השי"ת אמר לאבימלך שאברהם הוא-
- ב. אחד מהדברים שאברהם הגיש לאורחיו
- ג. "הגוי גם צדיק ____"
- ד. אחד מבני נחור
- ה. שמה של פילגש נחור
- ו. "____ שניהם ____" (רמז- בסיפור העקדה)
- ז. אחד מבני נחור
- ח. הגר השליכה את ישמעאל תחת -
- ט. ניצל מסדום
- י. "אם תשקר ____"
- ך. האיל נאחז בקרניו ב-
ל. שניים מבני נחור
- ם. השי"ת עצר כל ____ בבית אבימלך
- ן. קיטור הארץ עלה כקיטור ה-
ס. כך מתרגם אונקלוס: "המלט על נפשך"
- ע. "חלילה לך ... להמית צדיק עם ____"
- ף. אברהם ____ על פני סדום לאחר שנהפכה
- ץ. אברהם ____ לקראת אורחיו
- ק. "____ עשה לי אלוקים כל השומע ____ לי"
- ר. "שבו לכם פה עם ה ____"
- ש. אברהם ____ בעצמו את חמורו
- ת. הסדומיים ניגשו לשוברה, מבלי יכולת לראותה

מן המדרש

רבא השקה אורחים בחתונת בנו, והגביה את הכוס לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע, וקמו מפניו לכבדו, אך כשהגביה לרב מרי ולרב פינחס בריה דרב חסדא, לא קמו מפניו. הקפיד עליהם רבא ואמר: וכי רק החכמים הללו (רב פפא ורב הונא) רבנן הם ולפיכך לא קמו, ואילו אלו החכמים (רב מרי ורב פנחס) לא רבנן הם? ורואים שלמרות שרבא מחל על כבודו שהרי השקה אותם, למרות זה אין כבודו מחול! סיפור נוסף: רב פפא היה משקה את האורחים בחתונת בנו אבא מר, והגביה את הכוס לרבי יצחק בריה דרב יהודה ולא קם מפניו, והקפיד. ואף כאן רואים שלמרות שמחל על כבודו אין כבודו מחול. אלא אמנם רבא ורב פפא מחלו על כבודם ושימשו את האורחים, אבל אפילו שעשו כן, היה להם לקיים לו 'הידור' (מלשון והדרת פני זקן), ולנוע מעט כאילו רוצים לעמוד מפניו. אמר רב אשי: אפילו למי שאומר 'הרב שמחל על כבודו כבודו מחול', נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול. ויש להקשות מהמעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע, ורבי צדוק, שהיו מסובין בבית המשתה בחתונת בנו של רבן גמליאל, והיה רבן גמליאל הנשיא עומד ומשקה עליהם. נתן רבן גמליאל את הכוס לרבי אליעזר, ולא נטלו, מפני שלא רצה להשתמש בשירות הנשיא. אך רבי יהושע, כן קיבל ממנו. שאל רבי אליעזר את רבי יהושע: 'מה זה, יהושע? אנו יושבים ורבן גמליאל עומד ומשקה עלינו ואתה נוטל ממנו?!' אמר לו: 'מצינו גדול ממנו ששימש אחרים. שהרי אברהם אבינו גדול הדור היה, וכתוב בו: "והנה שלושה אנשים נצבים עליו, ויקח חמאה וחלב, והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו". וכל שכן שרבן גמליאל יכול למחול על כבודו! ולא כמלאכי השרת נדמו לו אלא לערביים, ואף על פי כן היה אברהם עומד ומשמש. ואם כן, וכי אנו לא יהא רבן גמליאל ברבי [הנשיא] עומד ומשקה עליהן?!' אמר להם רבי צדוק: 'עד מתי אתם מניחים כבודו של הקב"ה ועוסקים בכבוד הבריות? הקב"ה משיב רוחות ומעלה נשיאים עננים, ומוריד מטר ומצמיח אדמה, ועורך שולחן מכין מזון לפני כל אחד ואחד, ולנו, וכי לא יהא רבן גמליאל עומד ומשקה עלינו?!' (ע"פ קידושין לב:)

טלח שלוחות:

"ולו ישב בשער סדום"
- אותו היום מינו אותו לראש
הדיינים.
מה היו שמותיהם של
חמשת הדיינים האחרים
בסדום?
(התשובות במדור התשובות)

תולה בפרשה

השוחט את החץ - ירה.
למרחק מסוים מהמטרה,
וכדי למנוע הרג רב,
בישל לאחיין ארוחת קרב.

המונח המזוקש הינו מילה בג' אוגיות המופיעה בפרשה,
אשר כל שורה בגייה רומזת
להקשר שונה שלה.
(יגכן כגיז אסר וויאופי אוגיות בג'י
הגיה דומה)

הגשמה גרפסס א"ה בגיליון הבא

טמונה בפרשה זירא

ושפני טמוני חול

"ואנשי סדום רעים והטאים"

למי יש לקצוץ את אצבעותיו, על פי מקורות בהלכה?

****

"ביום הגמל את יצחק" - "לסוף כ"ד חודש" (רש"י)

ויש המבארים (דעת זקנים), שהכוונה לסעודת הברית שערך אברהם ליצחק, ורמז לדבר: "ביום הגמל", ביום השמיני (ה+ג=8) מל. יצחק ראשי תיבות: י' נסיונות שעמד בהם אברהם, צ' - גילה של שרה בלידתה, ח' - יצחק נימול בגיל 8 ימים, ק' - גיל אברהם בלידת יצחק. (רש"י בסוף פרשת לך לך)

****

"זירא את המקום מרחוק"

אברהם שווה בגימטריא ל248 כמו רמ"ח איבריו ששלט על כולם לאחר שמל. וכן "מקום המזבח"=248, כי על ידי מעשה המילה נדחים כוחות הסומאה ממקום המזבח.

שעשועי דאורייתא

"תחת העץ"

אלו דברים נוספים בתנ"ך אירעו מתחת

לעצים? (2 בתורה)

****

מצאו נא בפרשה:

1. שני אנשים שלא הוזכרו מפרשת נח.
2. את האות ה' המופיעה 3 פעמים ברציפות. (לא באותה מילה)
3. שמות של 13 מפרשות התורה.
4. שם של שכונה בירושלים.
5. שלוש מילים רצופות המתחילות באות ע'.

"זיכרון" סימן

זיכרון ואנשים זכרים מספר פסוקי הפרשה

אברהם אבינו היה טוב עין: "עין טובה מניין?" ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר... (אדר"ל מוד)

בפרשת זירא ישנם 147 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים:

"טוב עין" = בגימטריא = 147

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: כהן שאסור לו להיטמאות לאביו - אם אביו הוא בעל מום (נזיר גד). **לסדר את**

הפרשה - "וישב אברהם בבאר שבע". **חידון א' ת'** - אשל, בן עמי, גפריה, דרך ד', הנני, ואנכי ואפר, זרע, חמת, טבת, יראת אלוקים,

כבשות, לבכס, מאכלת, נקיון כפיו, סנוורים, עצי עולה, פיכול, צמח האדמה, קמח סולת, רובה קשת, שמונת ימים, תחת העץ. **חידון א'**

ת' הפוך - נביא, חלב, תהרג, כשד, ראומה, וילכו יחדיו, בוז, שיה, לוט, לי ולניני ולנכדי, סבר, קמואל בתואל, רחס, כבשן, חוס, רשע, השקיף, רץ, צחוק יצחק, חמור, חבש, דלת. **שעשועי דאורייתא** - שניים בפרשת וישלח: יעקב טמן את הע"ז תחת האלה, וקברו את

דבורה מינקת רבקה תחת האלון. ובנ"ך: ביהושע: "ויקימה שם תחת האלה אשר במקדש", בשופטים: "וישב תחת האלה אשר בעפרה",

בשמואל: "ושאול יושב בקצה הגבעה תחת הרמון", "ושאול יושב בגבעה תחת האשל ברמה", "ויקחו את עצמותיהם ויקברו תחת האשל",

במלכים: "וימצאוהו יושב תחת האלה", בשיר השירים: "תחת התפוח עוררתיו". 1. נחור ומלכה. 2. "בלילה ההוא". 3. לך לך, ויצא, וישלח,

וישב, ויגש, תשא, ויקרא, בהר, במדבר, הדברים, עקב, נצבים, וילך. 4. "ואקחה פת לחם". 5. "עברתם על עבדכם". **ואלה שמות** - א.

קץ שקר (שיא השקר), ב. רב שקר (ראש השקרנים), ג. רב נבל (ראש הנבלים), ד. רב מסטידין (ראש מסיטי הדין), ה. קולפנדר (קולא פנדר = שודד הנפשות). (ב"ר) **מילה בפרשה לך לך** - שרה. "הניח כתר במים" - (ה) שרה את הכתר, "ונתן לאמא בידיים" - שרה

אימנו, "כי היא פקידה בכירה" - שרה (מלשון שררה) וכן "ד' פקד את שרה", "אחראית על הזמרה" - שירה. **טמונות בפרשה** - 1.

"הכו בסנוורים" (יט,יא), "כסות עינים" (כ,טז) 2. "ותצחק שרה בקרבה" (יח,יב) 3. "מלך גרר" (כב,ב) 4. "ויקח חמאה" (יח,ח) 5. "ויגשו

לשבור הדלת" (יט,ט) 6. "וישכס אברהם בבוקר" (יט,כו. כא,ד. כב,ג) "וישכס אבימלך בבוקר" (כח,ח) 7. המזרח אודות המלאכים שבכו

בעקידת יצחק 8. "ורחצו רגליכם" (יח,ד) 9. "כחוס היום" (יח,א) על פסוק זה מתרגם האונקלוס: 'כמיחם יומא' (יח,א) 10. "ויגמל" (כא,ח)

11. "באר שבע" (כא,לא) 12. "קמח סולת לושי ועשי עוגות" (יח,ו) 13. כתב ברייל של עיוורים - "הכו בסנוורים" (יט,יא) 14. "כמטחוי

קשת" (כא,טז) 15. "והשענו תחת העץ" (יח,ד) 16. "חתן ובנין" (יט,יב) 17. "ואם לא כלה" (יח,כא) 18. -תמונה ללא פתרון, תחשבו! 19.

"וילכו שניהם יחדיו" (כב,ו) **טמונות בהפטרה** - 1. "ראשי ראשי" (יט) 2. "מטה ושלחן וכסא ומנורה" (י) 3. "ואין קול ואין קשב" (לא)

4. "והמלא תסייעי" (ד) **שאלה לשלחן השבת וזאת הברכה** - שאלנו: מדוע כשעברו את הירדן כתבו על האבנים את התורה 'באר

היטב' (בשבעים לשון - רש"י), ומובא בגמרא (סוטה לה): שהיה זה עבור אומות העולם שיוכלו ללמוד את התורה, וכיצד מתיישב הדבר

עם האיסור ללמד תורה לגוי? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. כדי שלגרים מכל האומות תהיה היכולת ללמוד תורה מיד

בשפתם. 2. אסור להם לעסוק בעיון התורה אבל מותר לקרוא בעלמא. 3. כל האיסור הוא רק בתורה שבעל פה ולא בתורה שבכתב.

(מהר"ץ חיות) 4. הוראת שעה לאותו הדור כדי שלא יהיה להם פתחון פה. (אגרות משה) 5. כי רוב כופי התורה תלויים בשבע מצוות בני

נח שאותם הותר להם ללמוד. 6. מפני שרק באותו הדור היה מותר ללמד גויים תורה כי היה זה אותו הדור שסיבב הקב"ה על כל האומות

ולימדם תורה ומאסו בה. 7. יכול להיות שיש גויים שירצו להיות בגדר 'גר תושב' שמקיים מצוות כישראל. (חבצלת השרון)

ניתן להשיג את העלון

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת.

באתר: 'לדעת', בכתובת: <http://ladaat.info/gilyonot.aspx> או באתר: 'אידישער ווינקל' (באידיש):

<https://viddishevinkel.com/gilyones> או באתרים: 'דרשו', 'תורת יוסף'.

בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רחוב בית ישראל 1, ובמערכת.

© כל הזכויות שמורות לאהרן ביין.

ניתן לשלוח תגובות רעיונות והערות למערכת:

קויפמן 17 ירושלים - temunabaparashah@gmail.com

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים

בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת. מעוניינים להקדיש את העלון

לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

מתוך ספר תכלית אור מאת הרה"ג מאיר ברנשטיין שליט"א נו"נ ישיבת מיר ברכפלד מודיעין עלית

סעודת המלך

שלחן מלכים

עיקר ענין סעודות שבת, להרגיש שיש לנו אב אוהב, מלך כל העולם אשר לו הכסף והזהב וכל מעדני עולם, והוא שציונו להתענג על טובו כבני מלכים.¹

והוא שהבטיחנו (ביצה טז, א); "כל מזונותיו של אדם קצובין לו חוץ ממה שמוציא בשבתות וימים טובים - אם מוסיף מוסיפין לו", והוא שציונו "לוו עלי ואני פורע".

והסעודה סעודת המלך היא, ועל שולחנו אנו יושבים, וכמו שאמרו חז"ל (זוח"ב פח, ב);

רבי שמעון כאשר היה בא לסעודה היה אומר - "אתקינו סעודתא דמלכא", והיה יושב ושמוח.

ואין חסר דבר בבית המלך, וכמו שמבאר מהר"ל (חדושי אגדות ב"ק);

מפני כן קראו השבת "מלכתא", כי המלכתא יש לה עונג, כמו שאמרו 'אפי' אתה עושה להם סעודה כסעודת שלמה בשעתו' (ב"מ פ"ג), וכן אמרו 'שלחן של מלכים' (ע"ז ל"ח), כלומר שיש בשלחן של מלכים כל תענוג.

"והתענג על ה"

וזו היא המצוה - "והתענג על ה", ובתרגום הוא לשון תפנוק, כביכול לשמוח שיש לנו אב עשיר והכל בידו, ואנו מתענגים על טובו.

וזהו שאמרו (שבת קיח, א) "כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים", ומבאר הבית יוסף (ריש הל' שבת) בשם מהר"י אבובה, שכשם שהוא מפזר מעות בלא שיעור לצורך שבת, כן יתנו לו נחלה בלא שיעור.

ומבואר כי מצות עונג שבת היא להתענג יותר מן הרגילות והצורך, ולא לחשוב כמה יש בידו וכמה צריך בדיוק.²

וכן מצינו בצוואת ר"א הגדול (אוצר המדרשים);

בני, הוי זהיר בעונג שבת לכבדו כפי כחך ולענגו במאכל ובמשחה, ובסעודת הלילה אל תשים עצמך כעני,

¹ וז"ל סדר היום (הכנת יום הששי); ואע"פ שאין דרכו בכך בחול, יתנהג בשבת כשר וחשוב ואפילו כבני מלכים אם וכל, וכל המוסיף מוסיפין לו, כי אין ערך וקצבה לענג שבת אלא יעשה כל אדם כל הבא בידו לענג עצמו ובני ביתו עם עניים קרובים אליו.

וכ"ה בזמירות ליום השבת (ברוך קל עליון) "קָרְנוּ כִּי גִבְהָה נֶגֶד עַל רֵאשׁוֹ. עַל כֵּן יִתֵּן הָאֱדָם לְנַפְשׁוֹ עֲוֹנָה וְגַם שְׂמֵחָה בְּהֵם לְמִשְׁחָה". [זבחים כח, א; "למשחה" - לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין].

² ועי' ל' הרמב"ם (הובא בשו"ע סי' רנ) "ירבה" בבשר ויין, ועי' בהגר"א שציין לגמ' דזבן מתליסר טבחי. ועי"ש עוד שירבה במגדנות. ועי' בגמ' חולין קיא, א; רבה בר רב הונא אקלע לבי רבה בר רב נחמן, אייתי לקמיה תלת סאוי טחאי, אמר להו מי הוה ידיתו דאתינא, אמרו ליה מי עדיפת לן מינה, דכתיב וקראת לשבת עונג. ועי' לקט יושר (ח"א ענין ג); שילך כמה פעמים לשוק בע"ש לקנות צרכי שבת, שזהו נכון יותר מלקנות בב"א, כל הצורך לשבת. משום שכשהוא מרבה לקנות הרבה פעמים, הוא קונה ומרבה יותר בתענוגים.

כי אם יותר מיכולתך.

כי תכלית המצוה אינה לאכול כל צרכו ולשבוע, אלא להתענג על טוב ה' כבני מלכים, וזהו בלי גבול.

וז"ל הזוה"ק (ח"ב פה, ב);

בא וראה, בסעודות אלו נודעים ישראל שהם בני המלך, ושהם מהיכל המלך.

וכפי השיעור שמרגיש היותו סמוך על שולחנו של מקום, כך ממש באמת הוא סמוך על שולחנו.

וזוהי ברכת השבת, כמו שאמרו במדרש (אגדה בראשית ב)4;

ויברך א-להים את יום השביעי. במה ברכו, שכל מה שאדם מוציא לכבוד שבת הקב"ה משלם לו כפלים.

סגולת הזמירות

והנה אמרו חז"ל (משנת רבי אליעזר כ); כל המענג את השבת, תפלתו נשמעת, שנאמר "כי אז על ש-די תתענג".

ועוד אמרו (פסיקתא רבתי כג); כל שהוא מתענג בשבת, שואל והקב"ה נותן לו משאלותיו, מאי טעמא, והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך.

ועוד אמרו חז"ל (זוהר ח"ב רנב, ב), כי המענג את השבת כראוי, מברכים אותו המלאכים ואומרים (ישעיה נח) "אז תקרא וה' יענה".

ומובא בסידור יעבץ, כי בזמירות אלו הרי הוא מביא טובה לעולם, ודבק בה', וה' מקשיב לקולו ומתרצה.

וזהו שמבקשים אנו בזמירות ליל שבת (יום זה לישראל);

טוֹכְךָ מוֹשִׁיעֵנו, תְּנֵה לְנַעֲצָבְתָּ, בְּשַׁבַּת יוֹשְׁבֵת, בְּזִמְרֵ וּשְׁבָחָה, שְׁבַת מְנוּחָה.

כי זכות זו שישאל מסירים כל צער מליבם, ושמחים ומתענגים באמונה, היא סיבה לזכות לישועה.

וזהו שתקנו לומר (שבת יב, א) "שבת היא מלזעוק", ורבי מאיר אומר "יכולה היא שתרחם", ופירש רש"י; אם תכבדוה מלהצטער בה. הרי כי בשכר שמתחזק אדם לשמוח בשבת זוכה לישועה ורחמים.

והמתבונן ישים אל לבו כמה תפילות ובקשות מרומזים בתוך הזמירות, כי אמנם אין ראוי להזכיר צרכיו וצערם בעת שמחת המלך, אבל ברמיזה ובדרך שיר ואהבה יוכל להשיג כל משאלותיו.

3 וכתב מהר"ל (נתיב האמונה פ"ב); כי עיקר האמונה, שהוא מאמין בו יתב' שבכחו כל ולכך הוא מאמין בו ית', ובשביל זה כאשר הגיע הזמן שהוא יתב' יתן הטוב, אז יתן לו כפי מה שהוא היה מאמין בו שכך גדול כחו ויכולתו, אבל כאשר אינו מאמין בו כאלו ממעט כחו ויכולתו, ומפני כך לעתיד כאשר יגיע הזמן שיהיה השם יתב' מראה כחו ויכולתו לא יהיה נודע לו רק כפי האמונה שהיה מאמין והבן זה. ומפני כך אמרו במסכת ביצה (טו, ב) מאי כי חדות ה' מעזכם אמר הקב"ה לישראל בני האמינו בי ולו עלי ואני פורע, פירוש בשבת שראוי שיהיה שלחנו מלא מכל, אומר הש"י שיאמינו בו יתב' בשביל שהכל בידו ואם מאמינים בו שהכל בידו לא יתן להם חסרון כלל ואם אין להם יליו על הש"י כדי שיהיה להם די ולא יחסר להם והקב"ה פורע.

4 וכן בזוה"ק (ב רנה, א); ההוא ב"נ דאכיל ושתי וחדוי כל מאי דאפיק למיכל ולמשתי הוא ילונו לקב"ה בהלואה ואיהו יהיב ליה כפלי כפלים מכל מה דאפיק בהאי.

צבי תפארתו

ניצוצי זכרונות אודות הליכותיו וגדולתו

וזרכו המיוחדת בחינוך בניו

של הגאון הגדול עמוד הימיני

רבי צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

אב"ד שומיאץ ורב דרמת השרון

שנשמעו מפי בנו הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל

להלן יובאו פרקי זכרונות שנשמעו מפי בנו ממלא מקומו הגאון רבי יעקב, והועלו על הכתב ע"י אחד מבני המשפחה.

ברבנות שומיאץ

בחודש ניסן התרע"ט נפטר רב העיירה, רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין, והותיר אחריו את בנו הרב צבי יהודה בן ה-27 כממשיך דרכו. זו הייתה אחת התקופות הקשות בתולדות יהודי רוסיה. קומוניזם, עוני, רעב, רדיפות, אנטישמיות. לר' צבי יהודה ולרעייתו מרים, בתו של הרב מרדכי שלמה מובשוביץ, נולדו באותה תקופה הילדים גרשון, יעקב ופסיה.

לכולנו יש זיכרונות ילדות ראשונים שעליהם אנחנו מתרפקים, אבל זיכרון הילדות הראשון של רבי יעקב, לא היה של צעצועים או שירים, אלא של גירוש המשפחה מביתה. מנהל בית הספר הקומוניסטי נכנס לגור בבית משפחת אדלשטיין במעלה הגבעה, והמשפחה אולצה לנטוש את ביתה במפתיע. ר' יעקב זכר כל חייו את אותם רגעים משפילים.

רבי יעקב מספר: בילדותי ברוסיה באה אישה אחת לשוחט לפני הפסח עם כמה עופות. הוא שחט אבל כיוון שהכיר את כל יהודי העיירה שהיו מגיעים אליו, שאל אותה היכן שחטה עד היום את העופות. התשובה זעזעה אותו. היא ענתה שכל השנה הם הורגים את העוף ופשוט אוכלים אותו, אבל בפסח היא נזכרת במנהגים הקבועים של אימא שלה – ניקוי הבית, הכנת מצות, וגם הליכה לשוחט לשחוט את העופות, ולכן היא שומרת על המורשת

והמסורת. עד כדי כך הבורות אז הייתה גדולה. השוחט לעג מעט ל"מסורת" החד-פעמית הזאת של מי שאוכל נבלות וטריפות כל השנה, אבל אבא, רבי צבי יהודה, שמע את המקרה והתרגש, ואמר שאין לזלזל כלל וכלל במנהגה של אותה אישה.

'ושננתם לבניך' ברוסיה הקומוניסטית

כשרוב ילדי העיירה החלו לחבוש את ספסל הלימודים, האחים גרשון ויעקב אדלשטיין לא הלכו לשום בית ספר. האם מרים השיגה עבורם תעודות זהות מזויפות שבהן נרשמו כצעירים בשלוש שנים כדי שלא יחויבו ללמוד בבית הספר הקומוניסטי. היה רק מורה יהודי אחד, לייבה הנישק'ס שמו, שהסכים ללמד בסתר את ילדי המשפחות שחפצו בכך. רעייתו, שותפה לסוד, הייתה מכינה מאפים לילדים. "שבעה ילדים בלבד יושבים

רבי צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל נולד בשנת תרנ"ב לאביו רבי ירחמיאל גרשון זצ"ל אב"ד שומיאץ מחבר ספר חידושי בן אריה. אמו סיפרה שבברית שלו היה הנצי"ב הסנדק, שכן אביו הגר"ג היה תלמידו בולאז'ין, ואמר שיקראו לתינוק על שמו, ולכן קראו לו צבי יהודה. [ואמר על זה בנו רבי יעקב שכנראה ראה הנצי"ב שיש בו התכונות להיות כמוהו ולכן רצה שיקראו לו על שמו].

בילדותו ונעוריו קבע לימודו אצל אביו וממנו קיבל את דרך הלימוד (לימים הדבר יחזור על עצמו כשרצ"י יהיה הרב והמלמד של בניו במשך שנים רבות, וכפי שיסופר להלן). תקופה קצרה למד בישיבת וולוז'ין בראשות רבי

רפאל שפירא חתנו של הנצי"ב, שנפתחה מחדש לאחר שנסגרה בשנת תרנ"ב. בשנת תער"ב למד בישיבת "כנסת בית יצחק" בסלבודקה אצל הגר"ב לייבוביץ, אשר החשיבו לבחיר הישיבה.

בזמן מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ו גויס לצבא הרוסי שנלחם אז מול צבא גרמניה, כעבור שבועיים נשלח אל הקרבות. לימים סיפר בנו כי רצ"י נמנע מלירות על חילי האויב מתוך חשש שיפגע בחיילים יהודים ששירתו בצבא הגרמני. כעבור זמן קצר נפל כל הגדוד בשבי הגרמנים, ועד סוף המלחמה שהה במחנה שבויים בעיר קאסעל שבגרמניה. בהשתדלות ידידים מבין השבויים היהודים הכירו בו השלטונות בתור רב ועי"ז שוחרר מעבודות הכפיה שהיתה מוטלת על השבויים. גם בהיותו בשבי לא מש מעסק התורה, ונמצא קונטרס גדול שנכתב באותם הימים המכיל חידו"ת על סדר הש"ס, וכפי הנראה הספיק אז ללמוד את כל הש"ס,

וכן נמצאו שם כמה דברים שהשיב לשואלים הלכה למעשה. ר' יעקב היה מספר שכאשר אביו היה בסכנה גדולה במלחמת העולם הראשונה, קיבל על עצמו קבלה. הוא חושב שהקבלה הזאת היא לא ללכת לישון לפני שעיין בדברי תורה, ואכן בכל יום לפני השינה היה מעיין בספר.

לאחר סיום המלחמה ושהחוררו מן השבי, חזר לבית אביו לשומיאץ. כעבור זמן קצר נסתלק אביו ונתמנה לממלא מקומו ברבנות העיר עד עלותו ארצה. בארץ כיהן כרבה של רמת השרון עד לפטירתו כ' חשון תשי"א.

הניח כתבי חידו"ת שנדפסו בספר 'הוד צבי', והותיר אחריו לתפארה את בניו הגאונים מרנן רבי ירחמיאל גרשון ורבי יעקב, רבי שלמה (מאשתו השנייה), וכן שתי בנות, אשר אחת מהן נישאה לגאון רבי ראובן יוסף גרשונוביץ ר"י הנגב.

ולומדים תורה, אף על פי שהשלטונות אוסרים", שחזר רבי יעקב, "אמרנו אז שאפילו סטלין, שהיו לו מיליוני חיילים ומאות אלפי אנשי ק.ג.ב. - פוחד מתלמוד התורה של שומיאץ..."

הם החלו ללמוד עם המורה את ספר בראשית, אבל כבר בהגיעם לפרשת נח, הפרשה השנייה בתורה, נאלצו לקטוע את רצף הלימוד בשל סכנה ממשית לחייהם. ר' יעקב סיפר שהוא זוכר שהלימוד הופסק בפסוק הנאמר בברכת "זכרונות" בתפילת מוסף של ראש השנה: "ויזכור אלוקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה" בפסוק הזה הודיע לנו המלמד שלצערו אי אפשר להמשיך ללמוד יותר. סגרנו את ספר בראשית", שחזר ר' יעקב. "בזמן אמת, לא הבנתי את מסירות הנפש של אבא, למה היה לו כל כך חשוב שלא נלמד בבית הספר בעיירה. אבל זמן קצר לאחר הפסקת הלימוד עם המלמד, נתקלתי ברחוב בילד שלמד עמנו את ספר בראשית ועזב והלך לבית הספר הקומוניסטי. הוא עמד גלוי ראש, ואכל כריך עם חזיר. הוא הסביר לי שזה צלוי, ולכן זה פחות חמור. עד כדי כך רוח הקומוניזם השפיעה אז בקלות ובמהירות. באותו רגע הבנתי כמה אבא ראה את הנולד".

רבי צבי יהודה לא ויתר. הוא מצא מורה אחר, בחור צעיר ושמו זלמן לייב אסטולין. רצ"י הציע לו כי הוא ילמד איתו בחברותא, ובתמורה אסטולין ילמד את ילדיו חומש, נביאים וגמרא. וכך היה. בית הספר המחתרתי הזה התקיים בתוך בית המשפחה, בסתר. עוד כמה נערים הצטרפו אליו, עד ששוב נסגר כשיהודים מקורבים לשלטונות עדכנו את רצ"י מבעוד מועד שסוכנים חשאים גילו את ההתארגנות הבלתי חוקית הזאת.

בחג החנוכה נהוג לספר על הילדים היהודים שלמדו תורה בסתר בתקופת החשמונאים,

וכשהיוונים הגיעו הוציאו סביבונים ושיחקו בהם, כדי שלא להיתפס. בבית משפחת אדלשטיין התקיימה גרסה 'עדכנית' של הסיפור: במרכז הבית היה שולחן ובו מעין מגירה נסתרת. בתוכה נחו החומשים והגמרות, ועל השולחן עצמו עמד לוח שחמט באמצע משחק. בכל פעם שהיה חשש שמיישהו מתקרב, הוכנסו הספרים למגירה והנערים היו "משחקים" שחמט.

הרדיפות נמשכו, ובמקביל האם מרים חלתה בטיפוס. הילד יעקב נשלח יחד עם אחיו הגדול גרשון אל בית דודתו, הרבנית רבקה צביה פז, בעיר קלימוביץ', שם ניתן היה ללמוד באופן מעט יותר חופשי. הם למדו תורה אצל הרב מרדכי אליהו שניאור, שכינויו היה "ר' מוניה". במשך שנתיים ימים לימד אותם ר' מוניה במחותרת - תורה, נביאים, כתובים וגמרא. רק לעיתים רחוקות הצליח אביהם להגיע לבקר. רבי יעקב נהג לומר בחיך: "ר' מוניה לימד אותנו אז במסכת אבות שאם אין קמח אין תורה, אבל באותה תקופה נוכחתי לדעת שאפשר ללמוד תורה גם בלי קמח..."

עשרות שנים אחר כך הגיע ר' מוניה לרמת השרון אל תלמידו משכבר הימים, ר' יעקב, כדי לקבל אישור סמיכה לרבנות, בארץ ישראל. ר' יעקב ענה לו: זה צריך להיות הפוך, אתה הרב' שלי, אני צריך לבקש ממך סמיכה...

עד סוף ימיו הקפיד ר' יעקב להכיר טובה לאותו מלמד מילדותו, הזמין אותו לשמחות במשפחתו ואף בא לבקרו בחול המועד בביתו שבכפר חב"ד.

מות הרעיה אם הבנים

בעת שהיו הילדים בקלימוביץ' הם קיבלו את הידיעה המרה על פטירת אימם מרים. באלול תרצ"ט הגיעה איגרת ובה שתי מילים: "אימא איננה".

הילדים שמעו את הבשורה, בלי שאביהם נמצא לידם כדי לנחם ולתמוך. "הדוד לקח סכין, ועשה לשנינו קריעה בחולצה", סיפר ר' יעקב.

רבי יעקב סיפר כי באותם ימים היו שני בתי כנסת בעיר, אחד של ליטאים ואחד של חסידי חב"ד. מכיוון שבבית הכנסת החסידי היו יותר מתפללים והאווירה בו הייתה יותר חמימה, הוא הלך להתפלל ולהגיד קדיש על אמו שם, ולא בבית הכנסת הליטאי.

ההשכלה והקומוניזם השפיעו גם על קלימוביץ', בעיקר על הדור הצעיר. בבית הכנסת היו רק שניים-שלושה ילדים בגילו, ובסך הכול היו כ-15 צעירים, מגיל שלוש עד 20, שהגיעו להתפלל.

"אני חש הכרת טובה לאדמו"ר הקודם של חב"ד, רבי יוסף יצחק שניאורסון", אמר הרב. "התברר לי שהוא היה מארגן שליחי חב"ד, שיבואו ללמד ילדים שהוריהם לא נשברו ברוחם למרות השלטון הקומוניסטי. אני מרגיש כלפיו חובה גדולה של הכרת הטוב באופן אישי, כי כך לאחי ולי היו כמה ילדים לחברה בגיל הילדות". השלטונות אסרו על הפצת לוח שנה עברי, ולכן שני האחים השקיעו שעות כדי להכין לוח כזה לבדם, ולשבץ בו את השבתות והחגים. הם הצטרפו לשלל שיעורים בבית הכנסת החסידי. עשרות שנים אחר כך היה הרב מצטט רעיונות ששמע בגיל שמונה-תשע. אחד מאותם שיעורים היה לימוד של מאמר חסידות ארוך ועמוק, שנאמר על ידי הרב מאיר הלייניק, שאותו תיאר הרב כ"עובד השם", בזמן סעודה שלישית של שבת. השיעור לא היה מובן אפילו לבחורים המבוגרים שהאזינו, ובוודאי לא לילדים קטנים, אבל בכל זאת האחים גרשון ויעקב ישבו והקשיבו. הרב סיפר: "האמנתי למבוגרים שאמרו לי אז: גם אנחנו לא מבינים, אבל הנשמה מבינה".

אל ארץ חמדה

שנת תרצ"ד. רבי צבי יהודה אדלשטיין שמע את פעמוני האזעקה מצלצלים. הוא הבין שהיעד צריך להיות ארץ ישראל. בחודש ניסן, אחרי שנתיים בקלימוביץ', קרא להם אביהם לחזור לשומיאץ, עיר הולדתם, שם הם חגגו יחד את ליל הסדר. "אני זוכר", סיפר רבי יעקב, "איך שרנו בשמחה באותו ליל סדר את המילים 'בימינו בקרוב' מתוך הפיוט 'אדיר הוא'. הייתה תחושה שארץ ישראל זה גן עדן. מרוב שהיה ברור לנו שאנחנו בדרך לגן עדן, אחותי פסיה אפילו שאלה אם בארץ ישראל נפגוש את אימא וזכרונה לברכה".

המשפחה שהתה תקופה מסוימת במוסקבה, בסתר, בזמן שבן דודם נח אלינסון ניסה לשחד פקידים רוסים כדי שישדרו את האישורים הנדרשים. אחר כך צריך היה להשיג את אישור המנדט הבריטי. לאחר מאמצים גדולים קיבלה המשפחה אשרת 'ציאה מברית המועצות. ר' יעקב סיפר שרבי אברהם יצחק הכהן קוק שהכיר את הסבא רבי ירחמיאל גרשון, מלימודיהם בישיבת וולוז'ין, הסביר לשלטונות שאבי המשפחה הוא "כהן דת חשוב", שחייב לעלות לארץ.

רבי צבי יהודה נפרד מבני הקהילה וביקש מאחד הנערים שלמד בתלמוד תורה המחותרת לנסות ולהמשיך לשמור על הגחלת. חמש נפשות יצאו יחדיו לכיוון ישראל - הרבי צבי יהודה, אמו רייזל ושלושת הילדים. רבים-רבים מבני המשפחה שלא הצטרפו למסע, נרצחו בשואה.

מספר אחד מונכדי ר' יעקב: "יש סיפור מעניין שסבא היה נוהג לספר על הדרך לארץ. בזמן שכל החבילות כבר היו מוכנות וכולם חיכו לצאת לדרך, נותרו עוד כמה רגעים עד לבוא העגלה שהייתה אמורה לקחת אותם אל הנמל. באותם רגעים ישב אביו, הרב צבי יהודה, ושקע בלימוד הגמרא, כאילו שוכח מכל הנעשה סביבו. אפשר לצאת למסע לארץ ישראל, לעבור

מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א על ציון אביו

בין יבשות, להיטלטל עם ילדים יתומים ואימא מבוגרת, אבל כל זה לא גרם לו שלא לנצל כמה דקות ביישוב הדעת. האירוע הזה עשה רושם גדול על סבא. הוא אמר שזה היה שיעור גדול באהבת תורה ובניצול זמן".

בחודש אייר תרצ"ד, בנמל אודסה, הם עלו על סיפון האונייה 'נובו אוסיסק'. 'היינו כמעט שבועיים באונייה', סיפר ר' יעקב, "שבועיים של ציפייה נרגשת להגיע לארץ הקודש, ארץ ישראל. נסע איתנו יהודי ושמו אברמוביץ', שהחביא בתוך חפציו ספר תורה, למרות הסכנה מפני השלטון הקומוניסטי. כשהרגישו הנוסעים שהם הולכים ומתקרבים לחופי הארץ, אברמוביץ' פצח בשירה באידיש: לאמיר אלע אין איינעם ארץ ישראל מקבל פנים זיין (בואו כולנו יחדיו נקבל את פני ארץ ישראל).

"את כל הדברים הגדולים והחפצים שלנו שמנו בבטן האונייה, אבל בצמוד אלינו הייתה מזוודה קטנה עם הדברים האישיים הכי חשובים. אבא דאג להכניס לשם, מלבד בגדים, גם חומש ויקרא כדי שנלמד את פרשת השבוע בכל יום, כי זה היה החומש שקראו בו אז בתורה. גם גמרא הוא הביא, כרך אחד גדול של מסכת בבא קמא, שבו למדנו יחד. בכל רגע שבו הדבר התאפשר, אבא היה מייד מוציא מהמזוודה גמרא ולומד איתנו".

ארגזי תפוזים וגמרא בבא קמא

בל"ג בעומר תרצ"ד עגנה האונייה בחופי נמל יפו. רבי צבי יהודה ובניו עלו מיד לירושלים, שם ביקרו את רבי איסר זלמן מלצר ואת הראי"ה קוק. חצי שנה עברה עליהם בנדודים בין קרובי משפחה ברחבי הארץ. "כשהגענו לארץ ישראל המשכנו בדיוק היכן שעצרנו על האונייה, בפרק שביעי של בבא קמא, פרק 'מרובה'", נהג ר' יעקב לספר.

פעמים רבות עורר האב את תשומת ליבם לכך שהם זוכים לגדול וללמוד בארץ הקודש: "אנחנו נמצאים עם כל הגוף באוויר של ארץ ישראל, בתוך מצווה, כאילו אנחנו בתוך סוכה", אמר. בימי החורף, למחרת הגשמים, היה מביט אל השמיים הבהירים ואומר: "זה האוויר של ארץ ישראל, היכן היה לנו ברוסיה כזה תענוג?".

באלול תרצ"ד הגיעו ר' צבי יהודה וילדיו לראשונה לרמת השרון. הם קיבלו צריף שאמור היה להיות מעכשיו ביתם. המקום שימש זמן קצר קודם לכן כלול תרנגולים, ובעל הבית התאים אותו למגורי בני אדם. ועדיין, לא היו שם מיטה, כיסאות או שולחן, רק קירות ותקרה. בעל הנכס ראה את המצוקה, והציע הצעה: יש בבעלותו גם פרדסים במושבה. בתקופה זו של השנה אין קטיף, ולכן הם יכולים ליטול לעצמם ארגזים. הם יצאו לשדה, הפכו ארגז אחד לכיסא, חיברו שניים לשולחן, ושלושה ארגזים למיטה. ספרי הקודש הגיעו מהמכולה ברוסיה רק כעבור כמה חודשים.

בינתיים, הניח את החפצים על הרצפה, הביט בילדים הצעירים ואמר: "הולכים לבית הכנסת, להביא בבא קמא. עכשיו, בארץ ישראל, אפשר ללמוד עם יותר מגמרא אחת. עכשיו אפשר ללמוד טוב יותר".

יעקב בן השמונה צעד ברחובות המושבה הצעירה עד לבית כנסת גאולת ישראל, שם ניגש לארון הספרים, פנה אל הגבאי וביקש את רשותו לקחת שני כרכים של בבא קמא בהשאלה. הרב נהג לספר את הסיפור הזה שוב ושוב לאורך השנים. ככל הנראה סיפר אותו מאות פעמים, בהזדמנויות שונות. באותם רגעים נחרט בו מה עיקר ומה טפל, מה קודם למה. נכון, אין מיטות ורהיטים, אבל קודם כול – ללמוד. "אבא לא היה מדבר הרבה, אבל המעשים שעשה היו הלימוד הכי טוב. זה עשה עלינו רושם גדול. ראינו מה הם סדרי העדיפויות הנכונים, מה סולם הערכים. לפני כיכר לחם, לפני כל

הסידורים הרבים והמתים שעוד יגיעו בימים הקרובים – צריך גמרות בבית. כזאת שמחה הייתה לנו, שיש לנו שלוש גמרות!".

במושבה לא היה בית ספר דתי. האחות פסיה, לימים הרבנית פסיה גרשונוביץ, אשת רבי ראובן יוסף גרשונוביץ, הלכה ברגל לבית הספר הדתי שבהרצליה הסמוכה. הבנים נשאר בבית, ללמוד עם אבא. שוב היה זה בית ספר מאולתר, אך הפעם בארץ ישראל, בלי חשש ופחד והצגות של משחקי שחמט. התנאים הפיזיים היו מינימליים, אבל ההישגים וההספק – מקסימליים. הם למדו גמרא, רש"י, תוספות, ראשונים ואחרונים. למרות המצוקה הכלכלית, היה ברור לאב שהוא לא ישלח אותם לעבוד בקטיף.

רבי יעקב שיחזר פעם את מערכת השעות: למדנו גמרא עם רא"ש ור"ף, ובחלק מהמסכתות גם טור ובית יוסף. בשבתות נהגנו ללמוד רמב"ם על נושאי המסכת, וגם חומש בעיון רב. את ספר ויקרא למדנו עם מדרש 'תורת כהנים'. האחים למדו גם דקדוק, חשבון ואנגלית (שהייתה אז השפה הרשמית בארץ ישראל), ולשם כך הגיע לביתם מורה מיוחד. הרב צבי יהודה הקפיד גם על הפסקות של משחק והתרענונות.

"סדר הלימוד היה יסודי - כל יום מתקדמים, ולמחרת חוזרים על מה שלמדו אתמול, ורק אז ממשיכים הלאה. לקראת סוף שבוע הלימודים חוזרים על מה שלמדו במשך כל השבוע. בסוף כל פרק חוזרים על הפרק. בסוף מסכת חוזרים על המסכת. כך הם למדו את כל הש"ס".

באחד הימים סיפר להם יהודי שעלה מפולין ששמע על "בית הספר הביתי" הזה, כי באחד מעיתוני היהודים בגולה תיאר אחד הכותבים את מסעו בארץ ישראל, וכתב בהתפעלות על רב ברמת השרון שמלמד את ילדיו הקטנים "ספר ויקרא עם פירוש תורת כהנים".

רבנות רמת השרון

אחרי פטירת רבה הקודם של רמת השרון, הרב שמואל יששכר דב אורבך, חיפשה המושבה הצעירה שאז עוד קראו לה "עיר שלום", רב ראשי חדש. "רמת השרון הייתה כולה גינות ופרדסים", שחזר ר' יעקב. "קבוצת מתנדבים הייתה מסיירת בקביעות בשטח המושבה לשמירת המקום מפני חילול שבת.

קברו של הגאון רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצ"ל אביו של הגאון רבי צבי יהודה זצ"ל שנתגלה לאחרונה בשומיאץ והאוחל שהוקם מעליו

התושבים לא היו חילונים בסגנון שהוא אנטי. היו תושבים שעוד למדו אצל החפץ חיים, אצל הנצי"ב מוולוז'ין... אני זוכר שהם באו לאבא לדווח בצער שיש שלושה חקלאים שמשקים את גינותיהם בשבת. הם עצמם אולי חיללו שבת בביתם פנימה, אבל הבינו שלפחות בפרהסיה זו פרצה חמורה שצריך לדווח עליה".

ועד המושבה התלבט בין כמה מועמדים, ביניהם, הרב ישראל אזרחי (אביהם של הרב ברוך מרדכי אזרחי והרב יצחק אזרחי), והרב דוד סלומון (אביו של הרב ברוך שמעון סלומון, רבה של פתח תקווה). הוועד החליט שהרב יהיה חייב גם לדעת לשחוט, כדי למלא שני תפקידים במשכורת אחת. הרב צבי יהודה אדלשטיין למד שחיטה בתוך זמן קצר, כי כבר הבין בתחום, וכיוון שגם גר במקום – הוא נבחר בשנת תרצ"ה לרבה של המושבה, שהיו בה אז כ-600 תושבים בלבד. בדיעבד התברר ששני הילדים המוכשרים אפילו סייעו לאב להיבחר. בישיבה המכריעה עלה אחד הנציגים ואמר: "מה אתם צריכים לחפש רבנים רחוקים? אצלכם במושבה גר יהודי, פליט מרוסיה, עם שני ילדים חכמים. ומה הם כותבים במחברות שלהם? חידושי תורה! למה שלא נבחר בו?".

באחת התקופות שרר בביתו של רצ"י מצב דחוק ביותר והגיעו עד פת לחם. והנה יום אחד דפק יהודי על הדלת ואמר שאחד מהתושבים השוכב על ערש דוי מבקש שהרב יבוא אליו, וכשבא אמר החולה שמרגיש שימיו

ספורים, והוא רוצה שיאמרו עליו קדיש כל השנה, ומכיון שבניו אינם שומרים כ"כ תורה ומצוות לכן הוא מעדיף שהרב יאמר עליו קדיש כל השנה, ונתן לו תמורה זה חמש לירות שזה היה סכום גדול באותה תקופה [כמו משכורת של חודש].

כשחזר הרב לביתו קרא לבניו ואמר להם שמוזה זמן רב הוא משתוקק מאוד לקנות ירושלמי על שביעית עם ביאור הגר"א, [שמקודם היה לו מרוסיה ירושלמי על זרעים בלי ביאור הגר"א ואח"כ יצאה המהדורה החדשה עם ביאור הגר"א], ומחמת הדוחק הכספי לא היתה לו האפשרות לקנותו, ועכשיו ברוך השם קבלנו חמש לירות ובכסף הזה נקנה ירושלמי זרעים עם ביאור הגר"א ונלמד אותו ביחד...

במחיצת החזון איש

השנים ברמת השרון חלפו. הבחור ר' גרשון, האח הגדול, ביקש לעבור ללמוד בישיבה כמו בני גילו. ר' צבי יהודה פנה אל מרן הרב מברסקי, ששאל: האם הנערים לומדים? התשובה הייתה: כן, לומדים היטב. אם כך, פסק הגר"ז, אין לך טוב מזה, המשך ללמוד איתם אתה. שיטת "החינוך הביתי" ניצחה, בינתיים.

יום אחד הבחין ר' צבי יהודה בספר חדש בארון הספרים שבבית כנסת של רמת השרון. הוא עלעל בו והתפעל מהחידושים שנכתבו שם. שם המחבר לא הופיע עליו. הרב צבי יהודה הבין מייד שכותב הספר הוא תלמיד חכם עצום, הרבה מעבר למונחים המקובלים בדור. הגבאי סיפר לו איך הספר הגיע לשם: מישהו הגיע לבית הכנסת וסיפר שבבני ברק מתגורר יהודי צדיק שלומד תורה כל היום, חי בתנאים דלים ומחבר ספרים, ולכן הגבאי קנה מייד את כל הכרכים.

בתוך זמן קצר כבר הגיע ר' צבי יהודה לבני ברק, אל דירתו של המחבר, מרן החזון איש.

הקשר המיוחד ביניהם החל להירקם. הוא סיפר לו שהוא לומד עם ילדיו בבית לבד, את מסכת יבמות. בחול המועד פסח של אותה שנה, ר' צבי יהודה לקח איתו אל החזון איש את שני הבנים, בפעם הראשונה בחייהם.

סיפר ר' יעקב: "נכנסנו פנימה. מי שהיה ליד החזון איש, הרגיש מייד שהוא נמצא בעולם אחר. מאז נמשכנו אל הבית הזה בכל הזדמנות. החזון איש שאל: אתם עדיין לומדים יבמות? אבא התפעל והגיב: רק פעם אחת אמרתי שאנו לומדים יבמות, והרב זכר עד עכשיו? החזון איש הגיב כדרכו בצורה מלאת שמחה וחוכמת חיים, היום קוראים לזה חוש המזור: מי אמר לך שפעם אחת? אתה אמרת לי את זה פעם אחת, אבל אולי חזרתי על זה הרבה פעמים?".

החזון איש בחן אותם והתפעל מרמת הלימוד הגבוהה, וזאת מבלי שלמדו יום אחד במוסד לימודי, והמליץ גם הוא להמשיך את הלימוד בבית. כעבור עוד כמה חודשים, שוב הביע הנער גרשון את רצונו לעבור למוסד לימודי. הרב צבי יהודה כבר היה מקורב לחזון איש, והשמיע באוזניו את נימוקו של הבן: אבא כבר מונה רשמית להיות לרב המושבה וגם לשוחט, אנשים רבים פונים אליו במהלך היום ואנחנו מתבטלים בינתיים מהלימוד. החזון איש חייך: זו כבר טענה. וכך, לראשונה בחייהם, בגיל 18 ו-19, האחיים אדלשטיין עמדו להצטרף אל עולם התורה שהלך וקם באותן שנים בישראל. איש לא שיער אז איזה תפקיד מכריע יהיה להם בהנהגתו.

בעל הקהילות יעקב היה מעיד כי החזון איש אמר עליו כי הוא אחד מחמשה רבנים שהוא מכיר בא"י שאפשר לסמוך עליהם בפסק הלכה.

אל היכלי התורה

עולם הישיבות בא"י היה אז קטן. האב התלבט בין ישיבת לומז'ה שבפתח תקווה לבין ישיבת חברון שבירושלים. לימים הסביר ר' יעקב מדוע נבחרה הראשונה: "בפתח תקווה היה משגיח רוחני מעולה, הרב אבא גרוסברד, שתפקידו לחנך ולעצב את הבחורים. בחברון היו ר"מים, רבנים, מעולים. אבא אמר שבמקום שיש משגיח טוב יותר – שם לומדים חזק יותר".

סיפר ר' יעקב: "העצה שבה אבא צייד אותנו הייתה לחפש את הבחורים הבוגרים, המעולים. אבא אמר לנו: ממש תידחפו, תהיו איתם, תלמדו מהם. כך אכן עשינו. היו שם בבית המדרש לומדים שהפכו להיות מגדולי הדור: הרב שמואל רוזובסקי, הרב צבי מרקוביץ', הרב אליהו מישקובסקי, כל אחד היה מלא וגדוש. הייתה לנו שם סייעתא דשמיא: כשהגענו לשיבה בדיוק למדו בה מסכת יבמות, שאותה כבר למדנו בבית שמונה או עשר פעמים עם רש"י ותוספות. המסכת כבר הייתה פרוסה לפנינו, ובישיבה נפתח לפנינו עולם חדש של עומק ומפרשים. כתבנו הרבה חידושי תורה והתכתבנו עם אבא. הייתי בולע בצמא את כל מה שלמדתי. כשהיו נאמרים דברי תורה, הייתי פותח את הלב שלי לשמוע מה נאמר".

מלומז'ה לפוניבז'

בשנת תש"א נישא הרב צבי יהודה בשנית, למרת רחל, ונולדו להם שני ילדים – הרב שלמה אדלשטיין ושושנה-רבקה (לימים ברייטשטיין). האב ביקש מהבנים כעת לשוב הביתה, וסיפר שהלימוד המשותף והאיכותי עימם חסר לו. האחיים עזבו את ישיבת לומז'ה וחזרו לסדר הלימוד עם אביהם. ר' יעקב סיפר: "אבא פנה אלינו ואמר: עליך גרשון לא רואים שהישיבה בנתה אותך, כבר היית בנוי, אבל אצלך, יעקב, רואים שיפור רציני".

הישיבה הביתית התחדשה: "אבא החליט שכיוון שמגיל עשר לא למדנו מסכת בבא קמא, נתחיל שוב יחד מסכת זו". אבל הלימוד לא נמשך כך זמן רב. כאשר הוקמה ישיבת פוניבז' בחורף תש"ד הגיע רבי שמואל רוזובסקי, שהתמנה לראש הישיבה לצד רבי יוסף שלמה כהנמן, לבקש מאביהם שיצטרפו לקבוצת המייסדים, הנחשונים.

רבי צבי יהודה נפטר לב"ע בכ' חשון תשי"א בבית החולים מאיר רוטשילד בירושלים לאחר מחלה. החזון"א פסק לקברו בבית העלמין הישן "הנצח" ברמת השרון סמוך לקבר אמו. רוחו הגדולה עודנה חופפת על צאצאיו הגדולים ממשיכי דרכו.

נערך ע"י הרה"ג ישי לסר שליט"א

מתוך הספר "סולם יעקב"

לתגובות - yrlessner@gmail.com

הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין וצוק"ל על ציון אביו

הספר המופלא "בזאת תפְּחֶנּוּ" – 630 שאלות ותשובות על כל הש"ס

מכתב יד מרן רשכבה"ג הגר"ח קנייבסקי שליט"א

לפני כשמונה עשרה שנה ישב מרן שליט"א וכתב במחברת עשר שאלות לכל מסכת בש"ס הקשורות לאותה המסכת [ולפי מנין ס"ג מסכתות עלה הכל למנין שש מאות ושלישים שאלות], כשבדרך כלל התשובות להן לא נמצאות באותה מסכת אלא במקומות אחרים במשנה ובתלמוד, ולפעמים רק במפרשים. בסיום הדברים הוא כותב 'הדרן עלך, ראש חודש אדר תשס"ב'.

מרן שליט"א מסר זאת לחתנו היקר, והדפים עם כתב היד עברו מעט בין הצורבים הבקאים בש"ס ופוסקים שניסו לבחון את עצמם אם אכן שולטים הם בש"ס לדעת להשיב לפחות על מקצת מהשאלות, אבל בינתיים נשאר הדברים כחתומים וסתומים.

המיוחדות שבשאלות אלו, שאינן סתם מבחן על המסכת הנלמדת, אלא להראות כי גם תלמיד חכם שלמד ושינן מסכת מסויימת פעמים רבות, וחושב כביכול שהוא כבר שולט בה, אבל בזה נוכח לראות שיש דברים הנוגעים למסכת והם נכתבו דוקא במסכתות אחרות, ובה ניכר בעליל כי לא רק ש'דברי תורה עניים במקום אחד, ועשירים במקום אחר' כמובא בכמה מקומות. אלא כמו שדרשו חז"ל (ירושלמי ראש השנה ג, ה. ובברייתא דל"ב מידות, מידה טו. והובא גם בתוספות בכריתות יד. ד"ה אלא) על הפסוק (משלי לא, יד) "ממרחק תביא לחמה" ש'דברי תורה עניים במקומם, ועשירים במקום אחר'.

ובאמת שכמה טעמים נאמרו בדבר, יש מפרשים הטעם לכך, שהוא כדי שלא יתגאה האדם שיודע את התורה על ידי שילמד את הסוגיה, כי כדי להשלים את הבנתו בסוגיה זו מוכרח ללמוד גם סוגיות במקומות אחרים [וב'מדרש שמואל' (אבות ג, כג) כתב שלכן אמרו 'לעולם ליגמר איניש והדר ליסבר', והוסיף (שם ה, כד) שלכן אמרו 'הפוך בה והפוך בה, זכולא בה']. ויש שפירשו שמאחר שישראל נמצאים בגלות, לכן גם התורה כביכול בגלות, ואין כל הדינים נמצאים במקומם. וכמו דתניא (שבת קלח): "רבי שמעון בן יוחאי אומר, חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר 'כי לא תשכח מפי זרעו', אלא מה אני מקיים 'ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו' – שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד". וביאר המהר"ל (תפארת ישראל פרק נו, ודרשות המהר"ל על התורה פרשת יתרו, וציון לזה במקצת גם בחידושי אגדות בשבת שם) שהואיל והתורה היא צורת ישראל, לכן כאשר הם בגלות – גם התורה היא בגלות כביכול, מפוזרת ומפורדת ולא תמצא הלכה ברורה במקום אחד, וכל זאת משום ריחוק השכינה מאת ישראל.

לאחרונה נטלו על עצמם כמה אברכים חשובים שליט"א לזכות את הרבים ולהשלים את המלאכה הכבידה, ובסיעתא דשמיא לאחר שעות רבות של עבודה, יגיעה וחיפוש, הוסיפו את התשובות לכל השאלות, ובדברים השנויים במחלוקת תנאים או אמוראים ציינו גם לדברי הרמב"ם או שאר פוסקים היאך נקטו להלכה, וכן בדברים שנחלקו בהם המפרשים או הפוסקים השתדלו לציין את עיקרי השיטות בקצרה. עד שהגיעו לכדי תורה מפוארה בכלי מפואר, ויצא הדבר לכדי ספר הראוי להתכבד בו בכל מקצועות התורה כפשוטו.

אם עד עתה הורגלנו עשרות בשנים לספרים רבים עם תשובות של מרן שליט"א לשאלות של החכמים השואלים אותו, עתה זכינו לספר נבחר עם שאלות של מרן שליט"א בעצמו, בחינת 'שואל כענין ומשיב כהלכה'. הספר הוגש בפני מרן שליט"א ונהנה כפי שהעידו באי ביתו.

מיד בצאת הספר (בכריכה רכה) לאור עטו עליו תלמידי החכמים שהספיקו לראותו, ועם כלות המהדורה הראשונה יוצאת בעזרת ה' המהדורה השניה (בכריכה קשה) עם כמה הוספות ותיקונים לזיכוי הרבים, המעוניינים לרוכשו ניתן להשיגו בטלפון: 025864229, או בכתובת: רחוב סולם יעקב 3/47 רמות א' ירושלים, וכן בחנויות הספרים ובהפצת 'יפה נוף' במחיר של 20 ש"ח בלבד (להזמנות עד הבית בכל מקום בארץ בתוספת של 20 ש"ח בלבד, ניתן להתקשר להפצת יפה נוף בטלפון: 1599,581,581).

שאלות נבחרות לדוגמא

האם מסכה של פורים (א"ה: או כנגד הנגיף) שמלבישין על הפנים מקבלת טומאה?

האם המפסיד פירות שביעית לוקה?

האם עם הארץ חשוד על חלה?

האם אפשר להביא ביכורים בעצרת?

האם יש לנשים כפרה בקרבן ציבור, כיון שאינן שוקלות?

כהן שעלתה לו יבלת באצבע, האם יכול לטבול היבלת בדם ולהזות בה?

קטן היודע לנענע, האם אביו חייב ליקח לו לולב או יכול לצאת

בלולבו של אביו?

האם יוצאין באדם אחד ידי חובת משלוח מנות ומתנות לאביונים?

האם העושה מלאכה בחול המועד במזיד יש לו חלק לעולם הבא?

אם מצא מטלית שיש בה שלש על שלש באשפה, האם חייב

בהשבת אבידה?

אם מכר לו חמור שזנבו ארוך, האם הוא מקח טעות או לא?

בגדי הצדיקים, האם נאסרין בעיר הנדחת?

האם בירושלים נעשה בה בן סורר ומורה?

האם לוקין על לאו דלא תלך רכיל?

האם מותר לישבע בדרך גוזמא?

מתי מותר לשתות ממים ששתה מהם כלב?

האם ניסוך המים כשר בלילה?

האם מותר לזרוע בשמיטה כדי להקריב את העומר?

אדם במעי בהמה, האם מותר באכילה?

עז שילדה מין רחל, האם חייבת בראשית הגז?

המפריש לערכו ולא אמר 'עלי', האם חייב באחריותו?

על איזה עבירה קטן מביא קרבן?

איזה חיוב מיתה יש על דיבור?

מתי מאכל ומשקה מצטרפין לחייב עליהם?

לעס מוקצה בשבת, האם מותר לבולעו?

האם גדי כשר לתמיד?

לא היה להם תמיד של שחר ונזדמן להם בן בקר, האם יקריבוהו?

עד כמה אמות אפשר להגדיל את המזבח?

האם בן נח יכול להקריב תרנגול?

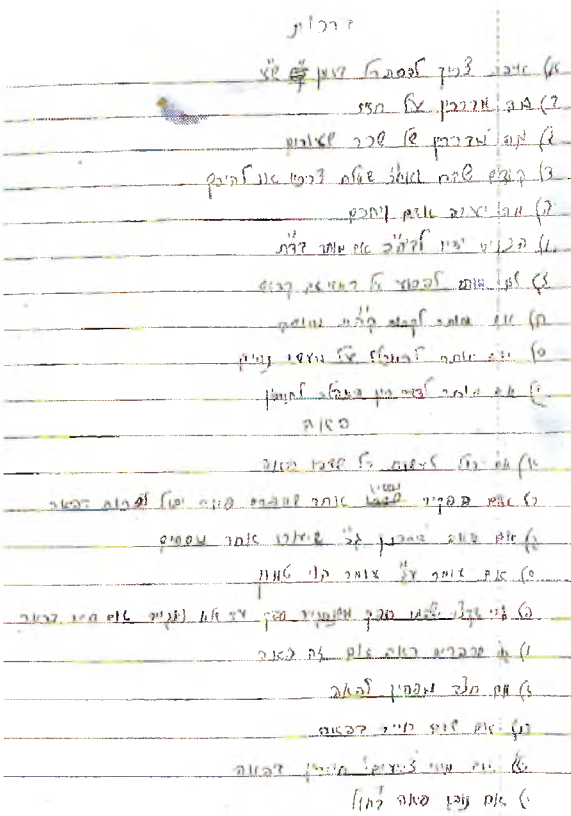
האם מותר לקנות פרה אדומה מן הגוי?

האם דם נבלות מכשיר לקבל טומאה?

למה אין זבה מברכת על ספירתה?

האם טומאה דרבנן צריכה הערב שמש?

כמה יקצר אדם כשמדבר עם האשה?

<<דף ראשון לדוגמא מכת"י מרן שליט"א>>

<<שער כריכת הספר החדש>>

לקראת שבת מלכתא

פנינים לפרשת וירא | גליון מס' 248 | תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה' | לקבלת הגליון למייל: dirshu@dirshu.co.il

בשנת תשי"ד עבר 'מלון העצמאות' בנתניה לבעלותם של הוריי. המלון נפתח בנישואיו של גיסי הראב"ד רבי משה שטרנבוך שליט"א. שנה לאחר מכן נערכה במלון חתונתו של גיסו, הגאון רבי משולם דוד סולובייצ'יק שליט"א. מרן הגרי"ז מבריסק וכל משפחתו, התארחו במלון עד תום חגיגות ה'שבע ברכות', שאף הן נערכו במלון. זכורני שבשבת קודש, כאשר הרב מבריסק זצ"ל, שם לב שכל הרחוב הראשי מלא באנשים...

הגה"צ רבי אריה שכטר זצ"ל על הנצחון שבא בזכות מסירות הנפש

"כִּי יִדְעֶתֶיז לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנֵיז" (בראשית י"ה, י"ט)

חז"ל אומרים במדרש, שנמרוד היה יודע את קונו, ואף על פי כן היה מתכוון למרוד בו. נמרוד שמלך על האנושות כולה, המריד את הבריות כנגד הבורא וקרע אותן מהאמונה בהקב"ה. הוא עשה זאת במודע, ונלחם כנגד ה' יתברך. ומי עמד כנגדו? הילד הקטן שעליו נאמר: "אברהם העברי", לפי שכל העולם עמד מהעבר האחד, והוא מהעבר השני. ילד זה נלחם בנמרוד וזעק: 'נמרוד מוליך אתכם שולל! אל תאמינו לו! יש אדון לעולם! יש בעל הבית לבירה! הוא זה שברא את העולם ואת האנושות!'

שחזותם החיצונית היתה חרדית. משכו לנו בפאות, לעגו לנו וצחקו מאיתנו, אך היו בינינו ילדים שלא נבהלו מפני המלעיגים עליהם, והמשיכו לצעוד בגאון ברחובות קריה, ולהצהיר בהתנהגותם: "האמת איתנו, אנחנו איננו מתפעלים מהלעג!", בבחינת "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב יז, ו).

חז"ל במדרש מסבירים על הפסוק: "אחות לנו קטנה" (שיר השירים ה, ח), זה אברהם שנקרא 'אחות' משום שהיה מאחה אל הקרעים. נמרוד קרע את האנושות מבורא העולם, ואילו אברהם אבינו חזר ואיחה את הקרעים, וקרב את הבריות לקב"ה. ילד אחד הצליח לנצח שליט כל כך גדול! הרי לנו כי ילד אחד שהולך כנגד הזרם, ועומד ומכריז בכל ארחות חייו שיש בורא לעולם, יכול לאחות את הקרעים שהסטרא אחרא יצרה בעולם, ולהשיב את הברואים אל בוראם. בילדותי, בתל אביב של פעם, נהגו העוברים והשבים להציק לילדים

בשנת תשי"ד עבר 'מלון העצמאות' שבכיכר העצמאות בנתניה, לבעלותם של הורי. המלון בהנהלה החדשה נפתח בנישואיו של גיסי הראב"ד רבי משה שטרנבוך שליט"א. שנה לאחר מכן נערכה במלון חתונתו של גיסו, הגאון רבי משולם דוד סולובייצ'יק שליט"א. מרן הגרי"ז מבריסק וכל משפחתו התארחו במלון מהחופה ועד תום חגיגות ה'שבע ברכות', שאף הן נערכו במלון.

זכורני שבשבת קודש, כאשר הרב מבריסק זצ"ל שם לב שכל הרחוב הראשי מלא באנשים הצועדים לעבר החוף, הוא התבטא בכאב, ואמר כי בנתניה מרגישים שהיום שבת לפי הנהירה לים... כך נראתה נתניה של אותם הימים, רחמנא ליצלן. ואילו נתניה של היום, גם אם לא נדבר על 'קרית צאנז', היא מקום שיש בו מרכזי תורה רבים, ומתקיימים בו שיעורי תורה למאות אנשים ונשים מידי ערב.

ההבדל בין נתניה של אז לנתניה של היום, הוא כרחוק שמים מארץ. והמהפך הזה נזקף לזכות אלו שלא פחדו, והמשיכו ללכת ברחובות כשכל מהותם צועקת: "יש בעל בית! יש אדון לעולם! לא תצליחו למגר אותנו לעולם!"

במשך כל השנים מנסים הסטרא אחרא ושלוחיה למחוק כל זכר ליהדות. ההשכלה איימה למחוק אותנו. היטלר ניסה למחוק אותנו. בן גוריון הבטיח שעד שנת תשל"ו לא יישאר בארץ אף יהודי שומר תורה ומצוות... כשראו שבעלי התשובה מתרבים, וחששו מהתגבשותו של רוב חרדי בארץ, הביאו הנה מיליון רוסים גויים ומיליון עובדים זרים, וקראו לזה 'איזון'... אך הבטחת הקב"ה: "כי לא תשכח מפי זרעו" (דברים לא, כא) עומדת לנו לדורי דורות. ואף שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, פשוטו כמשמעו. הקב"ה מצילנו מידם!

לפני כחמישים שנה סיפר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א, שמרן ה'חזון איש' אמר לו את הדברים הבאים: "יש חבל ארוך, שבצידו האחד אווז בן גוריון, ובצידו השני אווז אנכי. בן גוריון מנסה למשוך את כל עם ישראל אליו, ואני מנסה למשוך את כל עם ישראל אלי, פעם הוא גובר, ופעם אני גובר..."

אך בסופו של דבר ניצח ה'חזון איש! ומהו התנאי לניצחון? מסירות נפש! אותה מסירות שעמדה לאברהם אבינו והביאה אותו לניצח את נמרוד הגדול!

מסירות הנפש של אברהם אבינו, של חנניה, מישאל ועזריה, ושל עם ישראל לדורותיו, היא שהנחילה להם את הניצחון לדורות!

(מתוך הספר 'אריה שאג')

"יש בעל בית לעולם! לא תצליחו להטות אותנו מדרך האמת לעולם!"

ילדים אלו הם שנגלחו בסיטרא אחרא והכריזו קבל עם ועולם: "יש אדון לעולם, ואנחנו נמשיך בדרכנו ללא חת!". ילדים אלו הם מתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה. ועליהם אומר הכתוב: "והכהנים הלויים בני צדוק, אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מועלי, המה יקרבו אלי לשרתני ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם נאום ה'" (יחזקאל מד, טו). הילדים הללו היו החלוצים האמיתיים שהניחו את היסודות של היהדות החרדית בישוב החדש בארץ הקודש. ילדים אלו היו החיילים האמיתיים של צד הקדושה.

להשפיע על הסביבה בדוגמה אישית

בקיבוץ 'גבעת חיים' התגורר שוחט בעל הדרת פנים, שזקנו הלבן ירד על פי מידותיו. כשילדיו גדלו ביקש השוחט להקנות להם חינוך תורני, וחשש מהשפעתה הרעה של סביבת מגוריו. מה עושים? פנה השוחט למרן ה'חזון איש' זצ"ל, והציג בפניו את הענין, כשהוא שואל האם עליו לעזוב את 'גבעת חיים'.

אמר לו ה'חזון איש': "אל תעזוב! אין לך מושג כמה חשובה הנוכחות שלך שם, עד כמה היא משפיעה לטובה על אנשי המקום!". "ומה יהיה עם חינוך הילדים שלי?", תהה השוחט, "הרי ההשפעה היא הדרדית, מי ערב לי שאנשי המקום לא ישפיעו על ילדי לרעה!?" אמר לו ה'חזון איש': "אני ערב לך!" ואכן זכה אותו שוחט שכל ילדיו זכו לגדול יראים ושלמים!

אחי, רבי טוביה שכטר זצ"ל, התגורר בנתניה משנת תש"ג עד שנת תש"י. כאשר ביקש להעתיק את מגוריו לעיר בני ברק לצורך חינוך ילדיו, לא התיר לו מרן ה'חזון איש' לעזוב את נתניה, משום שטען שצריכים לראות אנשים כמוהו בעיר. רק כאשר הבטיח שידאג לחינוך תורני לילדי העיר, התיר לו ה'חזון איש' לעזוב את נתניה. באותן שנים נהגתי להתארח אצל אחי בנתניה, בימי חול המועד פסח וסוכות. וכך ארע שבמשך תקופה ארוכה הייתי הילד היחיד בנתניה, שהסתובב שבועיים בשנה עם בגד ישיבתי ופאות ארוכות. הרגשתי שחזותי החרדית משפיעה על הסביבה.

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

אמר לו מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל: "יש בידי שתי עבירות שאיני יכול לעשות עליהן תשובה, ובגינן עלול אני להפסיד את עולם הבא שלי"...

הסיפור מדהים! אדם שעבר את גיל מאה, והוא זוכר מכל ימי חייו רק שתי עבירות שלא עשה עליהן תשובה... אבל ההמשך לא יאמן! מרן סיפר לאיש את שתי ה'עבירות'!

רב העיר כרמיאל, הגאון הרב אברהם צבי מרגלית שליט"א,
על שתי העבירות שהטרידו את מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל

"פְתָם לְבָבִי וּבִנְקִיץ כְּפִי" (בראשית כ/ה)

באינסטינקט כזה. אבל הרב שטיינמן, הגאון, שכל מעשה שלו מחושב ומדוקדק, הוא קוטף פרחים ברחוב? לא מתקבל על הדעת. הלך ושאל על כך את ביתו. כששמעה - חייכה. "כן, ה'חטא' הזה מלווה אותו כל ימיו..."

"ובמה מדובר? אספר את הדברים כהווייתם. פעם חזרה בתי הביתה כאשר פרח יפה בידה. כששאלתי מי נתן לה אותו, השיבה לתומה שקטפה אותו בדרך. הבהרתי לה שהדבר אסור, זהו גול. כששמעה הבת, פרצה בבכי חסר מעצורים, ולא יכלה להירגע. לא ידעתי מה לעשות. לבסוף שלחתי אותה לסבא. כשראה גם הוא שקשה להרגיעה, אמר לה: 'בתי, אני לוקח על עצמי את העבירה'. מאז הוא מספר שיש בידו חטא גול. הוא קטף פרח ברחוב..." מפעים!

נתבונן רגע, באיזה חטא מדובר. ילדה קטנה היא שקטפה. הלא חרש, שוטה וקטן פגיעתן רעה, הם שחבלו באחרים פטורים. אין עליה כל חיוב מדין תורה. הרב שטיינמן עצמו לא עשה דבר, והרי אין דבר כזה לקחת על עצמך עבירה של מישהו אחר, הוא אמר זאת רק כדי להרגיעה. החטאים האלו מלווים אותו כבר עשרות שנים. הוא חושש שכאשר יגיע לפני בית דין של מעלה יאמרו לו: שתי עבירות גול בידך, עליך להשיב את הגזלה. שם הלא יודעים להיכן להשיב. ובכן, אחורה

מסופר על הגראי"ל שטיינמן זצ"ל סיפור מדהים, שלולא שמענו אותו אודות גדול הדור שחי בתוכנו לא מכבר, היינו אומרים שוודאי סופר על אחד מגדולי הדורות הקודמים שלפני מאות שנים.

לפני זמן מה נכנס אליו אדם ובפיו בקשה 'צנועה מאוד': חפץ הוא שיהיה לו מקום ליד הרב בעולם הבא... אמר לו הרב: "עד שאתה מבקש מקום לידי, צא ובדוק אם בכלל אגיע לעולם הבא. אינני בטוח כלל שיש לי חלק לעולם הבא"...

הלה חשב שהרב מתלוצץ, הרב שטיינמן הוא יהודי של מסירות נפש, עצם העובדה שבגיל זקנה מופלג הקים את הישיבה בעירנו בכרמיאל, זו כבר דוגמא ומופת למסירות העצומה שלו למען כבוד ה', והוא דואג שמא לא יהיה לו חלק לעולם הבא. אבל הרב אמר: "אינני מתלוצץ. יש בידי שתי עבירות שאיני יכול לעשות עליהן תשובה, ובגינן עלול אני להפסיד את עולם הבא שלי".

גם אם נעצור כאן, הרי הסיפור מדהים, אדם שעבר את גיל מאה, והוא זוכר מכל ימי חייו רק שתי עבירות שלא עשה עליהן תשובה... אבל ההמשך לא יאמן.

הרב סיפר לאיש את שתי ה'עבירות': הוא היה ניצול שואה. כאשר שהה באוסטרייך, נצרך לשלוח מכתב בדחיפות, אבל לא היה לו כסף אפילו לבול. מה עשה, כתב את המכתב, הכניסו למעטפה בלי בול, ושם בתיבת הדואר. אמר, אולי במקרה לא ישימו לב. ואכן כך היה, המכתב הגיע ליעדו גם בלי בול. אמר הרב: "גולתי את ממשלת אוסטרייך. אותה מלכות כבר אינה קיימת, ואין לי אפשרות להשיב את הגזלה".

נחשוב: מדובר בגול גוי, אין כאן מצב של חילול ה', אפשר בכלל להאשים את הדואר, הרי הם היו אמורים לשים לב שאין בול, אבל הרב מאשים רק את עצמו. נו, חושב היהודי, אם מדובר בסוג כזה של חטא, מעניין מה החטא השני...

ממשיך הרב ומספר: "פעם הלכתי ברחובה של בני ברק, וקטפתי פרח מאחד החצרות שבצדי המדרכה. איני יודע מהיכן קטפתי, ולכן אין באפשרותי להשיב את הגזלה". כאן האיש כבר הרים גבה. אכן, לפעמים אדם עובר ליד צמח כלשהו, ובלי משים קוטף ממנו. סתם כך,

ולפתע פרצתי בבכי סוער ובלתי נשלט, השתי כי נעשה לי עוול. אחד מהעיתונאים נזעק לעברי בבהלה; "קרה משהו?!". הסברתי לו: "ראה נא, אני אדם מבוגר. כל ימי השתדלתי לקדש שם שמייים, אפילו בימי השואה שבהם עלה לי הדבר במסירות נפש. עתה לעת זקנה, הזדמן לפני ניסיון קשה, ואני מתפלל לפני ה' שאעמוד בו בהצלחה"

הרב יהושע לייבזון, עם 2 סיפורים מיוחדים של מסירות נפש וסייעתא דשמיא מיוחדת

היה מוכן להבטיח לי, שדברי יובאו כצורתם ללא כל שינוי, ושהאופן שהם יובאו בכתבה - לא יגרום יותר נזק מתועלת, וכך באתי לתקן ונמצאתי מקלקל, חלילה".

כמו בכל צעד בחייו, עלה רבי אברהם למעונם של גדולי הדור, כדי להיוועץ עימם בשאלה הרת גורל זו. התשובה שהוא קיבל הייתה, שמפני שהגזרה כבר נגזרה והחוק נגד המילה חוקק, מסתבר שלא יגרם נזק נוסף כתוצאה מראיון שכזה, הגרוע כבר נעשה.

מאידך, אם הדברים יובאו בכתבה באופן הנכון, יתכן שהדבר ישפיע לטובה על דעת הקהל בארצות הברית, בנוגע למצוות ברית המילה ואולי אף ישפיע על החלטת בית המשפט, בתביעה שהוגשה באותו זמן לשם ביטול החוק הנורא.

"משקבלתי את אישורם של גדולי ישראל", המשיך וסיפר רבי אברהם, "מיהרתי לחייג לעורכי העיתון ולהשיב להם תשובה חיובית. קבלתי את אישורה של משפחה שעמדה לערוך ברית מילה באותם ימים, להשתתפות כתבי העיתון בשעת קיום המצווה.

"למחרת בבוקר נערכה הברית. העיתונאים הופיעו זמן רב לפני השעה המיועדת. עוד טרם החלה הברית, הבחנתי שהעיתונאים עוקבים בדריכות אחרי כל תנועה שלי. ממבטיהם החודרים והמוקדים ניכר היה, כי הם התכוונו מראש טרם בואם, ובליבי

1. לפני כמה חודשים נלב"ע בשיבה טוב ובשם טוב בארצות הברית, ביום ההולדת הצ"א לחייו, המוהל הנודע, תומך התורה ולומדיה, רבי אברהם הכהן קאהן זצ"ל. הרב קאהן נפטר כתוצאה מנגיף הקורונה, המשתולל בעולם בימים אלו.

רבי אברהם הכהן זצ"ל, נודע הן כמייסד הקרן הנודעת על שמו 'קרן אברהם הכהן', שהצמיחה בין שורותיה רבים מגדולי התורה וההלכה בדורנו, והן כמוהל מומחה, אשר מל רבבות תינוקות במשך עשרות שנים בכל רחבי העולם, ועד לשבוע האחרון לחייו עוד עסק במלאכת קודש זו.

רבי אברהם, כאחד מזקני המוהלים בדורנו, ראה שליחות קודש להשמיע את קולה של ההלכה הצרופה במצווה זו, לפני גורמים שונים מבית ומחוץ, שבקשו לשנות את המסורת ולפגוע במצוות המילה אשר נשמרה בידינו כצורתה מדורי דורות.

בערוב ימיו סיפר רבי אברהם זצ"ל:

"היה זה בשיאם של ימי המאבק בגזרת המילה, שריחפה על יהדות ארצות הברית. באותם ימים ביקשתי לפרסם בעיתון הנודע ה'ניו יורק טיימס' מודעה גדולה, שתבהיר קבל עם ועולם כי אין כל אמת בטענות שהעלו כנגד קיום מצוות המילה, וכי מדובר באנטישמיות לשמה שאינה מתבססת על המציאות כלל.

"כאשר בררתי על אודות המחיר שיהיה עלי לשלם על מודעה שכזו, נרתעתי. מדובר היה על מחיר של עשרות אלפי דולרים לעמוד.

"היות שבמהלך השנים כבר זכיתי ללמוד לא אחת, כי כאשר מבקשים לעשות לשם שמייים - הסייעתא דשמיא מובטחת, על כן לא התייאשתי והמתנתי לראות כיצד יתפתח הדבר. ואכן, למרבה ההפתעה, כמה ימים לאחר מכן פנו אלי עורכי העיתון מיוזמתם, וביקשו ממני להתראיין ולהביא את דבר היהדות החרדית בנושא הטעון והסוער. הם אף ביקשו את רשותי להתלוות אלי לכמה מהבריתות שאני עורך, כדי לראות מקרוב את מהלך העניינים.

"הייתה זו מתנה משמייים בעבורי. לכאורה הייתי אמור להיענות להצעה ולקבלה בשתי ידיים פתוחות. הפרסום בבמה כה מכובדת ומפורסמת, יכול היה לתרום רבות למאבק ולהשפיע רבות על הצלחתו. אלא שלמעשה הייתה הדילמה גדולה ביותר; אף אחד לא

"הברית עמדה להתחיל. כמנהגי פתחתי באמירת התפילה הנודעת למוהל, ולפתע פרצתי בבכי סוער ובלתי נשלט, חשתי כי נעשה לי עוול. אחד מהעיתונאים נזעק לעברי בבהלה; 'קרה משהו?!' הוא התעניין בדאגה.

"הרגעתי אותו והסברתי לו: 'ראה נא, אני אדם מבוגר. כל ימי השתדלתי לקדש שמייים, אפילו בימי השואה שבהם עלה לי הדבר במסירות נפש. עתה לעת זקנה הזדמן לפני ניסיון קשה, ואני מתפלל לפני ה' שאעמוד בו בהצלחה, לבל יתחלל שם שמייים על ידי חלילה דווקא בשנותי המאוחרות'.

"משום מה, דברי שנאמרו בספונטניות, מבלי שהתכוונתי לכך מראש, הסעירו את ליבם של קבוצת העיתונאים הנוכרים. כמה מהם טפחו על כתפי ואמרו לי כי אני יכול להירגע. שכן כבר עתה הם ראו כי מרבית הטענות שהושמעו כנגד המצווה אינן נכונות, בראותם את הסטריליות המדוקדקת שעליה אני מקפיד טרם קיום הברית, אשר לאחריה כמעט ואין סיכוי לפגיעה בבריאות הילד.

"דבריהם הרגיעו מעט את רוחי הסוערת. התחלתי בעריכת הברית כאשר העיתונאים עוקבים בדריכות אחר מעשי. משסיימתי הם מחאו לי כפיים, והחמיאו לי כי מעולם לא ראו אומנות שכזו, כאשר כולה נעשית על פי כללי הרפואה בזהירות הנדרשת, וכי מעתה ברור להם כי אכן אין ממש בטענות שהעלו כנגד קיום המצווה כתיקנה, ואין זו אלא אנטישמיות בהתגלמותה.

"כמה ימים לאחר מכן, התפרסמה כתבה באורך שלושה עמודים מעל גבי ה'ניו יורק טיימס', שבה פרשו העיתונאים בפרוט ובאריכות, את התרשמותם החיובית מהאופן שבו מקפידה המסורת היהודית על עריכת ברית המילה בזהירות הגדולה ביותר, באופן שימעט עד למינימום את צער התינוק, ושלא יגרם ממנו כל נזק לבריאותו.

"הכתבה הייתה כה מוצלחת עד שהיו שטענו שהוזמנה על ידי, דבר שכאמור לא היה לו כל שחר. בתחילה היה מדובר שהיא תמוקם בעמוד השער, אולם אירוע דרמטי שהתרחש באותו היום, גרם לה להדחק בעמודים הפנימיים, אבל המסר שהובע ממנה חלחל, ויתכן מאד שתרם לביטול החוק".

כאמור רבי אברהם זצ"ל נלב"ע בשיבה טובה ובשם טוב, לאחר שנדבק מנגיף קורונה. היות שלא זכה להותיר אחריו צאצאים, מתבקש הציבור ללמוד לעילוי נשמתו הטהורה של רבי אברהם בן רבי יום טוב זצ"ל.
(מפי אחד מדידין).

(עלון 'וכל מאמינים' פרשת תזריע מצורע תש"פ)

2. את הסיפור המדהים הבא, שמעתי לפני שנים, מידיד נעורי, הרה"צ רבי חיים מיכאל ביברפלד שליט"א, הרב דטשורטקוב - לונדון. הסיפור נסוב אודות אביו היקר, שזכיתי שאבל"ה, להכירו ולהיות מקורב על ידו בצעירותי, הלא הוא הרה"ג רבי פינחס ביברפלד זצ"ל, לפני בתל אביב, ובסוף ימיו, רבה של מינכן. הסיפור הוא מתקופת מינכן.

מוצ"ש מושלג במינכן. ראשית חודש שבט, שנת תשמ"ו.

השעה 12:30 אחר חצות. הטלפון מצלצל. הרמתי. על הקו רופא גוי מבי"ח האוניברסיטאי. "יש כאן יהודי הנוטה ל...", ואולי אפשר שהרב יבוא לומר איזו תפילה ברגעיו האחרונים". אמרתי לאבא זצ"ל, שהשעה מאוחרת, הרחובות המושלגים מסוכנים לנסיעה, ואין זה בכלל תפקידו של הרב...

אבא התעלם מעצתי, וביקשני להסיעו מיד לבית החולים, מרחק כחצי שעה נסיעה!

כשהגענו לשם התברר שמדובר בבי"ח בין 12 קומות, ולנו אין שום ידע באיזו מחלקה ובאיזה קומה האיש נמצא... ה' עזר ואחרי מאמצים הגענו למחלקה הנכונה - היחידה לטיפול נמרץ.

הרופא קיבל את פנינו בכניסה ליחידה, באומרו שמצב החולה קשה מאוד, הוא מחוסר הכרה, כל הפרמטרים מראים כי סופו קרוב ואין תקנה למצבו, ולכן הזעיקו את הרב. (לגוי במצב זה, הם מזמינים, להבדיל, את הכומר...).

אבא ביקש להיכנס אל החולה, מאחורי הוילון. הרופא התלווה אליו ואני נשארתי בחוץ. אבא אמר פרק תהילים. לפתע נשמע קול דובר אידיש מאחורי הוילון: "כבוד הרב, מה אתה עושה פה עכשיו?"

אבא היה נדהם לרגע. הוא הרי לא יכול היה לומר לו את הסיבה האמיתית לשמה הוא בא... ולא התכונן בכלל שהאיש ידבר. אבל התעשת מיד, ואמר משהו על כך שהזדמן לבית החולים במקרה... הם המשיכו לדבר כמה דקות.

אבא נפרד מהחולה שהתעורר לתחיה, ויצא מהתא. הרופא היה חיוור כסיד ואמר: "ראינו הרגע שינוי פתאומי לטובה. אין לי הסבר לכך. סליחה שהטרחתי את כבוד הרב לבוא בשעה כה מאוחרת".

כשיצאנו שאלתי את אבא: "ידעתי מכבר את צדקותך אבא, אבל עד כדי להחיות מתים?! - - -"
אבא השיב:

"האיש הזה, הוא פליט שואה בודד. בשעות אלו, כשכל מה שהוא ראה סביב, זה את הרופאים והאחיות הנכרים בבי"ח, הוא הלך ו'נסגר', וזה היה הטעם להתדרדרות הפיזית במצבו. מתוך הערפול המוחלט בו היה, הוא ראה או שמע אותי. עצם נוכחות יהודי, ועוד רב שהוא מכיר ליד מיטתו, הפיחה בו רוח חיים חדשה".

וראה זה פלא:
בשביעי של פסח באותה שנה, ניגש אדם שלא היכרתי לרב, וברכו ב"גוט יום טוב". הכרתי את הקול מאז... היהודי שלנו התאושש לחלוטין ב"ה!

באה"ר, חיים מיכאל לונדון.

שמעתם סיפור? אתם יודעים להיכן זה הולך עכשיו? למקבילות הכי מדהימות שיש

מדי יום נהג ה'חזון איש' זצ"ל לצאת לטיול קצר במצוות רופאיו. מי שזכה ללוותו לעתים, היה הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל - אז בחור צעיר, ששעת הטיול הזו היתה עבורו הזדמנות פז לשמש תלמידי חכמים. פעם אחת, בעת הטיול, בחר הרב פלמן לשטוח בפני ה'חזון איש' התלבטות אישית, שהוא לא מצליח להכריע בה...

לימוד תורה בשיחת חולין

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

"וַיֵּרָא אֱלֹהֵי ד'..." (בראשית י"ח, א')

בראש רשימת הדאגות המטרידות את כולנו, נמצא אותו מלך זקן וכסיל, 'ידידנו' מוהרגע בו פקחנו את עינינו בעולם הזה, הלא הוא היצר הרע. הוא מלווה אותנו בנאמנות קיצונית, שותף שלנו בכל החלטה, ואומר את דברו בכל סוגיא ועניין, מנסה להשפיע כמידת יכולתו. אנחנו יודעים ומודעים לכך שהוא אויב רע ומר שלנו, ובכל זאת - מתקשים להתמודד אתו, מה עוד שהוא שוכן בתוככי ליבנו פנימה, 24 שעות ביממה, 7 ימים בשבוע, 365 יום בשנה...

כל בוקר מחדש, הוא קם במרץ נעורים, ורשימת פיתוייו הולכת ומתארכת. לאחר לתפילה, להתפלל בדילוגים, לא להתרכז, לומר מילה רעה למישהו, להיכשל בלשון הרע או במראה אסור. זו 'חבילת הבסיס', שהוא פותח בפנינו על הבוקר. לאורך כל היום הוא ממשיך להיות איתנו באופן רציף, מציק, מעצבן, מרגיז ומכעיס. בכל רגע נתון הוא מציב פיתיון או רעיון או נסיון, מנסה להכשיל, לשבור, לגרום לנו לחטוא.

והיצר הזה, בסופו של דבר הוא מלאך. אנו, בני אנוש, נדרשים לעמוד מולו בחזית נצחית ארוכה, לא להרים ידיים ולא להישבר. בכל רגע ורגע להדוף אותו, לאטום אוזניים מלהקשיב לו, לסרב לו בעקשנות. זה לא קל, יש לו 'טיעונים' ושכנועים לרוב, ועם הכל עלינו להתמודד וגם לנצח. האם יש סגולה שיכולה לסייע לנו? האם יש דרך חיים, שאימוצה יקל עלינו במשימה הזו? האם יש מנהג, שאם נסגל אותו לעצמנו - נוכל להתמודד מול היצר בצורה טובה יותר?!

התשובה היא שכן, ובאופן מפתיע - הדרך הזו לא קשורה בדווקא למלחמת היצר. פרשת השבוע שלנו פותחת בכך שבזאת עולם הגיע לבקר את אברהם אבינו - לקיים מצות ביקור חולים, והגמרא במסכת נדרים דף מ' מגלה, שמצות ביקור חולים הינה שכפ"ץ מיוחד במינו, שמציל מן היצר הרע. כלומר, אדם שמבקר חולים, מי שפועל לחזק חולים, לסייע להם, לתמוך בהם, להיות להם לחברה - זוכה בשמירה עליונה, להגן עליו מפני היצר הרע!

בנוסף, באותו מקום מגלים חז"ל עוד שני אוצרות יקרי ערך, שהופכים לנחלתו של מבקר חולים: הראשון, שמצות ביקור חולים מגינה מן הייסורים. כלומר, הרי בעולמנו אנו יודעים על מחלות קשות ונוראות,

ייסורים שלא ניתן לתאר, הפוקדים את בני האדם, בתי החולים מלאים באנשים נאנחים וכואבים. ביקור חולים - זו מצוה בה כביכול האדם חווה את ייסוריו של חברו, ולכן הוא פטור מלחזות את הייסורים שלו עצמו - כך שהוא ניצל מן הייסורים!

והשני, שמצות ביקור חולים פותחת לאדם את השער לזכות בחברים טובים ובידידים קרובים. והרי כמה מאמץ אנשים משקיעים כדי לזכות בחברים נאמנים, כמה אנשים מוכנים לטרוח כדי לדעת שיש להם ידידי אמת. והנה, מצות ביקור חולים פותחת את הפתח, מעניקה את המפתח: המבקר חולים זוכה בחברים וידידים טובים - כך מבטיחים לנו חז"ל. הלא מי לא רוצה להיות חבר של מישהו שיבקר אותו בעת צרה, שידאג לו ביום פקודה, שיתמוך בו בשעת מצוקה...

שלושה אוצרות יקרי ערך, המכילים כמעט את כל השאיפות של בני האדם באשר הם, טמונים במצוות ביקור חולים. הזכות להינצל מן היצר הרע ולזכות בחיי רוחניות נעלים, הזכות להינצל מן הייסורים ולזכות בחיים רגועים ושלוים, והזכות להיות בחברה טובה, בקרב ידידים נאמנים. שלושת האוצרות הללו הם בהישג ידנו, באימוץ המצוה היקרה של ביקור חולים.

אז נכון, לא תמיד זה קל. המחזה של אדם מוכר המוטל בחוסר אונים - הוא לא נעים. המראה של ידד חלש ורפוי - אינו מעודד. להיכנס ולשהות בחבר אדם שאינו חש בטוב, לשמוע את אנחותיו, להגיש לו כוס תה, להריח את ריח התרופות ולפעמים אף לראות מחזות מרעידים

לב - כל אלה אינן חוויות שאנו שואפים לחוותן.

ובכל זאת, ואולי בגלל זאת, זה כל כך כדאי ומשפיע עלינו שפע כה גדול. אולי לכן, בורא עולם משלם במזומן בשפע כה רב למבקרי החולים. ולכן, אם הזדמן לנו חולה מוכר יותר או פחות, בן משפחה סיעודי או שכן לבניין שעבר אירוע ל"ע, ידיד מבית הכנסת או מהעבודה שנעדר לפתע, או אפילו חולה לא מוכר שאנו יודעים שהוא מאושפז בבית החולים - הבה נתייצב, נושיט יד, נבקר בנימוס ונציע עזרה. הבה נחוש את כאבו של החולה ונעשה כל מה שנוכל כדי להקל עליו. כך עשה בורא עולם לאברהם אבינו, ואף אנו נאמץ את הדרך הזו לבקר חולים בכל לב ובכל הזדמנות, ונזכה לכל האוצרות הניתנים למבקרי החולים בשפע רב!

המילים האחרונות קודם הפטירה...

מדי שבת בשבתו, נהג הרב בועז בדיחי שליט"א, מנהל תלמוד תורה בית אבות פוניבו' בבני ברק, להקדיש כמה שעות לביקור חולים המאושפזים בבית החולים 'לניאדו' בנתניה. את רובם ככולם כלל לא הכיר, אך לא זה מה שימנע ממנו לבוא לבקרם, לעודד את רוחם, ולחזק את ליבם. לימים, בשל אילוצים שונים, פסק ממנהגו זה וחדל מלבקר את החולים בבית החולים.

תקופה קצרה חלפה, וביום מן הימים צצו ברגליו בעיות לא מוכרות. לפתע פתאום הופיעו בהן דלקות ומחלות, וכל מחלה או דלקת שריפא בעזרת תרופות וטיפולים - הביאה בכנפיה את הבאה בתור. באופן פלאי, פעם אחר פעם לקה הרב בועז ברגליו, עד שלעתים לא יכול היה ללכת כלל. בינו לבין עצמו תמה מה קרה לפתע, הלא מאז ומעולם רגליו היו בריאות והוא רץ כצבי, והנה לפתע פתאום מחלה רודפת מחלה ודלקת רודפת דלקת, רגליו כאילו בגדו בו.

הוא יושב עם עצמו ומהרהר בדבר, ולפתע נזכר: הלא היתה לו מצוה בה עסק בהתמדה, והיא ביקור חולים. רגליו היו מזומנות במעבר בין המחלקות השונות, הוא נהג להסתובב בין החולים ולשמח את ליבם. רק מאז פסק ממנהגו זה - החלו כל הצרות ברגליו, כאשר מחלה רודפת מחלה וכל ריפוי לא מצליח להשיבו למצב תקין ובריא!

על אתר, קיבל הרב בועז על עצמו לשוב למנהגו, והחליט בהחלטה נחרצת לשוב ולבקר חולים מדי שבת בשבתו. והנה כי כן, כבר למחרת השבת הראשונה בה שב למצות ביקור חולים ופקד את מיטות החולים המאושפזים - נעלמו מחלות ודלקות הרגליים כלא היו, והוא שב לצעוד בבריאות בדרכים ישרות, מקפיד מדי שבוע לבקר את החולים!

באחת השבתות, נכנס הרב בדיחי למחלקה הפנימית, שם אושפז באותה עת מר שמעוני ז"ל - אביו של מנהל המחלקה, פרופסור צבי שמעוני. מר שמעוני כבר היה מבוגר מאוד, ושכב במיטה כמשתק - לאחר שלושה אירועים מוחיים שהשביתו אותו כמעט לחלוטין.

הרב בדיחי נכנס לחדרו, וכמי שחפץ לקיים את המצוה בשלמות, התעניין אצל בנו - מנהל המחלקה - ששהה לצד מיטת אביו, אם יש שיר שאביו אוהב במיוחד. הבן נענה ואמר כי בימים מקדם אביו אהב את השיר 'שייבנה בית המקדש', אולם אין לדעת אם הוא עדיין זוכר את המילים ואת הלחן, וקשה לדעת אם הוא מסוגל לשמוע או להאזין לנעימה... הרב בדיחי לא שת לבו לכל אלה, ומיד החל לשורר בקול גדול

את הנעימה 'שייבנה בית המקדש', בניגון המוכר והאהוב...

פעם אחר פעם שורר את השיר, ולפתע - החולה החל לנוע, ממש לזוז במיטתו! הרב בדיחי התעודד עד מאוד, הנה כי כן - ניכר כי תווי השיר מצאו מסילות ללבו של החולה, והוא ביקש ממר שמעוני לאותת בראשו אם הוא מכיר את השיר. להפתעת כולם, החולה פשוט נענע בראשו, מאשר כי השיר מוכר והוא נהנה לשומעו!

הרב בדיחי הוסיף לשיר בקול רם, ולפתע אמר: 'אם אתה מכיר את השיר - אנא הצטרף לשירה!' הנוכחים כולם עמדו המומים לנוכח הבקשה, הן ידעו אל נכון כי מצבו של מר שמעוני אינו מאפשר לו לנוע, וכיצד יצטרף וישיר?!

אולם, למרבה ההפתעה, ותוך כדי שגבות כל הנוכחים מזדקפות בתמיהה, החולה פשוט החל לפזם בשקט, לשיר את הנעימה יחד עם הרב בדיחי! - פרופסור שמעוני, בני המשפחה והרופאים עמדו מסביב מופתעים, הן עד אז לא נראה היה הוא יכול לדבר או להגיב, ולפתע פתאום השיר פשוט מחיה את נפשו, לא רק שהוא מגיב - הוא אפילו מצטרף, מזמזם את השיר האהוב עליו!

לא יאומן כי יסופר: אדם אחד, שבמסירות ואיכפתיות נוגעות ללב החל לפזם ולשיר באוזני החולה - החזיר את החולה לחיים!

כעבור דקות ארוכות הם סיימו לשיר, ואז - לראשונה מזה זמן רב - מר שמעוני הצליח להוציא מפיו צמד מילים, ואמר לרב בדיחי: 'ישר כח!' - שתי מילים שהעידו כי החולה פשוט חזר לחיים, הוא הצליח להבין, להאזין, לשיר ולדבר - הכל בעקבות ביקור אחד שכלל דאגה כנה ורצון לשמח את לב החולה!

כעבור תקופה קצרה הלך מר שמעוני לעולמו, ובנו, הפרופסור שמעוני, סיפר בהלווייתו כי צמד המילים הללו 'ישר כח', אלו הן המילים האחרונות שאביו אמר עלי חל, שכן הוא היה כה חלש - עד שלא יכול היה לדבר. ובכל זאת, השירה העריבה לאוזניו, הדאגה הכנה למענו, ביקור החולים המסור הזה - פשוט השיבו אותו לחיים, העניקו לו כח להגיב, לחייך, ואפילו לדבר!

זהו שאמרו חז"ל, שהמבקר את החולה גורם לו שיחיה. לא פעם, ביקור חולים הוא נוסחת קסם יקרה ואהובה, שפשוט יכולה להשיב אדם לחיים, לנסוך בו כוחות מחודשים. כי החולה - במעמדו ובמצבו, בחולשתו ובתחושותיו - מרגיש שאינו יכול עוד, והמבקר אותו - מעניק לו חיים כפשוטו, נותן לו את האפשרות לחיות, לנשום, לחייך!

הבה נסתער על כל הזדמנות לבקר חולים. בין אם מדובר בידיד אישי שנפל למשכב, בשכן מבוגר שאושפז, בקרוב משפחה שהפך לסיעודי, ואפילו - באנשים זרים המאושפזים בבתי החולים, וכמהים שמישהו יבוא לשמח אותם, יאמר להם מילה טובה, ידרוש בשלומם. ביקור חולים מעניק חיים לחולה, ומעניק גם לנו שפע של אוצרות שמימיים ברוכים!

לימוד תורה בשיחת חולין...

מדי יום ביומו נהג ה'חזון איש' זצ"ל לצאת לטיול קצר, לשאוף אוויר צח. הוא עשה זאת במצוות רופאיו, ולמותר לציין שגם בעת הטיול, נהג לשוחח בדברי תורה עם בן לווייתו. מי שזכה ללוותו לעתים, היה הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל - אז בחור צעיר, ששעת הטיול הזו היתה עבורו

הזדמנות פז לשמש תלמידי חכמים וליהנות מאוצרותיהם בעת ובעונה אחת...

פעם אחת, בעת הטיול, בחר הרב פלמן לשטוח בפני ה'חזון איש' התלבטות אישית, שהוא לא מצליח להכריע בה. הוא סיפר, כי בבית הוריו - הגאון רבי שמואל פלמן זצ"ל, רב שכונת 'היכל מאיר' בתל אביב, מתגוררת סבתו, אמו של אביו. הסבתא כבר לא היתה צעירה וסבלה ממחוסשים שונים, ולפיכך התגורר בבית בנה, שם בנה, כלתה ונכדיה סעדו אותה תדיר.

מטבע הדברים, נוצר קשר חזק וקרוב מאוד בין הסבתא לנכדיה, וקשר זה המשיך גם כאשר הסבתא אולצה להתאשפו בבית החולים לתקופות ממושכות, עקב מחלות שונות שפקדו אותה. בני משפחתה ביקרו אותה בתכיפות, שהו לצד מיטתה במסירות, וסעדו אותה בכל ליבם. גם מיודענו - הבחור בן ציון, נהג לבקר את הסבתא בבית החולים, וביקוריו היו עבודה כמושיבי נפש, החיו את נפשה.

הסבתא כל כך נהנתה מביקוריו של הנכד, עד שביקשה ממנו לבוא לבקר עוד ועוד, ולהשתחות בביקורו זמן ממושך. מנגד, הרב פלמן היה אז - כאמור - בחור צעיר, השוקד על התורה בישיבה לילות כימים, והתקשה להעביר את זמנו היקר בבית החולים, תוך שיחות חולין ו'סיפורי סבתא'... נכון, אין ספק כי הוא שש ושמח לקיים מצוות ביקור חולים ולכבד את סבתו, אולם לא ידע עד כמה מוטלת עליו חובה זו, שעה שישנם גם בני משפחה אחרים שיכולים לשהות בקרבתה...

ככל הספק הזה, פרש הבחור בן ציון לפני ה'חזון איש', מבקש את עצתו. ה'חזון איש' לא הסתפק בשמיעת פרטים אלה בלבד, והתעניין לפרטי פרטים למה הסבתא מעדיפה את נוכחותו של נכדה זה בדווקא, עד כמה הוא משמח את ליבה יותר מנכדים אחרים, ועד כמה בני משפחה נוספים שותפים למצוה החשובה לבקר את הסבתא ולשהות בצילה. כשהתמונה במלואה נפרשה לפניו, החל ה'חזון איש' מהרהר בדבר דקות ארוכות, ואז השיב תשובה מדהימה:

'לך לבקר את סבתך, ותשהה לצידיה ככל רצונה, ביקורים רבים ותכופים, למשך זמן ממושך. ודע לך, שבשהותך לצידיה אינך מקיים רק מצות ביקור חולים, כי אם בנוסף - גם מצות תלמוד תורה!'

עיניו של הבחור התעגלו בתדהמה, הן לתשובה כזו לא ציפה. הוא ציפה שה'חזון איש' יבחר להכריע בין מצות לימוד התורה המוטלת עליו, לבין מצות ביקור חולים - המוטלת עליו גם היא. אבל שביקור חולים יכול בתוכו תלמוד תורה - הכיצד?! - תמה בכל לב, וגם שאל את ה'חזון איש' לפרש העניין...

ה'חזון איש' חייך, ניכר עליו שכמו ידע ששאלה זו בוא תבוא, ואז השיב תשובה מרוממת: 'דע לך בני יקרי. יודעני בך שאתה מתמיד ועמל בתורה, אולם תפקידו של היהודי הוא לא רק ללמוד תורה ולעסוק בה, אלא להתחבר אליה באמת, להכניסה אל תוך תוכו, להפוך ל'ספר תורה' מהלך. זה לא קל, כי האדם גשמי והתורה רוחנית, והחיבור ביניהם הוא כמעט בלתי אפשרי...'

הרב פלמן עשה אוזנו כאמרכסת, הוא חש שה'חזון איש' מגלה עכשיו את סוד החיבור לתורה, וזו העת להטות אוזן ולא להחמיץ אף מילה: 'הדרך היחידה ליצור חיבור בין אדם לתורה, היא לעדן את הנפש, לזכך אותה,

לרומם את עצמך למדרגה שתהיה ראוי לחיבור לתורה. בלימוד התורה בלבד אין די, יש להתרומם ולהתעלות, להתעדן ולהפוך לנפש אצילית - הראויה לחיבור לתורה.

ואת זאת - הוסיף ה'חזון איש' ואמר, 'ניתן לעשות רק על ידי עשיית חסד, הקדשת זמן וכוחות אישיים למען הזולת. אינני אומר לך לסגור את הגמרא וללכת לעשות חסד, אולם עתה, משהזדמנה לך הזדמנות לעשות חסד אמיתי, להשקיע זמן יקר בעשיית חסד - לבקר את סבתך החולה, הרי אם תבקר אותה ככל שתחפוץ, אם תקדיש לה זמן ככל שתרצה, אם תשהה לצידיה ככל שתבקש - בכך תקנה את העדינות הראויה, תהפוך לכלי ראוי לחיבור לתורה הרוחנית.

לפיכך, אני מדגיש בפניך - הוסיף ה'חזון איש' בקולו החוצב, 'שבביקוריך אצל סבתך אינך רק מקיים מצוות חסד וביקור חולים, אתה הופך את עצמך לראוי לעסוק בתורה ולהתחבר אליה. הרי בכל כוס שתיה שאתה מגיש לה, בכל שיחה עמה, בכל רגע שאתה שוהה במחיצתה והיא נהנית ממנו - נפשך מזדככת, נשמתך מתעלה, אתה הופך לראוי והגון להיות מחובר לתורה. זהו חלק בלתי נפרד ממצוות לימוד תורה - להפוך את עצמך לראוי לקשר ולחיבור עם התורה!'

אלו הדברים אשר השיב ה'חזון איש', ולימים סיפר אותם הרב פלמן למגיד המישרים הנודע הרה"ג רבי מנחם שטיין שליט"א, ויש בהם מסר נוקב:

לעתים, אנשים עלולים לחשוב שביקור חולים הוא ערך נעלה, אולם לא על חשבון משימות חשובות ונחוצות אחרות. בהחלט, זה מעשה חסד ראוי, אולם הוא דורש זמן רב, ואולי אפשר להספיק בזמן הזה להתעלות באופנים אחרים. ואילו ה'חזון איש' פותח בפנינו צוהר, מכריז ואומר:

לא ולא, יהודי יקר! מצות ביקור חולים אינה נושאת בחובה רק את העזרה לחולה, רק את החסד עבורו. יש בה נוסחת קסם שמענדת את הליכות האדם, שמרוממת את כל כולו, שהופכת אותו לראוי ומחובר יותר לעולמות הרוחניים הנעלים. אם יש לך שעת כושר לבקר חולה - יש לך הזדמנות פז למקפצה רבת עוצמה, לזכך את נפשך, לפתוח בפניך עולמות רוחניים, להתעלות ולהתרומם באופן נעלה ביותר!

ביקור חולים הוא לא רק חסד, הוא מפתח לעליה רוחנית טמירה ואדירה, ובד בבד - פותח הוא שערי שמים להציל מן היצר הרע, למנוע ייסורים ומחלות, להעניק לכולנו חברים וידידים טובים, לשפר את איכות חיינו לאין ערוך. הבה נקדיש זמן לבקר חולים, לחזק את ליבם ולעודד את רוחם - זה מה שירומם את ליבנו ונפשנו!

המקום לפעול ישועות...

בימינו אנו, כשכל כך הרבה יהודים מתמודדים עם קשיים ובעיות שונות, הכל מבקשים לשאת תפילה במקום מסוגל. יש הנוסעים למקומות קדושים או לקברי צדיקים, ולפנינו גילוי מיוחד על מקום מסוגל לתפילה, תגלית שחשף ה'חפץ חיים' זצ"ל, וכך נהג גם בעצמו:

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א מביא, כי כאשר ה'חפץ חיים' זצ"ל הלך לבקר חולה, נהג לעתים לעמוד ולהתפלל בחדרו של החולה. כשנשאל על כך הסביר בפשטות: 'הלא חז"ל גילו כי השכינה עומדת למעלה ממראשותיו של חולה. אין לך מקום תפילה מסוגל יותר מזה,

שלחיכת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com מתוך הספר המפואר פניני פרשת שבוע

המשך מעמוד 7 | הגאון הרב אברהם צבי מרגלית שליט"א

פנה. התכבד, רק שוב לעולם התחתון והשב הגולה לבעליה. תחזיר את הבול ואת הפרח...
 על החפץ חיים מסופר, שבסוף השנה, בערב ראש השנה, עשה חשבון נפשו, ומצא שיש עשר דקות שאינו יודע מה עשה בהן... פרץ בבכי תמרורים, והתחטא לפני בוראו שימחל לו על אותן דקות עלומות... מושגים של ענקי עולם, המקיימים בעצמם את דברי חז"ל "בואו חשבון- בואו ונחשב חשבונות של עולם". מבינים את עוצמת מעשי של אדם והשפעותיהם בעולם הזה ובעולמות העליונים.

המשתתף בברית מילה, מוחלין לו כל עוונותיו

מקובל בפי הבריות, שמי שמשותף בברית מילה, מוחלין לו על כל עוונותיו. ומה המקור לכך, אומרים שכך כתוב במדרש. ה'בני יששכר' מביא שישנו מדרש כזה, אך לא ראוהו עיניו. יש אומרים שרבי שלמה מקרלין, מחבר השיר 'קה אכסוף', הוא שהביא את המדרש.
 כך או כך, אומרים שהמדרש אומר, שכאשר הקב"ה גזר על אליהו שישתתף בכל ברית מילה, טען לפניו: 'הלא ברוך ה' כל עם ישראל, גם הרחוקים ביותר, עורכים במסירות נפש ברית מילה לבניהם, כיצד אוכל להשתתף בברית מילה של חוטאים ופושעים? איני יכול לסבול את ריח החטא!'. אמר לו הקב"ה: 'מבטיחך אני, שבכל ברית מילה שתהיה בה, אמחל לעוונותיהם של כל המשתתפים'. על פי זה אומר העולם, שהמשתתף בברית מילה, מוחלים לו על כל עוונותיו.
 אך רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל סבר שאין הדבר כך. היאך יתכן שאדם יהיה חוטא ופושע, וכך, עם כל בגדיו הצואים יכנס לברית

מילה, והופ... תוך דקה- הופך לנקי וצח? הלא אפילו ביום הכיפורים, עליו נאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל עוונותיכם", אומרים חז"ל שזהו דווקא אם עשה תשובה! לפיכך אומר, שהדבר מועיל רק ביחד עם תשובה. אדם שעבר הרהורי תשובה, תועיל לו ההשתתפות בברית ותסייע לו לשוב בתשובה שלמה, וכך יתמרקו עוונותיו.
 נשאלת השאלה: אם כך, מה הועילה הבטחתו של הקב"ה לאלוהו? הרי למרבה הצער, לא כל המשתתפים בברית המילה אפופים בהרהורי תשובה. על כך עונה הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך: לכל חטא, מעבר להשפעותיו הרבות על האדם ודרגתו הרוחנית, יש ריח נורא, אשר הצדיקים אינם מסוגלים לעמוד בו. הלא על המשיח כתוב "והריחו ביראת ה'" (ישעיהו יג א), והגמרא (סנהדרין צג ב) אומרת "דמורח ודאין", שהוא ידון את בני האדם על פי הריח. עולה אם כן, שירא שמים מדיף ריח נעים ונפלא, וחוטא מדיף ריח נורא ודוחה. הבטיח הקב"ה לאלוהו, שאותו ריח חטא לא יהיה בברית מילה.
 יתכן, אם כן, שחוטא שמשותף בברית מילה, זו הזדמנות עבורו לשוב בתשובה, שהרי 'מפלס' החטא ירד במעט, אין הוא מדיף ריח רע... אין שלא יהיה, מוסכם ומקובל שכך אומר המדרש.
 שאלוהו למרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א על כך, ואמר שלא קיים מדרש כזה. מה שכן ידוע ומצוי תחת ידינו, הם דברי התוספות (פסחים קיד א), שהמשתתף בסעודת מצווה של ברית מילה, ניצול מדינה של גיהנום".

(מתוך 'מפיק מרגליות')

המשך מעמוד 9 | הרב יהושע לייבוזן

תחשוב טוב, יהיה טוב

מספר לי יהודי חסידי מב"ב:
 בראש השנה שמתי לב שחברי פלוני, לא בא למניין החצרות שלנו. התקשרתי אליו בצום גדליה לשאול מה קורה. לא ענה לי. אחה"צ חזר אלי. בקושי יכול היה לדבר אתי. אמר לי שהוא חולה קורונה. פיתחתי עמו שיחה שהתנהלה כדלהלן.
 "ר' דואג (שם בדוי), אתה מכיר את הווארט 'טראכט גוט וועט זיין גוט' (תחשוב טוב יהיה טוב)?"
 - מכיר.

"אז תתחיל לחשוב טוב".

ראיתי שזה לא משפיע מספיק. עברתי לשלב הבא:

"אם לחשוב טוב מועיל, אז ק'ו שבאמירה - שהיא יותר ממחשבה - זה יעבוד. 'זאגט גוט וועט זיין גוט'. מה ענית לי מקודם, כששאלתי

מה שלומך?"

- "אז איך בין מורא'דיג שוואך" (שאני מאד חלש).

"עכשיו תשנה את המשפט. תענה לי שאתה אביסאלע שוואך (קצת חלש)". הוא עשה כדברי. עברתי לשלב הבא:

"אם לחשוב טוב ולדבר טוב, עושה טוב, אזי לעשות טוב ק'ו בין בנו של ק'ו שיעשה טוב. 'מאכט גוט, וועט זיין גוט' (עשה טוב, יהיה טוב). אם כן, קום ר' דואג מהמיטה, לך תשטוף פנים, תאכל טוב, תשתה טוב וכו'".

ר' דואג עשה ב"ה כדברי. כעבור יום כבר הרגיש יותר טוב. ב'שמחת תורה' כבר רקד על רגליו...

כיום שניהם הולכים יחד לבתי אנשים חולים, לעודדם, לחזקם, לתמכם ולהקימם, ככל הכתוב ב'רשות לחתן בראשית'...

סתיו מתוך מדורים המודיע ב' חשון תשפא)

◆ **אהיכן קוברים 'מת מצוה'?**
◆ **האם צאצאי המת מלווים את מיטתו?**
◆ **האם מותר להסיע מת ברכב ביום טוב?**

מהלכות קבורת המת

- אסור מדאורייתא להלין את המת בלילות החול ללא קבורה. אבל אם מלינו לכבודו, אין איסור בדבר. וכן אם ציוה לקוברו בקברי אבותיו ומשום כך נצרכים להלינו, מצוה לקיים את דבריו.
- הדוחה את הקבורה מהיום ללילה מבטל את מצנת 'ביום ההוא', אבל אינו עובר על איסור 'לא תלין' אלא לאחר עלות השחר.
- מת שנמצא מוטל במקום כלשהו ולא ידוע מי הוא - מצוה על כל אדם לעסוק בקבורתו; והוא המכונה בכל מקום 'מת מצוה'. ומעיקר הדין, "מת מצוה קונה מקומו", דהיינו, שמת הנמצא מוטל בשדה, קוברים אותו במקומו, ואף אם המקום הוא פרטי, אין בעל המקום רשאי למנוע זאת. אולם, למעשה, מסיבות שונות, נהגו לקוברו דווקא בבית הקברות.
- דרכם של ישראל מימות עולם, לקבור את ה'נפלים'. ונחלקו הפוסקים אם זהו מנהג בעלמא, או שיש חובה לקוברם, אם משום מצנת קבורה, ואם כדי למנוע מכשול בטומאת מת.
- תינוק שמת בטרם נימול, מלים אותו לפני קבורתו; ואף כשמדובר ב'נפלי'; כדי להסיר ממנו את חרפת הערלה המאוסה, וכדי שבקומו בתחיית המתים יכירוהו כבן ישראל.
- אסור לאכול סעודת 'קבע' לפני קבורת המת. ובשעת הדחק, ניתן להקל ולסעוד לאחר שהביאו את המת לשטח בית הקברות.
- מנהג ישראל מימי קדם, לערום ערימת עפר על גבי הקבר לאחר הקבורה, לכבוד המת, כדי שלא יעברו על הקבר וידרכו על גביו.
- המנהג בכמה מקומות בארץ ישראל, שצאצאי המת אינם

מלווים אותו כלל; ויש שכתב שבמקומות שלא נהגו כן, חובה על הבנים ללוות את אביהם.

קבורת המת ביום טוב

- לדעת השולחן ערוך, מותר לעשות ביום טוב שני של ראש השנה, או ב'יום טוב שני של גלויות', כל מלאכה לצורך קבורת המת; למעט מלאכות האסורות אף בחול המועד לצורך קבורת המת. ולדעת הרמ"א, מותר לעשות את המלאכות רק על ידי גוי. ויש אומרים, שלפיכך, בזמננו, שניתן להניח את המת בחדר קירור, ואין חשש לבזיונו, יתכן שאין לקוברו עד למוצאי יום טוב שני.
- יציאה אל מחוץ ל'תחום' לצורך קבורת המת, אסורה ביום טוב ראשון; ונחלקו הפוסקים אם האיסור הוא רק לאלו המלווים את המת לכבודו בלבד, או גם לנושאי מיטת המת. וביום טוב שני של ראש השנה, או ביום טוב שני בחוץ לארץ, מותר ללוות את המת אל מחוץ ל'תחום'. והיוצאים ביום טוב בהיתר אל מחוץ ל'תחום', לצורך קבורת המת והלווייתו, הותרו להם חכמים אף לשוב לביתם; אך יתכן שההיתר הוא רק כשאין באזור בית הקברות יישוב יהודי שבו יכולים המלווים לשהות עד למוצאי היום, ולאכול ולשתות בו.
- מת שאינו אמור להיקבר ביום טוב, אסור לעשות לצורכו אפילו מלאכה דרבנן, ואפילו על ידי גוי; למעט טלטולו, שמותר בהגבלות שונות.
- מת הנקבר ביום טוב, ואין אפשרות לנושאו רגלית, ויש חשש לבזיונו, מותר להסיעו ברכב הנהוג בידי גוי, ומותר לאנשי ה'חברה קדישא' להצטרף לנסיעה. וביום טוב שני, לדעת השולחן ערוך, מותר להסיעו אף על ידי ישראל; ולדעת הרמ"א - רק כשאין אפשרות לעשות זאת על ידי גוי.

אקרא לקומותינו!
חורף ברנא ופורה!

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה!?

בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שבו החומר לספר נמצא ועד לתוצאה המוגמרת המושלמת

יח"צ

פרסום

הפצה

הדפסה

גרפיקה

עימוד

עריכה לשונית

עריכה תורנית

הקלדה

נתן פלדמן • 054-8401840 • 02-6504055 • zuf@zuf.co.il • www.tzufbooks.co.il